

LOHUSUU KOOL

)

.....

LIHTSUSTATUD ÕPPE AINEKAVAD

EESTI KEEL

Eesti keele õppe rõhuasetused 1.-2. klassis

- Eesti keele õpe lihtsustatud õppekava alusel jaguneb I klassis **aabitsaeelseks ja aabitsaperioodiks**.
- Õppimise eelduseks on lapse suutlikkus **tunnetada ennast õpilasena**, vastu võtta ja sooritada õpiülesandeid: käitumine õpilasena tunnis ja vahetunnis, tegutsemine kõrvuti ja koos, adekvaatne reageerimine konkreetsetele korraldustele osatoimingute kaupa. Õppimise eelduseks on ka õppevahendite eristamine, paigutamine koolipingile ja kotti, õppevahendite hooldamine.
- **Tunnetustegevus ja kõne**. Lihtsustatud õpet vajava lapse tunnetustegevus toetub esimesel kooliastmel valdavalt praktilisele tegevusele ja lähiümbruse tajumisele, mis on osaliselt võrreldav eakohaselt arenenud lapse tegevusega neljandal-viiendal eluaastal.
- Kooliikka jõudes kasutab laps oma kõnes baassõnavara (tajutud/märgatud esemete ja tegevuste sõnastamine) ja piiratud hulgal vabade laienditeta lihtlaused. Lihtsustatud õpet vajav laps suudab esimesel kooliastmel töömälus hoida **kolme-või neljasõnalist lausungit**.
- Kõne alaarengust ja tegevusele kaasneva kõne puudulikkusest tuleneb vajadus õpetajal reguleerida laste õppetegevust **koostöös ja eeskuju** järgi ning kommenteerida lapse tegevust, rakendada **koos- ja järelkõnet**.
- 1.-2.klassi õpilastele on iseloomulikud impulsiivsed äärmuslikud negatiivsed, harvem positiivsed emotsioonid ja ebastabiilsed tunded. Väiksemal osal lastest ilmneb emotsioonide inertsus. Õpilased ei kontrolli oma emotsioone, mis väljendavad reaktsiooni keskkonnale ning oma primitiivsetele tarvetele. Enesehinnang on otseses seoses õpetaja, vanemate ja kaaslaste suhtumisega.
- Tundevalla kujunemine ennetab kognitiivset arengut. Lapsel ilmnevad soovid rahuliku ja sõbraliku keskkonna ja positiivse suhtumise, sh füüsilise kontakti järele.
- Õpilaste passiivsus, kognitiivsete protsesside, kõne ning tundevalla arenematus tingib vajaduse mõjutada õpiülesannetega eelkõige esimese ajuploki (ajutüvi, koorealused moodustised) ning parema poolkera koore aktiivsust ja talitluslikku arengut. Eelistatud on 1.-2. klassis **praktiline või materialiseeritud tegevus ning tajuprotsesside suunamine**; protsess ja tulemus seostatakse kõnega.
- **Õpitakse kõnet kuulama, tajutavaid objekte ja nähtusi jälgima, vaatlema ja võrdlema ning erisuguste tunnuste alusel rühmitama**; mõistma ja täitma suulisi korraldusi; osalema dialoogis; orienteeruma tahvlil, raamatus ja vihikus. Oskustest on peamised tuumlausete (baaslausete) ja laiendatud lihtlausete mõistmine, koostamine ja kasutamine, lugemine ja kirjutamine.
- Peamised õppeviisid on praktiline harjutamine ja didaktiline mäng. Kujundatakse oskused tegutseda koos õpetajaga, matkides ning eeskuju järgi, orienteeruda oma kehas ning lähimas aegruumis. Omandatud toiminguid ajendatakse ja kinnistatakse verbaalsete repliikidega. Tegevuse verbaalne kommenteerimine, kokkuvõtete tegemine ning lühitekstide interpreteerimine on valdavalt õpetaja pädevuses.
- Õpilasi ärgitatakse õpetaja ütlust kordama (kooris ja/või individuaalselt) ning lõpetama.
- Vaimsete ülesannete täitmisel toetutakse näitvahenditele, õpitavad toimingud materialiseeritakse, kasutatakse lihtsaid skeeme, sümboleid, graafilisi orientiire, mille kasutamise vajadus tuleneb töömälu piiratud mahust ja kõne reguleeriva funktsiooni arenematuses.

- **Motivatsiooni** kujundamiseks antakse õpilastele nii õpitegevuses osalemise kui ka tulemuste puhul võimalikult sageli konkreetseid **positiivseid hinnanguid**. Positiivsele hinnangule võiks kaasneda konkreetne soovitus midagi paremini teha. Korraldused antakse osatoimingute kaupa, arvestatakse õpilaste kõnemõistmise taset. Õpilaste ajutegevuse aktiveerimiseks kasutatakse võimalikult sageli sensomotoorseid ülesandeid. Õppeülesannete esitamisel rõhutatakse selle konkreetset eesmärki (... *kirjutada tuleb õigesti, valida õige täht*).

1.KLASS-7 tundi nädalas

SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Kuulamine ja jälgimine	
Tähelepanu suunatud keskendamine, lühikeste ja lihtsate korralduste mõistmine ja täitmine. Laste kogemusi kajastava lühikese ja lihtsa jutu kuulamine (jutustus, ettelugemine), seletuste lisamine. Lausungite (3–5 sõna) kordamine. 2–4 realiste salvide õppimine kuulamise järgi. Õpetaja ja kaaslaste tegevuse jälgimine.	• suudab väljendada oma mõtet vähemalt tuumausega
Tunnetustegevuse arendamine	
Emotsionaalse kontakti loomine ja säilitamine. Vastamine dialoogi repliigile (küsimus või korraldus), dialoogi jätkamine ja alustamine tuttavas situatsioonis. Viisakusväljendite kasutamine, oma soovide ja vajaduste väljendamine. Suhtlemine koostevuses, sh mitteverbaalsete vahendite (žestid, osutamine) kasutamine. Eneseväljendus liikumis- ja laulumängudes. Hääletoonid ja näoilmed (<i>rõõmus, kuri</i> ...). Hääle- ja intonatsiooniharjutused õpetaja eeskuju järgi.	• kasutab elementaarseid viisakusväljendeid; • vastab dialoogi repliigile; • alustab dialoogi oma tarvete rahuldamiseks;
Nägemis- ja ruumitaju	
Silmaliigutuste suunamine, silma- ja käeliigutuste seostamine. Esemete ja esemepiltide äratundmine; esemete ja piltide sobitamine ning rühmitamine. erinevate tunnuste alusel: suurus, värvus, kuju, detailide paigutus. Rühm ja allrühmad: rühmitamine, nimetamine. Allrühma- ja rühmanimetuste tundmine ja kasutamine õpitud teemade ulatuses.	
Ajakujutlused	
Samaaegsete ja eelnenud (järgnevate) sündmuste ning toimingute eristamine, vastavate keelendite mõistmine ja kasutamine: <i>samal ajal, praegu, nüüd, enne, pärast, eile, täna, homme</i> . Õöpäeva osade, nädalapäevade, aastaegade järjestuses orienteerumine õpetaja poolt suunatult, vastavate nimetuste tundmine.	

Kuulmistaju Helide ja mürade tajumine, nende suuna määramine, jäljendamine, eristamine kõnest. Sõnade ja häälikute eristamine, nende järjekorra taastamine (2–4 üksust) hääldamisele ja häälimisele toetudes; häälikute arvu määramine sõnas. Kõlalt lähedaste sõnade eristamine. 3–5 sõnalise lause kordamine. Korduvate keeleüksuste ja kõnesegmentide äratundmine (suuline, hiljem kirjalik üksuste või segmentide rida). Hääldusvigade märkamine teiste kõnes (häälikute ärajätmine, asendamine, ümberpaigutamine, silbistruktuuri moonutused). Kuulmistaju seostamine hääldamise ja nägemistajuga (sõna objekt/tunnus, häälik täht).	
Kompimistaju Temperatuurierinevuste, materjali, esemete eristamine kompimise teel. Tunnuste: <i>magus, hapu, soolane, mõru</i> äratundmine, vastavate sõnade mõistmine ja kõnes kasutamine. Eri meeltega saadud teabe sõnastamine.	
LAUSE JA SÕNAVARA	
Õppesisu Tuumlause ja vähelaiendatud lihtlause äratundmine, lause järelkordamine. Sõnade eraldamine, sõnajärje määramine lauses. Lausetähenduse mõistmine, lause sisulise õigsuse määramine. Skeemi abil lause (3–4-sõna) koostamine tegevuse ja/või pildi järgi. Lausemallid: (alus + öeldis + sihitis), (alus + öeldis + kohamäärus), (alus + öeldis + sihitis + kohamäärus), (alus + öeldis + kaasolumäärus (kellega?)), (alus + öeldis + sihitis + sihitismäärus (kellele?)) (alus + öeldis + abinõumäärus (millega?)), nende mõistmine ja koostamine. Lauseskeemid kui analüüsi materialiseerimisvahendid, skeemide funktsiooni mõistmine, esitatud skeemi kasutamine analüüsimisel (koostegevuses õpetajaga), lause skeemi koostamine (kuni 5 sõna). Väit-, küsi- ja käsklause praktiline kasutamine õpitud lausemallide ulatuses. Hääletugevuse ning intonatsiooni märkamise ja muutmise harjutamine õpetaja eeskuju järgi. 3–4 lause seostamine sidusaks jutukeseks. Baassõnavara aktiveerimine. Meeleorganitega tajutavate esemete ja olendite, tegevuste ja tunnuste väljendamine sõnadega. Esemete ja olendite nimetuste eristamine.	Taotletavad õpitulemused • mõistab, koostab (tegevuse, pildi ja/või skeemi alusel) ning kasutab kontekstist/situatsioonis t lähtuvalt sensomotoorsele kogemusele toetuvat lihtlause (3–4 sõna); • määrab sõnade järjekorra 3–4-sõnalises lauses

Sõnavormi ja tagasõnade <i>alla, peale, ette, taha, kõrvale</i> tähenduse äratundmine, kohasuhete (<i>kus?, kuhu?, kust?</i>) eristamine, vastavate sõnavormide tähenduse mõistmine. Omandatud sõnade kasutamine levinud muutevormides ja koos tagasõnadega. Omadussõna kasutamine koos nimisõnaga, tajutava tunnuse sõnastamine lauses öeldistäite ja täiendina (<i>Sai on soe – Soe sai ...</i>) Arvsõnade ja järgarvsõnade mõistmine 10 piires.	
LUGEMINE JA KIRJUTAMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Häälikanalüüs Sõnade hääldamise täpsustamine, häälikurea (3–5 häälikut) kordamine. Kuni 5-häälikuliste sõnade häälimine skeemide abil ja ilma; häälikute asukoha ja järjekorra määramine. Sõnade häälikkoostise ladumine valgete ja värviliste noopidega, 2–3 sõna koostise võrdlemine, sõnade rühmitamine häälikkoostise järgi (häälikute arv, esinemine või puudumine sõnas, häälikute asukoht). Häälikanalüüsi harjutatakse ülesannete raskusastet muutes: 1–2-silbilised ja pikemad sõnad, lahtised ja kinnised silbid; üksikhäälikutest koosnevad, diftongidega, kaashäälikuühenditega. sõnad; analüüsi materialiseerimine, häälimine häälega/sosinal ilma abivahenditeta, analüüs koostegevuses, matkides, orientiiri ja suulise instruksiooni järgi.	• häälib kuni 5-häälikulisi sõnu, koostab analüüsitud sõnade (noop) skeeme, määrab häälikujärje sõnas;
Foneemanalüüs Ülipika hääliku leidmine sõnas õpetaja utreeritud hääldamise järgi, lühikese ja ülipika hääliku eristamine (õpetaja) võrdleva hääldamise alusel; lühikese, pika ja ülipika hääliku eristamine 1–2-silbilistes sõnades õpetaja abiga koostegevuse ja matkimise tasandil; häälikupikkuse märkimine sümbolitega (noopidega). Häälikurühmade praktiline eristamine värvuse kui sümboli abil (tabelis). Sõnaskeemide valimine ja koostamine osatoimingute kaupa (sõnade ladumine noopidega), sõnade koostise võrdlemine (materialiseeritult). Häälik/täht seoste harjutamine (topelttäht = üks hääldussegment). Tähendusega sõnade ja sõnavormide eristamine tähenduseta häälikukombinatsioonidest.	• määrab õpetaja võrdleva hääldamise abil häälikute pikkuse 1–2-silbilistes sõnades; • kasutab sõnu analüüsides sobivaid sümboleid (noope); • laob analüüsitud sõnu tähtedega, teeb analüüsitud sõnade ära kirja;
Lugemine: lugemistehnika ja orienteerumine tekstis Juhtiv lugemisviis on häälega veerimine. Suurte, hiljem (IV õppeveerand) väikeste trükitähtede õppimine. Laotud, trükitähtedega kirjutatud/trükitud sõnade lugemine. Erineva šriftiga sõnade lugemine, sõnade tähtkoostise võrdlemine. Sõnade (1–3 silpi; pikemad sõnad kõnetaktideks liigendatult),	• tunneb suuri ja väikseid trükitähti; • loeb veerides 1–3-silbilisi sõnu, tuumlauseid ja vähe laiendatud lihtlauseid,

lausete ning lühitekstide lugemine tahvlilt ja raamatust. Lugemisviisid: häälega ja vaikne (sosinal) veerimine, diftongide ja lühikeste tuttavate sõnade äratundmine tervikuna. Orientiiride ja abistavate võtete kasutamine lugemisel; järgneva tähe või sõna ettehaaramine; minimaalse kõnetakti „kasvatamine”, sõna lugemisel minimaalsele kõnetaktile orienteerumine. Õpetaja ja kaaslaste lugemise jälgimine, lugemisjärje hoidmine.	
Teksti analüüs	
Loetu tähenduse mõistmine: veeritud sõna või lause kordamine tervikuna, küsimustele vastamine, sõna või lause korduv lugemine, sobitamine piltidega, õpetaja kommentaaride seostamine lausetega.	• saab aru loetu tähendusest (oma kogemuste piires).
Valiklugemine	
Sõna või lause leidmine tekstist õpetaja juhendamisel; illustratsiooni(de) sisu suunatud analüüs (valdavalt pärast lugemist); sõna või lause sobitamine illustratsiooni(de)ga.	
Kirjutamine	
Ärakiri	
Sama ja erineva šriftiga sõnade äratundmine, sõnade tähtkoostise võrdlemine; ladumine näidise järgi. Kirjatehnikas õpitud sõnade ärakiri tähtede, tähepaaride ja 2–3-täheliste sõnade kaupa originaali alla ja kõrvale. Kirjutatud sõna võrdlemine originaaliga, vea parandamine. Kirjutamisele eelneb analüüs: originaali lugemine, häälimine, topelttähtede ning nõrga/tugeva sulghääliku leidmine ja märgistamine. Originaal esitatakse kirjatähtedega, hiljem trükitähtedega, kirjutatakse kirjatähtedega.	• kirjutab väikseid kirjatähti;
Õigekiri	
Sõnaskeemi koostamine, sõna ladumine tähtedega pärast analüüsi skeemi järgi, sõnade ja lühikeste lausete (2–3 sõna) kirjutamine pärast analüüsi. Kirjutamisel järgitakse (õpetaja juhendamisel) algoritmi: 1) häälikujärje märkimine häälimisele toetudes, 2) häälikupikkuse märkimine võrdleva hääldamise abil, 3) tähe valimine skeemi järgi, 4) kirjutamine, 5) järelkontroll.	
Kirjatehnika	
Keeleteadmised ja –oskused	
Häälikute, tähtede (sh topelttähtede), sõnade, lausete praktiline äratundmine. Häälikurühmad, häälikute kolm pikkust. Suur algustäht lause alguses ja nimedes. Lause lõpumärkide praktiline äratundmine. Ainsuse ja mitmuse vormide tähenduse praktiline eristamine.	

Teemade jaotus õppeveerandite lõikes 1 .klassis

I klass

Aabitsaeelne periood

I õppeveerand –49 tundi

1. Õpilaste teadmiste ja oskuste väljaselgitamine.
2. Kuulama ja jälgima õpetamine.*
3. Nägemis-, ruumi-ja kuulmistaju arendamine.*
4. Klassifitseerimisharjutused: nimetused, üldnimetused, rühmitamine erinevate tajutavate tunnuste alusel.*
5. Töö lausega: baaslausete moodustamine.
6. Häälikanalüüs. Sõnade ladumine noopidega.
7. Ülipika hääliku kuulamine.
8. Tutvumine täishäälikutega: I, U, E, O, A ja vastavate ühe-ning kahekordsete suurtähtede ja väikeste kirjatähtedega.
9. Tutvumine kaksiktäishäälikutega. Kaksiktäishäälikute lugemine.
10. Lugemise eelharjutused.
11. Ettevalmistus kirjutamiseks.

Aabitsaperiood

II õppeveerand –56 tundi

1. Töö lausega: lause äratundmine, järelkordamine.
Lausemall: alus+öeldis+sihitis.
1. Lausemall: alus+öeldis+kohamäärus (kus?). Tagasõnad.
2. Tutvumine suluta kaashäälikutega: N, L, M, N, S, R, V ja vastavate ühe-ning kahekordsete suurtähtede ja väikeste kirjatähtedega.
3. Lausemall: alus+öeldis+sihitis+kohamäärus (kuhu?). Tagasõnad.
4. Omadust väljendavad sõnad öeldistäite ja täiendina.
5. Lausemall: alus+öeldis+sihitis+kohamäärus (kust?). Tagasõnad.
6. Lausemall: alus+öeldis+abinõumäärus (millega?)+ kohamäärus.
7. Lausemall: alus+öeldis+kaasolumäärus (kellega?)+ kohamäärus.
8. Lausemall: alus+öeldis+sihitis+sihitismäärus (kellele?).
9. Tutvumine suluta kaashäälikute ühendiga.
10. Kahesilbiliste sõnade lugemine.
11. Tutvumine Õ-hääliku ja vastavate ühe-ning kahekordsete suurtähtede ja väikeste kirjatähtedega.

Aabitsaperiood

III õppeveerand –70 tundi

1. Tutvumine P-hääliku ja vastavate suurtähtede ning väikeste kirjatähtedega.
2. Teisevälteliste sõnade lugemine.
3. Tutvumine Ä, Ö, Ü häälikute ja vastavate ühe-ning kahekordsete suurtähtede ja väikeste kirjatähtedega.
4. Ainsuse ja mitmuse eristamine.
5. Tutvumine T-hääliku ja vastavate suurtähtede ningväikeste kirjatähtedega.
6. Ühe-ja kahesilbiliste sõnade ja nendest koosnevate lausete lugemine.
7. Sõnade ladumine ja ärakiri.

Aabitsaperiood

IV õppeveerand –70 tundi

1. Tutvumine K-hääliku ja vastavate suurtähtede ning väikeste kirjatähtedega.
2. Häälikud ja tähed J ja H.

3. Pikad täishäälikud ja suluta kaashäälikud teisevältelistes sõnades: lugemine ja ladumine.
4. Lühike, pikk ja ülipikk häälik sõnas.
5. Tutvumine väikeste trükitähtedega.
6. Väikeste trükitähtedega teksti lugemine.
7. Kordamine

Õppekirjandus

1. klass

Lihtsustatud õppe tasemele vastav õppekirjandus

1. K. Karlep, A. Kontor, E. Vihm. *Aabits*. Tartu, Studium 2010.
2. K. Karlep, A. Kontor, E. Vihm. *Eesti keele töövihik 1. klassile. I. osa*. Tartu, Studium 2010.
3. K. Karlep, A. Kontor, *Eesti keele töövihik 1. klassile. 2.-3. osa*. Tartu, Studium 2011.
4. K. Karlep, A. Kontor. *Kuulates lugema. Kuulan. Loen. Mõistan*. Tartu, Studium 2011.

Toetav materjal

1. K. Karlep, A. Kontor. *Aabitsa ja töövihikute kasutamise üldised põhimõtted*. Õpetajaraamat. Tartu, Studium 2010
2. K. Karlep. *Kõnearendus. Emakeele abiõpe II*. Tartu Ülikooli Kirjastus 2003

2.KLASS

SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Kuulamine ja jälgimine	
Tähelepanu keskendamine ja säilitamine töövõtte ajal. Ülesande täitmine koostegEVuses. Suuliste 2–3-osaliste lihtsate korralduste täitmine, vajadusel osatoimingute kaupa. Tuttavate õpiülesannete täitmine suulise instruksiooni järgi. Üldistatud korralduste täitmine tuttavas situatsioonis. Adekvaatne reageerimine hinnangule. Lugemise või jutustamise kuulamine, kaaslaste vastuste ja lugemise	• kõneleb õpetaja suunamisel oma tegevusest (3–4 lausega); • korduvates situatsioonides kasutab viisakusväljendeid; • oskab alustada ja jätkata dialoogi oma kogemusele vastavas situatsioonis;
Tunnetustegevuse arendamine	
Tajude ja kujutluste arendamine ja laiendamine ning süstematiseerimine: objektide osad ja tajutavad tunnused, tegevusakti subjektid ja objektid ning osatoimingud.	• iseloomustab õpetaja suunamisel objekti 2–3 tajutava tunnuse alusel;
Nägemis- ja ruumitaju	
Objektide ja esemepiltide äratundmine, analüüsimine, võrdlemine, rühmitamine ja kirjeldamine õpetaja küsimuste, korralduste ning osutamise järgi (tajutavad tunnused: <i>kuju, suurus, värvus</i> jne).	

Ruumisuhete suhtelisuse mõistmine, sh kahe koordinaadi arvestamine (<i>all keskel, ees</i>)	
Ajakujutlused	
Orienteerumine ajaühikute järjestuses (<i>enne-pärast</i>), nimetuste tundmine: <i>aasta ja aastaajad, kuud, nädal ja nädalapäevad, ööpäev ja selle osad, tund.</i> Orienteerumine tegevussituatsioonis: <i>samal ajal, praegu, enne, pärast.</i> Kellaeg: täistund, kellaaja sõnastamine.	
Kuulmistaju	
Hääletoonide (vihane, rõõmus jm) äratundmine. 5–6-sõnalise lause järelkordamine. Teiste kõnes leiduvate vigade märkamine (hääldusvead, agrammatismid, sobimatud sõnad).	
Kompimistaju	
Esemete ja materjalide äratundmine kompimise teel, tulemuste sõnastamine.	
LAUSE JA SÕNAVARA	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Lause äratundmine: eristamine sõnadest, sõnaühendist, poolikust lausest, agrammatilisest lausest. Sõnajärje määramine ja muutmine, lause taastamine, lõpetamine. Lausetähenduse mõistmine sensomotoorsele kogemusele toetudes. Lausete eristamine nii intonatsiooni kui ka skeemide alusel. Väit-, küsi- ja käsklausete koostamine (4–5 sõna) tegevuse, piltide ja skeemide abil. Lauselõpu intonatsioon. Lausete skemaatiline kujutamine. Lausete ühendamine, sisestamine (lihtsamad juhud), muutmine (sõnajärje muutmine, väit-, küsi- ja käsklausete muutmineteisteks lausetüüpideks). Lausete laiendamine sihitise, koha-, abinõu-, kaasolu- ja sihitismäärusega. Mitmesõnalise lause muutmine lihtsamateks lauseteks, „pöördlausete” moodustamine (<i>Koer on kassi taga. Kass on koera ees.</i>). Sõnavormide tähenduse mõistmine lauses või sõnaühendis. Vormide eristamine ja rakendamine: sihitise ja määruse vormid, tagasõnad (<i>ees, taga, all, peal, kõrval, kohal, vahel, sees</i>). Omadussõna kasutamine öeldistäitena ja täiendina. Tegusõna oleviku ja lihtmineviku pöörete mõistmine ja kasutamine. Isikuliste asesõnade mõistmine kontekstis, isikuliste asesõnade rakendamine.	mõistab, koostab (4–5 sõna) ja kasutab sensomotoorsete kogemustele toetuvat laiendatud lihtlauset;
LUGEMINE JA KIRJUTAMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Häälkanalüüs	
Sõnade hääldamise täpsustamine. Erineva häälikulise koostise ja pikkusega sõnade häälimine (häälega ja sosinal), häälimiskiiruse muutmine.	määrab häälikujärje sõnas;

Häälikute järjekorra ja asukoha määramine: häälikute märkimine graafiliste sümbolitega (noobid, kriipsud jm), häälikute nimetamine järjekorras, sõnas esimese ja viimase hääliku, eelneva(te), järgneva(te) ja naaberhääliku(te) nimetamine. Analüüsi harjutamine ülesannete raskusastet muutes: erineva pikkusega sõnad, üksikhäälikud ja häälikuühendid; analüüs materialiseeritult, koostegevuses, iseseisvalt tempot ja hääletugevust muutes. Häälimine koos häälikurühma määramisega.	määrab häälikurühma tabeli alusel;
Foneemanalüüs Häälikute rühma praktiline eristamine; iga hääliku kolme pikkuse käsitlemine eraldi, paarikaupa, koos; häälikupikkuse muutmine, määramine ja tähe valimine 1–2-silbilistes sõnades; kaksiktäishäälikute ja suluta kaashäälikute ühendi praktiline äratundmine. Raskusastmed: kõnetakti vältele viitava(te) hääliku(te) ja selle/nende asukoha määramine, sõnatulpade lugemine noopide ja vältemarkide alusel, analüüsimine (häälikupikkuse muutmine ja määramine) õpetaja võrdleva häälduse järgi, materialiseeritud ja suunatud analüüs koostegevuses, sõnaskeemide koostamine, valimine, noopide asendamine tähtedega (ühekordne ja topelttäht); sulghäälikute käsitlemisel nõrga, tugeva ja topelttähe kirjutamine 1–2-silbilistes sõnades. Veaohlike häälikute ja vastavate tähtede leidmine sõnades: esimese täishääliku ja sellele järgneva suluta kaashääliku võisulghääliku märkimine laotud ja kirjutatud sõnas, hääliku nimetamine kuuldu 1–2-silbilises sõnas.	muudab ja määrab abivahendi abil 1–2-silbilistes sõnades lihthääliku pikkust;
Lugemine: lugemistehnika ja orienteerumine tekstis Juhtiv lugemisviis on häälega veerimine ja üleminek sõnaaaval lugemisele (1-2 silpi).	
Uue teksti lugemine.	
Õpetaja esmase lugemise kuulamine, õpetaja kommentaaride seostamine lause/lõigu/tekstiga. Lugemine veerides (häälega ja sosinal), 1–2-silbiliste sõnade lugemine sõnade kaupa; pikemate sõnade lugemine kõnetaktide kaupa; keerulise häälikkoostisega sõnade lugemine pärast eeltööd ja/või abivahenditega (graafilised orientiirid, sõnade liigendamine, eelnev häälimine).	
Lugemise harjutamine	
Korduv lugemine vahelduvalt kooris ja üksi, tahvlilt ning lugemikust. Aimamisoskuse arendamine, hääle tugevusastmete (3–4 astet) ja lauselõpu intonatsiooni harjutamine. Kaasõpilase lugemise jälgimine ja lugemisvigade parandamine. Õpitud teksti lugemine lühikeste sõnade ja/või kõnetaktide kaupa.	loeb õpitud teksti lühikeste sõnade ja/või kõnetaktide kaupa;
Sõnavaratöö Taustteadmiste aktiveerimine, tundmatutesõnade ja väljendite selgitamine enne teksti lugemist (näitvahendite ja/või lühitekstide abil). 2–3 sõna aktiveerimine teksti analüüsides ja taastades.	taastab lühiteksti abivahendeid kasutades (pildid, pildiseeriad, küsimused, sõnalünkadega

	laused).
Teksti korduv lugemine ja analüüs.	
Lausetähenduse mõistmine. Samaviiteliste sõnade tähenduse mõistmine lausete tähendust seostades (lokaalse sidususe strateegia). Puuduva teabe tuletamine (oletatav koht, aeg, tegelaste vastastikune mõjutamine). Teksti kohta esitatud küsimustele vastamine valiklugemist kasutades. Dialoogi struktuuri teadvustamine (<i>kes? kellele? mida ütles?</i>), õpetaja kommentaaride seostamine ütlusega (mida soovis, kuidas ütles).	• leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste abil sõnu ja lauseid, • järjestab sisu järgi pildiseeria, vastab küsimustele lause ja/või lõigu sisu kohta valiklugemise abil;
Valiklugemine	
Sõnade ja lausete leidmine ning lugemine õpetaja juhendamisel. Illustratsioonide valimine ja sobitamine tekstiga, pildiseeria järjestamine. Küsimustele ja korraldustele vastamine tekstis leiduva sõna/sõnaühendi või lausega. Kirjeldatud tegude hindamine (valik õpetaja esitatud variantide seast). Allteksti õpetajapoolne sõnastamine. Sisukokkuvõtte ühine sõnastamine.	
Kirjutamine	
Ärakiri	
Sõnade ja lühikeste lausete ärakiri pärast nende lugema õppimist (erinevalt paigutatud näidise järgi nii tahvlilt kui ka raamatust). Lühikeste sõnade (2–4 tähte) kirjutamine pärast analüüsi originaali jälgimata (st peast), pikemate sõnade kirjutamine 2–3 tähe kaupa. Kirjutatu kontrollimine originaali järgi. Häälimise tempo reguleerimine sõltuvalt kirjutamise individuaalsest kiirusest.	• teeb lugema õpitud lause ärakirja lühikeste sõnade ja kõnetaktide kaupa.
Õigekiri	
1–2-silbiliste sõnade ladumine ja kirjutamine pärast analüüsi, tähe-ja sõnalünkade täitmine. Raskusastmed: analüüs materialiseeritult koostevõttes, individuaalselt. Lühikeste lausete kirjutamine peast pärast analüüsi. Kirjutatu õigsuse kontrollimine: järgnev analüüs materialiseeritult, korrektuurharjutused. Kirjalike tööde kogumaht õppetunnis on 15–20 sõna.	• kirjutab analüüsitud 1–2-silbilise sõna häälikkoostist moonutamata;
Kirjatehnika	
Väiketähtede kirjutamise harjutamine, suurtähtede õppimine; tähtede seostamine sõnas; tähemoonutuste äratundmine (üksiktäht, täht sõnas) ja parandamine. Kirjutamise tempo tõstmine. Orienteerumine (õpetaja juhendamisel) kirjutamisel tööraamatusse, vihikusse ja tahvlile.	
Keeleteadmised ja –oskused	
Suur algustäht nimedes (inimesed, loomad, linnud) ja lause alguses.	

Lause lõpumärgid. Elusolendite ja esemete ning nende nimetuste praktiline eristamine, tegevuste ja omaduste ning neid väljendavate sõnade praktiline eristamine. Vastamine küsimustele kes?, mis?, mida teeb?; küsisõnade (kes?, mis?, mida teeb?) ja vastavate sõnavormide vastandamine. Üksikhäälikute ja häälikuühendite ning veaohtrike häälikute praktiline äratundmine sõnas.	
---	--

Kõnearendus ja keeleõpetus

I õppeveerand –63 tundi

1. Lause ja sõnad:
 - Lausemall: alus + öeldis + sihitis.
2. Häälikud sõnas.
3. Sõnade ja lausete ära kirjutamine.
4. Lause ja sõnad:
 - Lausemall: alus + öeldis + kohamäärus.
 - Lausemall: alus + öeldis + sihitis + kohamäärus.
 - Lausemall: alus + öeldis + kaasolumäärus (kellega?).
 - Lausemall: alus + öeldis + sihitis + sihitismäärus (kellele?).
5. Omadussõna kasutamine öeldistäitena ja täiendina.
6. Ruumisuhete suhtelisuse mõistmine: allpool, ülalpool; parem, vasak; paremal, vasakul. Tunnuste võrdlemine.
7. Suhtlemine.

II õppeveerand –72 tundi

1. Suur algustäht nimedes.
2. Täishäälikute õigekiri:
 - Häälik ja täht A.
 - Häälik ja täht E.
 - Häälik ja täht I.
 - Häälik ja täht O.
 - Häälik ja täht U.
 - Häälikud ja tähed Õ, Ä, Ö, Ü
3. Täishäälikute ühendid.

III õppeveerand –90 tundi

1. Ese –olend –sõna.
2. Ainsus ja mitmus (üks ja mitu).
3. Suluta kaashäälikute õigekiri.
 - Häälik ja täht L.
 - Häälik ja täht M.
 - Häälik ja täht N.
 - Häälik ja täht R.
 - Häälik ja täht S.
 - Häälik ja täht V.
4. „Siniste“ häälikute ühendid.
5. Häälik ja täht H.

6. Häälik ja täht J.
7. J „siniste“ häälikute ühendis.
8. Veaohtlikud häälikud sõnas.
9. Omadussõna kasutamine öeldistäite ja täiendina.

IV õppeveerand –90 tundi

1. Sulghäälikute õigekiri:
 - Häälik ja täht P.
 - Häälik ja täht T.
 - Häälik ja täht K.
2. Tegevust väljendavad sõnad.
3. Kordamine

Õppekirjandus

2. klass

Lihtsustatud õppe tasemele vastav õppekirjandus

1. K. Karlep, A. Kontor. Eesti keele tööraamat 2. klassile I–IV osa. Tartu, Studium2008.
2. K. Pastarus. Eesti keele lugemik-tööraamat 2. klassile I–IV osa. Tartu, Studium 2010 (ESF projekt „HEV õpilaste õppevara arendamine“)

Toetav õppematerjal

1. A. Kontor, K. Karlep. Õpetamine Eesti keele tööraamatu järgi abiõppe 2. klassis. Õpetajaraamat. Tartu, Eesti Eripedagoogide Liit, 2006.
2. E. Hiiepuu. Kirjatehnika vihik I–II. Tallinn, Avita 2000.
3. A. Kontor, K. Plado. Kirjutades kirjutama. Vaatan ja kirjutan: Ärakiri. Tartu, Studium 2010.
4. K. Karlep. Kõnearendus. Tartu Ülikooli Kirjastus 2003

Eesti keele õppe rõhuasetused 3.-5. klassis

- Emakeeleõpetuse peamine eesmärk on soodustada olulisi arengulisi muutusi õpilaste tunnetuslikus-kõnelises tegevuses.
- **Tunnetustegevus ja kõne.** Õpilase ajutegevus on täiustunud. Kasvab analüütilist taju ja kõnetegevust korraldava vasaku poolkera osakaal, mis võimaldab esemete, tegevuste ja sündmuste seni hängusaid mälukujutlusi suurema hulga tunnuste abil täpsemaks muuta. Lisaks kaemuslik-praktilisele mõtlemisele suunatakse last järjest enam kasutama kujundilist mõtlemist.
- Õpilase analüütilis-süntheetilise taju ja sellest kujunevate kujutluste areng eeldab õpetaja suunamisel toimuvat **esemete tunnuste/omaduste, osade ning funktsioonide märkamist** ja teadvustamist. Nendele toetudes saab arendada esemete, tegevuste, sündmuste jm rühmitamis-ning üldistamisoskust.
- Konkreetsed ja üldistatud kujutlused ning nende vahelised assotsiatiivsed seosed on baas, millele toetudes kujunevad ja arenevad keeleüksuste tähendused (sõna ja selle vormid, sõnaühendid, laused/lausungid, hargnenud ütlus, sidus tekst), laienevad võimalused nimetatud üksusi valida ja kombineerida.
- Lihtsustatud õppe 3.-5.klassi õpilastel kasvab oluliselt kõne mõju käitumisele ja tunnetustegevusele (sh tegevuse reguleerimisele). Kõne abil ammutatakse varemomandatud teadmisi mälust sihipäraselt;

luuakse rohkem uusi mõtestatud seoseid (sõnaühendite, tekstisidusate lausete mõistmine ja kasutamine); hangitakse uut teavet; suunatakse tunnetusprotsesse (tajumise suunamine, materjali seostamine mälus, mõtlemisoperatsioonide sooritamine); kommenteeritakse, kavandatakse ja kontrollitakse oma tegevust.

- **Õpilane õpib oma tegevuse protsessi kommenteerima.** Esialgu toimub see väliskõnes (endale suunatud privaatkõne), seejärel sosinkõnes, mis hiljem läheb üle sisekõneks. Sisekõnes lõimuvad keeleüksuste tähendused kujutlustega, kuid 3.–5. klassi õpilased rakendavad sisekõnet esialgu hargnenult ning piiratud, mis aeglustab õpitegevuse tempot.
- **Tunnetuslik-kõneline tegevus,** mis toimub õpilase lähimas arengutsoonis (potentsiaalses arenguvallas), valmistab õpilasi ette 6.–7. klassis õppimiseks (loodusõpetus, ajalugu, inimeseõpetus jm) ning elementaarsete keeleteadmiste omandamiseks.
- Lugemistehnika ja õigekirjaoskuse arenemine on omavahel tihedalt seotud. Mõlema oskuse jaoks on oluline automatiseerida esmalt häälikanalüüsi (häälikute olemasolu, häälikute järg; kirjutamisel häälimine, lugemisel veerimine) ja seejärel ka foneemanalüüsi (häälikurühmade äratundmine, häälikupikkuse kui kõnetakti vältele osutaja äratundmine lugemisel ja määramine kirjutamisel võrdleva hääldamise alusel).
- Automatiseerumata osaoskuste sooritamiseks ning uute oskuste õppimiseks on endiselt vaja materialiseeritud abivahendeid (graafilised orientiirid, värvid, analüüsietappide tulemuste visualiseerimine).
- Õpetamisel on tähelepanu keskmes **häälimise ja võrdleva hääldamise oskuste arendamine.** Eesmärgiks on, et õpilased suudaksid nimetatud operatsioone privaatkõnele ja sisekõnele toetudes sooritada, tempot kirjutamisega kohandada ja lugemisoskuse arenguks tõsta. Nimetatud operatsioonide sooritamise kiiruse tahtlik reguleerimine on otseselt seotud lugemistehnikaja õigekirja omandamisega. Häälimist ning võrdlevat hääldamist kasutatakse ühtlasi enesekontrollioskuse omandamiseks.
- Lugemisoskuse kujunemine sõltub veel olulisel määral õpilase jaoks tuttavate süntaktiliste konstruktsioonide esinemise sagedusest tekstis ning õpilase keeleüksuste tähenduse valdamise tasemest.
- Lugemistehnika arendamise eesmärgiks on jõuda sisult ja keeleliselt kohandatud tekstide ladusa lugemiseni või vähemalt selle piirini. Õpetaja suunab õpilasi tekste analüüsima sisu ja mõtte mõistmise seaduspärasusi arvestades. Vajalik on läbida analüüsi kõik etapid, igal etapil enamkasutatavad strateegiad ehk oskuste rühmad.
- Teksti esmasele lugemisele ja pedagoogi suunavatele kommentaaridele järgneb sündmuse puhul stseenide järjestuse, kirjelduse puhul tunnuste ja omaduste valdkondade teadvustamine. Korduval lõikude kaupa lugemisel suunatakse õpilasi mõistma lausete tähendust ja lausetevahelisi seoseid, tuletama tekstis puuduvat teavet, märkama mõistmiseks olulisi keeleüksusi (sõnu, sõnaühendeid, osalauseid), kirjeldama tekkivaid kujutlusi.
- Tekstis orienteerumist arendavad valiklugemise ülesanded (esimene lõikude ja seejärel kogu teksti ulatuses). Valiklugemise ülesanded kogu teksti ulatuses on suunatud lühikese sisukokkuvõtte ning ilukirjandusliku teksti puhul ka varjatud teabe sõnastamisele. Õpilaste väljendust on harilikult vaja täiendada ja konkretiseerida.

- Tekstis esinevat otsekõnet analüüsitakse õpetaja suunamisel. Dialoogi analüüsides saavad õpilased saadud teadmisi ka ise suhtlemise reguleerimiseks rakendada. Harjutatakse väljendite valikut sõltuvalt suhtlemissituatsioonist, käitumisaktide hindamist, konfliktide reguleerimist soodustavate ütluste kasutamist. Ütluse eesmärgi ning sõnastusviisi strateegia) sõnastab esialgu pedagoog ning esitab ühtlasi hargnenud interpretatsiooni näidiseid. Laste oskustest sõltuvalt hakatakse kasutama suunavaid küsimusi ja ülesandeid, et täpsustada suhtlussituatsiooni ja keelelisi väljendusvahendeid. Tähelepanu tuleb pöörata kaudsetele ütlustele, mille semantiline ja pragmaatiline tähendus (mõtend) erinevad oluliselt. Analüüsi suunates tuleb pöörata tähelepanu mõtendi koosseisu kuuluvatele teabevaldkondadele: kujutlused, verbaalne teave, suhtlejate emotsioonid ja hoiakud.
- **Alustatakse teksti kohta küsimuste moodustamise ja kaaslastele esitamise õpetamist.**
- **Jutustamine.** Jutustamises eristatakse kahte valdkonda –tekstilähedane jutustamine (vahendatud tekstiloomed) ja jutustamine oma kogemusest.
- Tekstilähedase ümberjutustuse kui vahendatud tekstiloomed õppimine sõltub järgmistest asjaoludest: mälu muutumisest juhtivaks tunnetusprotsessiks; teksti sisu ja mõtte mõistmise tasemest; keeleüksuste valdamisest; keeruliste grammatiliste struktuuride lihtsamateks ja tekstisidusateks muutmise oskusest; teabeüksuste variatiivse sõnastamise oskusest.
- Tekstilähedasel jutustamisel tuleb hoiduda teksti fragmentaarsest sõnastamisest või mehaanilisest päheõppimisest. Oluliseks tuleb pidada teabe järjestamist, sõnavara variatiivset valimist, lausungite seostamist ja nende parandamist järeletoona. Teksti mitmekordsel taastamisel on oluline muuta abivahendeid ja varieerida sõnastust. Sobivateks abivahenditeks on skeemid koos tugisõnadega (sh ka küsisõnad).
- Praktilise grammatika õppimise peamised eesmärgid on tuumlause mallide hulga laiendamine; muutevormide kasutamine eri lausemallides ja mitmes tähenduses; tuumlausete ühendamise ja sisestamine, et mõista ja moodustada koondlauseid, laiendatud lihtlauseid ning lihtsamate seostega kaheosalisi lihtlauseid.
- Lausemallide baasiks on kujutlused tegevussituatsioonidest (skemaatilised kujutluspildid) ja nende kombinatsioonid. Oluline on teadvustada situatsioonide komponente: subjekt(id), objekt(id), vahendid, tunnused (sh tegevus või seisund), aeg, ruum jne. Jõutakse tajutavate sündmuste/nähtuste põhjuse ning eesmärgi mõistmise ja sõnastamiseni. Oluline on põhjuse ja eesmärgi eristamine ning nende ettekujutamine ajas ja ruumis.
- Keeleüksuste tähenduse selgitamine, täpsustamine ja täiendamine toetub rühmitamisoskusele ja teadmistele rühma kuuluvatest objektidest, sündmustest, nähtustest, tunnustest ja omadustest.
- **Lausetähenduse mõistmine** toetub põhisõna ja laiendite seostele, mille teadvustamiseks harjutatakse süntaksiküsimuste esitamist. Sõnade ja sõnaühendite tähendust seletatakse ja täpsustatakse kontekstis, mille kaudu tähendus konkretiseerub. Liitsõnade ja tuletiste tähenduse mõistmine eeldab uute allrühmade moodustamiseks vajalike spetsiifiliste tunnuste teadvustamist (*loom –rohusööja, inimene –tööline –kaevur*). Võrdluste ja metafoorsete väljendite tähenduse seletamine eeldab ühistele tunnustele osutamist (*tuli / päike küpsetab, seisab postina / liikumatult*).
- Peamiseks tööviisiks on praktiline harjutamine. Keeleüksuste analüüs sisaldab enamasti semantilisi ülesandeid. Keeleterminite kasutamine jääb valdavalt õpetaja pädevusse. Uute õpioskuste

omandamine algab materialiseeritult. Üldistamine toetub eelnevalt õpitu konkretiseerimisele, edaspidi taotletakse oskuste etapiviisilist automatiseerimist.

- Tähelepanu hakatakse pöörama lihtsate kirjalike töökorralduste mõistmisele ja täitmisele. Kirjalikult esitatud töökorralduse täitmist saab nõuda juhul, kui töövõtte on koostegevuses ja/või matkimise teel omandatud.

3.KLASS

SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Kuulamine ja jälgimine	
Tähelepanu keskendamine ühekordsele selgitusele (korralduste täitmine ilma täiendava selgituseta). Lugemise jälgimine, kaasõpilaste vastuste jälgimine ja parandamine, vastustele hinnangu (õige-vale) andmine. Kaasõpilaste vastuste jälgimine (suunatult), nõustumine vastusega, teabe lisamine. Adekvaatne reageerimine hinnangutele.	
Suhtlemine	
Suhtlemine kaasõpilas(t)ega koostegevuses (õpetaja suunamisel). Dialogi vormid: <i>küsimus-vastus, teade-küsimus; kutse koostegevusele, nõustumine-loobumine</i> . Koostegevuse vastastikune reguleerimine. Oma tegevusest jutustamine (5–6 lauset), jutustamine piltide ja mälukujutluste põhjal küsimuste ja/või plaani abil. Analoogiajutukeste koostamine.	• osaleb dialoogis (küsimus-vastus, teade-küsimus) ühistegevuse ajal.
TUNNETUSTEGEVUSE ARENDAMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Nägemis- ja ruumitaju	
Esemete ja loodusobjektide ning -nähtuste äratundmine, vaatlemine. Terviku jaotamine osadeks ja osade ühendamine tervikuks. Ühiste ja individuaalsete tunnuste eristamine, võrdlemine, rühmitamine ning kirjeldamine esitatud vaatlusplaani järgi. Omandatud oskuste rakendamine eseme-, olu- ja tegevuspiltide analüüsimisel. Tekstis kirjeldatud ruumisuhete skemaatiline kujutamine (modelleerimine). Orienteerumine üheaegselt nii esemete horisontaal horisontaal- kui ka vertikaalsuhetes.	võrdleb ja kirjeldab kahte tuttavat objekti tajutavate tunnuste alusel.
Ajakujutlused	
Aasta, aastaajad (aastaaja muutuvate tunnuste sõnastamine), kuud, päevade arv kuus; nädalad kuus; ööpäev, tund (õppetund) ja minut. Nädalapäeva ja kuupäeva kokkuviimine. Kellaaeg: täis- ja pooltunni eristamine ning sõnastamine.	
Lõimumine teiste ainetega	
Matemaatikas ja tööõpetuses kasutatavate mõõtühikute tundmine ja mõõtmistulemuste sõnastamine.	
Kontroll, enesekontroll	
Kontrolli- ja enesekontrollivõtete kasutamine suunatult tuttavates tegevuses.	

LAUSE JA SÕNAVARA	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Lihtlause	
5–6-sõnaliste lihtlausete (väit-, küsi-ja käsklause) mõistmine, kuni 5-sõnaliste lihtlausete koostamine. Sihitisosalause mõistmine ja kasutamine.	mõistab ja koostab kuni 5-sõnalist lihtlauset;
Sõnavormid	
Käändevormide mõistmine ja kasutamine enamlevinud funktsioonides: kohta, objekti, kuuluvust, osa ja tervikut, kaas-ja ilmaolu väljendavate lausete ja sõnaühendite koostamine, küsimusele vastamine kas sõnaühendi või üksiksõnaga. Sõnavormide valimine sõnaühendisse ja lausesse, ainsuse ja mitmuse vormide moodustamine ja kasutamine kaasteksti toel. Erineva üldistusastmega (3–4 astet) nimisõnade mõistmine ja nende õige kasutamine (<i>Muki –koer –koduloom –loom</i>), esemete ja olendite tajutavate tunnuste väljendamine omadussõnadega, inimeste tunnete, emotsioonide ja käitumisaktide kirjeldamine enamlevinud sõnadega situatsioonist lähtuvalt.	- kasutab laiendatud lihtlauses nimi-, omadus-ja tegusõnade õpitud vorme; - oskab viia õpitud sõnavorme mitmesse sõnaühendisse.
Omadust väljendav sõna	
Omadussõna kasutamine öeldistäite ja täiendina, omadussõna ühildumine nimisõnaga arvus ja käändes.	
Tegevust ja seisundit väljendav sõna	
Tegevust ja seisundit väljendavate sõnade mõistmine ja kasutamine. Tajutavaid tegevusi ja seisundeid väljendavate sõnade aktiveerimine. Tegusõna oleviku ja lihtmineviku vormide tähenduslik eristamine ja kasutamine, lihtmineviku vormide moodustamine analoogiaalusel, vormide muutmine lauses.	
Arvsõnad	
Põhi-ja järgarvsõnade erisuseteadvustamine ja kasutamine (100 piires) (teine ja neljas –kokku kaks) . Arvsõna käsitlemise seostamine matemaatika õppesisuga.	
Liitsõna	
Liitsõna ja sõnaühendi praktiline eristamine. Põhisõna sobitamine mitme laiendiga ja vastupidi.	
LUGEMINE JA KIRJUTAMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Häälikanalüüs	
Häälendamise täpsustamine (vajadusel). Häälimisoskuse automatiseerimine: häälimine kirjutamise tempos hääletult ja ilma abivahenditeta, tempo tahtlik muutmine.	
Foneemanalüüs	
Häälikurühmade eristamine. Iga hääliku kolme pikkuse käsitlemine kahe (sulghäälikud) ja/või kolme pikkuse kaupa: üksikhääliku pikkuse muutmine, üksikhääliku pikkuse määramine, tähevalik 1–3-silbilistes sõnades; kaksiktäishäälikute ja suluta kaashäälikute ühendi analüüsimine ja tähtede valimine. Sõnas esinevate veaohlike häälikute nimetamine kirja pildi ja	muudab ja määrab graafilistele orientiiridele toetudes veaohlike häälikute pikkust üksikhäälikutest

kuulmise järgi, veaohlike häälikute pikkuse muutmine ja määramine sõnas skemaatiliselt esitatud orientiiridele (skeemid, tiivik) toetudes. Tiiviku kasutamine: veaohlike häälikute pikkuse muutmine esitatud skeemide järjekorras (ülalt alla, alt üles, horisontaalselt), ühe-ja kahekordse tähe valimine vastavalt skeemile. Veaohlike häälikute pikkuse võrdlemine, õigekirja põhjendamine (õpetaja abiga).	koosnevates sõnades.
LUGEMISTEHNICA JA ORIENTEERUMINE TEKSTIS Veaohlike häälikute skeemi valimine sõna juurde, tähelünkade täitmine. Sõnade rühmitamine veaohlike häälikute pikkuse järgi (skeemide alusel). Töö raskusastet muudetakse vastavalt õpilaste oskustele: analüüs koostegevuses, materialiseeritult ja peast (lihtsamad variandid); lühemad ja pikemad (valdavalt 3-silbilised) sõnad, erineva struktuuriga silbid sõnades. <i>on sõnaosade ja/ või sõnahaaval lugemine ja üleminek lugemisele sõnapaaride kaupa.</i>	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Uue teksti lugemine	
Õpetaja esmase lugemise kuulamine; hiljem lugemise jälgimine raamatust. Lugemine kõnetaktide ja lühemate sõnade kaupa. Teksti lugemist kergendavate graafiliste orientiiride kasutamine (vältemärgid, liitsõna liigendamine komponentideks, pika sõna liigendamine kõnetaktideks jne).	• loeb õpitud teksti valdavalt sõnade kaupa; •
Lugemise harjutamine	
Korduv lugemine vahelduvalt kooris ja üksi. Ülesanded laduse (kohatute pauside vältimine, lugemiskiiruse tõstmine) ja ilmekuse (lauselõpu intonatsioon, loogiline rõhk) arendamiseks. Kaasõpilaste lugemise jälgimine, lugemisvea märkamine ja parandamine. Õpitud teksti lugemine sõnade kaupa häälega ja/või endamisi sosinal.	• leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste järgi sõnu, lauseid ja lõike, vastab küsimustele (sh annab hinnangu tegevusaktile);
Sõnavaratöö	
Taustteadmiste aktiveerimine ning tundmatute sõnade ja väljendite selgitamine enne teksti lugemist (näitvahendite ja/või lühitekstide abil). 3–4 sõna aktiveerimine teksti analüüsides ja taastades.	
Teksti korduv lugemine ja analüüs	
Lausetähenduse mõistmine (koha-ja ajasuhete ning objektide tunnuste mõistmine). Lausete tähenduse seostamine (lokaalse sidususe strateegia). Puuduva teabe tuletamine.	
Dialoogi analüüs	
Dialoogi repliikide leidmine õpetaja sõnastatud saatelause/küsimuse järgi (õpetaja sõnastab kas eesmärgi või strateegia).	
Valiklugemine	
Sõnade, lausete ja lõikude leidmine õpetaja juhendamisel rõhuasetusega lausetähenduse (vabade laiendite) mõistmisele ja lausete seostamisele. Õpetaja küsimustele ja korraldustele vastamine tekstis leiduva sõna, sõnaühendi või lausega.	

Teksti jaotamine lõikudeks	
Teksti jaotamine lõikudeks (õpetaja abiga) kokkuvõtliku sõnastuse ja/või pildiseeria alusel. Tekstilõigu piiride leidmine. Lõikude sobitamine illustratsioonidega, kokkuvõtlike sõnastustega. Illustratsioonide ja tekstis esitatud teabe võrdlemine. Puuduva teabe tuletamine.	
Küsimuste esitamine kaaslastele	
Küsimuste (kes?, mis?, mida teeb?) sobitamine tekstiga, küsimuste esitamine üksteisele, küsimustele vastamine.	
Tegelaste käitumise analüüs	
Kirjeldatud tegude hindamine ja vastandamine (õige-vale, meeldib-ei meeldi) koos õpetajaga. Käitumisaktide analüüsimine (<i>mida tahtis, mis tingimused soodustasid või takistasid, mida tegi, mis oli tulemus</i>) ning seostamine motiivide ja kavatsustega. Tegelaste vastandamine käitumise alusel.	
Teksti peamõtte	
Teksti juhtlause leidmine, teksti peamõtte ja/või allteksti sõnastamine (koos õpetajaga) 2–3 valikuks antud kirjaliku väite põhjal.	
Teksti taastamine	
Tekstilähedase jutustamise harjutamine: deformeeritud teksti taastamine lausetest (5–6 lauset) või lõikudest (3–4 lõiku), lausete lõpetamine. Jutustamine õpetaja suunamisel eseme-, olu- ja tegevuspiltide, pildiseeria, küsimuste, tugisõnade (verbid) ja -sõnaühendite abil. Korduv jutustamine sõnastust varieerides.	• annab abivahendeid kasutades ja koostöös õpetajaga tekstilähedaselt edasi õpitud pala sisu.
KIRJUTAMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Ärakiri	
Kirjutamine sõnahaaval pärast lause lugema õppimist ja eelnevat analüüsi. Kirjutatu õigsuse kontrollimine.	
Õigekiri	
1–3-silbiliste sõnade ja neist koostatud lausete kirjutamine pärast ühisanalüüsi: lünkharjutused, sobitusharjutused, harjutavad etteütlused. Kirjutatu õigsuse kontrollimine: kirjapildile vastav lugemine, järelanalüüs, vigade parandamine. Poolitamine graafiliste orientiiride ja analoogia alusel. Õpitud käände- ja pöördvormide õigekiri (sõnatüve muutused, lõpud). Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 25–30 sõna.	• kirjutab pärast analüüsi õigesti 2–3-silbilisi sõnu üksikhäälikutest koosnevaid sõnu; • kirjutab ära kirjas 1–2-silbilisi sõnu originaalteksti täiendavalt vaatamata; • kontrollib ära kirja õigsust.
Kirjatehnika	
Väike- ja suurtähtede harjutamine (geneetilises järjekorras), tähtede õige seostamine sõnades, moonutuste leidmine oma ja teiste kirjas	

(tahvlilt, vihikust), harjutused kirjutamiskiiruse muutmiseks. Vihiku vormistamine, kirjaliku töö vormistamine: pealkiri, kuupäev, taandrida.	
Keeleteadmised ja -oskused	
Häälikurühmade ja veaohlike häälikute/tähtede äratundmine. Tegusõnalõppude äratundmine (oleviku ja lihtmineviku vormis). Ainsuse ja mitmuse vormide (käände-ja pöördvormid) äratundmine. k, p, t sõna alguses ja s-i kõrval.	

Teemade jaotus õppeveerandite lõikes 3. klassis

3. klass –8 tundi nädalas (4 kõnearendust ja keeleõpetust, 4 lugemist ja kõnearendust)

Kõnearendus ja keeleõpetus

I õppeveerand –32 tundi

1. Lause ja sõnad
2. Häälikud ja tähed
3. Sõnade ja lausete ära kiri
4. Kohta väljendavad (taga)sõnad
5. Kohta väljendavad sõnavormid:

On kus? -ainsuse ja mitmuse seesütlev kääne

On kus? -ainsuse ja mitmuse alalütlev kääne

Pani kuhu? -ainsuse ja mitmuse sisseütlev kääne

Pani kuhu? -ainsuse ja mitmuse alaleütlev kääne

II õppeveerand –28 tundi

1. Täishäälikute kolm pikkust.
2. Häälik ja täht A
3. Häälik ja täht E
4. Häälik ja täht I
5. Kohta väljendavad sõnavormid
 - *Võttis kust?* -ainsuse ja mitmuse seestütlev kääne
 - *Võttis kust?* -ainsuse ja mitmuse alaltütlev kääne
6. Häälik ja täht O
7. Häälik ja täht U
8. Kohta väljendavad sõnavormid
 - *Jookseb mis kohani?* -ainsuse rajav kääne
9. Liitsõna
10. *Kelle oma? Mille oma?*
11. *Mitu? Mitmes?*
12. *Teeb millega*(mille abil)? -ainsuse ja mitmuse kaasaütlev kääne
13. *Teeb kellega*(koos)? -ainsuse ja mitmuse kaasaütlev kääne
14. *Teeb(ilma) kellela? milleta?* -ainsuse ja mitmuse ilmaütlev kääne
15. Häälikud ja tähed Õ, Ä, Ö, Ü

16. Kaksiktäishäälikud
17. Annab kellele?-ainsuse ja mitmuse alaleütlev kääne

III õppeveerand –40 tundi

1. Suluta kaashäälikute kolm pikkust
 - Häälik ja täht L
2. Veaohtlikud häälikud sõnas
 - Häälik ja täht M
 - Häälik ja täht N
 - Häälik ja täht R
 - Häälik ja täht S
3. Omadust väljendavad sõnad
4. Häälikud ja tähed I, J, V
5. Kaashäälikuühendid
6. Sõnade poolitamine

IV õppeveerand –40 tundi

1. Sulghäälikute kolm pikkust:
 - Häälik ja täht P
2. Tegevust ja seisundit väljendavad sõnad
3. Liitlause
4. Häälik ja täht T
5. Häälik ja täht K
6. Täishäälikuühendile järgnev B või P
7. Täishäälikuühendile järgnev D või T
8. Täishäälikuühendile järgnev G või K
9. K, P, T S-i kõrval
10. Kordamine

Õppekirjandus

K. Karlep, A. Kontor. *Eesti keele tööraamat 3. klassile I-IV*. Tartu, Studium 2009

4.KLASS

SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Õppesisu	Õpitulemused
Kuulamine ja jälgimine	
Tähelepanu keskendamine selgituse andmise või töövõtte sooritamise ajaks. Kaasõpilaste tegevuse jälgimine ja nende abistamine. 2–3-osalise suulise ja kirjaliku korralduse täitmine õpetaja suunamisel.	• osaleb ühistegevuse ajal üksteise tegevust reguleerivas dialoogis;
Suhtlemine	
Suhtlemine koostegevuses kaasõpilastega: koostegevuse vastastikune reguleerimine (<i>teade-teade</i> dialoog), selle oskuse rakendamine õppesituatsioonides. Kokkuvõtte tegemine ühistegevusest (mina ja teised;	

eesmärk, tingimused, tegevus ja tulemus; mõju teistele ja endale). Kollektiivse kogemuse põhjal ühise jutukese koostamine. Samateemaliste erineva sisuga jutukeste koostamine (huvitegevus, kodutee jne). Jutukese koostamine kogemuste, olu-ning tegevuspiltide, pildiseeria ja skemaatilise kava põhjal (6–7 lauset).	
Tunnetustegevuse arendamine	
Nägemis- ja ruumitaju	
Kuni kolme objekti kirjeldamine nende võrdlemise põhjal (esmalts esitatud plaani järgi, hiljem üleminekuga iseseisvale kirjeldamisele). Esemehüha kirjeldamine, objektide ühiste omaduste rõhutamine. Eseme/kujundi vastandamine kahele teisele esemele või kujundile (erinevate tunnuste alusel). Loodusobjektide ja esemete-nähtuste võrdlemine, rühmitamine erinevate rühmitusaluste järgi, rühmade nimetamine; aja-, põhjus-ning eesmärgisuhete praktiline eristamine.	võrdleb ja kirjeldab esemeid (kuni 3 objekti) rühmas; kirjeldab ühistegevust.
Ajakujutlused	
Sündmuste ja tegevusaktide samaaegsus ja jestamine	
Lõimimine teiste ainetega	
Matemaatikas ja tööõpetuses kasutatavate mõõtühikute tundmine ja mõõtmistulemuste sõnastamine.	
Kontroll, enesekontroll	
Kontrolli- ja enesekontrollivõtete tegemine tuttavates tegevustes	
Lause ja sõnavara.	
Lihtlause Kuni 6 sõnalise lihtlause moodustamine baaslausetest (ühendamine, sisestamine), eelnevalt koostatud sõnaühenditest (tegusõna ja nimisõna laiendid). Lause laiendamine ja lühendamine. Kahe või enama lause moodustamine pikemast lausest. Laiendatud lihtlause (4–5 sõna), koondlause ja sihitisosalause kasutamine.	- mõistab ja koostab kuni 6 sõnalist lihtlauset; - laiendab lihtlauset skeemide ja süntaksiküsimuste abil - kasutab laiendatud lihtlauset ja sihitisosalauset;
Sõnaliigid	
Nimisõna	
Nimisõnade kasutamine sõnaühendis ja lauses. Lauses väljendatavate suhete mõistmine, nende adekvaatne väljendamine nimisõnaga: atributiivsed suhted (tunnused, kuuluvus, osa tervikust), kohasuhted, abinõu-, kaasolu-ja ilmaolusuhet, ajasuhted; lõpetatud ja lõpetamata tegevus, hulk ja mõõt, (millegi) valdaja, seisund. Sõnavormide leidmine sõnaühendist ja lausest funktsioonide kaupa. Sõnavormi moodustamine kaasteksti toel, skeemi ja	oskab skeemide abil analüüsida ja moodustada käändevorme; rakendab (abiga) sõnaühendis ja lauses käändevorme õpitud funktsioonides

tähenduse järgi, sobitamine sõnaühendiks, kasutamine lauses. Küsimuste esitamine (valik) sõnavormile. Ainsuses ja mitmuses olevate sõnavormide tähenduslik-vormiline analüüs. Tagasõnade (koha-ja ajasuhted) ja abimäärsõnade mõistmine ning praktiline kasutamine (muutevorm koos tagasõnaga). Nimisõna algvorm ja küsimused (<i>kes?</i>, <i>mis?</i>), algvormi moodustamine sõnaühendi <i>see on</i> abil. Murdesõnade ja keelenormile vastavate sõnade (<i>pudru – puder</i>) eristamine. Sõna tüvi. Sõnavormi põhi-ja lisatähendus, neid väljendavad sõnaosad (sõnatüvi, -lõpp). Ainsuse tüvi, tüvevormi küsimused, tüve moodustamine skeemi kasutades ja täiendi <i>uue</i> abil. Tüve leidmine ühe ja sama sõna eri vormidest. Mitmuse tüvi, selle moodustamine skeemi abil, mitmuse tunnused, mitmuse vormide analüüs ja moodustamine. Mitmuse vormis olevate sõnade põhi-ja lisatähendused (leksikaalne tähendus, arv, käändevormi grammatiline tähendus). Esemete/olendite ja nende osade nimetused; esemete, esemepiltide, nimede ja nimetuste eristamine. Sünonüümide ja homonüümide mõistmine kontekstis. Suur ja väike algustäht nimedes ja nimetustes.	
Omadussõna	
Esemete/olendite tunnused ja omadused ning neid väljendavad sõnad. Sünonüümide ja antonüümide mõistmine ja kasutamine kontekstis. Omadussõna nimisõna laiendina: sõnaühendi moodustamine omadus-ja nimisõna sobitades, tekkinud sõnaühendi sobitamine tegusõnaga, lihtlausete laiendamine moodustatud sõnaühendite abil.	
Tegusõna	
Esemete/olendite tegevused ja seisundid kui tunnused, nende väljendamine sõnadega. Tegusõna oleviku ja lihtmineviku pöördevormide mõistmine/kasutamine ja teadlik moodustamine Sarnaste tegevuste/seisundite väljendamine lähedase tähendusega kandvate sõnade abil. Tegusõna eitavate vormide mõistmine ja kasutamine. Eitava kõne muutmine jaatavaks ja vastupidi. Tegusõna laiendamine õpitud käändevormidega. <i>kse</i>-oleviku vormide mõistmine ja kasutamine lauses. Abimäärsõnade (<i>alla, üles, vahele, eemale</i> jne) mõistmine koos tegusõnaga. Ühendteigusõna kasutamine lauses..	
Sõna ja küsimus	
Sõnade rühmitamine küsimuste abil (<i>kes? mis?; mida teeb?</i>)	

<i>mida tegi? jne; missugune?</i>). Sõnade semantilise seose mõistmine lauses ja selle eristamine sõnavormi kontekstivälisest tähendusest. Süntaksiküsimuse (jooksis põllule-jooksis <i>kuhu?</i>) ja morfoloogiaküsimuse (<i>jooksis –mida tegi?, põllule –millele?</i>) eristamine.	
Arvsõnad	
Arvsõna muutevormide mõistmine ja kasutamine kaastekstis (100 piires). Arvsõna käsitlemise seostamine matemaatika õppesisuga.	
Sõnade seosed lauses Sõnade seosed lauses. Tegijat väljendava sõna (alus) ja tegevust väljendava sõna (öeldis) leidmine, nende graafiline tähistamine lauses, küsimuste esitamine aluse ja öeldise kohta. Aluse ja öeldise laiendid (täpsustavad sõnad) lauses. Põhisõna ja laiendite graafiline tähistamine. Öeldise vormi sõltumine alusest (nimisõnadest ja isikulistest asesõnadest).	
LUGEMINE JA KIRJUTAMIN	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Häälik ja foneemanalüüs	
Veaohtlikud häälikud sõnas, veaohtlike lihthäälikute pikkuse muutmine ja määramine; suluta kaashäälikute ühendi ja kaksiktäishääliku praktiline äratundmine. Raskusaste: 1–4-silbilised sõnad; käsitlemine häälikurühmade või veaohtlike häälikute kaupa (veaohtlike häälikute rühm); harjutused analüüsi automatiseerimiseks.	muudab ja määrab graafilistele orientiiridele toetudes veaohtlike häälikute pikkust üksikhäälikutest koosnevates valdavalt 3-silbilistes sõnades ja õpitu ulatuses häälikuühendiga sõnades.
LUGEMISTEHNKA JA ORIENTEERUMINE TEKSTIS	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Uue teksti lugemine Õpetaja esmase lugemise jälgimine raamatust. Lausete lugeminehäälega valdavalt sõnade kaupa, pikemad sõnad kõnetaktide, lühemad sõnapaaride kaupa (vajadusel toetumine graafilistele orientiiridele).	loeb õpitud teksti sõnade ja süntagmade kaupa, arvestab kirjavahemärke; .,;
Lugemise harjutamine	
Teksti korduv lugemine ülesandega (vahelduvalt kooris ja üksi). Ladususe ja ilmekuse harjutamine (orientiiridele ja kirjavahemärkidele toetudes; intonatsiooni ja loogilise rõhu valimine ning muutmine sõltuvalt lause tähendusest). Varem häälega loetud teksti vaikne (sosinal) ülesandega lugemine. Õpitud teksti lugemine sõnade või süntagmade kaupa: lauses leiduva uue teabe rõhutamine, lauselõpu intonatsiooni kasutamine, kirjavahemärkide arvestamine.	loeb õppimata teksti peamiselt vähemalt sõnahaaval;
Sõnavaratöö	
Taustteadmiste aktiveerimine, sõnade ja sõnaühendite selgitamine enne teksti lugemist.	

Sõnade tähenduse täpsustamine kaastekstist lähtuvalt. 3–4 sõna aktiveerimine teksti analüüsidest ja taastades.	
Teksti korduv lugemine ja analüüs	
Lause tähenduse ja lausetevahelise seose mõistmine. Puuduva teabe ja põhjus-tagajärg seoste tuletamine ühisvestluses; küsimustele <i>miks?</i> , <i>milleks?</i> vastamine.	
Dialoogi analüüs Dialoogis osaleja repliigi eesmärkide ja strateegiate suunatud analüüs. Otsekõne ja saatelause leidmine tekstist, otsekõne väljendamine kaudselt sihitisosalause abil (koos isikuliste asesõnade asendamisega).	
Valiklugemine	
Tegelasi või sündmusi iseloomustavate sõnade (lausete) leidmine-lugemine; tekstilõikude (sh looduskirjelduste) leidmine tähenduse järgi. Küsimustele ja korraldustele originaalteksti lause(te)/osalause(te)/ sõnaühendi(te)/sõna(de)ga vastamine. Ülesannete sõnastamisel lähtutakse kõikidest mõistmisstrateegiatest (rõhuasetus on puuduva teabe tuletamisel).	• annab tekstilähedaselt ja valikuliselt edasi teksti või lõigu sisu (toetudes abivahenditele). tuletab õpetaja juhendamisel tekstis sõnastamata teabe (toetudes oma kogemustele/teadmistele);
Teksti jaotamine lõikudeks	
Teksti jaotamine lõikudeks, lõikude kokkuvõtlik sõnastamine (pealkirjastamine) jutustava lausega (õpetaja juhendamisel).	•
Küsimuste esitamine kaaslastele	
Teksti kohta käivate küsimuste esitamine üksteisele (<i>kus?</i> , <i>missugune?</i> , <i>millal?</i>)	• vastab küsimustele teksti kohta
Tegelaste käitumise analüüs	
Tegude ja käitumisaktide hindamine ühisvestluses (emotsionaalne ja intellektuaalne hinnang), hinnangu seostamine õpilaste käitumisega. Teksti peamõte Teksti juhtlause leidmine ja/või teksti peamõtte ning allteksti valimine, peamõtte tuletamine ja sõnastamine ühisvestluses. Tekstilähedase jutustamise harjutamine: piltide, tugilause, -sõnaühendite ja -sõnade abil. Teksti taastamine Deformeeritud teksti taastamine. Tekstilähedase valikjutustamise õppimine (abivahenditeks pildid, tugilause, sh algus- ja lõpulaused, sõnaühendid). Teksti jutustamine ahelana.	• leiab küsimuste-korralduste järgi tekstist sõnu, lauseid ja lõike, sh peamõtte ja alltekstile osutavaid lauseid; • annab ühisvestluses hinnanguid tegevusaktidele
KIRJUTAMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Ärakiri	
Kirjutamine sõnapaaride ja pikemate sõnade kaupa. Kaasõpilaste tekstide lugemine. Järell kontroll.	

Õigekiri Sõnade ja lausete kirjutamine pärast individuaalset analüüsi: lünkharjutused, sobitusharjutused, harjutavad etteütlused. Kirjutatu õigsuse kontrollimine: lugemine vastavalt kirjpildile, skeemide valimine, vigade parandamine. Poolitamine: harjutamine skeemide ja analoogia abil. Käändelõppude ja mitmuse tunnuste õigekiri (skeemide abil). <i>K, p, t s-i ja h kõrval.</i>	• kirjutab õigesti üksikhäälikutest koosnevaid kuni 4-silbilisi sõnu; • sooritab ära kirja sõnahaaval; • kasutab suunamisel õigekirja kontrollimise võtteid
Kirjatehnika Tähemoonutuste äratundmine ja parandamine, täheseoste harjutamine, vihikute vormistamine. Kirjakiiruse harjutamine.	
Keeleteadmised ja -oskused Sõnade praktiline eristamine esemetest (olenditest), piltidest, esemete (olendite) tunnustest, tegevustest ja seisunditest. Sõnade praktiline rühmitamine küsimuste abil (<i>kes?, mis?, missugune?, mida teeb?</i>). Morfoloogia-ja süntaksiküsimuse praktiline eristamine. Morfoloogia-ja süntaksiküsimuse esitamine: valimine, sobitamine, üleminek iseseisvale esitamisele. Alus ja öeldis (lihtsamad juhud), sõnade seos alus-ja öeldisrühmas (süntaksiküsimuste esitamine). Käändsõna algvorm, käändsõna muutevormid; ainsuse ja mitmuse tüvi, tunnused ja lõpud: sõnavormide äratundmine, muutmine ja moodustamine ning analüüsimine skeemide abil. Käänevormi põhi-ja lisatähendus (leksikaalne ja grammatiline tähendus), sõnavormi rakendamine tähendusest sõltuvalt.	

Teemade jaotus õppeveerandite lõikes 4 .klassis

I õppeveerand-32 tundi

1. Häälikud ja tähed
2. Veaohalikud häälikud
3. Täishäälik ja suluta kaashäälik vaeohlike häälikutena
4. Kaksiktäishäälikud
5. Sõnade poolitamine

II õppeveerand-28 tundi

1. Ese, olend ja sõna
2. Sõna ja küsimus
3. Alus ja öeldis
4. Sõna algvorm
5. Sõna tüvi
6. Tüvevormis sõna kasutamine sõnaühendites ja lausetes

III õppeveerand –40 tundi

1. Ainsuse osastava käände vormide mõistmine ja kasutamine
2. Mitmuse tüvi
3. Ainsuse osastava ja mitmuse nimetava käände vormide mõistmine ja kasutamine
4. Mitmuse tunnus (moodustamine, tunnuse valik ja õigekiri skeemi järgi)
5. Kohasuhteid väljendavad sõnavormid
 - □□*Kus?* (*milles? millel?*)
 - *Kuhu?* (*millesse? millele?*)
 - *Kust?* (*millest? millelt?*)
 - *Kui kaugele?* (*kelleni? milleni?*)
6. Kohasuhteid väljendavad tagasõnad
7. Ajasuhteid väljendavad sõnavormid, vastavad käänded ja morfoloogiaküsimused
 - *Millal?*(*millel?*)
 - *Mis ajani?* (*milleni?*)
 - *Mis ajast?* (*millest?*)
 - *Kui kauaks?*(*milleks?*)
 - *Mis ajaks?*(*milleks?*)
8. Ajasuhteid väljendavad tagasõnad
9. Sõnavormid, mis väljendavad, kellele või millele midagi tehakse või antakse
10. Kuuluvust väljendavad sõnavormid
11. Sõnavormid, mis väljendavad, kellelt midagi saadakse
12. Sõnavormid, mis väljendavad kellega koos midagi tehakse
13. Sõnavormid, mis väljendavad millega tehakse
14. Sõnavormid, mis väljendavad kellela või milleta midagi tehakse
15. Sõnavormid, mis väljendavad kelleks keegi sai või saab
16. Sõnavormid, mis väljendavad milleks miski muutub
17. Sõnavormid, mis väljendavad kellena või millena ollakse või töötatakse

IV õppeveerand–40 tundi

1. Arvsõna
2. Tegevust ja seisundit väljendavad sõnad
3. Otsekõne. Ütluse muutmine kaudseks.
4. Kordamine

Õppekirjandus

4. klass

Lihtsustatud õppe tasemele vastav õppekirjandus

K. Karlep, A. Kontor. Emakeele õpik I ja II osa. Tallinn: Kabral & Co 1993.

K. Sunts. Emakeele tööraamat 4. klassile I–IV (lugemik). Tartu, Studium 2009.

5.KLASS

SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Kuulamine ja jälgimine	
Ülesannete täitmine suuliste ja kirjalike hargnenud selgituste/korralduste alusel. Suulise kokkuvõtte tegemine oma tegevusest, ühistegevusest. Tuttavate sündmuste ja tegevusaktide põhjuste, tingimuste, eesmärkide ning tulemuste mõistmine, nende väljendamine ühisvestluses. Oma tegude analüüs (suunatult). Teistes ainetes (matemaatika, tööõpetus, loodusõpetus jm) omandatud toimingute kirjeldamine.	kasutab eri tüüpi dialoogirepliike koostegevuses, teeb kokkuvõtteid ühistegevusest.
Suhtlemine	
Koostegevuse vastastikune reguleerimine (<i>teade-küsimus-vastus</i> jne dialoog). Suhtluseesmärkide mõistmine: käskude-korralduste, palvete, teabe, tingimuste jne praktiline mõistmine ja väljendamine. Otsekõne kaudse väljendamise harjutamine. Jutukeste koostamine olu-ja tegevuspiltide järgi, ühiste samateemaliste jutukeste koostamine (abi: plaan, õpetaja suunavad repliigid).	
TUNNETUSTEGEVUSE ARENDAMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Nägemis-ja ruumitaju	
Esemehühmade vaatlemine ja võrdlemine; ühised tunnused/omadused ning erinevused (analüüsimine plaani järgi), rühmade koostise muutmine sõltuvalt rühmitusalusest. Esemehühmade, loodusnähtuste ning piltidel kujutatute kirjeldamine plaani järgi.	
Ajakujutlused	
Ajakujutluste seostamine sündmuse põhjuse ja tagajärjega.	
Lõimimine teiste ainetega	
Matemaatikas ja tööõpetuses kasutatavate mõõtühikute tundmine ja mõõtmistulemuste sõnastamine.	
Kontroll, enesekontroll	
Tähelepanu keskendamine igale õpitoimingule etapile: orienteerumine/planeerimine (tööjuhise mõistmine ja osatoimingute järjestamine), täitmine (sooritamine algoritmide alusel, kaasneva kontrolli rakendamine), tulemuste kontrollimine. Enesekontrolli harjutamine (plaani või algoritmi abil). Tegevuse ühine planeerimine õpitud oskuste ulatuses. Keeleüksuste võrdlemine ja rühmitamine õpitud tunnuste alusel.	sooritab tuttavaid õpitoiminguid suuliste ja kirjalike hargnenud korralduste alusel, sh osaleb tegevuse planeerimisel (valib ja kasutab abivahendeid).
LAUSE JA SÕNAVARA	

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Lihtlause	
Lause laiendamine õpitud käändevormidega, sõnadevahelised seosed. Kõikide käändevormide rakendamine sõnaühendis ja lauses erinevates funktsioonides (abiga). Lihtlause koostis. Alus ja öeldis, alus-ja öeldisrühm. Lause tähenduse sõltumine tegusõna vormist ja laiendist. Lihtlause laiendamine (kuni 6-sõnaliseks). Lihtlause lühendamine (2–3-sõnaliseks). Sõnade järjekord lauses, deformeeritud lause taastamine. Kontekstivälise lause muutmine kontekstisidusaks ja vastupidi (õpetaja suunamisel). Samaviiteliste sõnade kasutamine sidusa teksti koostamisel.	- mõistab ja kasutab kuni 6-sõnalist lihtlauset; - mõistab õpitud koond-ja liitlauset liike tekstis ja tekstiväliselt; oskab neid suunatult moodustada; - kasutab algoritmi sõnavormide analüüsimisel ja moodustamisel; - rakendab lauses sõnade muutevorme õpitud funktsioonides.
Koondlause	
Koondlause äratundmine ja mõistmine. Koondlause koostamine: tuumlauset ühendamine küsimuste ja skeemide abil. Korduvad alused ja öeldised. Sidesõnade (<i>ja, ning, või</i>) grammatiline tähendus, sidesõnade valimine koondlausesse. Koondlause kasutamine.	
Liitlause (rind-ja põimlause)	
Liitlause ja sama tähendust väljendavate lihtlausepaaride tähenduse ning struktuuri võrdlemine. Liitlause äratundmine, selle tähenduse mõistmine. Liitlause konstrueerimine lihtlausetest: osalauset sobitamine, lihtlauset ühendamine, liitlause koostamine skeemi ja sidesõnade järgi, lause lõpetamine. Sidesõnad rindlauses: <i>ja, ning, aga, kuid, või</i>. Põimlause liigid: sihitislause, ajalause, täiendlause.	
Sõnaliigid	
Ülevaade sõnaliikidest: nimisõna, omadussõna, tegusõna, arvsõna (üldistatud tähendus). Sõnade algvormid ja muutevormid. Sõnade rühmitamine.	
Nimisõna	
Esemel/olendid ning nende erineva üldistusastmega (3–4) nimetused. Kellegi või millegi nimi ja nimetus (kohad, elusolendid). Liik ja alaliik, nende nimetused. Nimisõna muutevormid, ühe ja sama sõna muutevormide leidmine tekstist. Algvormi moodustamine muutevormidest. Sõnavormi sõltumine põhisõna tähendusest, sõnavormi moodustamine süntaksiküsimuste abil. Nimisõna alusena. Nimisõnade tuletamine tegusõnadest (liited <i>-ja, -mine</i>), sõnavormide ja tuletiste praktiline eristamine ning rakendamine.	
Omadussõna	
Kellegi või millegi iseloomustamine omadussõnadega	

(objektide erinevad ja sarnased tunnused ning omadused). Tähenduse sõltumine põhisõnast. Nimi-ja omadussõnade sobitamine (sõnaühendite koostamine). Omadussõna leidmine ja kasutamine tekstis (kirjelduses). Omadussõnade praktiline tuletamine (liited -lik, -line, -ne), omadussõna muutmine koos nimisõnaga. Omadussõnade võrdlusastmed (täendus ja moodustamine analoogia alusel). Omadussõnade rakendamine sõnaühendis ja lauses (Viis on suurem kui kaks. Viis on kahest suurem).	
Tegusõna	
Kellegi või millegi tegevust ja/või seisundit väljendavad sõnad. Tegusõna öeldisena, öeldise laiendid. Nimi-ja tegusõnade sobitamine, sõnaühendite moodustamine. Kindla kõneviisi oleviku ja lihtmineviku pöörded ning isikulised asesõnad. Tegevuse ja kõne ajaline suhe (sama aeg, eri aeg). Pöördevormide grammatilise tähenduse praktiline mõistmine (<i>kes kõneleb?</i>, <i>kes kuulab?</i>, <i>kes teeb?</i>). Pöördevormide küsimused, pöördelõpud. <i>Ma</i>-ja <i>da</i>-tegevusnimed, nende kasutamine ühendis koos teiste tegusõnadega. Põhisõnaks olevate tegusõnade mõistmine ja kasutamine sõltuvalt situatsioonist või kaastekstist (<i>peab õppima</i>, <i>võib mängida</i>). Tunnuse (-da/-ta) õigekiri analoogia alusel. Jaatav ja eitav kõne. Tähenduse mõistmine, eitavate vormide moodustamine ja kasutamine lauses. Tingiv kõneviis. Tegevuseks vajalike tingimuste sõnastamine. Tingiva kõneviisi vormide tähenduse mõistmine kaastekstis. Käskiv kõneviis. Käskude-korralduste, keeldude, palvete jms mõistmine ja väljendamine (ainsuse ja mitmuse 2. pööre). Õpitud vormide kasutamine dialoogis.	
Arvsõnad	
Põhi-ja järgarvsõnade tähenduserisuse mõistmine. Numbrite nimetamine, arvsõnade lugemine, arvsõnade ja numbrite vastavuse mõistmine, numbrite asendamine arvsõnaga ja vastupidi. Arvsõnade ja nende muutevormide kasutamine suulises ja kirjalikus tekstis (lugemine, kirjutamine). Arvsõna käsitlemise seostamine matemaatika õppesisuga.	
Liitsõna	
Liitsõna ja sõnaühendi tähendus, liitsõna ja selle põhi-ning täiendosa tähendus. Liitsõna alaliigi nimetusena. Liitsõnade rühmitamine kohta, funktsiooni, materjali vm märkiva täiendsõna järgi. Liitsõnade praktiline moodustamine: omastavaline ja nimetavaline liitumine.	

Liitsõnade rakendamine sõnaühendis ja lauses.	
LUGEMINE JA KIRJUTAMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Häälik-ja foneemanalüüs	
Veaohklikud häälikud liitsõnas ja liitsõnas: analüüsi iseseisvuse ja kiiruse harjutamine (tempo muutmine), enesekontroll. Kaashäälikuühend sõnas (käsitletakse rühmiti: suluta kaashäälikute ühend, sulghäälikute ühend, kombinatsioonid): äratundmine suulises ja kirjalikus tekstis, materialiseeritud analüüs. Oskus valida ja kasutada abivahendeid. Sulghäälik kaashäälikuühendis: sõnade lugemine, sulghäälikuid sisaldava ühendi äratundmine, ühendi rühmitamine nii häälikurühma kui ka pikkuse alusel (skeemidele toetudes).	muudab ja määrab (vajadusel graafilistele orientiiridele toetudes) veaohlike häälikute pikkust õpitu ulatuses nii üksikhäälikutest koosnevates (kuni 4-silbilistes sõnades) ja häälikuühenditega (kuni 3 silpi) sõnades.
LUGEMISTEHNICA JA ORIENTEERUMINE TEKSTIS	
<i>Juhtiv lugemisviis 3.-5.klassis on sõnaosade ja/ või sõnahaaval lugemine ja üleminek lugemisele sõnapaaride kaupa.</i>	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Uue teksti lugemine	
Õpetaja/õpilase esmase lugemise jälgimine raamatust. Häälega lugemine sõnade ja lihtsamate süntagmade kaupa.	- täidab valiklugemise ülesandeid õpitud teksti ladusalt häälega või endamisi vaikselt lugedes; - leiab tekstist küsimustekorralduste järgi sõnu, lauseid ja lõike, osaleb lõigu ja teksti peamõtte sõnastamisel; - annab tekstilähedaselt edasi tekstilõikude sisu, pealkirjastab lõike ja osaleb sõnastuse täpsustamisel; annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegevusaktidele ning põhjendab seda.
Lugemise harjutamine	
Ladususe ja ilmekuse harjutamine, sh individuaalsed ülesanded. Varem häälega loetud teksti vaikne ülesandega lugemine. Õpitud teksti lugemine ladusalt (kõne tempos) kirjavahemärke arvestades, endamisi vaikne ülesandega lugemine.	
Sõnavaratöö	
Tundmatute sõnade leidmine lõigust, sõnatähenduse täpsustamine sõltuvalt kaastekstist. Sõnade ja väljendite asendamine valikuks antud sõnadega. Õpilase väljendite võrdlemine originaaltekstiga. Võrdluste ja ülekantud tähendusega sõnade leidmine ning selgitamine ühiselt. 4–5 sõna või väljendi aktiveerimine teksti analüüsides ja taastades.	

Teksti korduv lugemine ja analüüs	
Lausetes ja lõikudes sisalduva teabe seostamine, keeleliste väljendusvahendite analüüsimine, objektide ja sündmuste oluliste ja/või iseloomulike tunnuste ning omaduste leidmine. Järelduste tegemine ja puuduva informatsiooni tuletamine ühisvestluses.	
Dialoogi analüüs	
Dialoogi ütluse/repliigi eesmärkide ja strateegiate (õpetaja sõnastuses) sobitamine tekstis esineva otsekõnega. Puuduva teabe tuletamine nii kuulaja kui ka kõneleja seisukohast lähtuvalt.	
Valiklugemine	
Sõnade, lausete ja lõikude leidmine tähenduse või asukoha viite järgi, olulise teabe leidmine lõigust. Lause mõtet väljendavate sõnade, samaviiteliste sõnade ja lauseid siduvate sõnade leidmine tekstist. Küsimustele ja korraldustele vastamine tekstis sisalduvate lause(te)/ osalause(te)/ sõnaühendi(te)/ sõna(de) abil. Ülesannete sõnastamisel lähtutakse kõikidest mõistmisstrateegiatest, rõhuasetus on põhjustagajärgseoste tuletamisel ning metakeeleliste ülesannete täitmisel.	
Teksti jaotamine lõikudeks	
Teksti jaotamine lõikudeks, lõikude pealkirjastamine kokkuvõtliku lausega (õpetaja suunamisel). Lõigu peamõtte väljendamine oma sõnadega, peamõtte ühine täpsustamine.	
Küsimuste esitamine kaaslastele	
Küsimuste miks?, milleks? sobitamine lause või lõiguga. Küsimuste esitamine üksteisele.	
Tegelaste käitumise analüüs	
Kirjeldatud sündmuste ja tegevusaktide põhjuste, tingimuste, eesmärkide ja tulemuste mõistmine ning hinnangu andmine tegelaste käitumisele ühisvestluses. Hinnangu põhjendamine valiklugemisele toetudes, hinnangu võrdlemine klassikaaslaste käitumisega.	
Teksti peamõte	
Teksti juhtlause leidmine ja/või teksti peamõtte ning allteksti valimine, peamõtte tuletamine ja sõnastamine suunamisel.	
Teksti taastamine	
Tekstilähedase valikjutustamise harjutamine (abiks sõnaühendid, tugisõnad, põhilist teavet sisaldavad lühilaused, tugilaused, -sõnaühendid, -sõnad). "Sõnaliste piltide" maalimine. Jutustamine illustatsioonide järgi, rõhutades detaile ja kirjeldades miimikat. Jutustuse võrdlemine autoritekstiga. Oluliste lausete leidmine tekstist ja nende seostamine	

õpetaja juhendamisel kokkuvõtliku jutustamise eeltööna.	
KIRJUTAMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Äräkiri	
Kirjutamine sõnarühmade või pikemate sõnade kaupa (eneseetteütlus). Eelnevaanalüüsi ja järelkontrolli harjumuste kujundamine.	- kirjutab õigesti lihthäälikutest koosnevaid sõnu; .
Õigekiri	
Veaohtlike lihthäälikute märkimine kirjas iseseisvalt, häälikuühendite ja liitsõnade õigekirja harjutamine (abivahenditega). Järelkontrolli harjumuste kujundamine, kaasneva kontrolli harjutamine, eelneva kontrolli õpetamine (võimalike protsessis tekkivate raskuste ja õigekirjavigade ette kujutamine). Vigade leidmine ja parandamine. Vea võimaliku põhjuse teadvustamine (mis osatoiming või operatsioon on sooritamata või valesti sooritatud). Kaashäälikuühendi õigekiri skeemidele toetudes. Käände-ja pöördelõppude, tunnuste ja liidete õigekirja harjutamine (vajadusel skeemidele toetudes). Poolitamise harjutamine ja rakendamine. Kirjavahemärkide kasutamine koond-ja liitlauses (skeemide abil). Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 40–45 sõna.	- kirjutab häälikuühenditega sõnu pärast analüüsi õigesti; - sooritab äräkirja peamiselt sõnapaaride kaupa; - kasutab kirjutamisel enesekontrollivõtteid
Keeleteadmised ja -oskused	
Sõnaliigi nimetuste teadmine, sõnade praktiline rühmitamine kujutlustele toetuva sõnavara piires. Morfoloogia-ja süntaksiküsimuste eristamine ja kasutamine: küsimuste valimine ja sobitamine sõnavormiga (üksiksõna, sõnaühend), küsimuste esitamine. Aluse ja öeldise ning nende laiendite leidmine, lause laiendamine süntaksiküsimuste abil (kuni 6 sõna). Liitsõna ja sõnaühendi eristamine, sõnade liitmine. Sõnavormi ja tuletise koostise ja tähenduse analüüsimine, sõnavormi ja tuletise moodustamine skeemide abil. Muutevormi rakendamine sõltuvalt tähendusest.	

Teemade jaotus õppeveerandite lõikes 5. klassis

I õppeveerand–32 tundi

1. Häälikud ja tähed

- Veaohtlike häälikute õigekiri
- Täishäälik ja suluta kaashäälik
- Täishäälikuühend ja suluta kaashäälik
- Täishäälik ja suluta kaashäälikute ühend
- Täishäälik ja sulghäälik

2. Täishäälikuühend ja sulghäälik

3. Kaashäälikuühend

4. Suluta kaashäälikud ühendis

5. Sulghäälik kaashäälikuühendis

6. Sja Hkaashäälikuühendis

7. Veaohtlike häälikute õpitud variantide õigekiri algoritmi alusel

II õppeveerand–28 tundi

1. Sõnaliigid

- Nimisõna
- Omadussõna
- Tegusõna
- Arvsõna

2. Liitsõna

3. Sõna algvorm ja muutevormid. Sõnavormi leksikaalne ja grammatiline tähendus Põhi-ja lisa

4. Sõnavormi koostis

5. Ainsuse ja mitmuse tüvi

III õppeveerand–30 tundi

1. Mitmuse tunnus, valik, õigekiri

2. Nimetava käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses

3. Omastava käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses

4. Osastava käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses

5. Ainsuse osastava ja mitmuse nimetava käände vormide eristamine

6. Sisseütleva käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses

7. Seesütleva käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses

8. Seestütleva käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses

9. Alaleütleva käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses

10. Alalütleva käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses

11. Alaltütleva käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses

12. Saava käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses

13. Oleva käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses

14. Rajava käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses

15. Kaasaütleva käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses

16. Ilmaütleva käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses

IV õppeveerand–30 tundi

1. Tegusõna muutevormid

2. Lause

- Lihtlause

- Koondlause
 - Liitlause
3. Kordamine

Õppekirjandus

K. Karlep, A. Kontor. Emakeele tööraamat 5. klassile I ja II osa. Tallinn, TEA Kirjastus 2006.

K. Sunts. Eesti keele lugemik-tööraamat 5. klassile I–IV osa. Tartu, Kirjastus Atlex 2010 (ESF projekt „HEV õpilaste õppevara arendamine“)

Eesti keele õppe rõhuasetused 6.–7. klassis

- 6.–7. klassis on keskne eesmärk soodustada juhtiva ajupoolkera (valdavalt vasaku) analüütilise tegevuse (sh kõnepiirkondade) arengut.
- Kujundilises tunnetustegevuses **kasvab märgatavalt verbaalse teabe osakaal**, mis võimaldab tekstidest hangitud teabe põhjal luua uusi kujutlusi, mõista põhjus-tagajärg seoseid.
- Õpilaste verbaalsed mehhanismid ei ole veel iseseisvaks õpitegevuseks piisavad. Varasemaga võrreldes kasutatakse rohkem hargnenud korraldusi ning variatiivseid skemaatilisi vahendeid, suunatakse õpilasi abivahendeid ja töövõtteid valima, töövõtete eesmärke ja töösamme sõnastama (regulatsioonimehhanismide arendamine).
- Uue oskuse omandamisel nõutakse õpilastelt toiminguga kaasnevat kommenteerimist ja enesekontrolli sooritamiseks harjutamise käigus protsessile järgnevat kirjeldamist. Oluliseks peetakse oskust esitada koostevõttes kaaslastele soovitusi, leida ja parandada eksimusi. Töövõtete mehaanilist sooritamist aitab vältida sõnastuse varieerimine ja hoidumine reeglitest praktilise tegevuse toeta.
- Sõnavara mahu suurenemine, sõnatähenduste täpsustumine, uute semantiliste seoste loomine sõnade vahel tõstab keelekasutuse osakaalu tunnetustegevuses. Õpetamisel pööratakse 6.–7. klassis tähelepanu omadussõnadele: tähenduse täpsustamine ja diferentseerimine, rakendamine laiendina. Suunatakse enamlevinud sõnamoodustusmallide omandamist, sõnavormide rakendamist erinevates tähendustes, sõnade mõistmist ja kasutamist ülekantud tähenduses.
- Õpitakse leidma tekstist tundmatu tähendusega sõnu ja tuletama nende tähendust konteksti põhjal, märkama ja parandama semantilisi eksimusi sõnaühendites ja lausetes. Sõnaühendite moodustamisel on oluline seostada ühte sõna võimalikult paljude teistega.
- Eesmärk on harjutada (uue) teksti ladusat häälega lugemist. Lugemiskiiruse reguleerimisel lähtutakse iga õpilase suulise kõne tempost. Alustatakse lihtsate tekstilõikude vaikset ülesandega lugemise (s.o teabe otsimine) õppimist, esialgu vestluse teema sõnastamist kirjalikus tekstis.
- Korduval häälega lugemisel püütakse jõuda elementaarse ilmekuseni, mis suures osas sõltub lapse oma kõne ilmekusest ja teksti eelneva analüüsi tulemustest.
- Lihtsustatud õppe tekstikäsitluse eesmärkideks 6.–7. klassis on eri mõistmisstrateegiate kasutamine ja ümberjutustuse variantide harjutamine.

- Õpilaste iseseisvuse suurendamiseks esitatakse ülesanded lähtuvalt teksti mõistmise strateegiast ja jutustamise liigist, arvestatakse lapse tekstianalüüsi oskuse kujunemise etappi. Harjutatakse ülesannete esitamist kaasõpilastele.
- Tekstis kirjeldatud keeruliste ja/või lastele vähetuntud stsenaariumite korral rakendatakse detailset analüüsi. Teksti sisu kokkuvõtte ja allteksti sõnastamine vajab veel õpetaja parafraseerimist, st kokkuvõtlikku sõnastamist ja konkretiseerimist.
- Tekstis orienteerumiseks lisandub valiklugemisele temaatilise lugemise õppimine, mis on ühtlasi eeldus temaatiliseks ja tegelase nimel jutustamiseks.
- Alustatakse kirjaliku ümberjutustuse õpetamist, mis esialgu vajab detailset etappide kaupa suunamist. Kirjutatud tekst loob järeltöövõimalused sisu ja sõnastuse puudujääkide leidmiseks ning parandamiseks, sh lausete muutmist kontekstisidusaks (sõnade järjekorra muutmine, samaviiteliste sõnade kasutamine).
- Praktilises lauseõpetuses tegeldakse lausete ühendamise, sisestamise ja laiendamisega. Kaheosaliste liitlausete mõistmist ja moodustamist harjutatakse mallide kaupa, lähtudes nendegrammatilisest tähendusest.
- Kõnearenduse seisukohalt peetakse oluliseks, et õppija oskaks muuta lause kontekstisidusaks. Suunavate abivahenditena kasutatakse skeeme. Õpilaste tähelepanu pööratakse lauseid ja lauseosi siduvate sõnade tähendusele ning sõnajärjele.
- Harjutusmaterjali koostamisel lõimitakse keeleõpetust teiste õppeainetega, st kasutatakse teistele ainetele tüüpilisi lausekonstruktsioone ja aktiveeritakse vastavat sõnavara.
- Ärakirjaoskusi rakendatakse kirjalike ülesannete täitmisel kõikides õppeainetes. Ärakirjaharjutamise eesmärk on lausete või mitmest sõnast koosnevate lauseosade kaupa kirjutamine.
- Jätkub õigekirjaoskuste automatiseerimine, kasutatakse variatiivset harjutusmaterjali. Õpilasi suunatakse märkama õigekirja seisukohalt keerulisi häälikkoostisi sõnades enne kirjutamist, sooritama valikulist enesekontrolli, kasutama metakeelelisi
- operatsioone ortograafiareegliterakendamiseks. Harjutatakse võõrsõnade hääldamist ja õigekirja. Oluline on vigade võimaliku põhjuse leidmine (sooritamata või valesti sooritatud toimingud/operatsioonid).
- Suhtlemisoskuste kujundamisel toetatakse kirjaliku dialoogi repliikide suunatud analüüsile: mida ja milleks öeldakse, kuidas eesmärk realiseeritakse (strateegia), kuidas repliikihargnenult sõnastaks kõneleja ja kuulaja. Tähelepanu pööratakse otseselt sõnastamata teabetuletamisele. Kirjaliku dialoogi analüüsimise oskustele toetudes harjutatakse sobivate repliikide valimist olenevalt kirjeldatud situatsioonist.

6.KLASS

SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Verbaalsete väljendusvahendite kasutamine dialoogis (koostegevuses) sõltuvalt suhtlemise eesmärkidest ja –normidest. Teabe küsimine kaaslastelt (õpetaja suunamisel). Teabeesitamine detailselt, valikuliselt ja abiga kokkuvõtlikult.	• oskab tuttavates situatsioonides teavet küsida ja edastada ning teiste tegevust käitumisnorme arvestavalt suunata.

Teiste ja oma intonatsiooni ning kehakeele märkamine õpetaja suunamisel.	jälgib kaaslaste vastuseid ning täiendab neid;
Tunnetustegevuse arendamine	
Tähelepanu keskendamine iseseisvale tööle tekstiga. Õpiülesannete täitmine esitatud juhendite ja/või plaani järgi. Kaaslaste vastuste jälgimine ja täiendamine. Tegevusplaani koostamise harjutamine. Õpitud enesekontrollioskuste rakendamine. Teabekirjandusega tutvumine, kasutamine õpetaja juhendamisel: pilt-teatmeteos, tabel, graafiline joonis, sõnastik, Internet jne.	- osaleb õpitegevuse planeerimisel, oskab suunamisel kasutada enesekontrollivõtteid, - oskab küsida abi, valida ja kasutada abivahendeid.
Lause ja sõnavara	
Lihtlause	
Sõnaühend ja selle koostis: põhisõna ja laiend (täpsustav sõna). Sõnade semantiline ja grammatiline seos sõnaühendis. Kolmeosaline sõnaühend. Süntaksi- ja morfoloogiaküsimuse esitamine sõnavormile sõnaühendis. Alus ja öeldis kui põhisõnad lihtlauses. Sõnade seos alus- ja öeldisrühmas. Lausete ühendamise, sisestamise ja laiendamise. Jutustava lause muutmine küsilauseteks.	mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle;
Koondlause	
Korduvad alused või öeldised. Aluse korduvad laiendid (täiendid) ja öeldise korduvad laiendid (sihitised, määrused). Sõnade seosed koondlauses. Sidesõnade (<i>ja, ning, või, ega, ehk</i>) mõistmine ja kasutamine. Lause tähenduse sõltumine sidesõnast. Koma koondlauses. Koondlausete koostamine tuumlausetest (eelneva arutelu põhjal).	
Liitlause	
Liitlause osalausete ja sõnaühendi eristamine, väljendatud suhete mõistmine. Liitlause koostis, osalaused, sidendid. Lauseosade äratundmine, sobitamine, lausetelõpetamine (sidesõna antud), lausete koostamine skeemide abil. Eesmärgi, põhjuse, tingimuste ja atributiivsete tunnuste väljendamine liitlauses. Põhjust ja eesmärki väljendavate osalausete eristamine (täendus, sidendid). Teabe erisuse ja samasuse mõistmine erineva struktuuriga lausetes (laiendatud lihtlause, liitlause).	mõistab kaheosaliste liitlausete tähendust, eristab osalausetega väljendatud suhteid ja seoseid.

Nimisõna laiendamine täiendkõrvallausega (nimisõna pealause lõpus). Sidendid <i>kes?</i>, <i>mis?</i> ja nende käändevormid. Tekstisidusate lausete moodustamine: sõnajärje muutmine, siduvate ja samaviiteliste sõnadekasutamine.	
Sõnaliigid	
Teadmiste süvendamine sõnaliikide kohta: üldistatud tähendus, sõnaliigi nimetused, morfoloogiaküsimused. Liitsõna ja sõnaühendi tähenduse eristamine.	• moodustab liitsõnu ja tuletisi õpitudmallide ulatuses, mõistab liitsõnade ja tuletiste tähendust;
Nimisõna	
Nimi ja nimetus. Suur algustäht raamatute, ajalehtede, ajakirjade pealkirjades ja kohanimes. Nimisõna algvorm, küsimused. Sõnade käändevormi koostis ainsuses (tüvi, lõpp) ja mitmuses (tüvi, tunnus, muutelõpp). Mitmuse tüve moodustamine, mitmuse tunnuse valimine, erandlik mitmuse tunnus <i>kõne</i> ja <i>tütar</i> tüüpi sõnades. Nimisõna käändevormid, vormi grammatilised tähendused, nende moodustamine skeemi ja kaasteksti abil. Käändevormide eristamine, rühmitamine ja kasutamine kohta, aega vm väljendatavate suhete järgi. Sõnavormi põhi-ja lisatähendus. Süntaksi-ja morfoloogiaküsimuste esitamine sõnavormidele sõnaühendis ja lauses. Nimisõna tuletamine (<i>-ja</i>, <i>-mine</i>, <i>-ik</i>, <i>-nik</i>). Tuletiste äratundmine, eristamine sõnavormist. Moodustatud sõnade tähendus, tuletiste rakendamine sõnaühendis ja lauses.	• kasutab sõnade õpitud muutevorme eri funktsioonides (tepusõna muutevorme õpetaja abiga). • analüüsib sõnavormi koostist ja tähendust, • moodustab sõnavorme, oskab suunamisel esitada süntaksi-ja morfoloogiaküsimusi.
Liitnimisõna	
Tähendus, koostis. Liitsõna kohta küsimuse esitamine. Liitnimisõnade moodustamine: nimetavaline ja omastavaline liitumine. Liitnimisõnade rühmitamine põhisõna ja täiendsõna tähenduse järgi. Liitnimisõna kasutamine sõnaühendis ja lauses. Veaohtlikud häälikud liitsõnas.	
Omadussõna	
Omadussõna sõnaühendis ja lauses, omadussõna algvorm, küsimused. Omadussõnade mõistmine ülekantud tähenduses. Omadussõna roll allrühmadenimetustes (<i>kõrged/madalad majad</i>). Omadussõnade moodustamine: liitmine, tuletamine (<i>-nik</i>; <i>-lik</i>, <i>-ne</i>, <i>-line</i>). Moodustatud sõnade tähendus, tuletiste rakendamine sõnaühendis ning lauses.	

<i>nud-, tud-, mata-, v-, tav-</i>vormid täiendina. Tuletatud omadussõnade kasutamine kaastekstis (kirjeldus). Omadussõnade vormi muutmine koos nimisõnadega. Võrdlusastmed, nende sõnastamine sõltuvalt kaastekstist. Võrdluspöördkonstruktsioonid (<i>Vend on noorem kui õde. – Õde on vanem kui vend.</i>).	
Arvsõna	
Põhi-ja järgarvud ning neile vastavad arvsõnad (10 000 piires). Arvsõnade ja numbrite vastavuse mõistmine, numbrite asendamine arvsõnaga ja vastupidi. Arvsõnade lugemine ja kirjutamine. Arvsõnade ja nende muutevormide mõistmine ja kasutamine suulises ning kirjalikus tekstis. Rooma numbrid (I–XX) ja vastavad arvsõnad.	
Tegusõna	
Tegusõna ja selle laiendid lauses. Tegusõna arv ja pöörded. Isikuliste asesõnade ja tegusõnavormide seos. Jaatav ja eitav kõne. Oleviku-ja lihtmineviku, täis-ja ennemineviku vormide tähendus: kõne aeg, tegevuse aeg, tegevuste aegade võrdlemine, seletamine graafilise ajatelje abil. Tegusõnavormide moodustamine skeemide abil, tegusõnavormide leidmine ja kasutamine lauses. Umbisikuline tegumood: vormide tähendus, moodustamine analoogia põhjal. Ühendtegusõna: koostis, tähendus, komponentide leidmine lauses. Ühendtegusõna kasutamine sõnaühendis ja lauses. Kõneviisid: vormide tähenduse mõistmine lauses, vormide moodustamine (valdavalt skeemide, vajadusel analoogia abil) ja kasutamine lauses. Tingimuslausete mõistmine ja koostamine.	
Liitsõna	
Tuletusliited liitsõnades, liitsõna tähenduse mõistmine (teiste ainete sõnavara).	
VÕÕRSÕNAD	
Võõrsõna tunnused.	
Lugemine ja orienteerumine tekstis Juhtiv lugemisviis on 6. klassis üleminek lugemisele süntagmade kaupa, 7. klassis süntagmaatiline lugemine.	
Foneemanalüüs	
Veaohtlikud häälikud. Analüüsi iseseisvuse harjutamine (abivahendite valikuline kasutamine kirjutamise ettevalmistaval etapil, enesekontrolliks).	
Uue teksti lugemine	
Sisult ja keeleliselt jõukohase teksti sõnahaaval ja/või ladus (süntagmaade kaupa) häälega lugemine. Mõne lihtsama lõigu lugemine endamisi (kuni 1/3 tekstist).	• loeb jõukohast tundmatut teksti peamiselt süntagmade

	kaupa;
Lugemise harjutamine	
Ladususe ja ilmekuse harjutamine. Õpitud teksti ladus lugemine kõne tempos ja sobiva tooniga.	• loeb õpitud teksti kõne tempos ladusalt sisule vastava tooniga;
Sõnavaratöö	
Teksti mõistmiseks oluliste võõraste sõnade ja väljendite selgitamine enne lugemist. Tundmatute sõnade leidmine korduval lugemisel (õpetaja juhendamisel). Väljendite tähendusnüansside ja emotsionaalse värvingu selgitamine kaasteksti toel. Autoritekti keeleline analüüs: tegelasi ja tegevusi kirjeldavad sõnad, arhaismid, tegelaste sõnavara, ülekantud tähendusega väljendid ja tuletised. Sünonüümide ja samaviiteliste sõnade kasutamine küsimustele vastates. Vestluses kasutatud sõnade ja autori sõnavara võrdlemine. Võrdluste ja metafooride selgitamine õpetaja juhendamisel. 5–6 sõna või väljendi aktiveerimine teksti analüüsides ja taastades.	• täidab endamisi lugedes sisulisi ja keelelisi ülesandeid;
Teksti analüüs	
Sisuliste ja keeleliste ülesannete täitmine endamisi lugedes. Kõikide mõistmisstrateegiate valikuline suunatud rakendamine. Rõhuasetus on lausetevaheliste mõtteseoste leidmisel ja puuduva teabe tuletamisel. Seletuste põhjendamine valiklugemisetel.	• taastab tekstilõikude sisu (valikjutustamine), oskab jutustamiseks valida ja kasutada abivahendeid;
Dialoogi analüüs	
Repliikide või hargnenud ütluse eesmärgi ja strateegia suunatud sõnastamine. Ütluste hargnenud sõnastamine kõneleja ja kuulaja seisukohalt. Vastusrepliigi seostamine eelneva ütlusega. Emotsioonisõnavara tähenduse täpsustamine. Sõnastuse otstarbekuse ja sobivuse hindamine õpetaja suunamisel (otsustamine õpetaja esitatud variantide põhjal, tähelepanu suunamine tekstis kirjeldatud situatsioonile).	• kirjeldab situatsioone ja objekte plaani alusel;
Valiklugemine	
Sõnade, lausete ja lõikude leidmine mõistmisstrateegiast lähtuva või asukohale viitava korralduse järgi. Lõigu sisu kokkuvõttele ja/või alltekstile viitavate lausete leidmine lõigust. Teabe märgistamine tekstis (sõnade, sõnaühendite, lauseosade ja lausete joonimine või tähistamine markeriga). Lause sisu ja mõtte väljendamine oma sõnadega, sõnastuse täiendamine ja parandamine vabade laiendite lisamise ning sünonüümide kasutamisega (õpetaja juhendamisel).	

Teksti jaotamine lõikudeks, lõikude pealkirjastamine. Teksti pealkirjastamine, olemasoleva pealkirja ümbersõnastamine. Tekstide seostamine ühiskondlik-ajaloolise taustaga, põhjus-tagajärg seoste selgitamine ajas ja ruumis, nende täpsustamine ühiselt. Sündmuste ja käitumisaktide ahela suunatud mõtestamine. Kujutluspiltide täpsustamisteksti põhjal: käitumisaktide ja keeruliste stseenide suunatud analüüsimine, objektide ja tegelaste tunnuste ning omaduste teadvustamine.	
Küsimuste esitamine kaaslastele	
Küsimuste esitamine kaaslastele tekstis kirjeldatud sündmuste ja tegevuste põhjuse, tagajärje ning eesmärgi kohta (õpetaja suunamisel).	
Tegelaste käitumise analüüs	
Tegelaste käitumise võrdlemine, nende omavaheliste suhete selgitamine. Hinnangu andmine tegelaste käitumisele, hinnangu põhjendamine motiivi/eesmärgi ja tulemuse vahekorra-st lähtuvalt. Eetilise ja emotsionaalse hinnangu võimaliku erisuse teadvustamine (<i>Käitus õigesti/valesti, meeldib/ei meeldi</i>). Soovituste esitamine kaaslastele.	annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegelas(t)e käitumisele.
Teksti peamõtte sõnastamine	
Lõigu ja teksti sisukokkuvõtte ja allteksti sõnastamine, seostamine teksti sisuga. Individuaalse sõnastuse täpsustamine ühisvestluses. Peamõtte seostamine õpilaste kogemustega ja/või käitumisega.	
Teksti taastamine	
Tekstilähedane valikjutustamine, olustikusituatsioonide kirjeldamine ("suulise pildi" maalimine). Abistavad võtted ja vahendid: õpetaja repliigid, kava, tugisõnad (sõnaühendid), avatud lugemik, mõttelünkadega teesid („mälukava”). Õpetaja ja õpilase vahelduv tekstilähedane jutustamine. Kokkuvõtliku jutustamise õppimine, oluliste lausete valimine, üldistava sisuga lausete moodustamine, kavapunktide täiendamine, lõigu ühine lühendamine, jutustuse plaani esitamine. Kaaslaste jutustamise jälgimine ja täiendamine (aluseks võrdlus autoritektiga). Tegelaskuju iseloomustamine plaani järgi.	
Kirjaliku teksti koostamine	
Tekstilähedase lühikese kirjaliku ümberjutustuse ühine koostamine kava ja tugisõnade abil, tekstilõikude laiendamine lausetega. Osaoskuste harjutamine: erisuguse sõnastusega tekstide sobivuse võrdlemine, lausete ja lõikude	

järjestamine, lausete seostamine, mõttelünkade sisu tuletamine ja sõnastamine, koostatud teksti sisuline ja formaalne parandamine.	
Kirjutamine	
Ärakiri	
Kirjutamine sõnarühmade, lühikeste lausete ja osalausete kaupa.	• teeb ära kirja lauseosade või lühikeste lausete kaupa ja kontrollib tulemust.
Õigekiri	
Veaohtlike häälikute õige märkimine peamiselt iseseisvalt, kaasneva ja eelneva enesekontrolli harjutamine, sh teistes ainetes kasutatud tekstide parandamine. Võõrhäälikud ja võõrtähed, sõnade õige hääldamine. Võõrsõna tunnused (<i>g, b, d</i> sõna algul, võõrtähed, pikk või ülipikk täishäälik järgsilbis), õigekiri. Õpitud lõppude, tunnuste ja liidete õigekiri. Kirjavahemärkide kasutamine lauses. Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 45–55 sõna.	• kirjutab sõnu õigesti, kasutab vajadusel individuaalseid abivahendeid,
Keeleteadmised ja –oskused	
Täis- ja kaashäälikute eristamine. Orienteerumine tähestikus, tähestiku kasutamine.	
Võõrhäälikute ja -tähtede tundmine, võõrhäälikute hääldamine, võõrsõnade äratundmine tunnuste järgi.	
Võõrhäälikute ja -tähtede tundmine, võõrhäälikute hääldamine, võõrsõnade äratundmine tunnuste järgi.	
Alus- ja öeldisrühma ning osalausete äratundmine.	
Süntaksi- ja morfoloogiaküsimuste kasutamine keelendeid analüüsides ja moodustades.	
Sõnavormi analüüsimine ja rakendamine eri funktsioonides.	
Sõnade tuletamine õpitud liidetega.	
Tarbekiri	
Lihtsamate tarbekirjade koostamine: kirjalik teade, õnnitluskaardid. Vormistamine paberil ja arvutis.	

6. klass –6 tundi nädalas (kõnearendus ja keeleõpetus -3 tundi; lugemine ja kõnearendus –3 tundi)

Kõnearendus ja keeleõpetus

I õppeveerand –24 tundi

1. Täishäälikud ja kaashäälikud
2. Tähestik
3. Veaohtlikud häälikud sõnas
4. Kaksiktäishäälik ja kaashäälikuühend
5. Võõrhäälikud ja –tähed. Võõrsõna tunnused.

II õppeveerand –21 tundi

1. Sõnaühend ja lause
2. Sõna algvorm ja ainsuse tüvi
3. Mitmuses oleva käändsõna koostis (tüvi, tunnus, muutelõpud)

4. Nimisõna

5. Sõna käändevormid

- Alaleütlev kääne
- Alalütlev kääne
- Alaltütlev kääne
- Sisseütlev kääne
- Seesütlev kääne
- Seestütlev kääne
- Saav kääne
- Rajav kääne
- Olev kääne
- Ilmaütlev kääne
- Kaasaütlev kääne

6. Käändevormide eristamine, rühmitamine väljendatavate suhete järgi

III õppeveerand –30 tundi

1. Tegusõna
2. Tegevust ja seisundit väljendavad sõnad
3. Tegusõna arv ja pöörded. Isikulised asesõnad
4. Jaatav ja eitav kõne
5. Olevik ja minevik
6. Umbisikuline tegumood
7. Ühendtegasõna
8. Tingiv kõneviis
9. Tingimuslausete koostamine
10. Kaudne kõneviis
11. Arvsõna

IV õppeveerand –30 tundi

1. Omadussõna
2. Liitsõna
3. Sõnaühend ja lause
4. Lihtlause
5. Koondlause
6. Liitlause
 - ☐ Liitlause eristamine liht-ja koondlausest
 - ☐ Osalaused ja nende semnatilised seosed
 - ☐ Tegevus ja selle eesmärgi väljendamine liitlausega
 - ☐ Põhjuslike suhete väljendamine liitlausega
 - ☐ Nimisõna laiendamine täiendkõrvallausega
7. Kordamine

7.KLASS

SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused

Erinevate, sh vastandlike arvamuste mõistmine ja väljendamine ühistegevuses, kokkuleppe otsimine. Reageerimine agressiivsetele väidetele. Oma seisukoha selgitamine kaaslasele ja kaaslaste rühmale, oma arvamusepõhjendatud kaitsmine. Poiste-tüdrukute suhtlemise kujundamine: kontakti adekvaatne loomine ja jätkamine, häbematuses, valehäbist hoidumine. Teabe hankimine ja suuline edastamine sõltuvalt situatsioonist: eri suhtluspartnerid ja/või -paigad; täiendava teabe küsimine arusaamatuste korral, teabe täiendamine või konkretiseerimine. Sündmuse kirjeldamine oma ja teiste positsioonilt. Teiste ja oma käitumise otstarbekuse hindamine eesmärkidest, tunnetest ja tingimustest sõltuvalt. Teistes ainetes omandatud teadmiste sõnastamine ja ainesõnavara kasutamine emakeeletundides.	oskab hankida teavet teistelt inimestelt; õpetaja suunamisel tekstist.
TUNNETUSTEGEVUSE ARENDAMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Tähelepanu keskendamine teabe valikulisele hankimisele pikemast tekstist või mitmest teabeallikast. Sündmuste ajaliste (käitumisaktide järgnevus, üheaegsus) ning põhjuslike seoste (erinevad eesmärgid ja tingimused) mõistmine. Põhjuste ahela teadvustamine sündmuste ajalises kirjelduses, põhjuslike ja mittepõhjuslike seoste eristamine kirjeldatud sündmuste ahelas. Ühiskondlike ja looduslike põhjus-tagajärg seoste eristamine. Õpitud toimingute kontrollimine ja planeerimine. Teabekirjanduse kasutamise harjutamine. Tutvumine Interneti ja meedia võimalustega.	- mõistab seisukohtade võimalikku erinevust suhtlemisel, selgitab oma seisukohti; - orienteerub talle mõistetavate sündmuste ajalistes ning põhjuslikes seostes.
LAUSE JA SÕNAVARA	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Lihtlause	
Alus-ja öeldisrühm. Lausemallide aktiveerimine, teiste ainete sõnavara kasutamine lausetes, lausete muutmine ja laiendamine, eri ainetes kasutatavate uute lausemallide õppimine. Mitme küsilause moodustamine ühe väitlause alusel, suletud (<i>kas? ega?</i>) ja avatud (<i>kes? kus? jne</i>) küsimuste rühmad. Lihtlause kaastekstis.	mõistab ja kasutab õpitud liht-ja koondlausemalle.
Koondlause	
Korduvad alused, öeldised, sihitised, määrused, täiendid, öeldistäited. Korduvate lauseliikmete laiendid. Sidesõnad <i>ja, ning, ega, ehk, või, kui ka</i>. Koondlause tähenduse sõltumine sidesõnast. Koondlause kasutamine tekstis, koondlause moodustamine teksti põhjal.	

Liitlause	
Liitlausetes leidmine tekstist. Liitlausetes moodustamine lihtlausetest ja/või skeemide järgi. Ajasuhteid väljendavad liitlaused. Tegevuse üheaegsuse ja järgnevuse väljendamine rindlausega: sidesõnad <i>ja, ning</i>. Ajasuhte väljendamine põimlausega: sidendid <i>kui, siis, enne seda kui, pärast seda kui</i>. Lausete grammatilise tähenduse mõistmine, lausete koostamine skeemi jaanaloogia alusel. Lausete transformeerimine. Põhjuslikke suhteid väljendavad liitlaused. Tegevuste, sündmuste põhjused ja tagajärjed, nende väljendamine lausega. Sidendid <i>ja, ning, sellepärast, sest</i>. Lausete mõistmine, koostamine. Tegevuse eesmärgi väljendamine liitlauses. Sidendid <i>et, selleks et</i>. Põhjuse ja eesmärgi ning vastavate osalausete eristamine. Vastandamise-eraldamise väljendamine liitlauses. Sidendid <i>aga, kuid, ent, vaid, või, ja</i>. Lausete mõistmine ja koostamine. Objektisuhete väljendamine liitlauses. Pealause sihilise tegusõna juurde kuuluv sihitiskõrvallause. Sidendid <i>et, kuidas, kes (kelle jne), mis (mille jne)</i>. Lausete mõistmine ja koostamine. Atributiivsuse väljendamine liitlauses. Pealause lõpus oleva nimisõna laiendamine täiendkõrvallausega. Sidendid <i>mis (mille jne), kes (kelle jne)</i>. Lausete mõistmine ja koostamine. Pealause laiendamine eri suhteid väljendavate kõrvallausetega: sobitamine, kõrvallausete moodustamine küsimuste ja sidendite abil. Otsekõne ütluse muutmiseks. Saatelause muutmine pealauseks ja otsekõne muutmine sihitiskõrvallauseks. Asesõnade asendamise lihtsamad juhud	mõistab ja kasutab suunatult eri suhteid väljendavaid kaheosalisi liitlauseid.
SÕNALIIGID	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Kujutluste täpsustamine ja laiendamine sõnaliikide üldisest (kategoriaalsest) tähendusest, grammatilisest tähendusest ning formaalsetest tunnustest. Kahe tunnusterühma (semantilised, formaalsed) eristamine.	kasutab sõnade käände- ja pöördvorme, analüüsib sõnavormide koostist.

Käände- ja pöördvormid.	
Nimisõna	
Nimisõna semantilised ja formaalsed tunnused. Nimi ja nimetus. Nimisõna algvorm ja muutevormid. Sama suhet väljendavad käänevormid (koht, aeg jne). Nimisõnade moodustamine liidete abil: <i>-ja, -mine, -la., -nik, -kond, -stik</i>. Tuletatud nimisõnade tähendus, sama tuletusliitega sõnade rühmatähendus, sõnatähendus. Muutevormid, nende kasutamine sõnaühendis ja lauses.	
Liitnimisõna	
Eristamine sõnaühendist, liitnimisõna sõnaühendis. Allrühmade nimetuste moodustamine.	tuletab sõnu õpitud liidetega; moodustab liitsõnu;
Omadussõna	
Omadussõna semantilised ja formaalsed tunnused. Omadussõna kasutamine koos nimisõnaga, omadussõna tähenduse mõistmine kontekstis, sõnaühendi kasutamine tekstis. Kesksõnade moodustamine analoogia alusel, kesksõnade kasutamine täiendina. Omadussõnade moodustamine tuletusliidete abil: liited <i>-ne, -lik, -line, -jas, -kas</i>. Tuletatud sõnade tähendus (sõnarühm, sõna), muutevormid, kasutamine sõnaühendis ja lauses. Kirjelduste koostamine.	
Arvsõna	
Tunnused, rühmad (põhi- ja järgarvsõnad). Rooma numbrid (I–XXV). Arvsõna muutevormide kasutamine kontekstis. Arvsõnade õigekiri.	
Tegusõna	
Tegusõna öeldisena, tegusõna laiendid lauses. Sünonüümid ja lähedase tähendusega tegusõnade rühmad, nende kasutamine sama tegevussituatsiooni sõnastamisel. Tegusõna muutevormid: <i>ma-</i> ja <i>da-</i>tegevusnimi: olevik, liht-, täis- ja enneminevik. Tingiva ja kaudse kõneviisi vormide suunatud moodustamine (küsimused, analoogia) ja kasutamine lauses. Käskiva kõneviisi vormide moodustamine (ainsuse ja mitmuse 2.pööre) ja kasutamine dialoogis. Umbisikuline tegumood. Võimaliku tegevuses osaleja või objekti tuletamine kontekstist. Ühendtegu sõna: tähenduse konkreetsus, sõnaühendite moodustamine, abimäärsõnad ühendtegu sõna koostises, nende koht lauses. Ühendtegu sõnakasutamine tingimuslauses.	
Liitsõna	
Tuletusliited liitsõnades, sõnatähenduse mõistmine	

(õppeainete sõnavara).	
LUGEMINE JA ORIENTEERUMINE TEKSTIS	
Juhtiv 7. klassis süntagmaatiline lugemine.	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Uue teksti lugemine	
Uue sisult ja keeleliselt jõukohase teksti häälega lugemine kõne tempos ja endamisi ülesandega lugemine lõikude kaupa (kuni pool tekstist).	• loeb jõukohast võõrast teksti kõne tempos;
Lugemise harjutamine	
Individuaalsed ülesanded lugemistehnika lünkade kõrvaldamiseks. Ladususe ja ilmekuse harjutamine, lugemistempo teadlik muutmine. Õpitud teksti ladus ja ilmekas lugemine kõne tempos (selgus, loogiline rõhk, toon).	• loeb õpitud teksti ladusalt mõningase ilmekusega;
Sõnavaratöö	
Teksti peamõtte või allteksti mõistmiseks vajalike sõnade selgitamine enne lugemist. Tundmatute sõnade leidmine lugemisel ja sõnatähenduse ühine selgitamine, sõnastiku kasutamine. Sõna kaastekstis: lause ja/või lõigu tähenduse sõltumine kasutatud sõnadest ja väljenditest (piltlikud väljendid, võrdlused, metafoorid, arhaismid, tegelaste sõnavara). Võrdluste ja metafooride mõistmine ja kasutamine õpetaja juhendamisel. 5–6 sõna või väljendi aktiveerimine teksti analüüsis ja taastades.	• täidab endamisi lugedes sisulisi ja keelelisi ülesandeid; • rakendab õpetaja juhendamisel temaatilist lugemist;
Teksti analüüs	
Eri mõistmisstrateegiate kasutamise suunatud harjutamine. Mõtteseoste leidmine lausete ja lõikude vahel. Uute tekstis kirjeldatud teadmiste või arusaamatu teabe märkamine õpetaja suunamisel. Seoste leidmine kirjeldatud sündmuste vahel. Sündmuste ajaliste seoste (käitumisaktide järgnevus, üheaegsus) mõistmine; samaaegsete sündmuste teadvustamine ja vastandamine. Põhjuslike seoste (erinevad eesmärgid ja tingimused) mõistmine. Põhjuste ahela teadvustamine, põhjussuhetes olevate sündmuste, stseenide kirjelduse leidmine sündmuste ahelast. Ühiskondlike, isiklike ja looduslike põhjus-tagajärg seoste eristamine. Tahan/vaja erisus. Tahan (miks ütlen) selleks (milleks ütlen) kuidas ütlen. Oletuste ja järelduste sõnastamine.	
Dialoogi analüüs	
Suhtlusaktide üldiste ja ütluse/repliigi konkreetsete motiivide ning strateegiate eristamine õpetaja suunamisel (<i>miks? –milleks?</i>)	

–kuidas?). Samasugust üldist eesmärki täitvate ütluste ja strateegiakorduste leidmine (temaatiline lugemine). Strateegia muutmise märkamine õpetaja juhendamisel (valiklugemine). Ütluste hargnenud sõnastamine (teabe tuletamine).	
Valik-ja temaatiline lugemine	
Valiklugemine üleminekuga temaatilisele lugemisele: sõnade ja lausete leidmine lõigus, mingit teemat kajastavate lõikude leidmine ühe teksti ulatuses (mitme lause või lõigu leidmine ühe ülesande põhjal). Teabe märgistamine tekstis (sõnade, sõnaühendite, lauseosade ja lausete allajoonimine või markeriga tähistamine). Lõigu või teksti mõtte väljendamine oma sõnadega, kokkuvõttele ja/või alltekstile viitavate keeleüksuste leidmine autoritekstist.	
Küsimuste esitamine kaaslastele	
Küsimuste esitamine teksti kohta sündmuse põhjuste ja tagajärgede väljaselgitamiseks, järelduste tegemiseks, puuduva teabe tuletamiseks.	
Tegelaste käitumise analüüs	
Tegelaste rühmitamine (iseloомуjooned, ajalooline taust). Tegelaste käitumise, mõtete ja elamuste võrdlemine. Hinnangu andmine tegelaste käitumisele (motiivid, käitumisakt ja selle sõltumine tingimustest, tulemus). Hinnangu põhjendamine käitumismotiividest ja tulemustest lähtuvalt (mida sooviti, mis oli tulemus).	iseloомustab tekstis kirjeldatud tegelasi plaani järgi, oskab neid rühmitada teadaoleva(te) tunnus(t)e alusel.
Teksti peamõtte sõnastamine	
Peamõttele (sisu kokkuvõtte ja alltekst) osutavate lausete (lõikude) leidmine tekstist; lõigu ja teksti peamõtte sõnastamine ja selle täpsustamine ning põhjendamine originaalile viidates. Peamõtte seostamine õpilase kogemustega.	
Teksti kavastamine	
Märkmete tegemine: tegelasi iseloомustavad sõnad, tugisõnad ja -sõnaühendid kava juures. Lihtkava ja jooniskava ühine koostamine, kavade kasutamine.	
Teksti taastamine	
Tekstilähedane valik-ja temaatiline jutustamine; abivahendite individuaalne valimine ja kasutamine. Kokkuvõtliku jutustamise harjutamine, sh tekstilähedase jutustuse plaani eelnev esitamine. Abistavad võtted: kava, sõnaühendid, tugisõnad. Järeltöö õpilaste jutustusega: jutu täiendamine lugemiku tekstile toetudes, jutu täpsustamine, lühendamine, keelendite korrigeerimine. Tegelaste iseloомustamine ja võrdlemine plaani järgi. Jutustamise õppimine tegelase rollis (lähtutakse tegelase eesmärkidest, mõtetest ja tunnetest). Looduskirjelduste koostamine plaani järgi: tekstilähedane kirjeldamine, oma sõnadega kirjeldamine.	

Teksti laiendamine: puuduva teabe tuletamine (järeldamine, oletamine).	
Kirjaliku teksti koostamine Tekstilähedase kirjaliku ümberjutustuse koostamine ühiselt loodud kava ja esitatud keelevahendite abil (tugisõnad, - sõnaühendid). Kirjandi kirjutamine pildi ja tugisõnade toel; pildi ja kava põhjal. Järeltöö: parandamine ja/või täiendamine. Looduskirjelduse koostamine plaani järgi.	
KIRJUTAMINE	
Õigekiri	
Veaohtlike häälikute analüüsi- ja õigekirjavilumuste, enesekontrollioskuste kujundamine (individuaalsed abivahendid ja ülesanded). Erandlik <i>g, b, d</i> s-i kõrval. Liitsõnade õigekiri. Õppeainetes kasutatavate võõrsõnade õigekiri. <i>h</i> sõna algul. <i>i</i> ja <i>j</i> -i õige hääldamine sõnades, õigekiri. Liide <i>-ja</i> . Õpitud tuletusliidete õigekiri. Ennetava enesekontrolli harjutamine, kaasneva ja järgneva kontrolli teostamine (juhitakse tähelepanu). Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 55–65 sõna.	tunneb ja rakendab tähekasutusreegleid,
Keeleteadmised ja –oskused	
Häälikurühmade tundmine, tähestiku kasutamine. Tähekasutusreeglite kasutamine: lihthäälikute ja häälikuühendite reeglipärane kirjutamine. Õpitud ortograafiareeglite kasutamine (tähelepanu juhtimisel): nõrk sulghäälik <i>s</i> -i kõrval, liitsõnade õigekiri, <i>h</i> ja <i>j</i> -i kasutamine, liidete õigekiri (nt <i>käija</i>).	kasutab õpitud ortograafiareegleid õpetaja suunamisel.
Lausete koostamine õpitud liitlausemallide ulatuses.	
Sõnade tuletamine õpitud liidetega, liitsõnade moodustamine õpitud mallide ulatuses.	
Kirjavahemärkide kasutamine	
Tarbekiri	
Tarbekirjade koostamine: õnnitluskaart, kiri sõbrale, kiri omastele. Vormistamine paberil ja arvutis.	

7. klass–6 tundi nädalas (kõnearendus ja keeleõpetus -3 tundi; lugemine ja kõnearendus –3 tundi)

Kõnearendus ja keeleõpetus

I õppeveerand –24 tundi

1. Häälikuõpetus

- Tähestik, häälikurühmad
- Veaohtlikud häälikud sõnas
- Täishäälikuühend
- Kaashäälikuühend
- Sulghäälik järgsilbis

2. *k, p, t* sja *hk* kõrval

3. Erandlik *g, b, d* s ja *hk* kõrval

4. Võõrhäälikud ja tähed. Võõrsõnad

5. Liitsõna

II õppeveerand –21 tundi

1. Nimisõna

- Nimi ja nimetus
- Nimisõna alg-ja muutevormid
- Sama suhet väljendavad käändevormid
- Nimisõnade tuletamine: liited -ja, mine-, -la, *nik--kond*, -stik. Tuletiste semantilised rühmad

2. Omadussõna

- □Omadussõna tuletamine: liited -jas, -kas

3. Tunnuseid ja omadusi väljendavad tegusõna vormid

- *nud-*, *tud-*, *v-*, *tav-mata*-vormid

III õppeveerand –30 tundi

1. Arvsõna

2. Tegusõna

3. Arv, pöörded, aeg

4. Jaatav ja eitav kõne

5. ma-, da-tegevusnimi

6. Kõneviisid

7. Umbisikuline tegumood

8. Ühendteigusõna

9. Lihtlause

10. Koondlause

IV õppeveerand –30 tundi

1. Liitlause

- Liitlause olemus (semantiks, koostis)
- Ajasuhteid väljendav liitlause
- Põhjuse-tagajärgseid väljendavad liitlause
- Eesmärgilause
- Vastandav-eraldav liitlause
- Täiendlause
- Otsekõne

2. Kordamine

4. Õppekirjandus

Toetav õppematerjal 6. ja 7. klassis

1. A. Kontor, K. Plado. Kirjutades kirjutama 1. vihik: Tekstid kirjutamiseks Tartu, Studium 2007.
2. A. Kontor, K. Plado. Kirjutades kirjutama 2. vihik: Mõtlen ja kirjutan. Tartu, Studium 2007.
3. A. Kontor, K. Plado. Kirjutades kirjutama 3. vihik: Kontrollin ja kirjutan. Tartu, Studium 2007.
4. A. Kontor. Häälikuõpetuse tabelid ja jaotusmaterjalid. Tartu, Studium 2008.

EESTI KEELE AINEKAVA 8.-9. KLASSILE

Eesti keele õppe rõhuasetused 8.-9.klassis

- Lihtsustatud õppe viimaste kooliaastate peamine eesmärk on soodustada oma tegevuse reguleerimise kujunemist (peaaju frontaalsagarate funktsioonid), et omandatud oskusi ja elementaarset keeleteadmisi võimetele vastavalt ja võimalikult iseseisvalt rakendada. Seda toetab aju kõnepiirkondade analüütilise tegevuse pidev stimuleerimine variatiivsete ülesannetega.
- Kõikide allteemade puhul ergutatakse õpilasi võimalikult iseseisvalt oma tegevust planeerima, toimingute eesmärgi teadvustama, töövõtteid valima, tulemusi kontrollima ja hindama. Õpitegevuse kirjeldatud laad on ettevalmistus õpilaste edaspidiseks iseseisvaks eluks: kutseõpe ja teise tegevusega seotud täiendõpe, sotsialiseerumine ja tööine tegevus, orienteerumine meedias, pere loomine jne. Tulemused sõltuvad eesti keele kui õppeaine lõimimisest teiste ainetega (keelematerjal, ühised nõuded, osaliselt samalaadsed ülesanded).
- Ilukirjanduslikud tekstid. Ilukirjanduslike tekstide käsitlemisel ja suhtlemisõpetuses on rõhuasetus pragmaatilise tähenduse mõistmisel, mis omakorda toetub keeleüksuste (sõnavara, lausemallid) semantilise tähenduse arengule. Tekste analüüsides arutletakse tegelaste käitumise üle: motiivid, kavatsused, tegevusakte soodustavad või takistavad tingimused, moraalsed valikud, tulemuse mõju tegevusakti sooritajale ja teistele, tegelasrühmade ühised tunnused, tunded ja hoiakud (sh poiste ja tüdrukute kiindumus). Meedia põhjal arutletakse ühiskonnas toimuvate protsesside üle, püütakse eristada fakte ja arvamusi.
- Teabetekstid. Teabetekstide käsitlemisel harjutatakse erilaadse teabe hankimist, märkmete tegemist, konspekterimist, sõnaraamatute kasutamist. Teine teabega tegelemise valdkond on tarbekiri: kujundatakse selle mõistmise, koostamise ja blankettide nõuetekohane täitmise oskust.
- Tekstiga tutvumisel ja tekste analüüsides muutub valdavaks sihipärane endamisi lugemine: valiklugemine ülesandega (teabe otsimine), uue teabe iseseisev märkimine, valmistumine jutustamiseks ümberjutustuse liigist lähtudes. Analüüsi tulemusena sõnastatakse teksti mõtend (teksti sisu lühikokkuvõtte ja alltekst), mida vajaduse korral parafraseerib pedagoog. Tekstianalüüsi eesmärk on õppida iseseisvalt kasutama teksti mõistmisstrateegiaid. Oluliseks valdkonnaks on seejuures jätkuvalt kirjalik dialoog, mille analüüsile toetub argidialoogi elementaarne teadvustamine ja reguleerimine.
- Ümberjutustus. Harjutatakse ümberjutustuse eri liike, varieerides üldistamise ja konkretiseerimise osakaalu. Suunatakse originaalteksti ja märkmete kasutamist vahendatud tekstiloomel ajal olenevalt suulise või kirjaliku ümberjutustuse liigist.
- Lauseõpetus. Lauseõpetuses on rõhuasetus lausemallist oleneval lausetähenduse mõistmisel ning muuteharjutustel. Praktiline lauseõpetus toetub osaoskustele moodustada sõnavorme ja sõnu, mõista nende tähendust ning sõnade seost (tegusõna- ja nimisõnafraase). Konteksti lausetähenduse mõistmiseks on oluline analüüsida lausetevahelisi seoseid (kasutada lokaalse sidususe strateegiat).
- Sõnavara laiendamine ja sõnatähenduse täpsustamine sõltub objektide ja nende tunnuste rühmitamise oskusest ja teadmistest. Sõnatähenduse seletamisel suunatakse õpilaste tähelepanu objektide rühma tunnustele, funktsioonidele, omadustele, tunnuse tunnustele, objekti osadele. Suunamist vajab sõnavormide ja tuletiste eristamine: sõnavormid tähistavad sama objekti (rühma) või tunnust, samatüvelised tuletised aga eri objekte või tunnuseid. Samuti on vaja õpilaste tähelepanu suunata ja neid abistada abstraktse tähendusega sõnade ning metafoorsete väljendite mõistmisel.
- Õigekiri ja ära kiri. 8. ja 9. klassi eesmärk on saavutada võimalikult õige kiri ja rakendada kirjutamist ühe operatsioonina teiste ülesannete täitmisel.

Eesti keele ainekava teemade ja allteemade jaotus 8. klassis

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Suulise ja kirjaliku teabe hankimise võimaluste teadvustamine, teabe hankimine suhtluspartnerilt. Teabe suulise ja kirjaliku edastamise harjutamine sõltuvalt suhtluseesmärgist, strateegia valimine. Erinevate ja vastandlike arvamuste eristamine, oma seisukohtade kaitsmine kokkuleppe otsimisel, mõnest oma seisukohast loobumise harjutamine kujuteldavas situatsioonis. Suhtlemissituatsiooni komponentide teadvustamine: suhtluspositsioonid (situatiivsed ja sotsiaalsed rollid, hoiakud ja koostöövalmidus), motiividest tulenevad eesmärgid ja strateegiad, ütluse sisuline ja keeleline sobivus (ütluste valimine). Teabe seostamine ja sõnastamine eri suhteid väljendavate liitlausete abil (suunatult). Õpitud oskuste kasutamine kaaslaste ütlusi analüüsides. Eri põlvkondade suhtlemiseeärasuste teadvustamine: lapsed-vanemad-vanavanemad, noorukid-täiskasvanud. Poiste-tüdrukute vastastikune suhtlemine, kiindumuse väljendamine. Ebaviisakatele repliikidele reageerimine. Käitumise otstarbekuse ja moraalinõuetele vastavuse hindamine, individuaalne ja rühmakäitumine	- oskab märgata ja hinnata kaaslaste käitumise (sh sõnakasutuse) sobivust; - reageerib adekvaatselt kaaslaste erinevatele ja vastandlikele seisukohtadele. - oskab suunavate küsimuste abil analüüsida dialoogi.

Tunnetustegevuse arendamine

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Tähelepanu keskendamine kestva samalaadse tegevuse jooksul: teabe otsimine, tekstide koostamine, ühisvestlus-väitlus, tekstide kuulamine jm. Taju arendamine: objekti osade ja tegevusstseenide analüüsimine, tajutud teabe sõnastamine. Mõtlemise ja mälu arendamine: üldistamis- ja	kasutab tuttavat teabekirjandust juhendamisel.

konkretiseerimisstrateegiate erilaadsete seoste loomine. Enesekontrolliharjumuste planeerimise osatähtsuse teadvustamine. Teabekirjanduse, Interneti kasutamine õpetaja suunamisel	rakendamine, kujundamine, ja meedia	
--	---	--

Lause ja sõnavara

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Sõnaühend ja lause	
Koondlauset moodustavad ja erilaadseid tunnuseid väljendavad põhisõna rinnastavad laiendid.	kasutab õpitud lausemalle suulises ja kirjalikus tekstis.
Lihtlause	
Äratundmine, peamised formaalsed tunnused. Korduvad lauseliikmed ja osalaused või nende puudumine. Põhisõna ja laiendite seosed lauses, seosed osalausetes vahel. Süntaksiküsimuste esitamine. Alus, öeldis ja nende laiendid lauses. Väit-, küsi- ja käsklause, nende vastastikune transformeerimine. Kaastekstisidused laused: lausete sisuline ja vormiline sõltumine eelnevast lausest. Aluseta või öeldiseta laused tekstis, sh repliigid dialoogis. Lausete muutmine kaastekstisiduseks. Dialoogi lühikese vastusrepliigi asendamine hargnenud lausega või lauserühmaga ja vastupidi. Küsimuste esitamine dialoogi repliikide sisu kohta. Otsekõne asendamine kirjeldusega. Suulise kõne lausungite muutmine normatiivseteks. Suuliselt esitatud teksti sõnastamine kirjalikult.	
Koondlause	
Korduvad põhisõnad ja laiendid (sihitised, määrused, täiendid). Koondlause korduvate lauseliikmete laiendid: seoste leidmine kahel tasandil (põhisõna laiend, laiendi laiend). Koondlause tähenduse sõltumine sidesõnadest <i>ja, ning, ehk, ega, või, kui ka</i> . Koondlausete moodustamine. Kirjavahemärgid koondlauses	
Liitlause	
Osalaused. Alus ja öeldis osalausetes. Liitlausetes väljendatavad suhted: tegevuste seostamine ja vastandamine; koht, aeg (üheaegsus ja järgnevus), põhjus, eesmärk, objekti tunnus, tegevuse tunnus (sihitisosalaused) ja tingimus, võrdlus. Liitlausete käsitlemine suhete ja suhet väljendavate lausemallide kaupa.	

Suhteid väljendavad osalaused: vastandavad, eraldavad ja selgitavad, aja-, põhjus-, eesmärgi ja kohasuhteid väljendavad osalaused. Pealause sihilist tegusõna täpsustavad sihtis kõrvallaused. Pealause nimisõna täpsustavad täiend kõrvallaused. Liitlause tähenduse ja struktuuri analüüs. Osalausetega väljendatud mõtete teadvustamine ja seoste seletamine. Lausestruktuuri skemaatiline kujutamine. Küsimuste (küsilause, süntaksiküsimus) esitamine osalausete kohta. Sidendite tähenduse mõistmine. Lausete koostamine osalausetest skeemide abil ja iseseisvalt; osalausete ja sidendite sobitamine, lausete lõpetamine ja moodustamine sidendist lähtuvalt, sõnade valimine lausesse. Lausete kasutamine dialoogis ja tekstis. Liitlauseid tekstis: eristamine väljendatud tähenduslike seoste alusel. Kaheosalise liitlause äratundmine, tähenduse mõistmine, koostamine ja kasutamine: liitlausena esitatud korralduste täitmine ja küsimustele vastamine, kaheosalise liitlause äratundmine suulises ja kirjalikus tekstis, lausestruktuuri teadvustamine (osalaused ja nende paigutus, sidendid, sõnajärg) ja küsimuste esitamine osalause kohta. Sõnade ja sõnaühendite tähenduse seletamine liitlausega (sobitamine, suunavad küsimused). Lühivastuse asendamine dialoogis liitlausega ja vastupidi. Lausete koostamine suunatult (analoogia, küsimused/korraldused, skeemid), lausete moodustamine lihtlauseid ühendades ja sisestades, moodustatud lausete kasutamine kontekstis. Ühe ja sama seose väljendamine erinevate lausemallidega: erinevad sidendid, osalausete erinev paigutus. Teabe sarnasuse/erinevuse mõistmine, lausete suunatud transformeerimine. Liht-, koond- ja liitlausete eristamine, terminite kasutamine. Eri lauseehitusega samasisuliste tekstide võrdlemine (sama teabe esitusviiside teadvustamine). Koond- ja liitlausete moodustamine lihtlausest ja vastupidi (analoogia põhjal). Koond- ja liitlausete koostamine, transformeerimine ja rakendamine.	
--	--

Sõnaliigid

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Teadmiste süvendamine sõnaliikidest (nimisõna, omadussõna, tegusõna, arvsõna, määrsõna):	tuletab sõnu õpitud liidetega, mõistab ja

morfoloogilised tunnused, küsimused, funktsioon lauses, semantilised rühmad ja nende üldistatud tähendus; terminite tundmine. Sõnaliikide eristamine.

Samatüveliste sõnade tuletamine (*kiirustama, kiirus, kiire, kiiresti*), tähenduslik eristamine, kasutamine sõnaühendis ja lauses.

Nimisõna

Nimisõna morfoloogilised tunnused ja süntaktiline funktsioon (alus; põhisõna, laiend).

Nimisõna sõnaühendis, laiendi leksikaalne ja vormiline sõltumine põhisõnast. Morfologia- ja süntaksiküsimus. Aluse seos öeldisega.

Nimisõna käänamine.

Tutvumine käänamistabeliga: käändevormide moodustamine tabeli järgi, vormide äratundmine, vormide sobitamine käände nimetuse ja küsimusega (tabeli abil).

Sama käändevormi erinevad tähendused. Rakendamine kontekstis.

Mitmuse tunnuse valimine ja õigekiri. Ühe ja sama sõna vormide rakendamine eri funktsioonides (sõnaühendites, lausetes).

Nimisõnade liitmine ja tuletamine: liitnimisõnade ja tuletatud sõnade semantilised rühmad, sõnaühendi muutmine liitsõnaks, tähenduse muutumine.

Samatüveliste sõnade tuletamine ja tähenduse eristamine, tuletatud sõnadest käändevormide moodustamine, nende kasutamine sõnaühendis ja lauses. Õpitavad liited: *-ur*, *-ar*, *-nna*.

Moodustatud sõnade tähenduse suunatud võrdlemine üldistusastmest lähtudes (rühmad, allrühmad, rühmitusalused). Varemõpitud liidete kasutamise aktiveerimine.

Omadussõna

Esemete, olendite, nähtuste tunnused ja omadused ning nende väljendamine omadussõnade abil.

Omadussõna süntaktiline funktsioon (*täiend, öeldistäide*).

Mitu omadussõna põhisõna laienditena. Omadussõna käänamine koos nimisõnaga. Võrdlusastmed.

Omadussõna tuletamine: tuletusliited: *-ne*, *-lik*, *-line*, *-tu*, *-kas*. Tuletatud sõnade rühmitamine tuletusliidete tähenduse alusel, muutmine ning kasutamine sõnaühendis ja lauses. Omadussõnade kasutamine objekti osade kirjeldamisel, tegevusstseenide konkretiseerimisel.

Määrsõna

Määrsõna tunnused, tähendusrühmad.

Määrsõna sõnaühendis (tegevuse tunnus) ja lauses.

Määrsõnade tuletamine: tuletusliited —*ti/di*; *-sti*, *-lt*.

Samatüveliste omadus- ja määrsõnade kasutamine sõnaühendis ja lauses (tegevuse või objekti iseloomustamine).

kasutab tuletisi;

- tunneb ära ja moodustab pöörde- ja käändevorme.

Tegusõna Semantilised (tegevuse/seisundi väljendamine) ja formaalsed tunnused. Tegusõna lauses, tegusõna laiendid. Samasse tähendusrühma kuuluvad tegusõnad, nende valimine väljendatava teabe konkretiseerimiseks ja sõnakorduste ärahoidmiseks. Samatüvelised tegusõnad. Laiendite leksikaalne ja vormiline valimine sõltuvalt tegusõna tähendusest (<i>riietab poega esinemiseks, riietub esinemiseks</i>). Tegusõnade mitmetähenduslikkus, laiendite valimine ja kasutamine sõltuvalt kaastekstist. Tegusõna grammatilised kategooriad: pöörded (ja isikulised asesõnad), arv, aeg, kõne, tegumood, kõneviis. Lause tähenduse sõltumine tegusõna grammatilistest kategooriatest. Muuteoperatsioonid. Tegusõna vormide aktiveerimine. Ühendtegasõna, selle kasutamine lauses. Kesksõnad täiendi funktsioonis: olendi või objekti tunnuste väljendamine. Moodustamine analoogia alusel ning rakendamine lauses. Tegusõna asendamine kesksõnaga (<i>käisid — oled/olid käinud</i>), kontekstisidusate lausete moodustamine. Põhi- ja järgarvsõnad, nende muutevormid. Järgarvsõnade tuletamine. Rooma numbrid I-XXX Arvsõna muutevormide kasutamine sõnaühendis ja lauses. Arvsõnade õigekiri. Liitsõnad Tuletusliited liitsõnades, sõnatähenduse mõistmine. Liitsõnade moodustamine: tuletised liitsõna komponendina. Õppeainetes kasutatavate võõrsõnade mõistmine	
---	--

Lugemine ja orienteerumine tekstis

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Mõne Eesti kirjaniku ja tema teose teadmine.	• loeb jõukohast teksti häälega ladusalt ja endamisi teabe hankimiseks; • täidab jõukohast teksti analüüsides ülesandeid õpitud mõistmisstrateegiate ulatuses; • oskab esitada

	küsimusi teistele ja endale teksti kohta mõistmisstrateegiates t lähtuvalt ning neile küsimustele vastata; • taastab õpitud teksti suuliselt erineval viisil (õpetaja suunamisel): tekstilähedaselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult, tegelase seisukohalt; • rakendab analüüsi käigus kasutatud abivahendeid; • iseloomustab tegelast ja tegelasrühma plaani järgi; • kirjeldab tegevusi ja sündmusi kogemuste ja eri õppeainete materjalide põhjal (abiga); • koostab pärast ühist arutelu tekstilähedase kirjaliku ümberjutustust.
Uue teksti lugemine	
Sisult ja keeleliselt jõukohase teksti ladus häälega lugemine kõne tempos, individuaalsed ülesanded lugemistehnika lünkade kõrvaldamiseks. Sihipärane endamisi lugemine (kuni 2/3 materjalist).	
Lugemise harjutamine	
Ladususe harjutamine. Eelnevale analüüsile toetuva ilmeka (kõne tempos) lugemise harjutamine. Tooni ja tempo muutmine õpetaja näidise, selgituste ja korralduste alusel.	
Sõnavaratöö	
Tundmatute sõnade leidmine esmasel või korduval lugemisel, nende tähenduse selgitamine. Tundmatute sõnade leidmine esmasel või korduval lugemisel, nende tähenduse selgitamine. Võrdluste ja metafooride leidmine, selgitamine ja kasutamine suunamisel. Inimest iseloomustavate sõnade tähenduse täpsustamine ja aktiveerimine.	
Teksti analüüs	

Teksti mõistmisstrateegiate teadvustamine: küsimuse/korralduse eesmärgi (lause tähendus, lausete seostamine, puuduva teabe tuletamine, väljendusvahendid, kokkuvõtte) mõistmine. Küsimusele vastamiseks/korralduse täitmiseks sobiva toimingu teadvustamine (valiklugemine, temaatiline lugemine, meenutamine). Õpetaja koostatud küsimuste/korralduste rühmitamine mõistmisstrateegiatest lähtuvalt, sobimatute ja sobivate küsimuste eristamine. Küsimuste/ülesannete suunatud sõnastamine strateegiate kaupa ja neile vastamine. Tekstis esitatud ütluste psühholoogilise struktuuri (hoiakud/motiivid, eesmärk, strateegia) teadvustamine õpetaja suunamisel (<i>miks? milleks? kuidas?</i>). Vastusrepliigi seostamine eelnevaga (nõustumine, kummutamine, täiendava teabe taotlemine jne). Suhtlemist kirjeldavate sõnade tähenduse mõistmine ütluse suunatud analüüsi kaudu. Arutelud kasutatud repliikide sobivuse ja tulemuslikkuse üle. Küsimuste esitamine kaaslastele. Küsimuste esitamine endale ja neile vastamine. Kaaslaste küsimuste ja vastuste sobivuse hindamine, abistav täiendamine. Nõustumine enam kui ühe tuletatud seletusega.	
Teabe märgistamine tekstis	
Tegelaste ja tegelasrühmade käitumise võrdlemine. Käitumise otstarbekuse ja moraalinõuetele vastavuse hindamine (individaalne ja rühmakäitumine) ühe või mitme samateemalise teksti põhjal, antud hinnangu põhjendamine. Käitumist mõjutavate ajalooliste, ühiskondlike ja looduslooliste tingimuste teadvustamine. Kirjeldatud ajaloolise tausta võrdlemine tänapäevaga (tingimused, arenguetapid kirjeldatud sündmustest tänapäevani). Kirjeldatud tegevuste seostamine looduskirjeldustega. Looduskirjelduste analüüs. Objekti või nähtuse oluliste, iseloomulike ja individuaalsete tunnuste/omaduste eristamine. Objekti või sündmuse/stseeni valikuline konkretiseerimine ja üldistamine.	
Teksti peamõtte sõnastamine	
Peamõtet väljendava või peamõttele/alltekstile viitava lõigu (lause) leidmine tekstist; lõigu ja teksti peamõtte sõnastamine ja selle täpsustamine, võrdlemine autoritekstiga, sõnastuse põhjendamine tekstile viidates. Peamõtte seostamine õpilaste käitumise ja kogemustega.	
Teksti kavastamine	
Liht-, liit- ja jooniskava koostamine ning kasutamine.	
Teksti taastamine	
Kasutatavad jutustamise liigid: temaatiline jutustamine (sh tekstilähedane temaatiline jutustamine), kokkuvõtlik jutustamine, tegelaste ja tegelasrühmade iseloomustamine, jutustamine tegelase või tegelasrühma nimel, teksti	

laiendamine. Looduskirjelduste sõnastamine igapäeväsõnavara kasutades. Abivahendid: kava, tugisõnad ja sõnaühendid (valikuliselt), originaaltekst. Enda või kaaslaste jutustatud teksti sõnastamine kirjalikult. Teksti koostamise (tekstilooma) osaoskuste teadvustamine, ühisarutelu etapist (etapid on õpilasele esitatud): eesmärk (milleks? kellele? mida?), teemakohase teabe otsimine ja valimine, teabe järjestamine, teabe sõnastamine, sisuline ja keeleline järeltöö. Erineva sisuga tekstide võrdlemine ja koostamine sama teabe (kogemuse) põhjal.	
Kirjaliku teksti koostamine (tekstilooma etappide kaupa)	

Konspekterimine

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Kirjaliku teksti konspekterimine Teabe otsimine ja märgistamine: sõnade, sõnaühendite, lauseosade ja lausete joonimine või tähistamine markeriga. Lausete lühendamise. Märkmete tegemine teabeteksti põhjal, märkmete kasutamine teabe taastamisel.	märgistab olulist teavet väljendavaid teabeüksusi tekstis (suunamisel), teeb märkmeid tekstide põhjal.

Teabekiri

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Vabas vormis teabekirja koostamine (kiri, teade, kutse, seletuskiri, avaldus, volitus, CV); blankettide täitmine (teenuste arveldused, ajakirjanduse tellimine) paberil ja arvutis.	koostab näidise järgi õpitud teabekirju.

Õigekiri

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Harjutused õigekirjavilumuste kujundamiseks (aktiveeritav sõnavara, sh võõrsõnad), individuaalsed ülesanded lünkade kõrvaldamiseks. <i>k, p, t</i> ja <i>g, b, d</i> helitute häälikute kõrval. Järgsilpide sulghäälikute, liitsõnade ja liidete õigekirja harjutamine. Liidetega <i>-ki</i> ja <i>-gi</i> sõnade tähendus ja õigekiri. Võõrhäälikud, nende hääldamine, võõrtähed. Enesekontrolliharjumuste kujundamine. Oskuste rakendamine valikuliselt, vajaduse märkamine enne ülesande sooritamist. Oma õigekirjaoskuse teadvustamine Keeleteadmised ja -oskused Tähestiku rakendamine sõnaraamatute kasutamisel. Õpitud ortograafiareeglite kasutamine tähelepanu	kasutab omandatud õigekirjaoskusi iseseisvates kirjalikes töödes.

juhtimisel. Sõnaliikide ja nende üldistatud tähenduse tundmine ja vastavate terminite teadmine. Käänamistabeli tundmine: käändenimetus, küsimus, sõnavormi äratundmine ja moodustamine. Muutevormide ja grammatiliste tähenduste mõistmine. Liht-, koond- ja liitlauset praktiline eristamine. Lausete moodustamine ja transformeerimine. Liitlausetega väljendatud seoste mõistmine, lausete praktiline kasutamine Kirjalike tööde kogumaht on ühes õppetunnis on 65-75 sõna.	
--	--

Teemade jaotus 8. klassis

8. klassis 6 tundi nädalas - (3 tundi keeleõpet ja 3 tundi lugemine ja kõnearendus)

Kõnearendus ja keeleõpetus

I õppeveerand - 24 tundi

1. Häälikuõpetus

- Veaohtlikud häälikud sõnas

2. Võõrhäälikud ja -tähed. Võõrsõnad.

3. Liitsõna

4. Nimisõna

- Nimisõna semantilised ja vormilised tunnused. Nimi ja nimetus. Suur algustäht.
- Morfoloogia- ja süntaksiküsimus
- Alg- ja muutevorm

II õppeveerand - 21 tundi

1. Nimisõna

- Nimisõna käänamine

2. Omadussõna

- Omadussõna semantilised ja vormilised tunnused
- Võrdlusastmed
- Omadussõna käänamine
- Omadussõna tuletamine: liited *-ne, -lik, -line, -tu, -jas, -kas*

III õppeveerand - 30 tundi

1. Tegusõna

- Tegusõna pööramine
- Ajavormid
- Kõneviisid
- Tegusõna mitmetähenduslikkus
- Ühendteigusõna
- Tegusõna laiendid
- *v-, tav-, nud-, tud-*kesksõna

2. Määrsõna

3. Arvsõna, semantilised ja vormilised

4. Lause

- Lihtlause
- Koondlause

IV õppeveerand - 30 tundi

1. Liitlause

- Osalaused
- Vastandavad ja möönvad lauseosad
- Eraldavad lauseosad
- Selgitavad lauseosad
- Ajasuhteid väljendavad liitlause
- Sihitiskõrvallause
- Täiendkõrvallause
- Põhjuslikke seoseid väljendavad liitlause
- Tegevuse eesmärgi väljendavad liitlause
- Kohasuhete väljendamine liitlause

2. Tarbekiri

3. Kordamine

Eesti keele ainekava teemade ja allteemade jaotus 9. klassis

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Suhtluspartnerilt teabe hankimine. Saadud teabe suuline ja kirjalik edastamine hargnenult ja kokkuvõtlikult, täiendav suuline selgitamine. Tegevuse ühine planeerimine ja korrigeerimine protsessi käigus, korralduste-soovituste esitamine ja nende täitmine. Teiste arvamuse kuulamine vaidluses, oma seisukohtade selgitamine. Tegude ja eksimuste ning puudulike teadmiste ja oskuste tunnistamine. Oma ja kaaslaste verbaalsete ütluste järgnev analüüs (<i>miks? milleks? kuidas? tulemus?</i>), arutelu oma seisukohalt otstarbekamate suhtlemisvõimaluste leidmiseks (<i>Mida, miks, kuidas ütlesin? Kuidas oleks olnud otstarbekam?</i>). Tunnete ja emotsioonide mõju teadvustamine konfliktisituatsioonis: partneri emotsioonidest põhjustatud ebasobiva vastuse märkamine (kõrgendatud toon, ebaviisakad väljendid, kiire kõnetempo jne), teadmised kaaslase suhtlemise/käitumise mõjutamise võimalustest (rahulik vestlus, täiendava teabe küsimine, huumor jne), oma käitumise tulemuste ettekujutamine. Hoidumine ebasoovitavast käitumisest, nende võimaluste teadvustamine. Suhtlemine perekonnas (põlvkonnad, abikaasad) ja töökollektiivis (tööandja ja -võtja; käitumine tööturul) ning ametiasutustes. Hinnangute, ühiste ja erinevate ning vastandlike seisukohtade teadvustamine: koostegevus ja	• teab adekvaatse suhtlemise põhimõtteid tavaolukorras käitumiseks (perekonnas, eakaaslastega, töökollektiivis, ametiasutuses jne); • mõistab suhtluspartnerite seisukohtade võimalikku sarnasust, erinevust ja vastandlikkust; • selgitab oma seisukohti, otsib lahendust erimeelsustele. • hindab oma ja teiste käitumise otstarbekust ja moraalinõuetele vastavust tavaolukorras, käitub vastavalt.

vastuolud perekonnas, kambas-rühmas, koolis, tööl ja ühiskonnas. Reeglipärane käitumine ja ootamatud lahendused konfliktsituatsioonides. Neidude ja noorukite vastastikune suhtlemine kollektiivis, suhtlemine kiindumuse korral. Nähtud ebatavalise sündmuse kirjeldamine (nt autoavarii).	
--	--

Tunnetustegevuse arendamine

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Tähelepanu keskendamine kestva aine esitamisele ja selgitusele, märkmete tegemine. Teabe otsimine ja konspekterimine. Tajutava teabe (sh tekstides esitatud teabe) konkretiseerimine ja üldistamine vastavalt püstitatud eesmärgile, ülesande/tegevuse eesmärkide valimine. Tuletatava teabe valdkondade teadvustamine. Tunnuste ja omaduste rühmitamine: olulised, iseloomulikud, individuaalsed. Põhjuse-tagajärg seoste leidmine aeg-ruumi kirjeldustest. Põhjuse-tagajärg seoste ahela ning mitme samaaegselt mõjuva põhjuse teadvustamine. Tegevuse planeerimine, tegevuse sooritamine algoritmi järgi ja variatiivselt, enesekontroll.	• kasutab tekste ja teatmikke teabe hankimiseks;

Lause ja sõnavara

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
	• tunneb lausete eri tüüpe, mõistab õpitud lausemallide tähendust; • oskab neid kasutada teabe hankimisel ja sõnastamisel; • valdab elementaarseid teadmisi grammatikast: sõnaliigid, käänamine ja pööramine, liht-, koond- ja liitlaused, sõnamoodustus.
Sõnaühend ja lause	
Täenduslik erinevus, sõnaühendite leidmine lausest, sõnaühendi kasutamine lauses. Lause tekstis, teabe jaotumine kahe või enama lause vahel.	
Liitlause	
Tekstiväline lause, lause sõnajärg.	

Laiendatud ja laiendamata lause. Lause tähenduse sõltumine tegusõna ajast, tegumoest, kõneviisist, laiendist. Lause tekstis: sõnajärg, lauseid siduvad sõnad, samaviitelised sõnad, tegusõna ajavormid. Väit-, küsi- ja käsklause: intonatsioon, lõpumärgid, transformeerimine.	
Koondlause	
Korduvad põhisõnad ja laiendid (sihitised, määrused, täiendid). Koondlause korduvate lauseliikmete laiendid: seoste leidmine kahel tasandil (põhisõna laiend, laiendi laiend). Koondlause tähenduse sõltumine sidesõnadest <i>ja, ning, ehk, ega, või, kui ka</i>. Koondlausete moodustamine. Kirjavahemärgid koondlauses	
Liitlause	
Liht-, koond- ja liitlause (põim- ja rindlause): semantiline ja struktuuriline erinevus, sidendite tähendus ja funktsioonid. Samasisuliste, kuid erineva struktuuriga lausete leidmine. Sama suhet väljendavate, kuid erineva sisuga lausete leidmine, lausete rühmitamine suhete järgi. Lause moodustamine tegusõnafraasist sõltuvalt. Sama teabe variatiivne sõnastamine, sidendite varieeritud kasutamine. Lausete transformeerimine. Lauseehituse muutmine: kirjalikus sidusas tekstis keerulisemaks, suulises tekstis lihtsamaks. Rakendamine: liitlause tugilauseks, eelnevalt moodustatud lausete kasutamine kontekstis, dialoogi repliikide valimine ja moodustamine kujuteldavas situatsioonis, tekstis esitatud teabeüksuste tõepärasuse argumenteerimine. Järeltöö tekstidega. Hõlmava struktuuriga liitlausete tähenduse mõistmine (sõnadevahelised seosed). Mitmeosaliste liitlausete mõistmine kirjalikus tekstis.	

Sõnaliigid

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Omandatud teadmiste kinnistamine sõnaliikidest. Õpitud sõnaliikide kohta käivate teadmiste ja oskuste süvendamine (äratundmine, küsimuste esitamine), sõnade semantilised rühmad, kasutamine lauses. Erinevatesse sõnaliikidesse kuuluvate sõnade tuletamine samast tuletusalusest. Tuletatud sõnade rühmitamine kas sõna tüvest, liitest	- tuletab sõnu õpitud liidetega, mõistab ja kasutab tuletisi; - tunneb ära ja moodustab pöörde- ja käändevorme.

või sõnaliigist lähtuvalt. Sõnarühmade rakendamine sõnaühendites ja lausetes. Käänamistabel, selle kasutamine. Muutevormide moodustamise harjutamine ning moodustatud vormide rakendamine.

Nimisõna

Nimisõna tuletamine: õpitud liidete aktiveerimine.

Õpitavad liited: *-kas, -ik, -us*.

Tuletatud sõnade tähendus, kasutamine. Lõppude, tunnuste, liidete õigekiri.

Omadussõna

Muutevormide moodustamine koos nimisõnaga.

Võrdlusastmed. Omadussõna tuletamine: liited *-tu, -jas, -kas*. Tuletatud sõnade tähendus, kasutamine. Lõppude, tunnuste, liidete õigekiri

Määrsõnad

Määrsõnade semantilised rühmad (koha, aja-, viisimäärsõnad). Määrsõnade tuletamine: õpitud liidete aktiveerimine, õpitav liide: *-kesi*.

Lause laiendamine määrsõnaga.

Tegusõna

Tegusõna vormid: isik, arv, aeg, kõne, kõneviis, tegumood. Vormide tähendus.

Pööramise harjutamine ning moodustatud vormide rakendamine. Tegusõna lauses öeldisena, tegusõna laiendid (öeldisrühm).

Lause tähenduse sõltumine tegusõna vormist. Ühendteguõna.

Kesksõnade ja tegusõna käändeliste vormide mõistmine sõnaühendis ja lauses.

Tegusõna tuletamine.

Õpitud liidete aktiveerimine.

Õpitavad liited: *-ta (õppima—õpetama), -u (riietama—riietuma), -ata (seisma—seisatama), -ne (vähenema)*.

Tuletatud tegusõnade

tähendus ja kasutamine lauses.

Tegusõna tunnuste ja lõppude õigekiri.

Asesõnad

Isikulised, näitavad, siduvad, umbisikulised asesõnad, nende tähendus ja kasutamine. Asesõnade käänamine analoogia alusel ja tabeli järgi, muutevormide kasutamine tekstis (samaviitelised sõnad).

Arvsõnad

Põhi- ja järgarvsõnad, murdarvsõnad. Järgarvsõnade märkimine araabia ja Rooma numbriga (I-XXX).

Järg- ja murdarvsõnade mõistmine, kasutamine ja tuletamine: liide — *ndik*.

Arvsõna käändevormide moodustamine tabeli, analoogia ja põhisõna vormi alusel.

Arvsõnade lugemine (numbrid tekstis), kasutamine

suulises kõnes Liitsõnad Sõnade liitumismudelid (tüvevariandid): nimetavaline, omastavaline liitumine. Paarissõnad (<i>õed-vennad</i>). Lühenenud tüvega liitumine, tüvede äratundmine. Liitsõnade semantilised rühmad täiendsõnast sõltuvalt (liiki, otstarvet, sugulust vm väljendav täiendsõna). Liitsõnade koostis, õigekiri. Sõnaühendi ja liitsõna tähenduslik erinevus ja õigekiri. Tuletusliited liitsõnades, sõnatähenduse mõistmine, liitsõna moodustamine. Õppeainetes kasutatavate võõrsõnade mõistmine	
---	--

Lugemine ja orienteerumine tekstis

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Mõne Eesti klassiku ja kaasaegse kirjaniku teadmine ning nende teoste tundmine. Põhiliste ilukirjandusliikide praktiline äratundmine ning terminite mõistmine. Mõne üle-eestilise ja kohaliku ajalehe ning ajakirja teadmine. Oskus kasutada tuttavaid teabeteoseid.	• loeb jõukohast teksti endamisi sihipäraselt, häälega, mõistmiseks vajaliku selguse ja intonatsiooniga; • koostab teabe hankimiseks eesmärgist lähtuvalt küsimuste kompleksi teksti(de) kohta; • taastab tuttavat teksti erineval viisil (kokkuvõtlikult, laiendatult, tekstilähedaselt); • iseloomustab tegelasi ja tegelasrühmi; seletab ja hindab nende käitumist; • kirjeldab tegevusi ja sündmusi teistele arusaadavalt.
Uue teksti lugemine	
Sisult ja keeleliselt jõukohase teksti ladus häälega lugemine kõne tempos kuulamiseks piisava selguse ja elementaarse ilmekusega (toon, lauselõpu intonatsioon, loogiline rõhk). Individuaalsed ülesanded lugemistehnika parandamiseks. Sihipärane endamisi lugemine.	
Lugemise harjutamine	
Ladususe ja ilmekuse harjutamine.	
Sõnavaratöö	

Sõnatähenduse täpsustamine kaastekstis: tundmatute sõnade leidmine, tähenduse selgitamine. Individuaalne selgitamine või tähenduse otsimine. Autori sõnade võrdlemine tavasõnadega, enamlevinud võrdluste ja metafooride aktiveerimine.	
Teksti analüüs	
Mõtteseoste ja probleemsituatsioonide kirjelduste leidmine tekstist, osalemine arutelus. Suuliste ja kirjalike küsimuste/korralduste sõnastamine mõistmisstrateegiate kaupa nii teiste kui enda jaoks. Enda poolt koostatud küsimuste/korralduste põhjendamine valik- ja temaatilist lugemist kasutades. Tekstist viidete leidmine teabe tuletamist eeldavatele ülesannetele vastates. Arutelu oma ja teiste koostatud küsimuste/ülesannete põhjal. Tekstis esitatud ütluste analüüsimine (eesmärk, strateegia, interpretatsioon) pärast tekstilõigu sisulist analüüsi (õpetaja esitatud viitesõnu kasutades). Tundmatu teabe märkamine ja leidmine, lisateabe otsimine. Kirjeldatud sündmuste ajaline kõrvutamine, ühe või mitme põhjuse ja tagajärje teadvustamine. Viidete leidmine tekstist: põhjustagajärg seoste ahel, mitu samaaegselt mõjuvat põhjust. Tegelaste ning tegelasrühmade tegude ja käitumise seletamine. Hinnangu andmine (tingimused, eesmärgid, tulemused).	
Teksti peamõtte sõnastamine	
Peamõtte kokkuvõttev sõnastamine ja autori kavatsuste (allteksti) teadvustamine, seostamine ühiskondlik-ajaloolise taustaga. Sisu kokkuvõtte ja allteksti erisuse teadvustamine.	
Teksti kavastamine	
Õpitud kavastamisviiside rakendamine (õpilase valikul), arutelu valiku (sõnastus, sisu) otstarbekuse üle.	
Teksti taastamine	
Eri jutustamisviiside kasutamine teksti taastamisel: kokkuvõtlik jutustamine, teksti laiendamine, tegelaste ja tegelasrühmade iseloomustamine, kirjelduste koostamine jne. Erinevate jutustamisviiside (sh õpilase valitu) kasutamine ühe ja sama tekstiga töötamisel.	
Kirjaliku teksti koostamine (tekstilooma etappide kaupa)	
Ümberjutustus (tekstilähedane, kokkuvõtlik, laiendatud). Kirjand kogemuse põhjal, sh tööprotsessi kirjeldus. Teksti koostamine etapiti: kavatsuse sõnastamine, materjali valimine, tugisõnade (märksõnade) ja -lausete märkimine, materjali järjestamine (märksõnade rühmitamine või plaani koostamine), sõnastamine, sisuline järeltöö, sõnastuse korrigeerimine.	

Konspekteerimine

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Kirjaliku teksti konspekteerimine Harjutused kirjalikul teabetekstil põhineva konspekti koostamiseks: oluliste mõtete ja faktide leidmine tekstist, teksti lühendamine; lausete lühendamine ja transformeerimine; lühendite kasutamine. Erisuguse hargnevusega lõigud konspektis sõltuvalt materjali uudsusest või olulisusest. Sama teabe erisugune konspekteerimine sõltuvalt eesmärgist. Konspekti täiendamine Suuliselt esitatud teabe konspekteerimine Harjutused suulise kõne konspekteerimiseks: sõnade ja sõnaühendite kirjutamine kuulmise järgi. Temaatile valiketteütlus: sõnad, sõnaühendid, lihtlauseid. Lausete lühendamine. Liitlause asendamine lihtlausega. Vaba etteütlus lausete kaupa: lausete lühendamine, lühendite kasutamine. Konspekteerimine lühikeste lõikude kaupa: kirjutamine pärast arutelu, iseseisvalt. Teksti ja konspekti kõrvutamine: teabehulk, teabe olulisus, sõnastus. Teksti taastamine oma konspekti, kaaslaste konspekti järgi.	oskab teha märkmeid ja elementaarselt konspekteerida.

Teabekiri

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Vabas vormis teabekirja kirjutamine, blankettide täitmine: harjutatakse õpitud teabekirja liike (soovitav on koostada näidiste vihik). Kuulutus. Kaastundeavaldus. Elulookirjeldus: teksti vormis ja CV. Vormistamine paberil, arvutis.	koostab teabekirju õpitud liikide piires.

Õigekiri

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Individuaalsed ülesanded õigekirjaoskuse süvendamiseks. Enda koostatud teksti õigekiri. Ortograafiareeglite kasutamisoskuse süvendamine: <i>g</i>, <i>b</i>, <i>d</i> helitute häälikute kõrval. Keerulisemate tähekasutusreeglite kasutamise harjutamine vastavalt vajadusele (sulghäälikud järgsilpides, kaashäälikuühend), enesekontroll. Võõrsõnade õigekiri. Suur algustäht nimedes (olendid, geograafilised objektid, asutused/organisatsioonid, riigid, ajalehed/ajakirjad). Kodukoha asutuste ja ettevõtete nimed. Võõrsõnade leksikoni, õigekeelsussõnaraamatu kasutamine	- järgib kirjutamisel tähekasutus- ja põhilisi ortograafiareegleid; - leiab ja parandab õigekirjavigu.
Keeleteadmised ja -oskused	

Tähekasutusreeglite ja õpitud ortograafiareeglite kasutamine ning õigekirja protsessi kommenteerimine. Õigekirjavigade leidmine ja parandamine. Sõnaliikide nimetuste ja tunnuste (vorm ja tähendus) teadmine. Sõnade käänamine ja pööramine tabeli järgi. Õpitud sõnamoodustusmallide teadmine; tuletiste ja moodustatud sõnade kasutamine sõnaühendis ning lauses. Samasisuliste, kuid erineva struktuuriga lausete äratundmine, oskus lauseid transformeerida. Kirjalike tööde kogumaht on ühes õppetunnis on 75-85 sõna.	
---	--

Teemade jaotus 9. klassis

9. klass - 6 tundi nädalas (kõnearendus ja keeleõpetus - 3 tundi; lugemine ja kõnearendus - 3 tundi)

Kõnearendus ja keeleõpetus

I õppeveerand - 24 tundi

1. Häälikuõpetus ja ortograafia
 - Veaohtlike häälikute õigekiri
 - Sulghäälik järgsilbis
 - *g, b, d* helitute häälikute kõrval
2. Võõrsõnad
3. Liitsõna

II õppeveerand - 21 tundi

1. Nimisõna
2. Omadussõna
3. III õppeveerand - 30 tundi

1. Tegusõna
2. Asesõna
3. Määrsõna
4. Arvsõna

IV õppeveerand - 30 tundi

1. Lihtlause
2. Koondlause
3. Liitlause
4. Tarbekiri
5. Konspekteerimine
 - Kirjaliku teksti konspekteerimine
 - Suulise kõne konspekteerimine
6. Kordamine

MATEMAATIKA AINEKAVA

Matemaatika õpetamisel intellektipuudega õpilastele on kõige olulisem keskenduda nendele matemaatikalastele teadmistele, mida valdamata on raske tulla toime ja osaleda ühiskonna elus. Matemaatikaõpetus aitab sellele igati kaasa, õpetades lapsi tunnetama tegelikkust ning luues isaseisva toimetuleku oskusi. Sellest tulenevalt peab matemaatika õpe keskenduma praktilistele ja rakenduslikele oskustele, samuti kujundama õpilastes selliseid oskusi ja teadmisi, mis aitavad kaasa igapäevaelus ettetulevate probleemide lahendamisele.

Lisaks eelpooltoodule peab matemaatikaõpe andma õpilastele oskusi ja teadmisi, mis aitavad kaasa elukutse omandamisele. Juba koolis peavad õpilased saama selliseid kogemusi, mis võimaldavad neil oma oskusi kasutada mitmesuguste praktiliste ülesannete lahendamisel – nii arvete koostamisel, mõõteriistadega mõõtmisel, arvutamisel jne. Õpetaja peab samal ajal viima õpilasteni arusaama, et kõiki oskusi läheb neil vaja igapäevases elus.

Intellektipuudega õpilaste õpetamisel tuleb matemaatikal täita ka rehabilitatsiooni- ja rehabilitatsioonifunktsiooni. Seda tuleb teha aine õpetamise spetsiifiliste meetodiliste võtete kaudu, eesmärgiks on psüühiliste protsesside ja isiksuseomaduste arenguhälvete ületamine ja kompenseerimine. Matemaatika õpetamisega arendatakse ka mitmesuguseid **üldisi pädevusi**, eelkõige orienteerumist ajas ja ruumis; suutlikkust küsida ja otsida vajalikku teavet; võimekust osaleda ühistegevuses, hinnata oma tegevuse tulemusi; suutlikkus mõista ja hinnata oma võimeid ja oskusi. Samuti on olulised mitmesugused valdkonnapädevused: **sotsiaalne pädevus** – orienteerumine ühiskonna majanduslikus arengus, tööandja ja töövõtja suhetes; **refleksiooni- ja interaktsioonipädevus** – suhtlemine sõltuvalt situatsioonist, tervislike eluviiside järgimine, oma probleemidele lahenduste otsimine; **kommunikatiivne pädevus** – sõnavara, suulise ja kirjaliku teksti mõistmine ja kasutamine; loodus- ja tehnoloogiapädevus – keskkonnaobjektide tajumine, loodushoidlik ellusuhtumine, tehnoloogia kasutamine; **matemaatikapädevus** – lihtsamate mõõtmiste sooritamine; mudelite, skeemide ja graafikute koostamine ning lugemine; igapäevaelus vajalike rahaliste toimingute teostamine, eelarve kavandamine ja argitoiminguteks vajaliku materjalikulu arvestamine. Lisaks tuleb matemaatikatundides tegeleda ka läbivate teemadega, mis realiseerub tegelikult kogu kooli tegevuses – aineõppes, klassi- ja koolivälises tegevuses, ühistes üritustes. Läbivate teemade pädevuste kujunemiseks on tähtis nii õpetaja, koolipersonali kui ka kaasõpilaste eeskuju ning võimalus eesmärgiks seatud käitumis- ja toimimisviise praktiliselt harjutada. Läbivate teemade arendamiseks kasutatakse õppe- ja kasvatustöös aktiivõppemeetodeid, korraldatakse õppekäike, ekskursioone. Pädevuste kujundamise täpsemad võimalused ja põhimõtted avatakse kooliõppekavas.

Kuid mitte ainult oskusi ja teadmisi ei tule matemaatikatundides arendada. Matemaatika õppimine ka distsiplineerib õpilasi, soodustab mitmesuguste positiivsete iseloomujoonte – korralikkuse, visaduse ja tahtekindluse kujunemist. Matemaatika õppimine kujundab tööharjumusi, soovi ning tahet töötada, oskust vormistada oma töötulemust ning hoiakut viia alustatud töö lõpuni. Praktiliste ülesannete (voolimine, joonistamine, värvimine, lõikamine, kleepimine, modelleerimine) täitmine matemaatikatunnis annab võimaluse arendada lapse motoorikat.

Kogu matemaatikaõpe on eelduseks ja toeks ka mitmete teiste ainete omandamisel. Nimelt kujundab matemaatika pädevusi, mis on teiste ainete omandamise eeldusteks ja rakendab ning kinnistab teistes ainetes õpitavaid teadmisi ja oskusi. Matemaatikatundides omandatud oskusi ja vilumusi vajatakse näiteks tööõpetuse tundides (jooniste lugemine, mõõtmised) ja ajaloo (kaartide lugemine). Võrdlemis- ja järjestamisoskust vajatakse enamikes õppeainetes. Samas eeldab matemaatika ainekava sisu omandamine teadmisi ja oskusi, mida kujundatakse teiste ainete tundides. Emakeeletundides omandatud sõnavara ja lausemallid on aluseks probleemülesannete lahendamisele. Tööõpetuse ja kunstiopetuse tundides arendatakse ruumilist ettekujutust ning silmamõõtu, kujundatakse ettekujutust geomeetriliste kujundite ja esemete suurusest.

Õpetuse eesmärgid

Põhihariduse lihtsustatud õppekava matemaatikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) saab aru matemaatika kohast oma elus ja tegevuses;
- 2) õpib tundma ja hindama oma võimeid ning huvisid;
- 3) oskab suunamisel otsida matemaatikaalast teavet (sh Internetist);
- 4) omandab iseseisvaks tööks ja koostööks vajalikud oskused ning hoiakud;
- 5) õpib ümbritseva maailma esemeid ja nähtusi struktureerima – järjestama, võrdlema, rühmitama, loendama, mõõtma;
- 6) omandab:

- naturaalarvude, harilike ja kümnendmurdude praktilise tähenduse;
- kujutluse põhilistest suurustest, suuruse mõõtmise ühikutest ja nende vahelistest tähtsamatest seostest;
- meetermõõdukuse ja ajaühikute süsteemi tähenduse ja oskuse neid praktiliselt kasutada;
- lihtsamate mõõtmiste sooritamise vilumuse, oskuse kasutada mõõteriistu (joonlaud, kaal, kell);
- oskuse sooritada kõiki nelja aritmeetilist tehet õpitud mitmekohaliste naturaali- ja murdarvudega;
- oskuse lahendada liht- ja liittekstülesandeid;
- kujutluse geomeetrilistest kujunditest ja kehadest, nende tunnustest ja omadustest;
- oskuse moodustada/joonestada geomeetrilisi kujundeid joonestusvahendite abil.

MATEMAATIKA AINEKAVA 1.-2. Klassile

Matemaatika õppe rõhuasetused 1.-2. klassis

Esimese kooliastme ülesanne on aidata lastel omandada kujutlus matemaatikast kui õppeainest ja konkreetsete praktiliste toimingute kaudu näidata, millega see aine tegeleb ning kuidas see on seotud õpilaste endi elu ning tegevusega.

Õpilased täpsustavad oma kogemuslikke kujutlusi esemete ja suuruste maailmast, omandavad kujutlused hulkadest, vormist, ruumist ja ajast, arvudest 20 piires, arvude liitehitusest ja esitamisest kümnendsüsteemis, õpivad opereerima hulkadega, sooritama liitmis- ja lahutamistehteid suulise arvutamise võtet kasutades.

Lapsed õpivad ära tundma ja nimetama lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid, omandavad esmased kujutlused mõõtmisest ja mõõtühikutest, esmasel tutvumisel tekstülesannetega õpitakse rakendama liitmise ja lahutamise elementaaroskusi lihtsamate eluliste probleemide lahendamist.

1.klass 5 tundi nädalas

I veerand E.Värv matemaatika tööraamat 1.klassile I osa	
Õppesisu 1.klassis	Taotletavad õpitulemused

Tegevused esemete ja esemete gruppidega. Esemeid eristavad tunnused. Võrdlemine pealeasetamise ja kõrvutamise teel. Esemete ühised tunnused. Esemete hulgale ühise nimetuse andmine. Suurustunnused: suur-väike, suurem-väiksem, ühesuurused; 3t lk.5-13 pikk-lühike, pikem-lühem, ühepikkused; 3t lk.14-21 lai-kitsas, laiem-kitsam, ühelaiused; 3t lk.22-27 kõrge-madal, kõrgem-madalam; ühekõrgused; 3t lk.28-34 paks/jäme-õhuke/peenike, paksem/jämedam-õhem/peenem, ühepaksused 2t lk.35-38 sügav-madal, sügavam-madalam. 2t lk.39-40 Esemete järjestamine suurustunnuste alusel kasvavas ja kahanevas järjekorras (esemete arv reas ei ületa 5 eset). Antud tunnuste järgi esemete leidmine, tunnuste nimetamine. kinnistamine. 1t	1) võrdleb ja järjestab esemeid suuruse, pikuse, laiuse ja kõrguse järgi;
Ruumikujutlused: üleval-all; ülemine-alumine; üles-alla; 2t lk.41-46 ees-tagas; ette-taha; 1t lk.47-50 kaugel-lähedal; kaugemal-lähemal ; 2t lk.51-53 vasak-parem;; vasakul-paremal; 2t lk.54-58 siin-seal; 1t lk.59-60 keskel, vahel, järel; 1t lk.61-62 kõrval; juures; 1t lk. lk.63-65 peal; kohal; sees; 1t lk.66-67 Eseme asukoha määramine küsimuse kus? abil (endast või esemest lähtudes). Esemete asetamine nõutud kohale. Kordamine. 1t Kujutlused raskustest: raske-kerge, raskem-kergem, samarasked (üheraskused). Esemete võrdlemine raskuse alusel (lihastundlikkusele toetudes). 2t Ajasuhted: ööpäeva osade nimetamine ja järjestamine (öö-päev; hommik-lõuna-õhtuöö); eile, täna, homme; vara-hilja; ammu-hiljuti; aeglaselt-kiiresti; noorem-vanem 7t lk.68-71	2) orienteerub ruumis ja tasapinnal küsimuse kus? ja korralduse pane ...! alusel;

II veerand E.Värv matemaatika tööraamat 1.klassile II osa Hulkade vaatlemine , ühise tunnuse leidmine ja nimetamine (seos: kuuluvad ühte hulka). 1t Hulkade moodustamine ühe ja/või kahe ühise etteantud tunnuse alusel; 1 t Hulgaelementide järjestamine etteantud tunnuse järgi (laius, kõrgus jne). 1t Hulkade võrdlemine (üksüheses vastavuses). 2t Geomeetriliste kujundite (ring, kolmnurk, nelinurk) kasutamine hulgaelementidena. 3t Hulkade ühendamine ja hulgast osahulga eraldamine 2t	3) opereerib hulkadega (oskab hulki võrrelda, võrdsustada ja ühendada ning eraldada osahulka);
Hulga suuruse tajumine, kujutlused <i>palju, vähe, üks ja palju</i> . 2t Kujutlused ja hulkade võrdsustamine <i>rohkem, vähem, samapalju, võrdselt</i> . 2t	4) vastab küsimusele <i>mitu?</i> (nii haaramise teel kui ka loendades);
Arvud 1–4. Arvu koostis. Järgmise arvu tekkimine eelmisele ühe lisamise teel. Esemete hulga tajumine; Hulga ja arvu vaheline seos; Arv kui loendamise tulemus; Kuni neljast elemendist koosneva hulga haaramine; Arvu ja numbri vaheline seos; Hulga, arvu ja numbri vaheline seos; Arvude rida (arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras; puuduvate arvude nimetamine; arvu naabrite nimetamine). Arvude võrdlemine (<i>on suurem kui; on väiksem kui; on võrdne</i>). Järgarvule vastava eseme määramine.	5) nimetab, kirjutab ja võrdleb arve 4 piires;
Arv ja number 1 (2 tundi) lk.5-8 Joon. Sirg- ja kõverjoonte eristamine, nimetamine ja joonestamine (1 tund)	
Arv ja number 2 (2 tundi) lk.9-17 Hulkade ja arvude võrdlemine (1 tund) Liitmine ja lahutamine 2 piires (2 tundi) Mitu? Mitmes? (1 tund) lk.18-20	
Arv ja number 3 (2 tundi) lk.21-40 Arvurida 1-3 (1 tund) Arvu 3 kooostis (1 tund) Liitmine ja lahutamine 3 piires (2 tundi) Mitu? Mitmes? (1 tund) lk.41-44	

Kolmnurk (1 tund)	
Arv ja number 4 (2 tundi) lk.45-56 Arvurida 1- 4 (1 tund) Arvu 4 koostis (1 tund) Hulkade ja arvude võrdlemine (1 tund) Mitu? Mitmes? (1 tund) lk.57-58 Aasta (aastaaegade nimetamine ja järjestamine) lk.59-60	12) aastaaegade nimetusi õiges järjekorras
III veerand E.Värv matemaatika tööraamat 1.klassile II osa Arvud 1–7. Arvu koostis. Järgmise arvu tekkimine eelmisele ühe lisamise teel. Esemete hulga tajumine; Hulga ja arvu vaheline seos; Arv kui loendamise tulemus; Kuni neljast elemendist koosneva hulga haaramine; Arvu ja numbri vaheline seos; Hulga, arvu ja numbri vaheline seos; Arvude rida (arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras; puuduvate arvude nimetamine; arvu naabrite nimetamine). Arvude võrdlemine (<i>on suurem kui; on väiksem kui; on võrdne</i>). Järgarvule vastava eseme määramine.	6) teab arvude koostist 7 piires; liidab-lahutab 7 piires
Liitmine ja lahutamine 4 piires (5 tundi) lk.61-71 Ruut (1 tund)	
Arv ja number 5 (2 tundi) lk.72-82 Arvurida 1 – 5 (1 tund) Arvu 5 koostis (1 tund) Hulkade ja arvude võrdlemine 5 piires (1 tund) Mitu? Mitmes? (1 tund) lk.83 Liitmine ja lahutamine 5 piires (5 tundi) lk.84-105	
Euro (1 euro, 2 eurot, 5 eurot) ja sent (1 sent, 2 senti, 5 senti) (5 tundi) lk.106-110	9) teab rahaühikuid; 10) moodustab erinevatest õpitud rahatähtedest vajaliku rahasumma
Null (4 tundi) lk.111-118	
Arv ja number 6 (2 tundi) Mõttele ja arvuta eelkoolieale 2.osa Arvurida 1 – 6 (1 tund) lk.37-44 Arvu 6 koostis (1 tund)	

Hulkade ja arvude võrdlemine 6 piires (1 tund) Mitu? Mitmes? (1 tund) lk.45 Liitmine ja lahutamine 6 piires (5 tundi) lk.46-53	
Arv ja number 7 (2 tundi) lk.54-67 Arvurida 1 – 7 (1 tund) Arvu 7 koostis (1 tund) Hulkade ja arvude võrdlemine 7 piires (1 tund) Mitu? Mitmes? (1 tund) Nädal. Nädalapäevade nimetamine ja järjestamine. Eile-täna-homme (1 tund) lk.68-69 Liitmine ja lahutamine 7 piires (5 tundi)	12) nimetab nädalapäevade nimetusi õiges järjekorras
IV veerand	7) teab arvude koostist 10 piires, liidab ja lahutab 10 piires;
Arv ja number 6 (1 tund) Arvurida 1-6 (1 tund) Arvu 6 koostis (1 tund) Hulkade ja arvude võrdlemine 6 piires (1 tund) Mitu? Mitmes? (1 tund) Liitmine ja lahutamine 6 piires (4 tundi)	
Arv ja number 7 (1 tund) Arvurida 1-7 (1 tund) Arvu 7 koostis (1 tund) Hulkade ja arvude võrdlemine 7 piires (1 tund) Mitu? Mitmes? (1 tund) Liitmine ja lahutamine 7 piires (4 tundi)	
Arv ja number 8 (1 tund) lk.70-87 Arvurida 1-8 (1 tund) Arvu 8 koostis (1 tund) Hulkade ja arvude võrdlemine 8 piires (1 tund) Mitu? Mitmes? (1 tund) Liitmine ja lahutamine 8 piires (5 tundi)	
Arv ja number 9 (1 tund) lk.88-100 Arvurida 1-9 (1 tund) Arvu 9 koostis (1 tund) Hulkade ja arvude võrdlemine 9 piires (1 tund)	

Mitu? Mitmes? (1 tund) Liitmine ja lahutamine 9 piires (5 tundi)	
Arv 10 (1 tund) lk.101-111 Arvurida 1-10 (1 tund) Arvu 10 koostis (1 tund) Hulkade ja arvude võrdlemine 10 piires (1 tund) Mitu? Mitmes? (1 tund) Kümnelise mõiste (1 tund) Liitmine ja lahutamine 10 piires (5 tundi)	
Esemete hulka muutva tegevuse sooritamine ja kommenteerimine (konkreetses materjali põhjal ja arvudega). Märkide + , - , = sisulise tähenduse tutvustamine	
Liitmis- ja lahutamistabeli koostamine 10 piires arvutamiseks. Liitmise vahetuvusseaduse praktiline kasutamine.	
Arvule vastava hulga moodustamine. Liitmise ja lahutamise tehte sisu avavate võtmesõnade selgitamine; sõnad <i>on, sain kokku, on kokku, lisan juurde, panen juurde, oli, võtan ära, jäi järele</i>	8) sooritab ja kommenteerib esemete hulga suurust muutvaid tegevusi (+ , - , =);
Tutvumine rahaühikutega (<i>euro, sent</i>): nimetamine, eristamine	
vajaliku summa moodustamine rahatähtedest ja müntidest (10 piires). Praktilised harjutused rahatähtede ja müntidega	
Kujundite <i>ring, kolmnurk, nelinurk (ruut, ristkülik)</i> nimetamine, eristamine	11) teab geomeetriliste kujundite <i>ring, kolmnurk, nelinurk</i> nimetusi;
Kujundite <i>ring, kolmnurk, nelinurk (ruut, ristkülik)</i> konstrueerimine. Sirg- ja kõverjoonte eristamine, nimetamine ja joonistamine	13) konstrueerib praktiliselt geomeetrilisi kujundeid; joonistab kõverjoont; sirgjoont;
Matemaatilised jutukesed. Lihtülesande koostamine ja lahendamine esemete ja aplikatsioonide, seeriapiltide ja seejärel süžeepliltide abil.	14) koostab matemaatilisi jutukesi ja lahendab neid õpetaja abiga;
Tekstülesande eristamine võrdusest. Lihtülesanded summa ja vahe leidmiseks (täieliku näitlikustamise tasandil). Lahenduse vormistamine avaldisena (küsimus esitatakse suuliselt, vastus antakse suuliselt).	15) eristab tekst- ja tulpülesannet.

Õppekirjandus 1. Klass

E. Värv Mõtle ja arvuta. TEA 2005, 2008

E. Värv Matemaatika tööraamat 1. klassile TEA 2005

A. Lints Matemaatika töövihik abikooli I klassile Tal.1981

Arvuraamat Tal.1996

2.klass

Õppesisu 2.klassis	Taotletavad õpitulemused
Teise kümne arvude moodustamine (järgmise arvu tekitamine eelmisele arvule ühe lisamise (liitmise) teel.	1) moodustab abivahendeid kasutades arve 1–20;
Esemete hulga tajumine. Hulga ja arvu vaheline seos; arvu ja numbri vaheline seos; hulga, arvu ja numbri vaheline seos; arvule vastava hulga moodustamine; numbrile ja arvule vastava hulga moodustamine.	2) vastandab hulgaelemente arvuga (20 piires);
Arvude rida 1–20 (puuduvate arvude nimetamine, arvu naabrite nimetamine, arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras). Arvude võrdlemine.	3) määrab arvu koha naturaalarvude reas (20 piires);
Arvud 11–20.	4) järjestab arve 1–20;
Kümneline ja üheline, nende koht arvus. Ühe- ja kahekohalised arvud.	5) eristab kümnelisi ja ühelisi kahekohalises arvus (20 piires);
Arvude 11–20 lugemine ja kirjutamine. Järgarvud 1.–10.	6) loeb ja kirjutab arve 1–20;
Liitmine ja lahutamine 20 piires järguühikut ületamata konkreetse materjali abil ja arvudega. Liitmis- ja lahutamisesäde lugemine ja kirjutamine sõnadega (<i>pluss</i> , <i>miinus</i> , <i>on</i>) ja märkidega (+, –, =). Puuduva tehtekomponendi leidmine proovimise teel.	7) loeb, kirjutab ja lahendab liitmis- ja lahutamisesäde 20 piires (järku ületamata); 8) kasutab vajaduse korral liitmise vahetuvusseadust;
Liitmise vahetuvusseaduse rakendamine. Kahetehteliste avaldiste väärtuse arvutamine: kaks ühesugust ($2 + 3 + 1$; $8 - 2 - 5$; $6 + 4 + 2$; $14 - 4 - 2$) või kaks erinevat tehet ($9 - 5 + 3$).	9) lahendab kolme arvu liitmise või lahutamise liitulesandeid (20 piires);

Ajasuhted: mõistete <i>eile, täna, homme</i> sidumine nädalapäevadega ööpäevaosade üldistamine sõnaga <i>ööpäev</i> .	10) seostab ajasuhteid <i>eile, täna, homme</i> nädalapäevadega;
Ajaühikud: mõiste <i>nädal</i> (puhke- ja tööpäevad, nädala kestus).	
mõisted <i>üleeile</i> ja <i>ülehomme</i> ;	11) eristab ajasuhteid <i>üleeile</i> ja <i>ülehomme</i> ;
Kellaaeg: kella liikide nimetamine ja eristamine; suur ja väike osuti	12) tunneb kellade liike ja kellaosade nimetusi;
Kellaaja määramine tunnilise täpsusega.	13) määrab aega täistundides;
Pikkusühikud: <i>sentimeeter</i> (cm); nimetus, tähendus ja kasutamine; mõõtühiku valmistamine (1 cm); mõõtmistulemuste lugemine; joonlaua kasutamine mõõtmisel (alustada 0-st).	14) kasutab mõõtmisel pikkusühikut <i>sentimeeter</i>
Lõik. Lõigu mõõtmine joonlaua abil sentimeetrites	15) mõõdab joonlaua abil lõigu pikkust sentimeetrites;
Lõikude võrdlemine (mõõtmistulemuse järgi).	16) võrdleb lõikude pikkusi mõõtmise tulemuste järgi;
Joonlaua abil kolmnurga ja nelinurga joonestamine etteantud punktide (tippude) järgi. Kujundi elementide nimetamine (<i>nurk, külg</i>) ja nende loendamine	17) joonestab ettemärgitud punktide järgi joonlaua abil kolmnurka ja nelinurka;
Andmete väljatoomine ja kujutamine esemelis-skemaatiliselt. Lahenduse kirjalik vormistamine (küsimus, võrdus, vastus). Praktiliselt sooritatud kahetehteliste ülesannete lahenduste vormistamine võrdustena (vastus antakse suuliselt).	18) tajub lihttekstülesannete struktuuri, teab nende lahendamise üldpõhimõtteid ning vormistamisnõudeid
Rahaühikud: rahatähe vahetamine suuremaks või väiksemateks; vajaliku summa moodustamine rahatähtedest (20 piires); praktilised harjutused rahatähtede ja müntidega.	19) kasutab õpitud rahaühikuid ostu-müügi operatsioonide praktilisel sooritamisel (20 piires);
Ühetehtelise ülesande koostamine ja lahendamine summa ning vahe leidmiseks (seosed <i>rohkem-vähem, pikem-lühem</i> , teiste suurusuhete kasutamine).	20) koostab ja lahendab ühetehtelisi tekstülesandeid summa ja vahe leidmiseks 20 piires (õpetaja abiga).

Teemade soovitatav jaotus veerandite lõikes

I veerand

Suurustunnused (õpitud suurustunnuste kinnistamine suur-väike, suurem-väiksem, ühe-suurused, pikk-lühike jne.) **(1 tund)**

Ruumisuhted (õpitud ruumisuhete kinnistamine ülal-all, ülemine-alumine, vasak-parem jne) **(1 tund)**

Töö hulkadega (kuni 10 elemendi ja 3 tunnusega – värv, kuju, suurus, hulkade moodustamine, võrdlemine, võrdsustamine, samaväärsete hulkade leidmine ja hulgast osahulga eraldamine) **(4 tundi)**

Hulga, arvu ja numbri seos 1 – 10 (arvude 1 – 10 ja 1.-10. nimetus ja tähistamine numbriga, arvu koht naturaalarvude reas, loendamine kasvavas ja kahanevas järjekorras, võrdus ja võrratussuhted arvude ja hulkade vahel) **(5 tundi)**

Arvu 10 koostis **(2 tundi)**

Liitmine ja lahutamine 10-piires (ühe- ja kahetehtelistes avaldistes, rakendades liitmise vahetuvusseadust) **(10 tundi)**

Aeg (mõistete *eile, täna, homme* sidumine nädalapäevadega; mõisted *üleeile* ja *ülehomme*; ööpäevaosade üldistamine sõnaga *ööpäev*) **(3 tundi)**

Aeg (puhke- ja tööpäevad) **(1 tund)**

Raha (vajaliku summa moodustamine rahatähtedest ja müntidest) **(4 tundi)**

Geomeetrilised kujundid (ring, nelinurk – ruut, riskülik, kolmnurk, sirg- ja kõverjoon; nende nimetamine ja eristamine) **(4 tundi)**

Kümneline (1 kümneline on 10 ühelist ; mõisted *ühekohaline arv, kahekohaline arv*) **(3 tundi)**

II veerand

Arv 11 **(1 tund)**

Arvurida 1-11 **(1 tund)**

Arvu 11 kümnendkoostis **(1 tund)**

Hulkade ja arvude võrdlemine 11 piires **(1 tund)**

Liitmine ja lahutamine 11 piires (10+1; 1+10; 11-1; 11-10) **(3 tundi)**

Arv 12 **(1 tund)**

Arvurida 1-12 **(1 tund)**

Arvu 12 kümnendkoostis **(1 tund)**

Hulkade ja arvude võrdlemine 12 piires **(1 tund)**

Liitmine ja lahutamine 12 piires (10+2; 2+10; 12-2; 12-10) **(4 tundi)**

Aastas on 12 kuud ja 4 aastaega **(2 tundi)**

Kell – täistund (kellade liigid, kella osade nimetused, kellaaja määramine täistundides suuliselt ning kirjalikult) **(3 tundi)**

Arv 13 **(1 tund)**

Arvurida 1-13 **(1 tund)**

Arvu 13 kümnendkoostis **(1 tund)**

Hulkade ja arvude võrdlemine 13 piires **(1 tund)**

Liitmine ja lahutamine 13 piires (10+3; 3+10; 13-3; 13-10) **(4 tundi)**

Arv 14 **(1 tund)**

Arvurida 1-14 **(1 tund)**

Arvu 14 kümnendkoostis **(1 tund)**

Hulkade ja arvude võrdlemine 14 piires **(1 tund)**

Liitmine ja lahutamine 14 piires (10+4; 4+10; 14-4; 14-10) **(4 tundi)**

Sirgjoon. Sirglõik (nimetamine, eristamine ja võrdlemine *pikem-lühem*) **(1 tund)**

Pikkusühik *sentimeeter*. Etteantud lõigu pikkuse mõõtmine joonlauaga *sentimeetrites* **(2 tundi)**

III veerand

Arv 15 **(1 tund)**

Arvurida 1-15 **(1 tund)**

Arvu 15 kümnendkoostis **(1 tund)**

Hulkade ja arvude võrdlemine 15 piires **(1 tund)**

Liitmine ja lahutamine 15 piires (10+5; 5+10; 15-5; 15-10) **(5 tundi)**

Arv 16 **(1 tund)**

Arvurida 1-16 **(1 tund)**

Arvu 16 kümnendkoostis **(1 tund)**

Hulkade ja arvude võrdlemine 16 piires **(1 tund)**

Liitmine ja lahutamine 16 piires (10+6; 6+10; 16-6; 16-10) **(5 tundi)**

Arv 17 **(1 tund)**

Arvurida 1-17 **(1 tund)**

Arvu 17 kümnendkoostis **(1 tund)**

Hulkade ja arvude võrdlemine 17 piires **(1 tund)**

Liitmine ja lahutamine 17 piires (10+7; 7+10; 17-7; 17-10) **(5 tundi)**

Arv 18 **(1 tund)**

Arvurida 1-18 **(1 tund)**

Arvu 18 kümnendkoostis **(1 tund)**

Hulkade ja arvude võrdlemine 18 piires **(1 tund)**

Liitmine ja lahutamine 18 piires (10+8; 8+10; 18-8; 18-10) **(5 tundi)**

Arv 19 **(1 tund)**

Arvurida 1-19 **(1 tund)**

Arvu 19 kümnendkoostis **(1 tund)**

Hulkade ja arvude võrdlemine 19 piires **(1 tund)**

Liitmine ja lahutamine 19 piires (10+9; 9+10; 19-9; 19-10) **(5 tundi)**

Arv 20 **(1 tund)**

Arvurida 1-20 **(1 tund)**

Arvu 20 kümnendkoostis **(1 tund)**

Hulkade ja arvude võrdlemine 20 piires **(1 tund)**

IV veerand

Liitmine 20 piires järgu ületamiseta (15+3; 12+5); **(5 tundi)**

Lahutamine 20 piires järgu ületamiseta (16-2) **(5 tundi)**

Liitülesanded 20 piires järgu ületamiseta (12+3+1; 18-2-5; 19-5+3) **(5 tundi)**

Liitmine 20-ni (16+4; 1+19) **(5 tundi)**

Lahutamine 20-st (20-3; 20-16) **(3 tundi)**

Rahaühikud: rahatähe või müntide vahetamine suuremaks või väiksemateks; vajaliku summa

moodustamine rahatähtedest või müntidest (20 piires) **(5 tundi)**

Kolmnurk ja nelinurk. Joonestamine etteantud punktide (tippude) järgi. Kujundite elementide nimetamine (nurk, külg) ja nende loendamine **(1 tund)**

Kahekohalisest arvust kahekohalise arvu lahutamine (19-15) **(5 tundi)**

Enne-pärast, varem-hiljem **(2 tundi)**

Aja määramine tundides (kahe tunni *pärast* on kell ..., kolm tundi *tagasi* oli kell ..., üks tund *hiljem* on kell ..., neli tundi *varem* oli kell ...) **(3 tundi)**

Nimega arvude liitmine ja lahutamine (teisendamiseta) 20 piires (järku ületamata) **(5 tundi)**

Liitülesannete lahendamine (9+1+4; 2+8+3; 17-7-2) **(5 tundi)**

Õppekirjandus

A. Hilko, B. Merson matemaatika abikooli II kl. Tal. 1985

Lints Matemaatika töövihik abikooli II klassile Tal. 1988

E. Värvi Matemaatika tööraamat II klassile TEA 2006

Iseseisvad tööd. Avita 1999

Matemaatika õppe rõhuasetused 3.-5. klassis

1.1. Teise kooliastme ülesanne on tutvustada õpilastele põhilisi naturaalarvudega arvutamise võtteid 1000 piires, luua kujutlused mõõtühikute süsteemist, geomeetriliste kujundite ja kehade elementidest, õpetada rakendama omandatud teadmisi eluliste probleemide lahendamiseks, sh õppekäikude ja õuesõppe kaudu.

1.2. Sel etapil omandavad õpilased kujutluse arvumõistest 1000 piires, õpivad eristama järkarve ja järguühikuid, tunnevad arvude ehitust kümnenndsüsteemis ja oskavad seda arvutamisel rakendada.

1.3. Tutvutakse suulise ja kirjaliku arvutamise algoritmidega. Tundmatu suuruse leidmisel kasutatakse oma teadmisi tehtekomponentide vahelistest seostest. Antakse kujutlus mõõtühikute süsteemist ja õpitakse tundma tehteid nimega arvudega. Praktiliselt tutvustatakse harilike murdarvude olemust, nende skemaatilist märkimist, lugemist ja kirjutamist.

1.4. Õpitakse geomeetriliste kujundite elemente eristama, nimetama ja joonestama, vajalikke mõõteriistu ja joonestusvahendeid kasutama.

1.5. Süveneb arusaam, et elus ettetulevaid probleeme saab sõnastada tekstülesandena. Õpitakse kasutama oma teadmisi tekstülesande struktuurist. Õpitakse esemeliselt ja skemaatiliselt modelleerima lihtsamaid liht- ja lihtsituatsioone (ühe- ja kahetehtelised tekstülesanded õpitavate seoste kohta), omandatakse kujutlus situatsiooni (ülesande) analüüsimisest ja lahendusstrateegia väljatöötamisest. Õpitakse tekstülesande lahendamiseks vajalikke tegevusi planeerima, lahendust kirjalikult vormistama.

3.klass

Õppesisu 3.klassis	Taotletavad õpitulemused
	1) järjestab arve 1–100 kasvavas ja kahanevas järjekorras esimesest

Arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras (1–100).	antud arvust teise antud arvuni (nii suuliselt kui ka kirjalikult);
Ühe-, kahe- ja kolmekohaline arv.	2) eristab ühelisi, kümnelisi ja sajalist 100 piires;
Arvude jaotamine ja koostamine kümneliste ja üheliste järgi.	3) jaotab ja koostab arve kümneliste ja üheliste järgi 100 piires
Arvude võrdlemine 100 piires	4) võrdleb arve 100 piires;
Võrratuste kirjutamine, lugemine ja lahendamine märgid $>$, $<$, $=$;	5) kirjutab ja loeb võrratusi 100 piires;
Arvude moodustamine saja piires. Arvude saamine loendamise teel. Arvud 21–100. Arvude 21–100 lugemine ja kirjutamine. Täiskümnete numeratsioon. Arvu koha ja naabrite määramine arvureas; Järgarvud 11.–20	6) teab arvude ehitust kümnendsüsteemis 100 piires
Numbri asukoha tähtsus arvu märkimisel	7) teab numbri asukoha tähtsust arvu märkimisel 100 piires;
Paaris- ja paaritud arvud.	8) eristab paaris- ja paaritud arve 100 piires;
Liitmise ja lahutamise tulemuse õigsuse kontrollimine (pöördtehtega).	9) kontrollib liitmise ja lahutamise tulemust pöördtehtega (100 piires
Liitmine ja lahutamine üleminekuta ühest kümnest teise (suulise arvutamise võtet kasutades): täiskümnete liitmine ja lahutamine; Liitmine ja lahutamine kahekümne piires üleminekuga ühest kümnest teise (suulise arvutamise võtet kasutades).	10) liidab ja lahutab arve 20 piires üleminekuta ja ühest kümnest teise üleminekuga (suulise arvutamise võtet kasutades);
Kahetehteliste võrduste lahendamine, sealhulgas liitmine täiskümneni ($37 + 3 = 40$) ja täiskümnest ühekohalise arvu lahutamine ($40 - 3 = 37$). Kahekohalisele arvule ühekohalise arvu liitmine; Kahekohalisest arvust ühekohalise arvu lahutamine; Kahekohalisele arvule kahekohalise arvu liitmine; Kahekohalisest arvust kahekohalise arvu lahutamine.	11) liidab ja lahutab arve 100 piires üleminekuta ühest kümnest teise (suulise arvutamise võtet kasutades);

Puuduva tehtekomponendi leidmine.	
-----------------------------------	--

Pikkusühikud: <i>meeter</i> (m), lugemine ja kasutamine; Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine. Rahaühikud: 50 senti, 20 eurot, 50 eurot, 100 eurot. Seos 1 euro = 100 senti. Massiühikud: <i>kilogramm</i> (kg); kujutlus kilogrammist kui raskusmõõdust, kasutamine. Praktiline tegevus (kaalumine) esemete raskuse määramiseks. Kaalukaussidega kaal, kaaluvihid, -pommid. Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine	12) teab mõõtühikuid <i>meeter, kilogramm, liiter, minut, tund, kuu, aasta</i>; rahaühikuid ja seoseid 1 ööpäev = 24 h; 1 aasta = 12 kuud; 1 m = 100 cm;
Mahuühikud: <i>liiter</i> (l); kujutlus liitrist kui mahumõõdust, kasutamine. Erinevate suurustega enamkasutatavate anumate tutvustamine (purgid, pudelid, ämber). Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine.	
Nimega arvude lugemine ja kirjutamine.	13) eristab naturaalarve nimega arvudest;
Kellaaeg: kellaaaja määramine täis- ja pooletunnise täpsusega. Seos 1 ööpäev = 24 tundi. Ajaühikud: <i>tund, minut</i>; seosed: 1 tund on 60 minutit (1 h = 60 min), pool tundi on 30 minutit;	14) määrab kellaaega täis- ja pooletunnise täpsusega;
Ajaühikud: <i>kuu</i>, päevade arv kuus; <i>aasta</i>, seos: 1 aasta = 12 kuud. Aja arvutamine kella järgi tundides ja kalendri järgi päevades.	15) määrab
Ühenimeliste arvude liitmine ja lahutamine (12 m + 15 m; 37 kg – 22 kg), vajadusel tulemuse teisendamisega naaberühikuteks (24 min + 36 min = 60 min = 1 h; 75 cm + 25 cm = 100 cm = 1	16) liidab ja lahutab ühenimelisi arve 100 piires;
Mõõtmine meetrites ja sentimeetrites (joonlauda ja mõõdulinti kasutades). Seos: 1 m = 100 cm. Sobiva mõõtühiku valimine.	17) mõõdab meetrites ja sentimeetrites (100 piires);
Sirglõigu joonestamine antud mõõdu järgi (nimega arv: 5 cm pikkune lõik). Antud sirglõigu pikendamine ja lühendamine Nelinurga joonestamine antud mõõtude järgi (rudulisele paberile).	18) joonestab sirglõigu etteantud mõõdu järgi 19) joonestab rudulisele paberile nelinurga etteantud mõõtude järgi;
Lihtülesanded antud arvu suurendamiseks või vähendamiseks teatud arvu võrra. Üleminek lihtülesannetelt kahetehteliste tekstülesannetele (sealhulgas ülesanded, mille teine ülesanne on esimese ülesande järg). Ühe- ja kahetehteliste tekstülesannete eristamine	20) eristab kahetehtelist tekstülesannet ühetehtelisest (õpetaja abiga);

Kahetehteliste tekstülesannete lahendamine (1. tehe – arvu suurendamine/vähendamine teatud arvu võrra, 2. tehe – summa leidmine). Üleminek tekstülesande sisu esemelis-skemaatilisel kujutamisel andmete skemaatilisele esitamisele. Ülesande lahenduse otsimine ja skeemi täiendamine ühistööna (õpetaja suunavatele küsimustele toetudes).	21) analüüsib ja lahendab ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid (õpetaja abiga);
Kahetehteliste tekstülesannete lahenduse kirjalik vormistamine (küsimused koostöös, võrdused koos nimetustega õpilase vihikus, vastus).	
Ostetava kauba maksumus ja selle vastavus olemasolevale rahasummale.	22) sooritab praktiliselt ostu-müügi operatsioone (100 piires).

Teemade soovitatav jaotus veerandite lõikes

I veerand

Arvud 1-20 (hulgaelementide ja arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras; võrdlemine; ühe- ja kahekohaline arv; üheliste ja kümneliste eristamine arvus; paaris ja paaritu arv; järgarvud) **(5 tundi)**

Liitmine ja lahutamine 10 piires **(2 tundi)**

Liitmine ja lahutamine 20 piires järgu ületamiseta ($10+2$, $2+10$; $12-2$; $12-10$; liitmine 20-ne piires $16+4$, $4+16$; 20-st ühekohalise arvu lahutamine $20-3$; kahekohalise arvu lahutamine kahekohalisest arvust 19-15) **(5 tundi)**

Nimega arvude (s, euro; cm,) nimetamine, lugemine, märkimine **(1 tund)**

Nimega arvude liitmine ja lahutamine 20 piires järgu ületamiseta **(3 tund)**

Sirglõigu nimetamine, eristamine, punktide ühendamine joonlaua abil **(1 tund)**

Geomeetriliste kujundite (ring, kolmnurk, nelinurk – ruut, ristkülik) nimetamine ja eristamine. Nelinurga joonestamine antud mõõtude järgi (ruudulisele paberile) **(1 tund)**

Liitmine 20 piires järgu ületamisega. Eelharjutused (arvude täiendamine 10-ni; arvu koostis; 10-le liitmine, lahutamine 10-ni; liitülesanded: $8+2+7$; $16-6-4$; liitmis- ja lahutamistehte komponentide nimetused) **(5 tundi)**

Liitmine 20 piires järgu ületamisega ($9+2$) **(5 tundi)**

Lahutamine 20 piires järgu ületamisega ($12-3$) **(5 tundi)**

Liitmine ja lahutamine 20 piires järgu ületamisega **(5 tundi)**

II veerand

Liitmine 20 piires järgu ületamisega **(5 tundi)**

Lahutamine 20 piires järgu ületamisega **(5 tundi)**

Liitmine ja lahutamine 20 piires järgu ületamisega **(10 tundi)**

Arvud 21-30 (moodustamine; loendamine, lugemine, kirjutamine; arvurida; võrdlemine; paaris- ja paaritud arvud) **(2 tundi)**

Arvud 31-40 (moodustamine; loendamine, lugemine, kirjutamine; arvurida; võrdlemine; paaris- ja paaritud arvud) **(2 tundi)**

Arvud 41-50 (moodustamine; loendamine, lugemine, kirjutamine; arvurida; võrdlemine; paaris- ja paaritud arvud) **(2 tundi)**
Arvud 51-60 (moodustamine; loendamine, lugemine, kirjutamine; arvurida; võrdlemine; paaris- ja paaritud arvud) **(2 tundi)**
Arvud 61-70 (moodustamine; loendamine, lugemine, kirjutamine; arvurida; võrdlemine; paaris- ja paaritud arvud) **(2 tundi)**
Arvud 71-80 (moodustamine; loendamine, lugemine, kirjutamine; arvurida; võrdlemine; paaris- ja paaritud arvud) **(2 tundi)**
Arvud 81-90 (moodustamine; loendamine, lugemine, kirjutamine; arvurida; võrdlemine; paaris- ja paaritud arvud) **(2 tundi)**
Arvud 91-100 (moodustamine; loendamine, lugemine, kirjutamine; arvurida; võrdlemine; paaris- ja paaritud arvud) **(2 tundi)**
Täiskümnete numeratsioon 100 piires **(1 tund)**
Pikkusühik meeter m : lugemine, kasutamine, märkimine. Mõõtmise cm –tes, m -tes (joonlaud, mõõdulint). Seos: $1\ m = 100\ cm$; **(2 tundi)**

III veerand

Liitmine ja lahutamine 20 piires järguühiku ületamiseta ja ületamisega suulise arvutamise võttega **(5 tundi)**
Täiskümnete liitmine **(2 tundi)**
Täiskümnete lahutamine **(2 tundi)**
Täiskümnete liitmine ja lahutamine **(2 tund)**
Kahekohalisele arvule ühekohalise arvu liitmine ($35+4$, $4+35$) **(3 tundi)**
Kahekohalisele arvule ühekohalise arvu liitmine ($37+3$) **(3 tundi)**
Kahekohalisest arvust ühekohalise arvu lahutamine ($38-6$) **(3 tundi)**
Kahekohalisest arvust ühekohalise arvu lahutamine ($38-8$) **(2 tundi)**
Täiskümnest ühekohalise arvu lahutamine ($40-3$) **(3 tundi)**
Kahekohalise arvu liitmine täiskümnetega ($25+40$; $40+25$) **(3 tundi)**
Kahekohalisest arvust täiskümnete lahutamine ($75-30$) **(2 tundi)**
Kahekohaliste arvude liitmine ($34+22$; $15+31$) **(3 tundi)**
Kahekohaliste arvude lahutam ($75-34$;) **(2 tundi)**
Kahekohaliste arvude liitmine ($43+27$) **(2 tundi)**
Kahekohaliste arvude lahutam ($75-25$) **(2 tundi)**
Liitmine ja lahutamine 100 piires järguületamiseta **(5 tundi)**
Rahaühikud ($1\ euro = 100\ s$; ostetava kauba maksumuse vastavaus olemasolevale rahasummale; raha laenamine; ostu-müügi operatsioonide sooritamine praktiliselt) **(5 tundi)**

IV veerand

Ajaühikud: Seos: $1\ ööpäev = 24\ tundi$. Aja arvutamine kalendri järgi päevades ja kella järgi tundides **(3 tundi)**
 $tund$; $minut$; seos: $1\ tund = 60\ minutit$; **(2 tund)**
Kell. Kellaaja määramine täis- ja pooletunnise täpsusega. Kellaaja märkimine kahel viisil (07.30 ; 19.30) **(5 tundi)**
 kuu (kuude nimetamine ja järjestamine; päevade arv kuus) **(2 tundi)**
 $aasta$ (seos: $1\ aasta = 12\ kuud$) **(1 tund)**

Massiühik *kilogramm (kg)* (Praktiline tegevus esemete raskuste määramiseks. Kaalud. Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine) **(3 tundi)**

Mahuühik *liiter* (praktiline tegevus. Eri suurustega anumad. Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine) **(3 tundi)**

Õpitud ühenimeliste arvude liitmine ja lahutamine vajadusel vastuse teisendamisega naaberühikuks **(15 tundi)**

Sirglõigu joonestamine antud mõõdu järgi (nimega arv, 5 cm pikkune lõik); antud sirglõigu pikendamine ja lühendamine **(2 tundi)**

Nelinurga joonestamine antud mõõtude järgi ruudulisele paberile **(3 tundi)**

Liitmine ja lahutamine 100 piires (kõik raskusastmed) **(10 tundi)**

Õppekirjandus

I.Mutso Matemaatika tööraamat. Atlex 2003

4.klass

Õppesisu 4.klassis	Taotletavad õpitulemused
Arvud 1–100, lugemine, kirjutamine, arvu asukoha määramine arvude reas Üheline, kümneliste, sajalise eristamine arvus Arvude võrdlemine, märkide $<$, $>$, $=$ kasutamine arvude võrdlemise tulemuse ülesmärkimisel Järgarvud 21.–100	1) esitab arvu kümneliste ja üheline summana (100 piires);
Liitmine ja lahutamine 100 piires järku ületamata (suulise arvutamise võtet kasutades).	2) liidab ja lahutab 100 piires (suulise arvutamise võtet kasutades);
Liitmine ja lahutamine 100 piires järgu ületamisega. Vahetuvusseaduse kasutamine	3) tähtsustab järkude kohakuti kirjutamist kirjalikul arvutamisel;
Liitmine ja lahutamine 100 piires järku ületamata (kirjaliku arvutamise võttega). Liitmis- ja lahutamistehte kontrollimine pöördtehtega	4) liidab ja lahutab 100 piires ilma järguühikut ületamata (kirjaliku arvutamise võtet kasutades);
Korrutamise ja jagamise olemuse selgitamine. Praktiliste tegevuste sooritamine hulkadega: esemelite hulkade võtmine teatud arv korda; Korrutamine kui võrdsete liidetavate summa leidmine; Võrdsete liidetavate liitmise asendamine korrutamisega; Korrutamise vahetuvusseadus.	5) mõistab korrutamise ja jagamise olemust;
Korrutustabelile tuginev korrutamine ja jagamine. Korrutamise ja jagamise vaheline seos, selle kasutamine jagamise õppimisel ja kontrollimisel	6) teab korrutamise ja jagamise tabelit;
Täiskümnete korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 100 piires ($20 \cdot 2 =$	7) korrutab ja jagab täiskümneid ühekohalise arvuga (ilma järku

40; 60 : 3 = 20).	ületamata) 100 piires			
Tehtekomponentide nimetused liitmisel ja lahutamisel. Tehtekomponentide nimetused korrutamisel ja jagamisel	8) kasutab tehtekomponentide nimetusi;			
Mõiste osa tervikust, mõiste olemuse selgitamine Puuduva tehtekomponendi leidmine liitmisel ja lahutamisel Puuduva tehtekomponendi leidmine korrutamisel ja jagamisel	9) leiab puuduva tehtekomponendi proovimise teel ja analoogia põhjal;			
Tehete järjekord. Ümarsulgude kasutamine kahetehtelistes võrdustes.	10) määrab tehete järjekorra kahe- ja kolmetehtelistes avaldistes;			
Mõiste osa tervikust, mõiste olemuse selgitamine.	11) eristab osa tervikust;			
Hariliku murru märkimine. Poole (kahendiku), kolmandiku, neljandiku, viiendiku leidmine tervikust (tegevuslikult).	12) leiab tegevuslikult osa tervikust (oskab märkida kirjalikult);			
Pikkusühik: millimeeter (mm); mõõt-, lugemine, kasutamine. Seos 1cm = 10 mm. Rahaühikud: kõikide õpitud rahaühikute kasutamine probleemülesannete lahendamisel. Raskusühikud: tsentner (ts); lugemine, kasutamine. Seos 1 ts = 100 kg. Termomeetrite liigid ja kasutamine, näidu lugemine skaalalt kraadides.	13) teab mõõtühikuid sentimeeter, millimeeter, tsentner ja seoseid 1 min = 60 sek; 1 cm = 10 mm; 1 ts = 100 kg;			
Ajaühikud: sekund (s). Seos: 1 min = 60 sek; Kellaaja määramine minutilise täpsusega, veerandtunnise täpsusega; kaheksaühe määramine (toetudes ööpäeva osadele);	14) ütleb kellaaega veerandtunnise täpsusega (veerand, kolmveerand);			
Mitmenimelised arvud.	15) eristab ühe- ja mitmenimelisi arve;			
Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamiseta: 5 m 30 cm + 20 cm; 5 m 30 cm – 2 m. <table><tr><td>Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamiseta (kirjaliku liitmise ja lahutamise võtet kasutades): 3 m 20 cm + 2 m 32 cm</td><td>8 m 26 cm 5 m 15 cm</td><td></td></tr></table>	Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamiseta (kirjaliku liitmise ja lahutamise võtet kasutades): 3 m 20 cm + 2 m 32 cm	8 m 26 cm 5 m 15 cm		16) liidab ja lahutab 100 piires ühe- ja mitmenimelisi arve (suulise ja kirjaliku arvutamise võtet kasutades, õpetaja abiga), vajaduse korral teisendab tulemuse;
Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamiseta (kirjaliku liitmise ja lahutamise võtet kasutades): 3 m 20 cm + 2 m 32 cm	8 m 26 cm 5 m 15 cm			
Murdjoon. Kõverjoon.	17) eristab murd- ja kõverjoont			
Sirglõigu ja murdjoone mõõtmine ja joonestamine joonlaua abil etteantud mõõtude järgi.	18) joonestab lõike etteantud mõõdu (3 cm, 5 cm 6 mm) järgi;			

Sirglõigu pikendamine ja lühendamine (võrra).	
Nurkade (<i>täisnurk, nürinurk, teravnurk</i>) nimetamine ja eristamine.	19) teab nurkade liike (<i>täis-, nüri-, teravnurk</i>);
Nurkade (<i>täisnurk, nürinurk, teravnurk</i>) joonestamine joonlaua abil	20) joonestab joonlaua abil nurki (<i>täis-, terav-, nürinurk</i>);
Lihtülesanded: arvude suurendamine või vähendamine mingi arv korda.	21) lahendab koostöös õpetajaga lihttekstülesandeid arvu suurendamiseks või vähendamiseks mingi arv korda
Ostu-müügi ülesanded. Sõltuvus: maksumus = hind · hulk.	22) kasutab ostu-müügi ülesannetes sõltuvust <i>maksumus = hind · hulk</i> ;
Kahetehtelise tekstülesande andmed tuuakse välja ühistööna (õpetaja küsimustele toetudes). Tekstülesanded seoste <i>korda/võrra</i> ja <i>rohkem/vähem</i> eristamiseks	23) loeb ja mõistab erinevalt esitatud andmete skeeme
Liitülesanded: kahetehteliste tekstülesannete lahendamine antud arvu suurendamiseks/vähendamiseks teatud arv korda (I tehe), summa leidmiseks (II tehe).	24) koostab skeemi järgi ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid (koostöös õpetajaga);
Kahetehtelised tekstülesanded seoste <i>korda/võrra, rohkem/vähem</i> eristamiseks (seosed <i>korda/võrra, rohkem/vähem</i> on mõlemas tehtes).	25) lahendab kahetehtelisi tekstülesandeid (koostöös õpetajaga

Teemade soovitatav jaotus veerandite lõikes

I veerand

Arvud 100-ni **(2 tundi)**

Täiskümnete liitmine ja lahutamine **(2 tundi)**

Kahe- ja ühekohalise arvu liitmine ja lahutamine järguületamiseta (34+2; 2+34; 21+7; 7+21; 56-4; 38-8) **(3 tundi)**

Rooma numbrid I-V **(1 tundi)**

Kahekohaliste arvude liitmine ja lahutamine järguületamiseta (25+40; 40+25; 34+22; 27+31;) **(5 tundi)**

Liitmine ja lahutamine 100 piires järguületamisega (35+6; 6+35; 38-9) **(5 tundi)**

Liitmine ja lahutamine 100 piires järguületamisega (38+26; 75-38) **(10 tundi)**

Kirjalik liitmine ja lahutamine 100 piires järguületamisega (36+7; 42-7;) **(5 tundi)**

Kirjalik liitmine ja lahutamine 100 piires järguületamiseta (24+51; 13+26; 43+27; 75-30; 75-34; 75-25) **(5 tundi)**

II veerand

Aeg (ajaühikud: *sekund* (s). Seos: 1 min = 60 sek; kellaaja määramine minutilise täpsusega, veerandtunnise täpsusega) **(2 tundi)**

Kellaaja kahesugune määramine (toetudes ööpäeva osadele) **(1 tund)**

Aja arvutamine kella järgi tundides ja kalendri järgi päevades (vastavad seeriapildid ja tekstülesanded) **(2 tundi)**

Kirjalik liitmine ja lahutamine 100 piires (35+27; 48+52; 62-27; 62-57; 100-5; 100-35) **(10 tundi)**

Pikkusühikud: cm, dm, m (nimetus, lühend: lugemine ja kirjutamine; mõõtmine) **(1 tund)**

Pikkusühik mm (nimetus, lühend: lugemine ja kirjutamine; mõõtmine) **(1 tund)**

Sirglõik (sirglõigu mõõtmine ja joonestamine joonlaua abil etteantud mõõtude järgi; sirglõigu pikendamine ja lühendamine) **(2 tund)**

Nimega arvude (ühe- ja mitmenimeliste) liitmine ja lahutamine teisendamiseta (suulise ja kirjaliku arvutamise võttega) **(3 tundi)**

Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamiseta **(3 tundi)**

Nimega arvude liitmine teisendamisega (vajadusel vastuse teisendamisega) **(5 tundi)**

Termomeeter (termomeetrite liigid ja kasutamine, näidu lugemine skaalalt kraadides) **(3 tundi)**

Täht otsitava arvu tähisena (tehtekomponentide nimetused liitmisel; tundmatu tehtekomponendi (liidetava) leidmine) **(3 tundi)**

Täht otsitava arvu tähisena (tehtekomponentide nimetused lahutamisel; tundmatu tehtekomponendi (vähendaja, vähendatava) leidmine) **(3 tundi)**

III veerand

Mitmetehtelised ülesanded (liitmise-lahutamise kontrollimine pöördtehtega) **(3 tundi)**

Nimega arvude liitmine ja lahutamine (nimega arvude (ühe- ja mitmenimeliste) liitmine teisendamiseta ja teisendamisega (suulise ja kirjaliku arvutamise võttega) **(3 tundi)**

Korrutamine ja jagamine arvuga 2 (korrutamise ja jagamise olemus; praktiliste tegevuste sooritamine hulkadega) **(5 tundi)**

Korrutamine ja jagamine arvuga 3 (tehtekomponentide nimetused; puuduva tehtekomponendi leidmine korrutamisel ja jagamisel) **(5 tundi)**

Korrutamine ja jagamine arvudega 2 - 3 (korrutamise ja jagamise vaheline seos, selle kasutamine jagamise õppimisel ja kontrollimisel) **(8 tundi)**

Korrutamine ja jagamine arvuga 4 **(5 tundi)**

Korrutamine ja jagamine arvudega 2 - 4 **(5 tundi)**

Korrutamine ja jagamine arvuga 5 **(5 tundi)**

Korrutamine ja jagamine arvuga 6 **(5 tundi)**

Korrutamine ja jagamine arvudega 2-6 (tehete järjekord kahe- ja kolmetehtelistes võrdustes; ümarsulgude kasutamine) **(5 tundi)**

IV veerand

Korrutamine ja jagamine arvuga 6 (tehete järjekord kahe- ja kolmetehtelistes võrdustes; ümarsulgude kasutamine; puuduva tehtekomponendi leidmine) **(1 tund)**

Korrutamine ja jagamine arvuga 7 **(5 tundi)**

Korrutamine ja jagamine arvudega 2-7 **(5 tundi)**

Korrutamine ja jagamine arvuga 8 **(5 tundi)**

Korrutamine ja jagamine arvudega 2-8 **(5 tundi)**

Korrutamine ja jagamine arvuga 9 **(5 tundi)**

Korrutamine ja jagamine arvuga 0 **(2 tundi)**

Korrutamine ja jagamine arvudega 0-9 (**5 tundi**)

Sirglõik (sirglõigu ja murdjoone mõõtmine ning joonestamine etteantud mõõtude järgi;

sirglõigu pikendamine ja lühendamine (võrra, korda) (**1 tund**)

Tsentner (tsentner (ts) – nimetus, märkimine, praktiline kasutamine; seos 1 ts = 100 kg (**1 tund**)

Nimega arvude korrutamine ja jagamine (nimega arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 100 piires vastuse teisendamiset) (**2 tundi**)

Jagamine jäägiga (korutustabeli ulatuses) (**2 tundi**)

Täiskümnete korrutamine (liitmistehte asendamine korrutamise; tehete järjekord kahe- ja kolmetehtelistes võrdustes; ümarsulgude kasutamine; puuduva tehtekomponendi leidmine. (**2 tundi**)

Täiskümnete jagamine (tehete järjekord kahe- ja kolmetehtelistes võrdustes; ümarsulgude kasutamine (puuduva tehtekomponendi leidmine) (**2 tundi**)

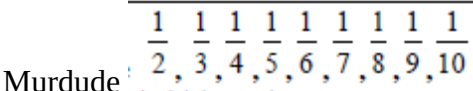
Nurkade liigid (nurkade (täis-, nuri-, teravnurk) nimetamine ja eristamine, joonestamine joonlaua abil) (**3 tundi**)

Osa tervikust (osa tervikust - olemuse selgitamine ja märkimine hariliku murruna; poole (kahendiku), kolmandiku, neljandiku, viiendiku, kuuendiku, seitsmendiku, kaheksandiku, üheksandiku ja kümnendiku leidmine tervest (tegevuslikult) (**3 tundi**)

Kasutatud õppematerjal: Mutsa, I. (2002). Matemaatika tööraamat 4. klassile I ja II osa.

5.klass

Õppesisu 5.klassis	Taotletavad õpitulemused
Arvud 1000 piires, moodustamine, lugemine, kirjutamine Arvu naabrid, nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras 1, 10, 100 kaupa. Arvude suurendamine või vähendamine mingi arvu võrra. Järgarvud 1000-ni.	1) järjestab arve suuliselt ja kirjalikult 1000 piires, esitab neid ühest antud arvust teise antud arvuni;
Järguühikute määramine arvus (tuhandeline) alustades kas kõrgemast või madalamast järgust. Iga järgu suurim ja väikseim arv. Arvu esitamine järkarvude summana ($567 = 500 + 60 + 7$). Järkarvude summa järgi arvu esitamine ($500 + 60 + 7 = 567$).	2) eristab järguühikuid, oskab määrata nende arvu;
Arvude võrdlemine.	3) võrdleb arve 1000 piires;
Liitmine ja lahutamine 100 piires järgu ületamisega (kirjaliku arvutamise võtet kasutades). Liitmine ja lahutamine 1000 piires järguühikut ületamata (kirjaliku arvutamise võtet kasutades). Kirjalik liitmine ja lahutamine 1000 piires järguühiku (üheliste järgu / kümneliste järgu) ületamisega Liitmine 1000-ni, lahutamine 1000-st.	4) liidab ja lahutab kirjalikult arve 1000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga);
Kahekohaliste arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 100 piires ($14 \cdot 2$; $48 : 4$; $56 : 4$) suulise arvutamise võtet kasutades; Kirjaliku korrutamise ja jagamise algoritm (järku ületamata).	5) jagab kirjalikult ühekohalise arvuga 100 piires nii üleminekuta kui ka üleminekuga (jäägita ja jäägiga);

Korrutamise- ja jagamistehte õigsuse kontrollimine pöördtehtega.			
$\begin{array}{r} 2 \cdot 11 = 22 \\ 11 = 10 + 1 \\ 2 \cdot 10 = 20 \\ 2 \cdot 1 = 2 \\ 20 + 2 = 22 \end{array}$	$\begin{array}{r} 48 : 2 = 24 \\ 48 = 40 + 8 \\ 40 : 2 = 20 \\ 8 : 2 = 4 \\ 20 + 4 = 24 \end{array}$	$\begin{array}{r} 72 : 6 = 12 \\ 72 = 60 + 12 \\ 60 : 6 = 10 \\ 12 : 6 = 2 \\ 10 + 2 = 12 \end{array}$	
Kahekohalise arvu kirjalik korrutamine ühekohalise arvuga 1000 piires $(2 \cdot 74, 3 \cdot 85)$ Täiskümnete korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga $(90 \cdot 7; 360 : 4);$ Täissadade korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga $(400 \cdot 2; 800 : 4).$ Kolmekohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga üleminekuta $(121 \cdot 4; 624 : 2).$ Ühenimelist arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga.			6) korrutab ja jagab suuliselt ja kirjalikult ühekohalise arvuga 1000 piires (ilma üleminekuta);
Liitmise ja lahutamise kontrollimine pöördtehte abil. Korrutamise ja jagamise kontrollimine pöördtehtega.			7) kontrollib liitmist/lahutamist ja korrutamist/jagamist pöördtehetega 1000 piires;
Puuduva tehtekomponendi leidmine liitmise ja lahutamistehetes. Puuduva tehtekomponendi leidmine korrutamise ja jagamistehetes.			8) leiab puuduva tehtekomponendi 1000 piires (nelja aritmeetilise tehte ulatuses);
Tehete järjekord kahe- ja kolmetehtelistes avaldistes, ümarsulud kolmetehtelistes avaldistes.			9) määrab tehete järjekorra kahe- ja kolmetehtelistes avaldistes;
Jäägiga jagamine (kirjaliku arvutamise võtet kasutades).			10) jagab jäägiga 1000 piires (kirjaliku arvutamise võtet kasutades);
Rooma numbrid I–X.			11) loeb ja kirjutab Rooma numbreid I–X;
Mõisted <i>murru lugeja</i> ja <i>nimetaja</i> , murrujoone tähendus.			12) eristab murru lugejat ja nimetajat;
 Murdude leidmine skemaatiliselt, lugemine ja kirjutamine.			13) märgib skemaatiliselt lihtmurde, oskab neid lugeda ja kirjutada;
Kolmekohalise arvu kirjalik korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 1000 piires $(3 \cdot 127, 2 \cdot 154, 3 \cdot 175)$			14) leiab jagamistehte abil osa antud arvust 1000 piires;

Ajaühikud: aasta – 365 (366) päeva. Rahaühikud: <i>euro, sent</i>. Pikkusühikud: <i>kilomeeter</i> (km); kasutamine. Seos 1 km = 1000 m, kasutamine. Mahuühikud: pool liitrit (1/2 liitrit), 1/3 liitrit, kasutamine. Massiühikud: <i>gramm</i> (g), <i>tonn</i> (t); kasutamine. Seos 1 kg = 1000 g (praktiline leidmine vastavate kaalupommide abil); 1 t = 1000 kg. Õpitud mõõtühikute teisendamine: suurema mõõtühiku teisendamine väiksemaks (4 m 75 cm = 475 cm); väiksema mõõtühiku teisendamine suuremaks naaberühikuks (650 cm = 6 m 50 cm).	15) teab mõõtühikuid <i>gramm, kilogramm, tonn, meeter, kilomeeter</i> ja seoseid 1 a = 365 päeva, 1 km = 1000 m, 1 kg = 1000 g;
Mitmenimeliste arvude liitmine ja lahutamine tulemuse teisendamisega.	16) liidab ja lahutab kirjalikult nimega arve 1000 piires (vajaduse korral teisendab vastuse);
Ringjoon, ruut ja ristkülik.	17) teab ringjoont, ruutu ja ristkülikut;
Ringjoon, ringi kujutiste leidmine ümbrusest, joonistamine šabloonil abil.	18) joonistab šabloonil abil ringjoont;
Lihtülesanded: sõltuvused: hind = maksumus : hulk; hulk = maksumus : hind.	19) tajub tekstülesannetes sõltuvusi: <i>hind = maksumus : hulk; hulk = maksumus : hind;</i>
Ühetehtelised tekstülesanded arvust osa leidmiseks.	20) lahendab lihtülesandeid osa leidmiseks tervikust;
Liitülesanded: kahetehtelised tekstülesanded seoste <i>korda/võrra, rohkem/vähem</i> eristamiseks	21) eristab seoseid <i>korda/võrra, rohkem/vähem</i> ning neile vastavaid aritmeetilisi tehteid;
Andmete iseseisev leidmine ja skemaatiline esitamine, ülesande kirjalik lahendamine ja lahenduskäigu selgitamine suuliselt.	22) lahendab näidise eeskujul kahetehtelisi tekstülesandeid; vormistab ülesande kirjalikult;
Erinevate probleemsituatsioonide modelleerimisoskuse kujundamine (kahetehtelise tekstülesande struktuurile toetudes).	23) modelleerib praktilisi situatsioone, kasutades sõltuvusseoseid: <i>hind = maksumus : hulk; hulk = maksumus : hind.</i>

Teemade soovitatav jaotus veerandite lõikes

I veerand

Numeratsioon 100 piires **(2 tundi)**

Arvude võrdlemine **(2 tundi)**

Paaris- ja paaritud arvud **(1 tund)**

Järgarvud (1.-100.) **(1 tund)**

Rooma numbrid **(2 tund)**

Kirjalik liitmine ja lahutamine 100 piires (järgu ületamiseta) **(2 tund)**

Kirjalik liitmine ja lahutamine 100 piires (järgu ületamisega) **(5 tund)**

Tundmatu tehtekomponent (tundmatu liidetava, vähendaja , vähendatava leidmine) **(3 tund)**

Pikkusühikud (mm, cm, m) **(2 tund)**

Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamiseta ja teisendamisega **(5 tund)**

Ajaühikud **(2 tund)**

Arvud tuhande (1000) piires **(5 tund)**

Arvude võrdlemine 1000 piires **(2 tund)**

Järgarvud 100.- 1000 **(2 tund)**

Rahaühikud **(2 tund)**

II veerand

Liitmine ja lahutamine 1000 piires (suuline arvutamise võte) **(5 tund)**

Tundmatu tehtekomponendi leidmine **(2 tund)**

Kirjalik liitmine ja lahutamine (järgu ületamiseta) **(5 tund)**

Kirjalik liitmine ja lahutamine (järgu ületamisega) **(10 tund)**

Tundmatu tehtekomponendi leidmine **(3 tund)**

Rahaühikud (*euro, sent*) **(3 tund)**

Ajaühikud (*aasta*) **(1 tund)**

Pikkusühikud: *meeter, sentimeeter, kilomeeter* **(5 tund)**

Massiühikud: *kilogramm, gramm, tsentner, tonn* **(5 tund)**

III veerand

Korrutamine ja jagamine 100 piires (tabeliline korrutamine, jagamine korrutamistabeli piires, täiskümnete korrutamine ja jagamine) **(8 tund)**

Kahekohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 100 piires (suuline võte) **(12 tund)**

Jäägiga jagamine **(3 tund)**

Kahe-kohalise arvu korrutamine ühe-kohalise arvuga 100 piires (kirjalik võte) **(12 tund)**

Ruut ja ristkülik **(4 tund)**

Ringjoon. Ring **(1 tund)**

Harilik murd (üks kahendik (pool) ehk $\frac{1}{2}$

, üks kolmandik ehk $\frac{1}{3}$

, üks neljandik ehk $\frac{1}{4}$

,

murrud $\frac{5}{11}$

, $\frac{6}{11}$

, $\frac{7}{11}$

, $\frac{8}{11}$

, $\frac{9}{11}$

, $\frac{10}{11}$

, murru lugeja ja nimetaja) **(8 tund)**

Mahuühik liiter **(1 tund)**

IV veerand

Korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 1000 piires (suuline võte)

Täissadade korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga **(5 tund)**

Täiskümnete korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga **(5 tund)**

Kolmekohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga **(5 tund)**

Osa leidmine arvust **(4 tund)**

Korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 1000 piires (kirjalik võte)

Kolmekohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga (järgu ületamiseta) (5 tundi)

Kahekohalise arvu korrutamine ühekohalise arvuga (ühe järgu ületamisega) (5 tundi)

Kahekohalise arvu korrutamine ühekohalise arvuga (kahe järgu ületamisega) (5 tundi)

Kolmekohalise arvu korrutamine ühekohalise arvuga (ühe järgu ületamisega) (5 tundi)

Kolmekohalise arvu korrutamine ühekohalise arvuga (kahe järgu ületamisega) (5 tundi)

Kogu õpitud materjali kordamine (5 tundi)

Matemaatika õppe rõhuasetused 6. klassis

1.1. Kolmanda kooliastme ülesanne on luua üldise arvutamisoskuse kujunemise eeldused, õpetada rakendama omandatavaid teadmisi ja oskusi erinevates arvsituatsioonides (naturaal- ja murdarvud; nimega ja nimeta arvud) ning mõistma seost arvutamise oskuse ja eesmärgi vahel.

1.2. Täiendatakse kujutlusi arvudest 100 000 piires, õpitakse eristama järke ja klasse.

Kirjalikul arvutamisel rakendatakse teadmisi arvude ehitusest kümnendsüsteemis; õpitakse sooritama liitmise ja lahutamise tehteid mitmekohaliste arvudega, korrutamist ja jagamist ühekohalise arvuga.

1.3. Omandatakse arusaam, et nimega arvudega arvutamisel tuleb lähtuda tehete sooritamise üldistest seaduspärasustest, kuid unustada ei tohi ka nimega arvu olemust. Õpitakse lahendama geomeetriaülesandeid (liitma ja lahutama lõikude pikkusi, arvutama kujundite ümbermõõtu jne).

1.4. Laiendatakse kujutlusi harilikest murdudest: harilike murdude liigid ja nendega tehtavad arvutused. Avatakse kümnendmurru mõiste, õpitakse leidma osa tervikust ja tervikut tema osa järgi.

1.5. Rõhutatakse oma tegevuse iseseisva planeerimise tähtsust eluliste situatsioonide (eelarve ja menüü koostamine, ostukorvi kalkuleerimine) analüüsimisel ja lahenduse otsingul (kahe- ja kolmetehteliste tekstülesannete lahendamine) Kujundatakse oskus rakendada tekstülesandest omandatud teadmisi analoogiliste seostega eluliste probleemide modelleerimisel ja lahendamisel.

6. klass

Õppesisu 6. klassile	Taotletavad õpitulemused
Arvude moodustamine, lugemine ja kirjutamine. Arvude kümnendsüsteem, iga järgu suurim ja väikseim arv. Arvude suurendamine või vähendamine mingi arvu võrra või mingi arv korda. Arvude ehitus kümnendsüsteemis. Järguühikute arvu ning üheliste, kümneliste ja sajaliste arvu määramine antud arvus.	1) järjestab naturaalarve 10 000 piires (suuliselt ja kirjalikult);
Järgarvud 10 000-ni.	
Arvu naabrid, arvude nimetamine kasvavas ning kahanevas järjekorras 1, 10, 100, 1000 kaupa.	2) kirjutab ja loeb naturaalarve kasvavas ja kahanevas järjekorras 10 000 piires;
Arvude võrdlemine.	3) võrdleb arve 10 000 piires, esitab võrdlemise tulemuse märkide

	< , > , = abil
Arvude kirjutamine järkude tabelisse ja tabelist välja.	4) esitab arvu järguühikute summana ning järguühikute summa järgi (10 000 piires);
Arvude ümardamine kümnelisteni, sajalisteni.	5) ümardab arve kümneliste ja sajalisteni 10 000 piires;
Kirjalik liitmine ja lahutamine 10 000 piires üleminekuta ja üleminekuga.	6) liidab ja lahutab kirjalikult arve 10 000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga);
Suuline korrutamine ja jagamine 10 000 piires. Kolmekohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga (jagamine jäägita ja jäägiga).	7) korrutab ja jagab kolmekohalist arvu ühekohalisega 10 000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga);
Ühe- ja kahekohalise arvu korrutamine ja jagamine 10, 100, 1000-ga	8) suurendab ja vähendab arvu 10, 100, 1000 korda 10 000 piires;
Neljakohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga (jagamine jäägita ja jäägiga).	9) korrutab ja jagab kirjalikult neljakohalist arvu ühekohalise arvuga 10 000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga);
Liitmis- ja lahutamistehete, korrutamise ja jagamistehete kontrollimine pöördtehtega.	10) kontrollib nelja aritmeetilist tehet pöördtehtega 10 000 piires;
Puuduva tehtekomponendi leidmine (neli aritmeetilist tehet)	11) leiab puuduva tehtekomponendi, kasutades nelja aritmeetilist tehet 10 000 piires;
Tehete järjekord. Ümarsulud kolmetehtelistes avaldistes	12) määrab tehete järjekorra avaldistes;
Rooma numbrid XI–XX.	13) kasutab lugemisel ja kirjutamisel Rooma numbreid I–XX;
Lihtmurd: määratlemine, lugemine, kirjutamine. Liigmurd, segaarv: lugemine, kirjutamine, eristamine lihtmurrust. Murru põhiomadus.	14) eristab, loeb ja kirjutab lihtmurdu, liigmurdu ning segaarvu;
Ühenimelised murrud: võrdlemine	15) võrdleb ühenimelisi murde;
Ühenimelised murrud: liitmine ja lahutamine.	16) liidab ja lahutab ühenimelisi murde;
Ühe ja mitme osa leidmine arvust (kahe tehte abil).	17) leiab ühte ja mitut osa arvust;
Kümnnendmurru moodustamine, lugemine ja kirjutamine koma abil. Kümnnendmurdude võrdlemine.	18) eristab kümnnendmurdu naturaalarvust, loeb ja kirjutab kümnnendmurde;
Kümnnendmurdude liitmine ja lahutamine	19) liidab ja lahutab kümnnendmurde;
Pikkusühik: <i>detsimeeter</i> (dm): nimetamine, märkimine, kasutamine; seosed 1 dm = 10 cm; 1 m = 10 dm.	20) arvutab vanust, sünniaastat, ajavahemikku, sündmuse toimumise
Ajavahemiku arvutamine: vanuse, sünniaasta; ajavahemiku; sündmuse kestvuse ja toimumise aja arvutamine. Õpitud ajaühikute teisendamine. aega; Mahuühikud: detsiliiter (dl), milliliiter (ml): nimetamine, märkimine, kasutamine, mõõdunõude tutvustamine. Ajaühikud: sajand (saj); seos 1 saj = 100 a	21) teab mõõtühikuid detsimeeter; detsiliiter, milliliiter; sajand ja seoseid 1 dm = 10 cm; 1 m = 10 dm; 1 saj = 100 a;

(toetudes ajaloolisele materjalile).			
Erinimeliste arvude liitmine ja lahutamine: 6 m + 50 cm; 8 cm - 5 mm. Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamisega (kirjaliku arvutamise võtet kasutades):			22) teisendab, liidab ja lahutab nimega arve kirjaliku arvutamise võtet kasutades;
+4 m 75 cm 96 cm 4 m 171 cm = 5 m 71 cm	4 m 75 cm - 92 cm = _3 m 175 cm 92 cm 3 m 83 cm	44 km - 16 km 235 m = _43 km 1000 m 16 km 235 m 27 km 765 m	
Eelnevalt teisendatud mitmenimelise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga:			
2 m 15 cm · 3 = 6 m 45 cm 215 cm · 3 .215 cm 3 645 cm = 6 m 45 cm		5 m 48 cm : 2 = 2 m 74 cm 548 cm : 2 = 274 cm = 2 m 74 cm	
Kolmnurkade liigid nurkade järgi. Mõõtkava tutvustamine.			23) eristab kolmnurki nurkade järgi;
Lõikude liitmine ja lahutamine			24) liidab ja lahutab lõikude pikkusi;
Kolmnurga, ruudu ja ristküliku ümbermõõt (P)			25) arvutab kolmnurga, ruudu ja ristküliku ümbermõõtu;
Lihtülesanded: ühetehteliste tekstülesannete lahendamine.			26) lahendab tekstülesandeid tervikust ühe ja mitme osa leidmiseks;
Liitülesanded: kahetehtelised ülesanded ühe ja mitme osa leidmiseks. Kolmetehtelised ülesanded: lihtülesannete ühendamine kolmetehteliseks ülesandeks; andmete väljatoomine ja vormistamine skeemina, lahendusplaani koostamine ning lahendamine ühistööna (toetudes õpetaja suunavatele küsimustele).			27) lahendab kolmetehtelisi ülesandeid lahendusplaanile toetudes (õpetaja abiga);
Erinevate probleemsituatsioonide lahendamine.			28) lahendab probleemsituatsioone (õpetaja abiga).

Teemade soovitatav jaotus veerandite lõikes

I veerand

Arvude moodustamine, lugemine ja kirjutamine 10 000-ni **(1 tund)**

Arvu naabrid, arvude nimetamine kasvavas ning kahanevas järjekorras 1, 10, 100, 1000 kaupa **(1 tund)**

Arvude kirjutamine järkude tabelisse ja tabelist välja **(1 tund)**

Arvude kümnendsüsteem, iga järgu suurim ja väikseim arv **(1 tund)**

Arvude võrdlemine **(2 tundi)**

Arvude suurendamine või vähendamine mingi arvu võrra või mingi arv korda **(1 tund)**
Arvude ehitus kümnendsüsteemis **(1 tund)**
Järguühikute arvu ning üheliste, kümneliste ja sajaliste arvu määramine antud arvus **(1 tund)**
Arvude ümardamine kümnelisteni, sajalisteni **(2 tundi)**
Järgarvud 10 000-ni **(1 tund)**
Rooma numbrid XI–XX **(1 tund)**
Liitmine ja lahutamine 10 000 piires (peastarvutamine) **(2 tundi)**
Täisarvu korrutamine 10-ga, 100-ga ja 1000-ga. **(3 tundi)**
Täisarvu jagamine 10-ga, 100-ga ja 1000-ga **(3 tundi)**
Täisarvu jagamine 10-ga, 100-ga ja 1000-ga (jäägiga) **(1 tund)**
Pikkusühikud **(1 tund)**
Rahaühikud **(1 tund)**
Massiühikud **(1 tund)**
Mahuühikud **(1 tund)**
Ajaühikud **(1 tund)**
Kirjalik liitmine ja lahutamine 10 000 piires (järguühiku ületamiseta) **(2 tundi)**
Kirjalik liitmine 10 000 piires (ühe järguühiku ületamisega) **(1 tund)**
Kirjalik lahutamine 10 000 piires (ühe järguühiku ületamisega) **(1 tund)**
Kirjalik liitmine ja lahutamine 10 000 piires (ühe järguühiku ületamisega) **(1 tund)**
Kirjalik liitmine 10 000 piires (mitme järguühiku ületamisega) **(2 tundi)**
Kirjalik lahutamine 10 000 piires (mitme järguühiku ületamisega) **(2 tundi)**
Kirjalik liitmine ja lahutamine 10 000 piires (mitme järguühiku ületamisega) **(2 tundi)**

II veerand

Nimega arvude liitmine **(5 tundi)**
Nimega arvude lahutamine **(5 tundi)**
Nimega arvude liitmine ja lahutamine **(5 tundi)**
Punkt. Jooned. (kordamine) **(2 tundi)**
Sirglõikude liitmine ja lahutamine **(2 tundi)**
Lõikuvad ja ristuvad sirged **(2 tundi)**
Paralleelsed sirged **(2 tundi)**
Kolmnurkade liigitamine nurkade järgi **(2 tundi)**
Kolmnurga ümbermõõt **(2 tundi)**
Ristküliku ümbermõõt **(2 tundi)**
Ruudu ümbermõõt **(2 tundi)**
Ruudu, ristküliku ja kolmnurga ümbermõõt (kinnistamine) **(5 tundi)**
Mõõtkava **(3 tundi)**

III veerand

Korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga (kolmekohalised arvud)
Korrutamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamiseta) (2 tundi)
Jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamiseta) (2 tundi)
Korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamiseta) (2 tundi)
Korrutamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamisega) (2 tundi)
Jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamisega) (2 tundi)
Jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamiseta ja ületamisega) (1 tund)
Korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamisega) (3 tundi)
Nimega täisarvu korrutamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamiseta) (2 tundi)

Nimega täisarvu jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamiseta) **(2 tundi)**
Nimega täisarvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamiseta) **(2 tundi)**
Nimega täisarvu korrutamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamisega) **(2 tundi)**
Nimega täisarvu jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamisega) **(3 tundi)**
Nimega täisarvu jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamiseta ja ületamisega) **(3 tundi)**
Nimega täisarvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamisega) **(3 tundi)**
Ajaühikute korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga **(3 tundi)**

Kirjalik korrutamine ja jagamine 10 000 piires (neljakohalised arvud)

Korrutamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamiseta) **(2 tundi)**
Jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamiseta) **(2 tundi)**
Korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamiseta) **(2 tundi)**
Korrutamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamisega) **(2 tundi)**
Jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamisega) **(2 tundi)**
Jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamiseta ja ületamisega) **(2 tundi)**
Korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamisega) **(3 tundi)**

IV veerand

Nimega täisarvu korrutamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamiseta) **(2 tundi)**
Nimega täisarvu jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamiseta) **(2 tundi)**
Nimega täisarvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamiseta) **(2 tundi)**
Nimega täisarvu korrutamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamisega) **(2 tundi)**
Nimega täisarvu jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamisega) **(2 tundi)**
Nimega täisarvu jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamiseta ja ületamisega) **(2 tundi)**
Nimega täisarvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga (järguühiku ületamisega) **(2 tundi)**

Harilik murd

Hariliku murru mõiste (murru tekkimine, lugeja, nimetaja) **(1 tund)**
Ühenimeline murd **(1 tund)**
Lihtmurd **(1 tund)**
Liigmurd **(1 tund)**
Liht-ja liigmurd **(1 tund)**
Segaarv (mõiste, lugemine, kirjutamine) **(1 tund)**
Ühenimeliste murdude võrdlemine **(1 tund)**
Segaarvude võrdlemine (nimetajad võrdsed) **(2 tundi)**
Ühenimeliste murdude liitmine (vastuseks lihtmurd) **(1 tundi)**
Ühenimeliste murdude liitmine (vastuseks terve) **(2 tundi)**
Ühenimeliste murdude lahutamine **(2 tundi)**
Ühest tervest lihtmurru lahutamine **(2 tundi)**
Ühenimeliste murdude liitmine ja lahutamine **(2 tundi)**
Hariliku murru põhiomadus **(1 tund)**
Ühe osa leidmine **(2 tundi)**

Mitme osa leidmine **(2 tundi)**

Osa leidmine (ajaühikud) **(2 tundi)**

Osa leidmine (pikkus- ja massiühikud) **(2 tundi)**

Kümnendmurd

Kümnendmurru moodustamine, lugemine ja kirjutamine koma abil. **(1 tund)**

Kümnendmurdude võrdlemine **(1 tund)**

Kümnendmurdude liitmine ja lahutamine (järguühiku ületamiseta, kohtade arv kümnendmurrus võrdne) **(1 tund)**

Kümnendmurdude liitmine ja lahutamine (järguühiku ületamiseta, kohtade arv kümnendmurrus ei ole võrdne) **(2 tundi)**

Täisarvu liitmine kümnendmurrule **(1 tund)**

Täisarvu lahutamine kümnendmurrust **(2 tundi)**

Kasutatud õppevara: Madison, I., Maila, M., Veelmaa, R., Värvi, E. (2011)

MATEMAATIKA tööraamat 6. klassile I ja II osa.

6.3.1. Õpetuse eesmärgid

Matemaatikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) saab aru matemaatika vajalikkusest oma elus ja tegevuses;
- 2) oskab suunamisel otsida matemaatikaalast teavet (sh Internetist);
- 3) omandab iseseisvaks tööks ja koostööks vajalikud oskused ning hoiakud;
- 4) õpib ümbritseva maailma esemeid ja nähtusi struktureerima (järjestama, võrdlema, rühmitama, loendama, mõõtma);
- 5) omandab:
 - naturaalarvude, harilike ja kümnendmurdude praktilise tähenduse;
 - kujutluse peamistest suurustest, suuruse mõõtmise ühikutest ja nende vahelistest tähtsamatest seostest;
 - meetermõõdustiku ja ajaühikute süsteemi tähenduse ja oskuse neid praktiliselt kasutada;
 - lihtsamate mõõtmiste sooritamise vilumuse, oskuse kasutada mõõteriistu (joonlaud, kaal, kell);
 - oskuse sooritada kõiki nelja aritmeetilist tehet õpitud mitmekohaliste naturaalarvudega;
 - oskuse lahendada liht- ja lihttekstülesandeid;
 - kujutluse geomeetristest kujunditest ja kehadest, nende tunnustest ja omadustest;
 - oskuse moodustada/joonestada geomeetrisi kujundeid joonestusvahendite abil.

6.3.6. Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klassis

6.3.6.1. 6.–7. klassis kujundatakse üldise arvutamisoskuse eeldused, õpetatakse rakendama omandatavaid teadmisi ja oskusi erinevates arvsituatsioonides (naturaalarv- ja murdarvud; nimega ja nimeta arvud) ning mõistma seost arvutamise oskuse ja eesmärgi vahel. **6.3.6.2.** Täiendatakse kujutlusi arvudest 100 000 piires, õpitakse eristama järke ja klasse. Kirjalikul arvutamisel rakendatakse teadmisi arvude ehitusest kümnendsüsteemis; õpitakse sooritama liitmise

ja lahutamise tehteid mitmekohaliste arvudega, korrutamist ja jagamist ühekohalise arvuga.

6.3.6.3. Kujundatakse arusaam, et nimega arvudega arvutamisel tuleb lähtuda tehete sooritamise üldistest seaduspärasustest, kuid unustada ei tohi ka nimega arvu olemust.

Õpitakse lahendama geomeetriaülesandeid (liitma ja lahutama lõikude pikkusi, arvutama kujundite übermõõtu jne).

6.3.6.4. Laiendatakse kujutlusi harilikest murdudest: harilike murdude liigid ja nendega tehtavad arvutused. Avatakse kümnendmurru mõiste, õpitakse leidma osa tervikust ja tervikut tema osa järgi.

6.3.6.5. Rõhutatakse oma tegevuse iseseisva planeerimise tähtsust eluliste situatsioonide (eelarve ja menüü koostamine, ostukorvi kalkuleerimine) analüüsimisel ja lahenduse otsingul (kahe- ja kolmetehteliste tekstülesannete lahendamine). Kujundatakse oskus rakendada tekstülesandest omandatud teadmisi analoogiliste seostega eluliste probleemide modelleerimisel ja lahendamisel.

6.3.7. Taotletavad õpitulemused 7. klassis

7. klassi lõpuks õpilane:

- 1) järjestab naturaalarve suuliselt ja kirjalikult 100 000 piires;
- 2) loeb ja kirjutab naturaalarve 100 000 piires;
- 3) nimetab arve kasvavas ja kahanevas järjekorras (100 000 piires);
- 4) kirjutab arve klasside ja järkude tabelisse ja vastupidi (100 000 piires);
- 5) võrdleb arve 100 000 piires;
- 6) määrab järguühikute arvu ning üheliste, kümneliste, sajaliste, tuhandeliste ja kümnetuhandeliste arvu antud arvus (100 000 piires);
- 7) ümardab arve tuhandeliteni 100 000 piires;
- 8) kasutab Rooma numbreid I–XXX daatumite lugemisel ja kirjutamisel;
- 9) liidab ja lahutab kirjalikult 100 000 piires;
- 10) korrutab ja jagab kirjalikult kahekohalise arvuga (toetudes algoritmile) 100 000 piires;
- 11) leiab puuduva tehtekomponendi, kasutades nelja aritmeetilist tehet;
- 12) kontrollib nelja aritmeetilist tehet pöördtehetega;
- 13) määrab tehete järjekorra mitmetehtelistes avaldistes;
- 14) teisendab liigmurru segaarvuks ja segaarvu liigmurruks;
- 15) taandab murde;
- 16) korrutab ja jagab lihtmurdu ühekohalise arvuga;
- 17) leiab terviku tema osa järgi;
- 18) liidab ja lahutab kümnendmurde;
- 19) korrutab ja jagab kümnendmurde 10, 100, 1000-ga, ühekohalise arvuga ja täiskümnetega;
- 20) kasutab arvutamisel pikkus-, raskus-, mahu-, aja- ja rahaühikute seoseid ja suhteid;
- 21) arvutab hulknurga übermõõdu mõõtmisel saadud või etteantud andmetega;
- 22) leiab aritmeetilist keskmist;
- 23) teab tekstülesannete kirjaliku vormistamise nõudeid ja lahenduse otsimise võtteid;
- 24) lahendab liht- ja liitülesandeid õpetaja osalise abiga.

6.3.8. Oluliseks peetakse kõigi omandatud arvutusoskuste kasutamist igapäevaste eluliste probleemide (laen, järelmaks, intress, alla- ja juurdehindlus) modelleerimisel ja lahendamisel. Kujundatakse oskus kavandada oma tegevust lahendusstrateegia otsingul ja arvutamise võtete valimisel.

7.klass

Õppesisu 7. klassile	Taotletavad õpitulemused
Arvude moodustamine, lugemine ja kirjutamine; Arvude suurendamine ja vähendamine mingi arvu võrra või mingi arv korda.	1) järjestab naturaalarve suuliselt ja kirjalikult 100 000 piires;

Arvude lugemine ja kirjutamine;	2) loeb ja kirjutab naturaalarve 100 000 piires;
Arvu naabrid, arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras (10, 100, 1000 ja 10 000 kaupa).	3) nimetab arve kasvavas ja kahanevas järjekorras 100 000 piires;
Arvude kirjutamine järkude tabelisse ja tabelist välja, järguühikute arvu määramine.	4) kirjutab arve klasside ja järkude tabelisse ja vastupidi 100 000 piires;
Arvude võrdlemine.	5) võrdleb arve 100 000 piires;
Arvude kümnendsüsteem, iga järgu suurim ja väiksem arv. Arvude esitamine järguühikute summana.	6) määrab järguühikute arvu ning üheliste, kümneliste, sajaliste, tuhandeliste ja kümnetuhandeliste arvu antud arvus 100 000 piires;
Arvude ümardamine tuhandeliteni.	7) ümardab arve tuhandeliteni 100 000 piires;
Rooma numbrid XX– XXX.	8) kasutab Rooma numbreid I–XXX daatumite lugemisel ja kirjutamisel;
Kirjalik liitmine ja lahutamine 100 000 piires (kõik variandid) järgu ületamiseta ja ületamisega. Nimega arvude liitmine ja lahutamine kõigis raskusastmetes.	9) liidab ja lahutab kirjalikult 100 000 piires;
Suuline korrutamine ja jagamine üleminekuta ($1122 \cdot 4$; $8642 : 2$). Kolme- ja neljakohalise arvu korrutamine ja jagamine kirjalikult ühekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekul. Korrutamine ja jagamine täiskümnete ja täissadadega; Kahekohalise arvu jagamine kahekohalisega 100 piires jäägita ja jäägiga ($36 : 12$; $49 : 22$); Korrutamine kahekohalise arvuga (järgu ületamiseta ja ületamisega); Jagamine kahekohalise arvuga üleminekuga teise järku (jäägita ja jäägiga). Nimega arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga.	10) korrutab ja jagab kirjalikult kahekohalise arvuga (toetudes algoritmile) 100 000 piires;
Puuduva tehtekomponendi leidmine (neli aritmeetilist tehet).	11) leiab puuduva tehtekomponendi kasutades nelja aritmeetilist
Liitmis- ja lahutamistehete kontrollimine pöördtehtega. Korrutamise ja jagamise kontrollimine pöördtehtega.	12) kontrollib nelja aritmeetilist tehet pöördtehetega;
Tehete järjekord (kommutatiivsuse seadust kasutades), ümarsulud (kolme- ja neljatehtelistes avaldistes).	13) määrab tehete järjekorra mitmetehtelistes avaldistes;

Liigmurru teisendamine segaarvuks ja segaarvu teisendamine liigmurruks.	14) teisendab liigmurru segaarvuks ja segaarvu liigmurruks;
Murdude taandamine.	15) taandab murde;
Murru korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga.	16) korrutab ja jagab lihtmurdu ühekohalise arvuga;
Terviku leidmine osa järgi.	17) leiab terviku tema osa järgi;
Kümnnendmurdude kirjalik liitmine ja lahutamine	18) liidab ja lahutab kümnnendmurde;
Kümnnendmurru korrutamine ja jagamine 10, 100, 1000-ga. Kümnnendmurru korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga ja täis kümnetega.	19) korrutab ja jagab kümnnendmurde 10, 100, 1000-ga, ühekohalise arvuga ja täis kümnetega;
Pikkusühikud <i>kilomeeter (km), meeter (m), detsimeeter (dm), sentimeeter (cm), millimeeter (mm)</i> ; raskusühikud <i>tonn (t), tsentner (ts), kilogramm (kg), gramm (g)</i> ; Mahuühikud <i>liiter (l), detsiliiter (dl), milliliiter (ml)</i> ; Ajaühikud <i>sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund</i> ; Rahaühikud <i>euro, sent</i> .	20) kasutab arvutamisel pikkus-, raskus-, mahu-, aja- ja rahaühikute seoseid ja suhteid;
Hulknurk. Hulknurga külgede pikkuste mõõtmine. Hulknurga (kolm-, neli-, viis-, kuusnurk) ümbermõõt (P). Sümmeetria; sümmeetria telg, telgsümmeetrilised kujundid.	21) arvutab hulknurga ümbermõõdu mõõtmisel saadud või etteantud andmetega;
Liitülesanded (kahe- ja kolmetehtelised): aritmeetilise keskmise arvutamine;	22) leiab aritmeetilist keskmist;
Lihtülesanded: kümnnendmurruna väljendatud osa leidmine arvust; sündmuste alguse, lõpu ja kestuse määramine. Terviku leidmine tema osa järgi; Ühesuunalise sirgjoonelise liikumise leidmine. Kahetehteliste tekstülesannete kirjalik vormistamine toetudes lahendusplaanile, selgituse kirjutamine	23) teab tekstülesannete kirjaliku vormistamise nõudeid ja lahenduse otsimise võtteid;
avaldise väärtuse juurde (küsimust ei kirjutata): <i>364 km + 428 km = 792 km läbiti kahe päevaga.</i>	
Kolmetehtelised ülesanded: lihtülesannete ühendamine kolmetehteliseks ülesandeks; andmete väljatoomine, vormistamine skeemina, lahendusplaani koostamine ja lahendamine ühistööna (õpetaja suunavatele küsimustele toetudes).	24) lahendab liht- ja liitülesandeid õpetaja osalise abiga.

Teemade soovitatav jaotus veerandite lõikes

I veerand

Numeratsioon 100 000 piires

Arvude moodustamine, lugemine, kirjutamine **(2 tundi)**

Arvu koht arvureas **(2 tundi)**

Arvude kirjutamine klasside ja järkude tabelisse ning vastupidi. Arvude kümnendsüsteem **(2 tundi)**

Arvude võrdlemine, järjestamine kasvavas ja kahanevas järjekorras **(2 tundi)**

Arvude ümardamine tuhandeliteni **(3 tundi)**

Rooma numbrid XX – XXX, rooma numbrite moodustamine, lugemine, kasutamine ja kirjutamine **(1 tundi)**

Kirjalik liitmine ja lahutamine 100000 piires järguületamiseta **(2 tundi)**

Puuduva tehte-komponendi leidmine liitmisülesannetes **(2 tundi)**

Puuduva tehte-komponendi leidmine lahutamisülesannetes **(2 tundi)**

Puuduva tehtekomponendi leidmine **(2 tundi)**

Tehete järjekord (tehete järjekorra määramine kahe-kolmetehtelistes avaldistes; kahetehteliste avaldiste koostamine ja nende lahendamine) **(2 tundi)**

Kirjalik liitmine 100000 piires ühe ja mitme järgu ületamisega **(5 tundi)**

Kirjalik lahutamine 100000 piires ühe ja mitme järgu ületamisega, sh erijuhud **(5 tundi)**

II veerand

Korrutamine ja jagamine 10, 100 ja 1000-ga (jäägita) **(1 tund)**

Korrutamine ja jagamine 10, 100 ja 1000- ga (jäägiga) **(2 tundi)**

Pikkusühikute teisendamine **(1 tundi)**

Massiühikute teisendamine **(1 tund)**

Rahaühikute teisendamine **(1 tund)**

Mahuühikud ja nende teisendamine **(1 tund)**

Nimega arvude teisendamine **(1 tund)**

Nimega arvude liitmine (nimega arvude kirjalik liitmine eelneva teisendamise ja vastuse teisendamisega) **(3 tundi)**

Nimega arvude lahutamine (nimega arvude kirjalik lahutamine eelneva teisendamise ja vastuse teisendamisega) **(3 tundi)**

Nimega arvude liitmine ja lahutamine (nimega arvude kirjalik liitmine ja lahutamine eelneva ja vastuse teisendamisega) **(3 tundi)**

Täisarvu korrutamine ühekohalise arvuga järguületamiseta (peast arvutamise võttega) **(1 tund)**

Täisarvu jagamine ühekohalise arvuga järguületamiseta **(1 tund)**

Täisarvu korrutamine ühekohalise arvuga järguületamisega (täisarvu üleminekuga korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga kirjaliku arvutamise võttega) **(2 tundi)**

Täisarvu jagamine ühekohalise arvuga järguületamisega **(3 tundi)**

Korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga (korrutamise ja jagamise kontrollimine pöördtehtega; jagamine erijuhtudeta ja erijuhtudega; tehete järjekord kuni 3-tehtelistes ülesannetes (liitmine/lahutamine, korrutamine/jagamine) **(2 tundi)**

Tundmatu tehtekomponendi leidmine korrutamisel ja jagamisel (tundmatu tehtekomponendi leidmine korrutamisel ja jagamisel toetudes skeemidele) **(2 tundi)**

III veerand

Kirjalik korrutamine ja jagamine 100 000 piires (puuduva tehtekomponendi leidmine ning selle kontrollimine pöördtehtega; tehete järjekorra määramine 2- ja 3-tehtelises) **(3 tundi)**

Nimega arvu korrutamine ühekohalise arvuga (eelneva ja vastuse teisendamisega) **(2 tundi)**

Nimega arvude jagamine ühekohalise arvuga (eelneva ja vastuse teisendamisega) **(2 tundi)**

Nimega arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga **(2 tundi)**

Aritmeetiline keskmine (mõiste; aritmeetilise keskmise arvutamine) **(1 tund)**

Kiirus, aeg ja teepikkus (kiiruse, aja ja teepikkuse omavaheline seos) **(2 tundi)**

Täisarvude korrutamine täiskümnete, -sadade ja –tuhandetega **(2 tundi)**

Ajaühikud (ajaühikud (s, min, h, ööp, näd, k, a, saj), nende vahelised seosed, teisendamine) **(2 tundi)**

Aega väljendavate arvude liitmine (aega väljendavate ühe- ja mitmenimeliste arvude kirjalik liitmine, vastuse teisendamisega) **(2 tundi)**

Aega väljendavate arvude lahutamine aega väljendavate ühe- ja mitmenimeliste arvude kirjalik lahutamine, vastuse teisendamisega) **(2 tundi)**

Aega väljendavate arvude liitmine ja lahutamine **(1 tund)**

Ühe- ja mitmenimeliste aega väljendavate arvude korrutamine **(2 tundi)**

Ühe- ja mitmenimeliste aega väljendavate arvude jagamine **(2 tundi)**

Tehted aega väljendavate arvudega **(2 tundi)**

Harilik murd (hariliku murru mõiste, tekkimine; harilike murdude võrdlemine, liitmine ja lahutamine; lugeja, nimetaja) **(2 tundi)**

Segaarv (mõiste; liigmurru teisendamine segaarvuks; segaarvu teisendamine liigmurruks) **(2 tundi)**

Murru taandamine **(1tund)**

Ühenimeliste harilike murdude liitmine ja lahutamine **(1 tund)**

Hariliku murru korrutamine täisarvuga (taandamiseta) **(1 tund)**

Hariliku murru korrutamine (hariliku murru korrutamine ühekohalise arvuga (taandamisega, vastuseks täisarv) **(1 tundi)**

Hariliku murru korrutamine täisarvuga (taandamisega, vastuseks lihtmurd) **(1 tund)**

Hariliku murru korrutamine täisarvuga (taandamisega, vastuseks segaarv) **(1 tund)**

Hariliku murru jagamine täisarvuga (taandamiseta) **(1 tund)**

Hariliku murru jagamine täisarvuga (taandamisega) **(1 tund)**

Hariliku murru korrutamine ja jagamine **(1 tundi)**

IV veerand

Hariliku murru korrutamine täisarvuga taandamiseta **(2 tundi)**

Hariliku murru korrutamine täisarvuga taandamisega, vastuseks täisarv; vastuseks lihtmurd; vastuseks segaarv **(4 tundi)**

Hariliku murru jagamine täisarvuga taandamiseta **(1 tund)**

Hariliku murru jagamine täisarvuga taandamisega **(4 tund)**

Terve leidmine tema ühe osa järgi ($\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$ ja $\frac{1}{4}$ järgi jne) **(3 tundi)**

Terve leidmine mitme osa järgi **(1 tund)**

Terve leidmist ühe ja mitme osa järgi **(2 tundi)**

Kümnendmurru mõiste ja ning selle lugemine ja kirjutamine **(1 tund)**

Kümnendmurdude: liitmine ja lahutamine järku ületamata (kohtade arv kümnendmurdudes ei ole võrdne) **(3 tund)**

Kümnendmurdude liitmine ja lahutamine ühe järgu ületamisega; kahe või mitme järgu ületamisega **(3 tundi)**

Kümnendmurru lahutamine täisarvust **(1 tund)**

Täisarvu lahutamine kümnendmurrust **(1tund)**

Kümnendmurru korrutamine ja jagamine 10- , 100- ja 1000-ga **(3 tundi)**

Kümnendmurru korrutamine ja jagamine ühekohalise täisarvuga kirjaliku arvutamise võttega **(5 tundi)**

Hulknurga mõiste, külgede pikkuse mõõtmine, übermõõdu arvutamine **(3 tundi)**

Aritmeetilise keskmise põhimõtte ja arvutamine **(2 tundi)**

Sümmeetria **(1 tund)**

Kasutatud kirjandus:

K.Kaasik Matemaatika 4.kl I,II osa

E. Noor Matemaatika 4.kl.

Matemaatika tööraamat 6.kl. I ja II osa R.Veelmaa,E.Värv,I.Madison,M.Maila

Matemaatika tööraamat 7.kl. I ja II osa R.Veelmaa,E.Värv,I.Madison,M.Maila

Miksike www.hev.edu.ee

Matemaatika õppe rõhuasetused 8. klassis

1.1. Neljanda kooliastme ülesanne on laiendada ja süvendada teadmisi ning oskusi arvude (1000 000 piires) järjestamisest, rühmitamisest, võrdlemisest, kinnistada mõistete valimise ja rakendamise oskusi ning mõnesammuliste tüüpülesannete lahendamiseks vajalikke tegevusi. Luuakse eeldused lihtsate matemaatiliste tekstide ja mudelite mõistmiseks, omandatud oskuste teadlikuks kasutamiseks elukutse omandamisel. Süvendatult kirjeldatakse ja selgitatakse matemaatilisi tegevusi igapäevaste eluliste probleemide lahendamisel (palk, maksud, arved).

1.2. Täpsustatakse ja laiendatakse teadmisi geomeetriliste kujundite ja kehade tunnustest ja omadustest. Antakse kujutus pindala- ja ruumalaühikutest, õpitakse sooritama vastavaid arvutusi geomeetriaülesannete lahendamisel.

1.3. Laiendatakse põhiliste mõõtühikute kasutamise ja naaberühikuteks teisendamise oskusi. Lahendatakse tekstülesandeid, sealhulgas rakenduslikke ülesandeid; kujundatakse arusaam vajadusest kirjeldada elust tulenevaid probleeme matemaatilise tekstina; õpetatakse lugema ja koguma lihtsaid andmestikke, arvutama aritmeetilist keskmist; lugema ja koostama mõningaid tulp- ja sektordiagramme.

1.4. Oluline on kõigi omandatud arvutusoskuste kasutamine igapäevaste eluliste probleemide (laen, järelmaks, intress, alla- ja juurdehindlus) modelleerimisel ja lahendamisel, oskus kavandada oma tegevust lahendusstrateegia otsingul ja arvutamise võtete valimisel.

8.klass

Õppesisu 8. klassile	Taotletavad õpitulemused
Arvude moodustamine, lugemine ja kirjutamine;	1) järjestab naturaalarve 1 000 000 piires suuliselt ja kirjalikult;
Arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras. Arvu naabrid. Arvude kirjutamine järkude tabelisse ja	2) loeb, kirjutab, nimetab arve kasvavas ja kahanevas järjekorras 1 000 000 piires;

tabelist välja. Arvu esitamine järguühikute summana. Arvu koostamine antud järguühikutest. Järgu väikseima ja suurima arvu nimetamine.	
Arvude võrdlemine, suurendamine ja vähendamine mingi arvu võrra või mingi arv korda.	3) võrdleb arve 1 000 000 piires;
Arvude ümardamine antud järguni.	4) ümardab arve etteantud järguni (1 000 000 piires);
Rooma numbrid I–XXXV.	5) teab Rooma numbreid I–XXXV;
Kirjalik liitmine ja lahutamine 1 000 000 piires (üleminekuta ja üleminekuga). Liitmis- ja lahutamistehete õigsuse kontrollimine pöördtehetega. Tehete järjekord nelja- ja viietehtelistes ülesannetes. Ümarsulud. Kirjalik korrutamine ja jagamine ühe- ja kahekohalise arvuga. Kirjalik korrutamine ja jagamine täiskümnete ja -sadaadega. Kirjaliku korrutamise- ja jagamistehte kontrollimine pöördtehetega. Tundmatu tehtekomponendi leidmine (neli aritmeetilist tehet).	6) liidab, lahutab; korrutab, jagab ühe- ja kahekohalise arvuga 1 000 000 piires;
Ühenimeliste murdude liitmine ja lahutamine. Segaarvude liitmine ja lahutamine.	7) liidab ja lahutab ühenimelisi murde ja segaarve;
Ühenimeliste murdude korrutamine ja jagamine naturaalarvuga.	8) korrutab ja jagab murde naturaalarvuga;
Terviku leidmine osa järgi.	9) leiab tervikut osa järgi;
Kümnnendmurdude liitmine ja lahutamine kõigis raskusastmetes.	10) liidab ja lahutab kümnnendmurde;
Kümnnendmurdude korrutamine ja jagamine ühe- ja kahekohalise naturaalarvuga.	11) korrutab ja jagab kümnnendmurde ühe- ja kahekohalise naturaalarvuga;

Teemade soovitatav jaotus veerandite lõikes

I veerand

Arvude moodustamine, lugemine, kirjutamine (1 tund);

Arvu koostamine järguühikutest (1 tund);

Arvude kirjutamine järkude ja klasside kaupa tabelisse ja vastupidi (2 tundi) ;

Arvude esitamine järkarvude summana ja järguühikute kordsete summana (2 tundi);

Arvu naabrid, arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras (1 tund);

Arvude võrdlemine (3 tundi);

Arvude ümardamine (2 tundi)

Rooma numbrid I – XXXV (1 tund)

Kirjalik liitmine ja lahutamine 1 000 000 piires järgu ületamiseta (5 tundi)

Kirjalik liitmine ja lahutamine 1 000 000 piires järgu ületamisega (5 tundi)

Tehete järjekord (kuni neli tehet, sh ümarsulud) (3 tundi)

Tundmatu tehtekomponendi leidmine (tundmatu liidetava, vähendatava ja vähendaja leidmine) (2 tundi)

Täisarvude korrutamine ja jagamine 10-, 100-, 1000-ga. (2 tundi)

Nimega arvude teisendamine (3 tundi)

Nimega arvude liitmine, lahutamine järgu ületamiseta (eelneva ja/või vastuse teisendamisega) (2 tundi)

Nimega arvude liitmine, lahutamine järgu ületamisega (eelneva ja/või vastuse teisendamisega) (3 tundi)

II veerand

Kirjalik korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga (7 tundi).

Täisarvude korrutamine ja jagamine täiskümnete, -sadade ja –tuhandetega (7 tundi).

Tehete järjekord (2 tundi)

Täisarvude korrutamine ja jagamine kahekohalise arvuga. (10 tundi)

Nimega arvude korrutamine ja jagamine ühekohaliste arvudega, teisendamisega (5 tundi)

Nimega arvude korrutamine ja jagamine kahekohaliste arvudega, teisendamisega (5 tundi)

Aritmeetiline keskmine (3 tundi)

III veerand

Ühenimeliste murdude liitmine ja lahutamine (2 tundi)

Hariliku murru korrutamine ja jagamine naturaalarvuga (5 tundi)

Segaarvude liitmine ja lahutamine (5 tundi)

Segaarvude korrutamine ja jagamine täisarvuga (5 tundi)

Terviku leidmine osa järgi (5 tundi)

Pindala. Pindalaühikud, nende seosed, teisendamine. Tähistused: S, cm², dm², m², km². (5 tundi)

Ruudu ja ristküliku külgede mõõtmine, ümbermõõdu ja pindala arvutamine (10 tundi)

Pindalaühikud aar ja hektar (märkimine, kasutamine, seosed teiste mõõtühikutega, teisendamine) (5 tundi)

Kuubi ja risttahuka pinnalaotuste vaatlemine, võrdlemine (1 tundi)

Geomeetriliste kehade (kuup, risttahukas, silinder, kera, püramiid) äratundmine, erinevuste väljatoomine, iseloomustamine (1 tundi)

Telgsümmeetria (5 tundi)

IV veerand

Kümnnendmurdude liitmine ja lahutamine (10 tundi)

Puuduva tehtekomponendi leidmine (2 tundi)

Aritmeetiline keskmine (2 tundi)

Kümnnendmurdude korrutamine ja jagamine kahekohalise täisarvuga (10 tundi)

Tehete järjekord (3 tundi)

Puuduva tehtekomponendi leidmine (2 tundi)

Aritmeetilised tehted täis-arvudega 1 000 000 piires (5 tundi)

Aritmeetilised tehted kümnnendmurdudega (5 tundi)

Kogu õpitud materjali kordamine (10 tundi)

9.klass

Õppesisu 9. klassile	Taotletavad õpitulemused
I veerand	
Arvude lugemine ja kirjutamine 1t	1) loeb ja kirjutab arve 1 000 000 piires;

Arvude naabrid. Kasvav ja kahanev järjekord 1t Rooma numbrid I-XXXV. 1t	
Arvu esitamine järkarvude summana ja järguühikute kordsete summana. 1t Arvu koostamine järguühikutest. 1t	2) eristab järguühikuid;
Arvude võrdlemine. 2t	3) võrdleb arve 1 000 000 piires;
Ümardamine antud järguni. 3t	4) ümardab arve etteantud järguni (1 000 000 piires);
Kirjalik liitmine ja lahutamine üleminekuga Kirjalik korrutamine kahekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga Kirjalik korrutamine ja jagamine nulliga lõppeva kolmekohalise arvuga ($3217 \cdot 350$; $884250 : 270$) 5t Aritmeetilise keskmise leidmine.	5) liidab ja lahutab; korrutab ja jagab kahekohalise arvuga (1 000 000 piires);
Aritmeetiliste tehete õigsuse kontrollimine pöördtehetega.	6) kontrollib nelja aritmeetilise tehte õigsust vastava pöördtehetega;
Puuduva tehtekomponendi leidmine (tundmatu liidetava, vähendatava ja vähendaja leidmine) 3t	7) leiab puuduva tehtekomponendi;
Tehete järjekord (nelja- ja viietehtelistes ülesannetes sh ümarsulud)	8) määrab tehete järjekorra nelja- ja viietehtelistes ülesannetes;
Aritmeetiliste tehete õigsuse kontrollimine kalkulaatori abil.	9) kasutab kalkulaatorit;
Protsendi mõiste 1t Sajandikosade märkimise kolm moodust: kümnendmurruna, hariliku murruna, protsendina. 4t Protsentide võrdlemine. 2t	10) teab protsendi praktilist tähendust;
Hariliku murru teisendamine kümnendmurruks ja vastupidi. 4t Lõplik ja lõpmatu kümnendmurd. 3t	11) teisendab hariliku murru kümnendmurruks ja vastupidi;
Kümnendmurru korrutamine ja jagamine kahekohalise arvuga. 5t	12) korrutab ja jagab kümnendmurdu kahekohalise arvuga;
Pikkusühikud: <i>kilomeeter, meeter, detsimeeter, sentimeeter, millimeeter</i> ; Pindalaühikud: <i>ruutmillimeeter, ruutsentimeeter, ruutdetsimeeter, ruutmeeter, ruutkilomeeter, aar, hektar</i> ; Raskusühikud: <i>tonn, tsentner, kilogramm, gramm</i> ; Mahuühikud: <i>liiter, detsiliiter, milliliiter</i> ;	13) teab õpitud mõõtühikuid ja nende vahelisi seoseid;

Ajaühikud: sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund; Rahaühikud: <i>euro, sent</i> ; Ruumalaühikud <i>kuupsentimeeter</i> (cm ³), <i>kuupdetsimeeter</i> (dm ³), <i>kuupmeeter</i> (m ³); Ruumalaühikute teisendamine naaberühikuteks. 5 t	
Protsendi väljendamine kümnendmurruna ning kümnendmurdude väljendamine protsendina. 3t	14) väljendab protsente kümnendmurdudena ja vastupidi;
Protsendi leidmine arvust. Arvu leidmine protsendi järgi. 4t	15) leiab protsenti arvust ja arvu protsendi järgi;
Nimega arvude liitmine, lahutamine Nimega arvude korrutamine ja jagamine nii ühe- kui kahekohalise arvuga	16) liidab, lahutab; korrutab ja jagab nimega arve kahekohalise arvuga (teisendamisega);
Ruumala arvutamise valem ($V = a \cdot a \cdot a$, $V = a \cdot b \cdot c$). 2t Kuubi ja risttahuka ruumala arvutamine (ruumala arvutamine elulise materjali varal). 2t	17) arvutab ruudu ja ristküliku ümbermõõdu ning pindala; arvutab kuubi ja risttahuka ruumala kas mõõtmisel saadud või etteantud andmete järgi;
Ring, sektor. 1t Ring-, tulp- ja joondiagrammide tundmine, eristamine ja lugemine. 2t	18) loeb ring-, tulp- ja joondiagramme;
Lihtülesanded: ühetehtelised tekstülesanded ruumala, pindala, ümbermõõdu, aritmeetilise keskmise ja protsendi leidmiseks. Liitülesanded: kolme- ja neljatehteliste tekstülesannete koostamine ja lahendamine.	19) lahendab probleemsituatsioonide põhjal kuni kolmetehtelisi tekstülesandeid.

Teemade soovitatav jaotus veerandite lõikes

I veerand

Arvude lugemine ja kirjutamine; **(1 tund)**

Arvude naabrid; kasvav ja kahanev järjekord; **(1 tund)**

Arvu esitamine järkarvude summana ja järguühikute kordsete summana; **(1 tund)**

Arvu koostamine järguühikutest; **(1 tund)**

Arvude võrdlemine **(2 tundi)**

Rooma numbrid I-XXXV **(1 tundi)**

Ümardamine **(3 tundi)**

Pikkus-, raskus- ja aja-, mahu ja rahaühikute teisendamine **(5 tundi)**

Kirjalik liitmine ja lahutamine 1 000 000 piires järgu ületamiseta ja ületamisega **(5 tundi)**

Nimega arvude liitmine ja lahutamine 1 000 000 piires järgu ületamiseta ja ületamisega (eelneva ja/või vastuse teisendamisega) **(5 tundi)**

Tundmatu tehtekomponendi leidmine (tundmatu liidetava, vähendatava ja vähendaja leidmine) **(3 tundi)**

Täisarvude korrutamine ja jagamine kahekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga (sh aritmeetiline keskmine) **(5 tundi)**

Kirjalik korrutamine ja jagamine nulliga lõppeva kolmekohalise arvuga **(5 tundi)**

II veerand

Pikkus-, aja-, raskus- ja mahumõõtude ning rahaühikute liitmine ja lahutamine **(10 tundi)**

Nimega arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga **(2 tundi)**

Nimega arvude korrutamine ja jagamine kahekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga **(6 tundi)**

Tundmatu teguri, jagaja ja jagatava leidmine **(5 tundi)**

Pindalaühikud (ruutmillimeeter, ruutsentimeeter, ruutdetsimeeter, ruutmeeter, ruutkilomeeter, aar, hektar) **(2 tundi)**

Pindala arvutamine teisendamisega **(2 tundi)**

Harilike murdude teisendamine kümnendmurdudeks ja vastupidi **(4 tundi)**

Lõplik ja lõputu kümnendmurd **(3 tundi)**

Kümnendmurru korrutamine ja jagamine kahekohalise arvuga **(5 tundi)**

III veerand

Protsendi mõiste **(1tund)**

Sajandikosade märkimine (kümnendmurruna, hariliku murruna, protsendina) **(4 tundi)**

Protsendi väljendamine kümnendmurruna ja vastupidi **(3 tundi)**

Protsentide võrdlemine **(2 tundi)**

100% kui tervik **(1 tund)**

Ühe ja mitme protsendi leidmine **(4 tundi)**

Protsendi leidmise asendamine osa leidmisega (10, 20, 25, 50 ja 75% leidmise asendamine osa leidmisega $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$) **(4 tundi)**

Arvu leidmine protsendi järgi **(4 tundi)**

Ring, sektor (ringi ja ringjoone eristamine, sektori mõiste) **(1 tund)**

Kuup ja risttahukas (kuubi ja risttahuka pinnalaotused, eristamine, iseloomulikud jooned) **(1 tund)**

Ruumala, ruumalaühikud (kuupsentimeeter (cm³), kuupdetsimeeter (dm³), kuupmeeter (m³), seos 1 dm³ = 1 l. Ruumalaühikute teisendamine naaberühikuteks) **(2 tundi)**

Risttahuka ja kuubi ruumala arvutamine **(2 tundi)**

Ruumala arvutamine elulise materjali varal **(2 tundi)**

Joon-, tulp ja ringdiagrammid (tundmine, eristamine ja lugemine) **(2 tundi)**

Kümnendmurdude liitmine ja lahutamine **(1tund)**

Kümnendmurdude korrutamine ja jagamine 10, 100, 1000 **(1 tund)**

Kümnnendmurdude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga **(2 tundi)**

Kümnnendmurdude korrutamine ja jagamine kahekohalise arvuga **(5 tundi)**

Neli aritmeetilist tehet kümnnendmurdudega (nelja- ja viietehtelistes ülesannetes sh ümarsulud) **(5 tundi)**

Aritmeetiline keskmine (kümnnendmurrud) **(2 tundi)**

IV veerand

IV veerand on mõeldud eelkõige kordamiseks ja põhikooli lõpueksamiks valmistumiseks.

Numeratsioon (ümardamine, rooma numbrid, aritmeetiline keskmine **(5 tundi)**

Neli aritmeetilist tehet 1 000 000 piires naturaalarvudega, tehete järjekord **(5 tundi)**

Tundmatu leidmine (liitmisel, lahutamisel, korrutamisel ja jagamisel) **(5 tundi)**

Neli aritmeetilist tehet nimega arvudega **(10 tundi)**

Neli aritmeetilist tehet kümnnendmurdudega **(10 tundi)**.

Geomeetrilise materjali kordamine **(5 tundi)**.

Hariliku murru teisendamine kümnnendmurruks ja vastupidi, lõplik ja lõpmatu kümnnendmurd **(2 tundi)**

Protsendi teemade kordamine **(7 tundi)**

4. Soovitavad metoodilised artiklid

Kuusk, R. Tekstülesannete lahendamisoskuse uurimine. Eripedagoogika nr 32 Matemaatika I osa

Maila, M. 2009 Matemaatika omandatuse uurimismaterjal 1. Klassis. Eripedagoogika nr 32 Matemaatika I osa

Mutso, I. , Tröner, I. 2009 Teksti mõistmise mõju tekstülesande lahendamise edukusele. Eripedagoogika nr 32 Matemaatika I osa

Neare, V. 1998 Tekstülesannete lahendamine algoritmide abil. Eripedagoogika: Matemaatika

Plado, K. 1998 Tekstülesanne kui tekst. Eripedagoogika: Matemaatika

Viitar, E. 1996 Matemaatiliste elementaarskuste omandamisraskused. Töid eripedagoogikast XIV

Värv, E. 2009 Tööetapid „Arvu koostise“ õpetamisel. Eripedagoogika nr 32 Matemaatika I osa

AJALUGU

Õppetöö rõhuasetused 6.–7.klassis

Ajalooõpetuses lähtutakse õpilasest kui ajaloo osalejast. Õpilasel kujundatakse arusaam, et ajalugu on ka tema enda lugu. Toetatakse lapse isiklikele kogemustele ning eelnevatele teadmistele ja ettekujutustele, kesksel kohal on nende aktualiseerimine ja süstematiseerimine. Otstarbekas on „oma ajaloo” (eluloo) koostamine näiteks vanematelt ja vanavanematelt saadud teabe põhjal.

Õppetegevuse käigus omandatakse mitmesuguseid oskusi (küsimuste esitamine, teabe hankimine, eneseväljendamine), arendatakse koostööoskusi ja kujutlusvõimet. Uut teemat käsitlema asudes selgitatakse välja õpilase eelteadmised, et vältida võimalike väärkujutluste kinnistumist ja uute kujunemist. Õppetöös tuleb vastata kõigile ajalooalastele küsimustele ning vestluse käigus jälgida aktiivselt õpilaste ettekujutuste arengut.

6. klassis omandatakse teadmisi õpilaskeskse lähiümbruse kohta. 7.klassis keskendutakse juba laiemalt Eesti ajaloo tundmaõppimisele. Väga oluline on ajaloo õpetamisel muuseumide, ajalooa seotud paikade ja mälestiste külastamine ning minevikku kajastavate filmide vaatamine.

Taotletavad õpitulemused ja õppesisu 6.klassis

6. klassi lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi oma perekonnaga seotud minevikusündmuste vastu;
- 2) teab, et kodukoht ja elutingimused on ajaloo käigus muutunud;
- 3) tajub mineviku ja oleviku seoseid;
- 4) mõistab „põlvkonna” olemust;
- 5) mõistab ajalist järgnevust ajateljel, omab üldist ettekujutust kodukoha ajaloo perioodidest.

Õppesisu 35 tundi	Täpsustatud õpitulemused
Sissejuhatus. (5 tundi) Mis on ajalugu? Mida me minevikust mäletame? Suguvõsa ajalugu Minu suguvõsa Kordamine	• Selgitab oma sõnadega, mis on ajalugu ja milleks on vaja ajalugu. • Jutustab oma lapsepõlvest ja kodust. • Selgitab mõisteid sugupuu, põlvkond, esivanemad. • Koostab oma sugupuu (õed, vennad, isa, ema, vanaisa, vanavanaisa) ja väärtustab oma peret ja lähedasi.
Kuidas me ajaloost teada saame? Suulised ajalooallikad (8 tundi) Vanemate (ema, isa) lapsepõlve aegne elu maal. Vanemate lapsepõlve aegne elu linnas. Vanavanemate elu maal nende noorusajal. Vanavanemate elu linnas nende noorusajal. Kool läbi aegade. Toit inimeste elus eri aegadel. Eri ajastute inimeste rõivad. Kordamine.	• Kirjeldab elu maal vanemate lapsepõlveajal. • Kirjeldab elu linnas vanemate lapsepõlveajal. • Kirjeldab elu maal vanavanemate noorusajal. • Kirjeldab elu linnas vanavanemate noorusajal. • Nimetab olulisemaid muutusi koolis ja õppimises läbi aegade. • Kirjeldab, kuidas on muutunud aegade jooksul inimeste toitumusharjumused. • Kirjeldab, kuidas inimesed on läbi sajandite rõivastunud.
Kirjalikud ja esemelised ajalooallikad (11 tundi) Vanad asjad jutustavad minevikust.	• Toob näiteid, kuidas asjad on aja jooksul muutunud. • Selgitab, mis on muuseum ja mida seal

Muuseum. Muuseumikülastus. Kirjalikud ajalooallikad. Arhiiv. Vanad ehitised jutustavad minevikust. Rehetare. Õppekäik kodukoha vanemate ehitistega tutvumiseks. Ajaloo jäljed maastikul ja maapõues. Õppekäik kodukoha linnamäe, kivist kalme või muu ajaloojäljega tutvumiseks. Raamatud räägivad ajaloost. Filmid räägivad ajaloost. Kordamine.	hoitakse. • Nimetab oma kodukohas asuvaid muuseume ja on ühe ekspositsiooniga põhjalikumalt tutvunud, väärtustab vanu esemeid. • Selgitab, mis on arhiiv ja mida seal hoitakse. • Kirjeldab allikale toetudes (reaalsele objektile, pildile, filmile vms) erinevusi tänapäeva ja mineviku ehitiste vahel. • Kirjeldab rehetaret. • Nimetab ja kirjeldab oma kodukoha vanemaid ehitisi. • Kirjeldab, milliseid ajaloo jälgi võib maastikult ja maapõuest leida. • Nimetab ja kirjeldab mõne oma kodukoha linnamäe, kivist kalme või muud ajaloojälge. • Teab, et on olemas ajaloost jutustavaid raamatuid. • Arutab õpetaja suunamisel mõne ajalooainelise filmi teemal.
Ajaarvamisest. (7 tundi) Ajaarvamisest. Esimesed jäljed inimestest kodukohas. Kodukoht muinasajal. Keskaja jäljed kodukohas. Kodukoht 100 a tagasi. Eluolu kodukohas kaasajal. Kordamine.	• Selgitab, mis on sajand ja aastatuhat, eKr ja pKr. • Nimetab, kust on leitud esimeste inimeste jälgi kodukohas või selle läheduses. • Kirjeldab kodukohta muinasaja lõpul. • Kirjeldab kodukohta keskajal. • Kirjeldab kodukohta sajand tagasi. • Jutustab kodukoha uusehitistest ja eluolust kaasajal.
Õpitu kinnistamine. (3 tundi) Ekskursioon. Kordamine. Tasemetöö.	

Soovitavad materjalid õpetajale:

<http://www.estonica.org/et/Ajalugu/>

<http://www.histrodamus.ee>

miksike.ee/referaadid/toitumistavad.ppt

www.rehetrummi.eu/index.php/page_id/444 (rehielamu)

www.muuseum.ee

Taotletavad õpitulemused ja õppesisu 7.klassis

7. klassi lõpuks õpilane:

- 1) nimetab vanaaja olulisemaid kultuurisaavutusi;
- 2) selgitab õpitava ajalooperioodiga seostuvaid olulisemaid põhimõisteid;
- 3) nimetab tähtsamat muinasajast ja selle perioodidest (kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg);
- 4) selgitab üldisi fakte Eestist ja tema naabermaadest muinas- ning keskajal;
- 5) kirjeldab kõige üldisemal kujul keskaja olemust;
- 6) nimetab keskaja tähtsamaid leiutisi ja avastusi.

Õppesisu 70 tundi	Täpsustatud õpitulemused
Muinasaeg. (8 tundi) Ajaarvamisest. Kiviaeg. Karjakasvatuse ja põlluharimise algus. Metallide kasutuselevõtt. Looduslike tingimuste osa inimkonna arenemisel. Muinasaja ajajärgud ja nende üldiseloostus. Kordamine. Muinasaeg Eestis. (8 tundi) Jäaaeg. Eesti ala asustamine inimestega. Vanimad inimasulad Eestis. Muistsete eestlaste elu-olu. Karjakasvatuse ja põlluharimise algus Eestis. Eesti ala asustus I ja II aastatuhande vahetusel. Eestlased muinasaja lõpus. Eestlaste naabrid. Eestlaste naabruses tekivad riigid. Suhted naabritega. Kordamine.	- Selgitab, mis on sajand, aastatuhat, eKr, pKr. - Kirjeldab kiviaja inimese eluviisi ja tegevusalasid. - Selgitab, kuidas inimesed õppisid loomi kodustama ja põldu harima. - Nimetab pronksi ja raua eeliseid kiviga võrreldes. - Mõistab looduslike tingimuste tähtsust inimkonna arengus. - Nimetab muinasaja ajajärke (kivi-, pronksi- ja raua-aeg) ja iseloomustab neid lühidalt. - Nimetab ja näitab kaardil vanimaid inimasulaid (Pulli, Kunda) Eestis. - Kirjeldab eestlaste eluolu muinasajal. - Kirjeldab, milliseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutuselevõtmine. - Teab kodukoha linnuse asukohta, nimetab ja näitab kaardil teisi Eesti ala suuremaid linnuseid. - Jutustab eestlaste eluolust muinasaja lõpul, nimetab ja näitab kaardil Eesti suuremaid muinasmaakondi. - Nimetab muistsete eestlaste naabreid, näitab kaardil; - Iseloomustab suhteid erinevate naabritega.
Vanaaeg. (8 tundi) Vanaaja sisu ja üldiseloostus. Vanaaja kõrgkultuuride olulisus kas Vana-Ida, Vana-Rooma või Vana-Kreeka näitel. Kordamine	Nimetab ühe vanaaja kõrgkultuuri saavutusi
Keskajast ja feodaalkorrast. (8 tundi) Keskaja üldiseloostus. Põlluharimise areng keskajal. Talupoegade elu-olu. Feodaalide elu-olu. Keskaegsed linnad. Ristiusu kirik. Feodaalsed riigid. Ristisõjad. Kordamine. Eestlaste muistne vabadusvõitlus. (8 tundi) Tung itta Liivlaste ja lätlaste alistamine Muistse vabadusvõitluse algus. Ümera lahing. Lembitu. Madisepäeva lahing. Taanlased Põhja-Eestis.	- Nimetab keskaja seisused ja iseloomustab neid lühidalt. - Kirjeldab põllumajanduse arengut keskajal. - Jutustab talupoegade elust keskajal. - Jutustab feodaalide elust keskajal. - Selgitab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, kirjeldab keskaegse linna välisilmet ja eluolu. - Kirjeldab kiriku rolli ja tähtsust keskaja ühiskonnas. - Nimetab ristisõdade põhjusi. - Selgitab kes ja miks olid huvitatud Baltimaade vallutamisest. - Kirjeldab lühidalt liivlaste ja lätlaste ristiusustamist. - Jutustab Ümera lahingust. - Kirjeldab Madisepäeva lahingut. - Jutustab eestlaste võitlusest taanlastega.

Muistse vabadusvõitluse lõpp. Miks eestlased lüüa said? Kordamine Eestlased võõra võimu all. (6 tundi) Eesti ala pärast vallutust. Jüriöö ülestõus. Keskaegsed linnad Eestis. Keskaegne Tallinn. Reformatsioon. Reformatsiooni mõju kultuuri arengule. Kordamine. Eestlaste naabrid XIII-XV sajandil. (4 tundi) Liivlased, lätlased, leedulased, Soomlased, rootslased. Venelased. Kordamine. Eesti varauusajal. (6 tundi) Liivi sõda. Eesti Rootsi riigi koosseisus. Eestikeelse koolihariduse algus. Tartu Ülikool. Suur nälg. Kordamine	• Kirjeldab Tartu ja Saaremaa alistamist. • Nimetab muistses vabadusvõitluses eestlaste lüüasaamise põhjusi, väärtustab vabadust. • Kirjeldab eestlaste elus toimunud muutusi pärast maa vallutamist. • Nimetab Jüriöö ülestõusu põhjusi ja jutustab ülestõusu käigust. • Nimetab ja näitab kaardil Eesti keskaegseid linnu. • Kirjeldab Tallinna näitel keskaegset linna. • Seletab oma sõnadega reformatsiooni olemust ja mõju kultuuri arengule. • Kirjeldab olulisemaid muudatusi Baltimaade rahvaste elus. • Jutustab muutustest rootslaste ja soomlaste elus. • Kirjeldab venelaste elus toimunud olulisemaid muudatusi. • Nimetab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi. • Kirjeldab, millised muutused toimusid talurahva elus ja linnade arengus Rootsi ajal. • Nimetab ja iseloomustab Rootsi ajal hariduses toimunud muutusi. • Selgitab ülikooli asutamise tähtsust. • Nimetab suure näljaaja põhjusi ja tagajärgi.
Suured leiutused ja avastused. (10 tundi) Teaduse ja tehnoloogia areng keskaja lõpul. Trükikunsti leiutamine. Esimesed eestikeelsed raamatud. Tulirelvade kasutuselevõtmine. Linnade kaitseehitiste muutumine. Meresõidu arenemine. Ameerika avastamine. Esimene teekond ümber maailma. Asumaade vallutamine. Orjakaubandus. Kordamine	• Nimetab hiliskeskajal toimunud teaduse ja tehnoloogia saavutusi. • Selgitab, milles seisnes trükikunsti tähtsus kultuuri arengus. • Selgitab, milles seisnes esimeste eestikeelsete raamatute väljaandmise tähtsus, väärtustab raamatuid. • Kirjeldab muutusi sõjanduses seoses püssirohu kasutuselevõtmisega. • Põhjendab kaitserajatiste muutmise vajalikkust. • Nimetab muutusi meresõidu arengus. • Selgitab Kolumbuse tähtsust ajaloos. • Jutustab esimesest reisist ümber maailma. • Selgitab, mida töid endaga kaasa maadeavastused.
Õpitu kinnistamine (3 tundi) Õppekäik/ekskursioon Kordamine. Tasemetöö	

Soovitatavad materjalid õpetajale:

Minevik jutustab 7.kl.Hillar Palamets

Euroopa, maailma kaart.

Ajaloom kontuurkaardid 6.klassile

Eesti ajaloo töövihik 5.kl. Tiia Toomet

Ajalugu 5.kl.E.Hergauk,M.Laar,M.Tilk AVITA 1997,2002

Film „Koopa inimese jälgedes“

<http://www.estonica.org/et/Ajalugu/>

<http://www.histrodamus.ee>

<http://www.slideshare.net/Aire68/ameerika-avastamine> - Ameerika avastamine

<http://www.slideshare.net/guest7ed5b4/tehnikasaavutused-ja-metallurgia> -Tehnika areng

keskaja lõpul. Uued leiutised. Tehnikasaavutused. Metallurgia

Õppetöö rõhuasetused 8.-9. klassis

8. ja 9. klassis keskendutakse Eesti ajaloo õppimisele seoses Euroopa ja maailma ajalooga. Euroopas ja maailmas toimunud sündmusi käsitletakse eeskätt Eesti ajaloo paremaks selgitamiseks ja ilmestamiseks. Ajalooõpetuse puhul seni olulisena rõhutatud põhimõtetele lisandus 8.-9. klassis vajadus pöörata tähelepanu otsustele ja kaudsetele põhjuslikele seostele.

8. klassi ajalooõpetuses lähtutakse kontsentrisuse põhimõttest. Taotluseks on tuua selgelt esile seosed varemõpitu ja –kõnelduga, et võimaldada sel moel äratundmistunde tekkimist. Võimaluse korral korraldatakse õppekäike muuseumidesse ja ajaloolistesse paikadesse, näidatakse filme, mis kajastavad minevikus toimunud sündmusi jne. Rõhutatakse, et Euroopas toimunud sündmused on tugevasti mõjutanud Eestis toimunud sündmusi (sõjad, revolutsioonid, tootmissuhete muutused jms). Ajateljele kantakse Euroopas toimunud sündmused, mis mõjutavad Eesti ajalugu.

9. klassis üldistatakse seni Eesti ja Euroopa ajaloo kohta õpitut, paigutades selle maailma ajaloo konteksti. Ajateljele kantakse kogu maailmas toimunud sündmused, mis on mõjutanud Eesti ajalugu.

Taotletavad õpitulemused ja õppesisu 8.klassis

8. klassi lõpuks õpilane:

- 1) selgitab üldisi fakte uusaja sündmustest ja inimeste elu-olust Eestis kuni Esimese maailmasõja lõpuni;
- 2) nimetab Euroopa ja maailma uusaja tähtsamaid sündmusi, mis on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 3) tunneb huvi Eesti mineviku vastu Euroopas;
- 4) teab, et Euroopas toimunud sündmused on oluliselt mõjutanud Eesti ajalugu;
- 5) kirjeldab, kuidas majanduslikud ja ühiskondlikud muutused on mõjutanud inimeste elukorraldust;
- 6) teab, et inimeste teadmised on arenenud suhtlemises teiste rahvastega;
- 7) mõistab sõdade erisust seoses ajaperioodiga;
- 8) kõrvutab ajateljel mõningaid olulisi Eestis ja Euroopas toimunud sündmusi;
- 9) tunneb ajaperioodi iseloomulikke tunnuseid.

Õppesisu 70 tundi	Täpsustatud õpitulemused
Maailm uusajal (10 tundi) Mis on uusaeg? Euroopa uusaja algul Ameerika iseseisvussõda ja USA sünd Suur Prantsuse revolutsioon Napoleoni sõjad. Euroopa pärast Napoleoni sõdu Tööstusrevolutsioon	• Nimetab uusaja alguseks loetavaid sündmusi, kannab need ajateljele. • Nimetab Ameerikasse väljarändamise põhjusi, • jutustab ameeriklaste võitlusest iseseisvumise eest. • Selgitab Prantsuse revolutsiooni põhjusi, tagajärgi ja mõju. • Nimetab muutusi Prantsusmaa sõjaväes. • Selgitab, mida tähendab, et kõik inimesed on

Muuseumitund/filmitund Kordamine	seaduse ees võrdsed. • Nimetab Napoleoni juhtimisel peetud olulisemaid lahinguid ja nende tulemusi. Jutustab, milles seisnesid olulisemad muudatused Euroopas pärast Napoleoni lüüasaamist. • Kirjeldab, millised olulised muutused kaasnesid tööstusliku pöördega.
Eesti Tsaari-Venemaa võimu all (10 tundi) Põhjasõda. Peeter I Eesti pärast ühendamist Venemaaga. Muudatused majanduses. Talupoegade koormiste suurendamine Pärisorjus. Pärisorjuse kaotamine ja asendamine teoorjusega Mõisnike elu-olu Teorendilt raharendile. Talude päriseksostmine. Talurahvarahutused. Mahtra sõda Muuseumitund/filmitund/õppekäik Kordamine	• Nimetab Põhjasõja põhjusi ja tagajärgi. Teab Peeter I seoseid Eestiga. Nimetab Balti erikorra tunnuseid. • Nimetab olulisemaid muudatusi majanduses. Kirjeldab, mida tähendab pärisorjus ja millised olid talupoegade koormised. Nimetab talurahvarahutuste põhjusi • Kirjeldab muutusi, mis toimusid seoses pärisorjuse kaotamisega • Kirjeldab mõisnike elu-olu ja selles toimunud muutusi • Selgitab, milles seisnes uus talurahvaseadus. Kirjeldab, milles seisnes üleminek raharendile. Toob seoses raharendi ja talude päriseksostmisega paralleele tänapäevaga. • Nimetab talurahvarahutuste põhjusi, jutustab Mahtra sõjast
Eesti talurahva elu (10 tundi) Talupere. Talu hooned Talupere aastaringsed tööd Talurahva söök ja söögikombed Rahvakalender ja rahvakombed Talurahvakoolid Kordamine	• Nimetab talupere liikmeid ja nende kohustusi. Kirjeldab taluhooneid ja nende otstarvet • Nimetab ja kirjeldab iga aastaaja olulisemaid talutöid • Nimetab põhilisi sööke ja jooke ning kirjeldab söögikombeid, võrdleb neid tänapäevastega • Nimetab olulisemaid rahvakalendri tähtpäevi, võrdleb nende tähistamist tänapäevaste traditsioonidega. • Võrdleb üldjoontes valda ja kihelkonda, valla- ja kihelkonnakooli. Kirjeldab õppetööd talurahvakoolis. Mõistab ja põhjendab hariduse tähtsust talurahva jaoks
Rahvuslik ärkamisaeg (10 tundi) Ärkamisaja eellugu. Kr. J. Peterson Fr. R. Kreutzwald. „Kalevipoeg“ J.V. Jannsen ja „Postimees“ Vanemuise Selts. I üldlaulupidu L. Koidula. Eesti teatri algus J. Hurt C.R. Jakobson Kordamine	• Kirjeldab lühidalt estofiilide tegevust talurahva huvides. • Teab eestlaste võimalustest õppida Tartu ülikoolis. • Jutustab, kes oli Kr. J. Peterson • Nimetab põhilisi fakte Fr. R. Kreutzwaldi elust. • On lugenud (kuulnud) katkendeid „Kalevipojast“, selgitab selle saamislugu ja tähtsust • Kirjeldab Jannseni tegevust • Kirjeldab I üldlaulupidu, mõistab selle olulisust. • Jutustab L. Koidula tegevusest ja loomingust.

	Võrdleb tollast teatrit tänapäevasega • Nimetab J. Hurda algatatud rahvuslikke üritusi, mõistab nende tähtsust • Nimetab C. R. Jakobsoni tegevusi, mõistab nende tähtsust • Nimetab olulisemaid sündmusi ja isikuid rahvusliku ärkamisaja ajaloos, põhjendab nende tähtsust eestlaste jaoks
Tööstuse areng. Venestamisaeg (8 tundi) Esimesed vabrikud ja raudteed Eestis Töölise elu Venestamisaeg. Rahvuslik liikumine venestamisajal. EÜS ja Eesti rahvusvärvide algus J. Tõnissoni ja „Postimees“. Karskus- ja spordiselsid. G. Lurich Muuseumitund/filmitund/õppekäik Kordamine	• Nimetab esimesi vabrikuid Eestis ja näitab kaardil linnu, kus need asusid. Selgitab, millised võimalused avas raudteede rajamine • Kirjeldab vabrikutöölise elu. Võrdleb seda tänapäevaste töötingimustega • Kirjeldab venestamist koolides • Jutustab EÜS-i lipu saamise lugu ja nimetab rahvusvärvide tähendusi • Kirjeldab J. Tõnissoni rahvusliku tegevuse tähtsust. Mõistab ja nimetab seltside asutamise eesmärgi ja nende olulisust eestlaste jaoks
Eesti XX sajandi alguses (8 tundi) Eesti majandus XX sajandi algul 1905.-1907. aasta revolutsioon. Revolutsioonisündmused Eestis. Mõisate põletamine. Karistussalgad. Eesti enne I maailmasõda. Väljarändamine Eesti kultuur XX sajandi algul Muuseumitund/filmitund/õppekäik Kordamine	• Nimetab olulisemaid muutusi Eesti majanduses. Põhjendab, miks suurenes linnade elanikkond. Kirjeldab olukorda põllumajanduses, nimetab uusi põllutöömehi • Nimetab majanduskriisi põhilisi tunnuseid. Teab ja kirjeldab lühidalt, miks Venemaal ja Eestis algas revolutsioon. Kirjeldab revolutsioonisündmusi Eesti linnades ja maal. Nimetab revolutsiooni tulemusi. • Jutustab, millised muudatused leidsid Eestis aset kirjeldatud ajal. Nimetab väljarändamise põhjust, näitab kaardil väljarändajate sihtkohariiki. • Nimetab olulisemaid koole ja Eesti teatreid. Nimetab mõningaid Eesti kirjanikke, kunstnikke ja heliloojaid. Kirjeldab lühidalt Eesti Rahva Muuseumi tähtsust.
Maailm I maailmasõja eel (8 tundi) Suured leiutused ja avastused. Suurriikide ajastu (Briti impeerium, Ameerika Ühendriigid, Tsaari-Venemaa, Saksamaa, Prantsusmaa) I maailmasõja põhjused ja algus. 1917. aasta revolutsioon Venemaal. Nõukogude võimu kehtestamine. I maailmasõja lõpp Muuseumitund/filmitund/õppekäik	• Nimetab olulisemaid leiutusi ja avastusi (elektir, kino, auto, lennuk), seostab nende tähtsust isiklike kogemustega. • Näitab kaardil suurriike ja mõnda nende riikide asumaaadest. • Nimetab I maailmasõja põhjused ja osapooled. • Nimetab Veebruarirevolutsiooni põhjust ja tulemusi, kirjeldab nõukogude võimu kehtestamist ja teab, kes oli Lenin. • Nimetab I maailmasõjas kasutusele võetud uusi relvaliike, teab ja kirjeldab sõja tagajärgi • Teab ja nimetab, millise riigi sõjaväes sõdisid

Kordamine Eestist saab iseseisev riik (6 tundi) Eestlased I maailmasõjas Eesti 1917. aastal Eesti 1918. aastal Muuseumitund/filmitund/õppekäik Kordamine Tasemetöö	eestlased. Mõistab ja põhjendab, miks inimesed enam sõdida ei tahtnud. Teab ja selgitab, et tsaarivõimu kukutamine Venemaal andis Eestile võimaluse iseseisvumist taotleda. Teab Päästekomitee ja K. Pätsi rollist iseseisvuse väljakuulutamisel. Mõistab ja selgitab Eesti Vabariigi sünni tähtsust kõigi eestlaste jaoks.
--	--

Taotletavad õpitulemused ja õppesisu 9.klassis

Põhikooli lõpetaja:

- 1) tunneb huvi Eesti riigi mineviku vastu;
- 2) teab, et maailmas toimunud sündmused on otseselt või kaudselt mõjutanud nii Eestis kui ka mujal Euroopas toimunud sündmusi;
- 3) omab üldist ettekujutust Eesti ajaloost ja sellega seoses üldjoontes kogu maailma ajaloost;
- 4) mõistab, et eri ajastute kultuuri-, teaduse- ja tehnikasaavutused on olnud edasiviivaks jõuks riikide (ka Eesti) arengus;
- 5) teab, et poliitikal on suur roll maailma riikide omavahelistes suhetes;
- 6) kujutab ajateljele toetudes ette maailmas toimunud olulisemaid sündmusi;
- 7) nimetab oma põhiõigusi ning kohustusi Eesti Vabariigi kodanikuna;
- 8) kirjeldab Eesti riigi valitsemiskorda;
- 9) väärtustab oma kodumaad ning Eesti Vabariigi kodanikuks olemist.

Õppesisu 35 tundi	Õpitulemused
Eesti Vabadussõda (4 tundi) Vabadussõja algus. Kaitse korraldamine. Välismaine abi. Eesti vabastamine. Sõda sakslastega. Võnnu lahing. Vabadussõja lõpp. Tartu rahu Muuseumitund/õppekäik Kordamine	- Nimetab Vabadussõja puhkemise põhjusi ning vastaseid, kellega eestlastel tuli Vabadussõjas võidelda. - Kirjeldab Vabadussõja kulgu ja sellega seotud isikute tegevust (J. Laidoner, J. Pitka, J.Kuperjanov). - Nimetab ja näitab kaardil Vabadussõja olulisemaid lahinguid - Oskab selgitada Tartu rahu tulemusi ja tähtsust
Eesti Vabariik 1918-1940 (6 tundi) Asutav Kogu ja maareform Eesti Vabariigi sise- ja välispoliitika Põllumajandus, tööstus, kultuur ja haridus Eesti Vabariigis Kordamine	- Põhjendab maareformi olulisust. - Oskab kasutada olulisi mõisteid: põhiseadus, demokraatia, Riigikogu, valitsus. - Teab ja nimetab mõningaid olulisi fakte Eesti Vabariigist.
Maailm kahe maailmasõja vahel (4 tundi) Saksamaa pärast I maailmasõda Kommunistlik Nõukogude Liit Asumaad ja rahvuslik vabadusliikumine	- Kirjeldab, milline oli olukord Saksamaal enne ja pärast Hitleri võimuletulekut. - Nimetab natside vägivallategevusi ja oskab neile hinnangut anda. - Kirjeldab, milline oli olukord Nõukogude Liidus, nimetab põhilisi fakte selle

Kordamine	majanduspoliitikast ja nimetab olulisi isikuid. Oskab Nõukogude Liidus rakendatud terrorile hinnangut anda. • Teab asumaade tähendust ja selgitab, miks suurriigid endale asumaid soovisid. • Näitab kaardil mõningaid asumaid. • Mõistab ja selgitab, miks asumaad iseseisvuda soovisid. Kirjeldab ühe asumaa iseseisvumise lugu.
Eesti kaotab iseseisvuse. 1939-1940 (4 tundi) Molotovi-Ribbentropi pakt. Baaside leping. Eesti okupeerimine ja liitmine NSV Liiduga. Esimene Nõukogude aasta. Kordamine	• Jutustab, mis seisis paktis ja selle salaprotokollis, mõistab ja põhjendab selle tähtsust Eesti ajaloo seisukohalt • Teab ja kirjeldab Nõukogude sõjaväebaaside Eestisse toomist. • Kirjeldab Eesti okupeerimist ja liitmist Nõukogude Liiduga ja sellega kaasnenud muudatusi, annab Nõukogude Liidu tegevusele oma hinnangu.
Teine maailmasõda 1939-1945 (4 tundi) II maailmasõja käik II maailmasõda ja Eesti Sõjasündmused Eestis 1944 Kordamine	• Teab ja nimetab II maailmasõja puhkemise põhjusi, nimetab olulisemaid sõdinud riike ja näitab neid kaardil. • Selgitab, kes olid omavahel liitlased. Kirjeldab II maailmasõja tagajärgi Eestile ja eestlastele.
Eesti ja muu maailm pärast II maailmasõda (5 tundi) Maailm pärast II maailmasõda. Külm sõda Nõukogude Eesti Kommunistliku süsteemi kokkuvarisemine Eesti taasiseseisvumine Muuseumitund/õppekäik Kordamine	• Kirjeldab, milliseks kujunes Euroopa pärast II maailmasõda, näitab kaardil. • Iseloomustab külma sõja olemust, nimetab olulisemad avaldumise valdkonnad ja vormid. • Kirjeldab rahva elu-olu Nõukogude Eestis, nimetab olulisi muudatusi tööstuses ja majanduses. • Kirjeldab märtsiküüditamist, mõistab rahva kannatusi ja väljendab oma suhtumist. • Nimetab sündmusi, mille tõttu Eesti taasiseseisvumine võimalikuks sai. • Selgitab, kuidas mõjus 50 aastat nõukogude võimu Eesti majandusele. • Nimetab taasiseseisvumisega seotud olulisemaid sündmusi ja isikuid. • Mõistab ja põhjendab Eesti Vabariigi taasiseseisvumise olulisust
Ühiskonnaõpetus (8 tundi) Põhiseadus. Eesti riigi sümbolid Valimised Riigikogu Riigipea. Valitsus Korraldus Riigikaitse Kohus	• Selgitab, mis on põhiseadus. • Selgitab, mida tähendab õigus seaduse võrdsele kaitsele. • Nimetab kodaniku olulisemaid õigusi ja kohustusi. • Nimetab kolm võimu, millele riik toetub. • Nimetab Eesti riigi sümboleid. • Nimetab demokraatlike valimiste

Ekskursioon/õppekäik Kordamine Tasemetöö	üldpõhimõtteid, selgitab, kes võivad valida ja kuidas toimub hääletamine. • Nimetab, millised valimised Eestis toimuvad ja milleks • korraldatakse rahvahääletusi. • Selgitab, mis on Riigikogu ja kes seal töötavad, nimetab mõningaid Riigikogu ülesandeid. • Nimetab Eesti presidendid. • Selgitab presidendiks saamise tingimusi ja presidendi ülesandeid. • Nimetab Eesti peaministri ja kirjeldab valitsuse ülesandeid. • Kirjeldab lühidalt Politsei- ja Piirivalveameti ülesehitust ja nimetab selle ülesandeid. • Selgitab politsei töö tähtsust ja teadvustab seaduskuulekuse olulisust • Mõistab riigikaitse vajalikkust, nimetab Eesti Kaitsejõudude peamisi osi ja ülesandeid, teadvustab oma kohust teenida kaitseväes. • Kirjeldab lühidalt Eesti kohtusüsteemi ja kohtu ülesandeid.
--	---

Soovitatavad materjalid õpetajatele:

Ajakiri „Imeline Ajalugu“ (AS Äripäev)

M. Harjula. Eesti 1914-1922 (Tänapäev 2011)

M. Salupere. Tuhandeaastane Tartu (Vanemuise Selts 2011)

S. Zetterberg. „Eesti ajalugu“ (Tänapäev 2011)

T. Tannberg. Eesti mees Vene kroonus (Ilmamaa 2011)

T. Vahter. Vaba riigi tulek. 1991. Kuus otsustavat kuud (Eesti Ajalehed 2011)

Materjalid internetis:

8. klass

<http://www.slideshare.net/Aire68/suur-prantsuse-revolutsioon-presentation>

<http://www.slideshare.net/tiinakull/suur-prantsuse-revolutsioon-i>

<http://www.slideshare.net/tiinakull/suur-prantsuse-revolutsioon-iii>

<http://kaiaajalugu.weebly.com/potildehjasotildeda.html> (Põhjasõda)

E. Vilde, Mahtra sõda

<http://www.slideshare.net/katrisilla/napoleon-bonaparte-2459519>

<http://www.folklore.ee/Berta/> (Eesti rahvakalendri tähtpäevade andmebaas)

<http://www.slideshare.net/anukell/rahvuslik-liikumine>

<http://kaiaajalugu.weebly.com/aumlrkamisaeg.html> (ärkamisaeg, Jannsen)

<http://www.slideshare.net/AnuFedorchuk/jakob-hurt-1132345>

<http://www.slideshare.net/ivi33/c-r-jakobson>

<http://kaiaajalugu.weebly.com/esimene-uumlldlaulupidu.html>

<http://www.slideshare.net/kris517/esimene-maailmasda-3964102>

9. klass

<http://www.slideshare.net/uhisgum/vabadussda-5824095>

http://www.filmi.arhiiv.ee/index.php?is_inc=galerii&lang=est&separ_l=1&show=fotonaitused&gid=4 Tartu rahu

<http://www.slideshare.net/moks11/teine-maailmasda-6642567>

<http://www.youtube.com/watch?v=LPMKKP8b49g> (Eesti II maailmasõja ajal 1939-1941)

http://www.youtube.com/watch?v=MVvj9TZgJuw&feature=watch_response (Eesti II maailmasõja ajal, Saksa okupatsioon kuni 1944)

<http://www.youtube.com/watch?v=XPuklVpv0OE&feature=related> (Eesti II maailmasõja ajal, Saksa okupatsioon 1944 sügisest alates)

<http://www.slideshare.net/kudisiim/klm-sda-228408> (külmsõda)

<http://www.slideshare.net/egon93/eesti-taasiseseisvumine> (isikud, sündmused piltides)

INGLISE KEEL

Üldised eesmärgid:

Õpilane :

- Õpib kuulama ja mõistma igapäevast võõrkeelset kõnet ja vestlust;
- Tunneb võõrkeele hääldust, intonatsiooni ja rütmi;
- Omandab sõnavara, mis on vajalik elementaarseks eluliseks toimetulekuks;
- Suudab ja julgeb realiseerida oma kõnesoovi eluliselt vajalikes situatsioonides;
- Orienteerub igapäevases lihtsas verbaalses teabes;
- Oskab täita lihtsamaid tarbekirja blankette;
- Õpib kasutama sõnaraamatuid, vestlussõnastikke;
- Omandab elementaarsed keeleteadmised ja oskab neid kõnes kasutada;
- Tunneb õpitavat võõrkeelt kõnelevaid maid ja nende rahvaid.

Inglise keele õppe rõhuasetused 5. klassis

Võõrkeeleõpetus 5. klassis on eelkõige propedeutilise suunitlusega: õpilasi valmistatakse ette keeleoskuse omandamiseks. Oluline on, et õpilased saaksid elementaarsed teadmised võõrkeele eripärast, et nad hakkaksid tajuma võõrkeelele omast kõla, intonatsiooni.

Keeleõpetuse eesmärk on õpetada kasutama keelt loomulikes suhtlusolukordades. Seepärast on õpetaja ülesandeks luua klassis võimalikult loomulik keelekeskkond. Sellele aitavad kaasa erinevad õppemeetodid, mille käigus kujundatakse suhtlus- ja käitumisoskusi.

5. klassis on esmatähtis kuulamisoskuse ja kuuldust arusaamise oskuse arendamine. Õpilasi õpetatakse aktiivselt kuulama, eristama üksikuid sõnu, väljendeid, lauseid, aga ka hääletooni ja intonatsiooni. Kuulamisoskuse kujundamine on vahetult seotud matkimise ja järelekordamisega ning artikulatsiooniaparaadi arendamisega. Oluline on õpetada märkama ka kõneleja miimikat ja žeste, sest need toetavad kõne mõistmist. Õpilane omandab oskuse reageerida initsiatiivsele repliigile (küsimus, teade, korraldus).

Keeleõppes kasutatakse suulise eelnevuse printsiipi: keeleüksused, mida laps hakkab lugema ja kirjutama, omandatakse eelnevalt suulises kõnes. Kompleksselt arendatakse kõiki osaoskusi.

Õppesisu ja taotletavad õpitulemused 5. klass

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Kõnearendus- ja lugemisteemad	
Mina (nimi, sugu, vanus)	• tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid suulises kõnes ja kirjalikes lühikestes tekstides, saab aru nende tähendusest;
Perekond (ema, isa, õde, vend)	• vastab lühikestele väga lihtsatele küsimustele õpitu ulatuses; oskab esitada väga lühikesi lihtsaid küsimusi;
Kool, klass	• tunneb tähestikku, tunneb ära õpitud sõna kirjapildi;
Kodu (maja, linnas-maal, tuba, mööbel)	• oskab teha ära kirja võõrkeelsetest tekstidest; • oskab kirjutada oma isikuandmeid;

	• suhtub positiivselt võõrkeele õppimisse.
Suhtlusoskused Tervitamine, hüvastijätmine Enda tutvustamine Palumine, tänamine	• Oskab ennast tutvustada • Oskab lihtsamaid keelendeid: tervitada, jätta hüvasti, küsida kaaslase nime, paluda ja tänada
Kuulamisoskused • Üksikute sõnade ja sõnaühendite kuulamine • Õpetaja korralduste kuulamine • Laulude ja luuletuste kuulamine	Kuulamisel saab aru • Saab aru õpetaja antud lihtsamatest töökorraldustest ja oskab neid täita. • Saab aru lihtsamatest temale tuttavateset sõnadest, lausemudelitest.
Kirjutamisoskused • Suurte ja väikeste kirjatähtede kalligraafiliselt õige kirjutamine • Tähtede omavahelised seosed • Ärakirjutamisharjutused	Kirjutamisel oskab • Oskab õigesti kirjutada lihtsamaid õpitud sõnu
Lugemisoskused • Tähestiku lugemine • Lausetest ja õpitud sõnadest koosnevate lühitekstide lugemine	Lugemisel saab aru • Saab aru lihtsamatest temale tuttavateset sõnadest ja lausetest • Oskab lugeda õpitud dialooge ja lühitekste
Hääldusoskused • Häälikute korrektne hääldamine • Silbi- ja sõnarõhud	
Keeleteadmised • Nimisõnad (ainsus ja reeglipärane mitmus) • Artikkel (umbmäärane ja määrav) • Arvsõnad (põhiarvsõnad 1-10) • Asesõnad (isikulised, omastavad) • Tegusõnad (be, have 1. ja 3. pöördes) • Tegusõna vormistik (Present Simple) • Eessõnad (on, in) • Lauseõpetus (lihtlause jaatav ja eitav vorm) • Tähestik (tähtede nimetus ja nende	

häälimine)	
------------	--

Õppevara

Tea kirjastus Study Book Wow! 3 Ice-cream island 2008

Tea kirjastus My Own Busy Book Wow! 3 Ice-cream Island 2008

Wow! 3 Pupil`s CD –ROM

Wow! 3 Õpetaja audio-CDd

Wow! 3 Õpetajaraamat

Wow! 3 Testid

Inglise keele õppe rõhuasetused 6.–7. klassis

Kujundatakse elementaarseks suhtlemiseks vajalik sõnavara. Õpitakse moodustama ning kasutama grammatiliselt õigeid lauseid õpitud sõnavara ja keeleteadmiste piires. Kujundatakse kõnelemissoovi ja suhtlemisjulgust, arendatakse õpitud sõnade hääldus- ja kirja- pildi kokkusobitamist, kujundatakse lugemisoskust.

Kõnelemisoskuse arendamiseks õpetatakse õpilasi kasutama kompensatoorseid strateegiaid (üleküsimine, uuesti alustamine) ja mitteverbaalseid väljendusvahendeid (žestid, miimika, imiteerimine).

Jätkuvalt kasutatakse suulise eelnevuse printsiipi: see, mida laps hakkab lugema ja kirjutama, omandatakse eelnevalt suulises kõnes. Kompleksselt arendatakse kõiki osaoskusi.

Õppesisu ja taotletavad õpitulemused 6. klass

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Kõnearendus- ja lugemisteemad • Mina ise (välimus, riietus). • Minu pere ja lemmikloomad (pereliikmed, lemmikloomad). • Minu kodukoht (loodus, loomad, ilm, aastaajad). • Minu kool ja klass (koolipäev, sõbrad, õpetajad). • Minu päev (igapäevased toimingud, toit, söömine). • Signaalsõnad (põhiarvud, nädala-päevad, kellaajad, aastaajad, värvid).	• saab aru õpitud sõnadest ja lühikestest lausetest; • reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele; • mõistab lihtsaid sagedamini esinevaid väljendeid ja sõnu sisaldavaid tekste; • kasutab õpitud sõnu ja väljendeid oma (küsimuste esitamine, küsimustele vastamine) vajaduste väljendamiseks; • suudab kirjutada lühikesi lauseid ja fraase enda ja oma lähima ümbruse kohta.
Suhtlusoskused	

• tervitamine ja hüvastijätt • enda ja teiste esitlemine • tänamine • vabandamine • telefoninumbri ütlemine • millegi ulatamine ja vastuvõtmine • õnnitlemine ja head soovid jõuludeks, uueks aastaks	
Kuulamisoskused • rollimängude kuulamine lindilt • õpetaja antud korralduste kuulamine • kaasõpilaste kuulamine • laulude ja luuletuste kuulamine	Kuulamisel saab aru • korraldustest, mida õpetaja tunnis kasutab • lihtsamatest pöördumistest • jõukohastest tekstidest (õpitud sõnavara ja lausemallid, arusaadav sisu)
Kõnelemisoskused • õpitud sõnade ja lausemodelite abil lühijutukese koostamine • oma nime, vanuse ütlemine • luuletuse, laulu peasteadmine • repliikide järjestamine dialoogiks	Kõnelemisel oskab • rääkida endast, oma kodust, perekonnast • tutvustada ennast ja oma sõpra • ütelda oma aadressi • soovida õnne sünnipäevaks • väljendada kellaaega täistundides • väljendada päevaaegu, aastaagu • ütelda oma telefoninumbrit
Lugemisoskused • õpiku teksti lugemine • käekirjalise teksti lugemine (tahvlilt, töölehel, oma vihikust) • lühiteadete lugemine tahvlilt • luuletuse lugemine	Lugemisel saab aru • tuttava sõnavaraga lühitekstidest • lühikesest tööjuhendist
Kirjutamisoskused • õpitud sõnade kirjutamine hääldusele vastava ja mittevastava kirja pildi puhul • 3-4-lauselise teksti kirjutamine • lünkharjutuste täitmine • lünkadega sõnasse puuduva tähe või silbi kirjutamine.	Kirjutamisel oskab • abiga täita lünkharjutust • kirjutada oma aadressi • juhendamisel lõpetada lauseid ja fraase
Keeleteadmised • Nimisõnad (ainsus ja mitmus) • Artikkel (umbmäärane ja määrav) • Omadussõnad (omadussõna ühildumine nimisõnaga) • Arvsõnad ja mõõtühikud (kellaaeg-täistunnid) • Asesõnad (isikulised-, omastavad-, näitavad asesõnad) • Eessõnad (enamkasutatavad eessõnad <i>in</i>,	

<i>on, under</i> • Sõnatuletus (arvsõna tuletusliited -teen ja -ty) • Lauseõpetus (lihtlaused, sõnajärg jaatavas-, eitavas- ja küsivas lauses), lühivastused • Inglise tähestik (tähtede nimetused, nende häälimine)	
---	--

Õppevara

Tea kirjastus Study Book Wow! 3 Ice-cream island 2008

Tea kirjastus Wow! 3 My Own Busy Book Ice-cream Island 2008

Wow! 3 Pupil`s CD –ROM

Wow! 3 Õpetaja audio-CD

Wow! 3 Õpetajaraamat

Wow! 3 Testid

Õppesisu ja taotletavad õpitulemused 7. klass

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Kõnearendus- ja lugemisteemad • Mina ise (välimus, riietus). • Minu pere ja lemmikloomad (pereliikmed, lemmikloomad). • Minu kodukoht (loodus, loomad, ilm, aastaajad). • Minu kool ja klass (koolipäev, sõbrad, õpetajad). • Minu päev (igapäevased toimingud, toit, söömine). • Signaalsõnad (põhiarvud, nädalapäevad, kellaajad, aastaajad, värvid).	• saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest; • saab aru lihtsatest kirjalikest tekstidest, mis on seotud igapäevaelu ja vajadustega; • oskab suuliselt lühidalt tutvustada ennast ja oma lähiümbrust; • suudab alustada ja lõpetada lühivestlust õpitud teemade piires; osaleda lühidialoogis õpitud sõnavara ja lausemallide piires; • kirjutab lihtsaid lühiteateid igapäevaeluga seotud tegevustes (nt postkaart, kutse); • oskab näidise järgi lühikesi kirjeldavaid tekste koostada.
Suhtlusoskused • tervitamine ja hüvastijätt • enda ja teiste esitlemine • tänamine • vabandamine • telefoninumbri ütlemine • millegi ulatamine ja vastuvõtmine	

• õnnitlemine ja head soovid jõuludeks, uueks aastaks	
Kuulamisoskused • rollimängude kuulamine lindilt • õpetaja antud korralduste kuulamine • kaasõpilaste kuulamine • laulude ja luuletuste kuulamine	Kuulamisel saab aru • korraldustest, mida õpetaja tunnis kasutab • lihtsamatest pöördumistest • jõukohastest tekstidest (õpitud sõnavara ja lausemallid, arusaadav sisu)
Kõnelemisoskused • õpitud sõnade ja lausemodelite abil lühijutukese koostamine • oma nime, vanuse ütlemine • luuletuse, laulu peastteadmine • repliikide järjestamine dialoogiks	Kõnelemisel oskab • rääkida endast, oma kodust, perekonnast • rääkida oma klassist • tutvustada ennast ja oma sõpra • ütelda oma aadressi • soovida õnne sünnipäevaks • väljendada enda/teiste vanust, aega (aasta, kuud, nädalapäevad, kellaeg, päevaaeg) • ütelda oma telefoninumbrit • hääldata oma nime
Lugemisoskused • õpiku teksti lugemine • käekirjalise teksti lugemine (tahvlilt, töölehel, oma vihikust) • lühiteadete lugemine tahvlilt • luuletuse lugemine	Lugemisel saab aru • tuttava sõnavaraga lühitekstidest • lühikesest tööjuhendist
Kirjutamisoskused • õpitud sõnade kirjutamine hääldusele vastava ja mittevastava kirja pildi puhul • 3-4-lauselise teksti kirjutamine • lünkharjutuste täitmine • lünkadega sõnasse puuduva tähe või silbi kirjutamine.	Kirjutamisel oskab • eeskujuga järgi kirjutada õnnesoovi • abiga täita lünkharjutust • kirjutada oma aadressi • juhendamisel lõpetada lauseid ja fraase
Keeleteadmised • Nimisõnad (ainsus ja mitmus) • Artikkel (umbmäärane ja määrav) • Omadussõnad (omadussõna ühildumine nimisõnaga) • Arvsõnad ja mõõtühikud (kellaeg-täistunnid) • Asesõnad (isikulised-, omastavad-, näitavad asesõnad) • Eessõnad (enamkasutatavad eessõnad <i>in, on, under</i>)	

• Sõnatuletus (arvsõna tuletusliited -teen ja -ty) • Lauseõpetus (lihtlaused, sõnajärg jaatavas-, eitavas- ja küsivas lauses), lühivastused • Inglise tähestik (tähtede nimetused, nende häälimine) • Õigekiri: suur ja väike täht	
---	--

Õppevara

Tea kirjastus Study Book Wow! 3 Ice-cream island 2008

Tea kirjastus Wow! 3 My Own Busy Book Ice-cream Island 2008

Wow! 3 Pupil`s CD –ROM

Wow! 3 Õpetaja audio-CDd

Tea kirjastus Study Book Wow! 4 The Dream Team 2009

Tea kirjastus Wow! 4 My Own Busy Book The Dream Team 2009

Wow! 4 Pupil`s CD –ROM

Wow! 4 Õpetaja audio-CDd

Wow! 4 Õpetajaraamat

Wow! 4 Testid

Inglise keele õppe rõhuasetused 8.–9. klassis

Kujundatakse ja kinnistatakse võõrkeele alaseid (jätkuvalt integreeritult teiste õppeainete ja huvitegevusega) teadmisi ning oskusi, mis aitavad õpilastel toime tulla edaspidises iseseisvas elus. Põhiülesandeks jääb endiselt kõnekeele arendamine. Sellest tulenevalt kujundatakse kõnest ja tekstist arusaamist, ergutatakse kõnelemissoovi eluliselt vajalikes situatsioonides, õpetatakse orienteeruma igapäevases võõrkeelses teabes, iseseisvalt sõnaraamatuid, vestlussõnastikke ja teabevahendeid kasutama, lihtsamaid tarbekirja vorme täitma. Jätkuvalt kujundatakse keele kõiki osaoskusi.

Õppesisu ja taotletavad õpitulemused 8. klass

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Kõnearendus- ja lugemisteemad • Mina ise (välimus, iseloom, huvid). • Minu pere ja kodu (linn, küla, maja)	• saab õpitud temaatika piires aru lühidialoogidest ja tekstidest; • saab aru lühikestest lihtsatest tekstidest (nt postkaardid, teeviidad,

korter, aed, õu). • Minu kool ja klass (koolipäev, koolitee, õppeained, sõbrad, õpetajad). • Minu harrastused ja vaba aeg (sport, kino, muusika). • Mina ja minu arvamus (meeldib ei meeldi) • Eestlased ja naaberrahvad (asukoht, keel, pealinn, raha)	teated, sõnumid) ja leiab neist vajaliku teabe; • saab aru lihtsatest kirjalikest tööjuhustest; • osaleb lihtsates lühikestes igapäevaelulistes suhtlussituatsioonides; • saab aru olulisest teabest olmetekstides (menüü, juhendid, lihtsamad küsimustikud).
Suhtlusoskused • nime ja aadressi küsimine • reageerimine telefonikõnedele • oma soovi väljendamine ja kaaslase soovi küsimine • heakskiidu ja üllatuse väljendamine • millegi ulatamine ja vastuvõtmine • õnnitlemine ja head soovid jõuludeks, uueks aastaks	
Kuulamisoskused • õpetaja ja kaasõpilaste kõne kuulamine/arusaamine, kuulamisülesannete täitmine • raadio ja teleri kuulamine • laulude ja luuletuste kuulamine	Kuulamisel saab aru • tunnis kasutatavatest tööjuhenditest, pöördumistest • lihtsatest keelenditest, mida õpetaja tunnis kasutab • lihtsamatest tekstidest õpitud sõnavara piires
Kõnelemisoskused • õpitud sõnade ja lausemudelite abil lühijutukese koostamine • oma nime, vanuse ütlemine • luuletuse, laulu peastteadmine	Kõnelemisel oskab • rääkida oma klassist • vastata küsimustele õpitud temaatika piires • kasutada õpitud keelendeid igapäevastes olukordades: tutvustada iseennast/oma kaaslast
Lugemisoskused • õpiku teksti lugemine • käekirjalise teksti lugemine (tahvlilt, töölehel, oma vihikust) • lühiteadete lugemine • sõnaraamatu kasutamine juhendamisel (ka neti-kasutamine)	Lugemisel saab aru • teksti sisust 3-4 tundmatu sõna olemasolul • lihtsamatest kirjalikest tööjuhenditest

• luuletuse lugemine	
Kirjutamisoskused • õpitud sõnade kirjutamine hääldusele vastava ja mittevastava kirja pildi puhul • õnnitluste kirjutamine, kirjale aadressi kirjutamine	Kirjutamisel oskab • eeskuju järgi kirjutada õnnesoovi • õigesti täita lünkharjutust • õigesti kirjutada õppeotstarbeliste mõistatuste ja ristsõnade lahendamiseks vajalikke sõnu (abivahendeid kasutades)
Keeleteadmised • Nimisõnad (ainsus ja mitmus) • Artikkel (umbmäärane ja määrav) • Omadussõnad (võrdlusastmed) • Arvsõnad ja mõõtühikud (järgarvud, kuupäev, aasta, kellaeg). • Eessõnad (enamkasutatavad eessõnad <i>in, on, under</i>) • Sõnatuletus (arvsõna tuletusliited -<i>teen</i> ja -<i>ty</i>) • Lauseõpetus (lihtlause), lühivastused • Inglise tähestik (tähtede nimetused, nende häälimine) • Õigekiri: nimisõna mitmuse lõpud; suur ja väike täht	

Õppevara

Tea kirjastus Study Book Wow! 4 The Dream Team 2009

Tea kirjastus Wow! 4 My Own Busy Book The Dream Team 2009

Wow! 4 Pupil`s CD –ROM

Wow! 4 Õpetaja audio-CDd

Wow! 4 Õpetajaraamat

Wow! 4 Testid

Õppesisu ja taotletavad õpitulemused 9. klass

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Kõnearendus- ja lugemisteemad • Mina ise (välimus, iseloom, huvid). • Minu pere ja kodu (linn, küla, maja)	• on omandanud esmased teadmised õpitava keele maa(de) kultuurist; • saab aru lihtsatest dialoogidest, väga lühikestest juttudest, teadetest ja

korter, aed, õu). • Minu kool ja klass (koolipäev, koolitee, õppeained, sõbrad, õpetajad). • Minu harrastused ja vaba aeg (sport, kino, muusika). • Mina ja minu arvamus (meeldib ei meeldi) • Eestlased ja naaberrahvad (asukoht, keel, pealinn, raha) • Inglise keelt kõnelevad rahvad (asukoht, pealinn, raha) • Tarbekiri (kirja ja postkaardi kirjutamine)	sõnumitest tuttavatel teemadel, mis on seotud igapäevaeluga; • loeb sageli kasutatava sõnavaraga lühikesi tekste ja faktilist infot sisaldavaid tekste (nt kuulutused, isiklikud kirjad), leiab tekstis sisalduvat infot; • tutvustab suuliselt ennast, oma huvisid ja oma pereliikmeid, kirjeldab lähiümbrust ja tegevusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires; • kirjutab lühikesi ja lihtsaid tekste: erinevat tüüpi sõnumeid, kirjeldusi, minevikus toimunud tegevusi, kirjeldab oma tundeid ja arvamusi.
Suhtlusoskused • nime ja aadressi küsimine • reageerimine telefonikõnedele • oma soovi väljendamine ja kaaslase soovi küsimine • loa palumine, lubamine ja keeldumine • heakskiidu ja üllatuse väljendamine • millegi ulatamine ja vastuvõtmine • õnnitlemine ja head soovid jõuludeks, uueks aastaks	
Kuulamisoskused • õpetaja ja kaasõpilaste kõne kuulamine/arusaamine, kuulamisülesannete täitmine • raadio ja teleri kuulamine • laulude ja luuletuste kuulamine	Kuulamisel saab aru • tunnis kasutatavatest tööjuhenditest, pöördumistest • lihtsatest keelenditest, mida õpetaja tunnis kasutab • lihtsamatest tekstidest õpitud sõnavara piires
Kõnelemisoskused • õpitud sõnade ja lausemodelite abil lühijutukese koostamine • oma nime, vanuse ütlemine • luuletuse, laulu peastteadmise • repliikide järjestamine dialoogiks	Kõnelemisel oskab • rääkida oma klassist • vastata küsimustele õpitud temaatika piires • kasutada õpitud keelendeid igapäevastes olukordades: tutvustada oma kaaslast • kasutada õigeid fraase ulatades ja vastu võttes, vabandada, küsida luba • väljendada olemasolu/puudumist, kuuluvust, enda/teiste vanust, aega (aasta, kuud) • nädalapäevad, kellaaeg, päevaaeg, omadusi (värvi, hinda)

	• häälda oma nime • häälda võõrhäälikuid korrektselt • häälda tähti
Lugemisoskused • õpiku teksti lugemine • käekirjalise teksti lugemine (tahvlilt, töölehel, oma vihikust) • lühiteadete lugemine • sõnaraamatu kasutamine juhendamisel (ka neti-kasutamine) • luuletuse lugemine	Lugemisel saab aru • teksti sisust 3-4 tundmatu sõna olemasolul • lihtsamatest kirjalikest tööjuhenditest
Kirjutamisoskused • õpitud sõnade kirjutamine hääldusele vastava ja mittevastava kirja pildi puhul • aadressi ja isikuandmeid nõutavate ankeetide täitmine • õnnitluste kirjutamine, kirjale aadressi kirjutamine	Kirjutamisel oskab • eeskuju järgi kirjutada õnnesoovi • õigesti täita lünkharjutust • õigesti kirjutada õppeotstarbeliste mõistatuste ja ristsõnade lahendamiseks vajalikke sõnu
Keeleteadmised • Nimisõnad (ainsus ja mitmus) • Artikkel (umbmäärane ja määrav) • Omadussõnad (võrdlusastmed) • Arvsõnad ja mõõtühikud (järgarvud, kuupäev, aasta, kellaeg). • Eessõnad (enamkasutatavad eessõnad <i>in, on, under</i>) • Sõnatuletus (arvsõna tuletusliited -<i>teen</i> ja -<i>ty</i>) • Lauseõpetus (lihtlaused), lühivastused • Inglise tähestik (tähtede nimetused, nende häälimine) • Õigekiri: nimisõna mitmuse lõpud; suur ja väike täht	

Õppevara

Studium, M. Jõul, Ü. Kurm I love English Student Book 3, 2005

Studium, M. Jõul, Ü. Kurm I love English Workbook 3, 2005

CD I love English 3

INIMESEÕPETUS

I Inimeseõpetuse aine üldalused

1) Inimeseõpetus on lõimitud õppeaine. Ainekava sisaldab nelja põhilist teemade valdkonda: sotsiaalsed toimetulekuoskused (sh enesekohased oskused ja suhtlemisoskused), terviseõpetus, igapäevane elukorraldus ning ühiskonnaõpetus, viimane on lõimitud 1.-5.klassis. Lisaks on inimeseõpetus seotud karjääri planeerimisega, mille osaoskuste arendamine sisaldub nii sotsiaalsete oskuste kui ka igapäevase elukorralduse teemade valdkonnas. Kõikide teemade juures on õpetuse rõhuasetus valdavalt sotsiaalsel ning probleeme ennetaval aspektil. Aine käsitluse kaudu aidatakse õpilastel õppida tundma oma keha, mõistma ja reguleerima oma tunnetustegevust, võimalikult adekvaatselt hindama enda omadusi ja võimeid ning ümbritsevat keskkonda, sh selle võimalusi ja ohte; kujundatakse positiivse sotsiaalse käitumise oskuseid (toimetulek enese, teiste ning ühiseluga). Õpetuse eesmärk (integreeritult teiste ainetega ning järjepideva kasvatusetegevusega) on aidata õpilasel kujuneda isiksuseks, kes on võimeline kohanema ümbritsevas keskkonnas ning toime tulema iseseisvas praktilises elus.

2) Inimeseõpetuse õppesisu on koostatud ja selle rakendamine toimub kontsentriilselt: samade teemade puhul laieneb aastast aastasse õppesisu ning suurenevad nõudmised õpitulemustele. Korduvate teemade puhul on iga klassi ainekavas märgitud ainult uus õppesisu: kontsentriiline käsitlus eeldab, et eelnevalt õpitut korratakse või tuletatakse meelde, vajadusel kujundatakse puuduvaid teadmisi-oskusi. Kontsentriilist ainekäsitlust toetab järjepidev ainetevahelise integratsiooni rakendamine ning eakohaste üldpädevuste kujundamine.

3) Inimeseõpetuse ja teiste õppeainete vaheline lõiming avaldub nii temaatika, kasutatavate (aktiiv) õppemeetodite kui omandatavate pädevuste tasandil. Väga tihe on seos emakeele (sõnavara, lausemallid, tunnetustegevus, etiketikäitumine, suhtlemine jne) ja tööõpetuse ainega (kultuuripärand, säästlikkus ja turvalisus (ohutustehnika), tööprodukti esteetiline välimus jne), samuti loodusõpetuse ja matemaatika ainega.

4) Inimeseõpetuse teemade käsitlemisel kasutatakse aktiivõppemeetodeid. 1.-5.klassis kasutatakse palju mängulisi elemente ja õppemänge. Teadmiste-oskuste kinnistamiseks loodavates tegevus- ja suhtlussituatsioonides (sh rollimängudes) kujundatakse järjepidevalt oskust mõista, valida ja kasutada variatiivseid repliike, mitteverbaalseid väljendusi (miimika, žestid); harjutatakse etiketikäitumist (nt tervitamine, võõra poole pöördumine jne); kujundatakse turvalise ja loodussäästliku käitumise teadmisi-oskusi.

5) Inimeseõpetuse tundides hinnatakse õpilase teadmisi, oskusi ja nende rakendamist. Õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärgiks on motiveerida ja toetada õpilast, saada ülevaade püstitatud eesmärkide saavutamisest, õpilase individuaalsest arengust ning saadud teabe kasutamine õppeprotsessi tulemuslikumaks kavandamiseks.

6) Inimeseõpetuse õppesisus on paljude teemade käsitlemise rõhuasetus õpilase vahetul ümbrusel ja kodukohal, seetõttu tuleb õppematerjal siduda oma kodukandiga (sh kooliga).

II Inimeseõpetuse õpetamise eesmärgid

Teemavaldkond	Lihtsustatud õppe üldeesmärgid	Inimeseõpetuse üldeesmärgid
Sotsiaalsed toimetulekuoskused	• õpilane peab lugu iseendast, kodust ja perekonnast, suudab majandada ennast ja oma perekonda; • õpilane teadvustab ennast ja kaasinimesi ning nende erinevusi, oma ja teiste rahvaste kultuurilisi erinevusi; • õpilane tunneb ja järgib võimetekohaselt õigusnorme ja demokraatia põhimõtteid;	• märkab ja mõistab kaaslaste ning iseenda emotsionaalseid seisundeid, käitumisviise; oskab neid hinnata ja nendega toime tulla; • otsib erinevatest teabeallikatest võimetekohaseid jätkuõppevõimalusi ja teeb enda jaoks optimaalseid valikuid; • tunneb huvi ümbritseva ühiskonnaelu vastu; • järgib olmesuhtlemiseks vajalikke

	• õpilane hoidub eetiliselt valedest ahvatlustest ja ettepanekutest; • õpilane oskab tuttavates situatsioonides valida, nõu küsida, otsustada ja vastutust kanda; • õpilane on valmis koostööks; • õpilane mõistab lihtsat teavet, oskab teavet hankida (sh Internetist); • õpilane valdab järgmisi elementaaroskusi: vaatlemine, kuulamine ja kõne mõistmine, kõnelemine; lugemine, kirjutamine, arvutamine.	sotsiaalseid nõudeid ja käitumisetiketti; • tunneb olmesuhtlemiseks vajalikke kodanikuõigusi ja -kohustusi.
Terviseõpetus	• õpilane tunneb terveid eluviise ning püüab neid järgida.	• tunneb oma keha ning mõistab inimese kasvamise/arenemisega seotud muutusi ja vastutust (nt seksuaalsuse olemus ja sellega seotud vastutus, töövõime jne); • hoolitseb iseenda ja kaaslaste tervise eest (isiklik ja pere hügieen, tervislikud eluviisid, esmaabi); väldib ennast ja teisi kahjustavat käitumist.
Igapäevane elukorraldus	• õpilane peab lugu iseendast, kodust ja perekonnast, suudab majandada ennast ja oma perekonda; • õpilane teab loodushoiu peamisi seisukohti ja püüab tegutseda keskkonda säästes; • õpilane eesmärgistab, kavandab ja hindab oma igapäevast tegevust; • õpilane osaleb võimetele vastavas täiendusõppes; • õpilane omab kujutlust maailmast kui tervikust.	• hoiab puhtust ja korda; orienteerub eluasemega seotud küsimustes, omandab teadmised ja oskused majandamiseks, koduse elu korraldamiseks; • otsib erinevatest teabeallikatest võimetekohaseid jätkuõppevõimalusi ja teeb enda jaoks optimaalseid valikuid; • tunneb huvi ümbritseva ühiskonna elu vastu; • tunneb olmesuhtlemiseks vajalikke kodanikuõigusi ja -kohustusi.
Ühiskonnaõpetus	• õpilane armastab kodumaad; • õpilane teadvustab ennast ja kaasinimesi ning nende erinevusi, oma ja teiste rahvaste kultuurilisi erinevusi; • õpilane tunneb ja järgib võimetekohaselt õigusnorme ja demokraatia põhimõtteid; • õpilane mõistab töö vajalikkust, valdab baasoskusi, suudab tööaja jooksul alluda töödistsipliinile, on valmis endale otsima sobivat tööd. • õpilane omab kujutlust maailmast kui tervikust.	• tunneb huvi ümbritseva ühiskonna elu vastu; • tunneb olmesuhtlemiseks vajalikke kodanikuõigusi ja -kohustusi.

III Inimeseõpetuse rõhuasetused, õppesisu ja taotletavad õpitulemused

Õppetöö rõhuasetused 1.–2.klassis

1.–2.klassis on inimeseõpetuse põhisuks lähiümbruse märkamine, selle teadvustamine (suhtes MINA ja MEIE) ning sotsiaalse kompetentsuse arendamine. Lapsi õpetatakse tegutsema koos, matkides ning eeskujuga järgi, kujundatakse nende baassõnavara ja -lausungimalle ning elementaarseid (olme)suhtlusoskusi (teise inimese kuulamine, ütluste mõistmine ja nendele reageerimine (vastusrepliigid dialoogis), dialoogi alustamine ja jätkamine tuttavas situatsioonis jms).

Peamisteks õppeviisideks on näitlikustatud praktiline tegevus (dramatiseering, eseme- ja tegevuspildid), õppevestlus ning praktiline harjutamine (sh õppekäik, didaktiline mäng). Suurt tähelepanu pööratakse ühis- ja koostegevuse (laps -õpetaja, laps -laps(ed)) oskuste kujundamisele. Õpetaja ülesandeks on luua situatsioonid, kus tegevus jaotub mitme isiku vahel. Laste verbaalset aktiivsust tõstetakse pidevalt: kasutatakse suunavaid repliike ning küsimusi (*Mida tegid? Mida hakkad tegema?*), harjutatakse oma ja kaaslaste tegevuse kommenteerimist, toimingut verbaliseerimist pärast selle sooritamist ja elementaarset planeerimist. Ühistegevuse põhjal antakse objektiivne, motiveeriv tagasiside lapse ja kogu rühma tegevusele ning saavutustele.

Igas tunnis tegeldakse (koos) mängimise õpetamisega. Mänguõpetuse eesmärgiks on, et lapsed oskaksid sihipäraselt sisustada oma vaba aega ning hiljem aktiivselt osaleda õppetegevust toetavates rollimängudes: mängida süžega mängu (nii üksi kui ka mitmekesi), korraldada koostegevust, kasutada mängus esemete asendajaid, luua kujuteldavaid situatsioone. Mänguoskuste kujundamise eesmärgil viiakse tundides läbi erinevat liiki õppemänge (süžemängud, reeglitega mängud) ja dramatiseeringuid. Õpetatakse (mängu)asjade kasutamist ja hoidmist, mängus osalemist, reeglitest kinnipidamist, mängu algatamist, rollide ja vajalike mänguasjade jagamist jne. Mänguõpetus toimub osatoimingute kaupa: tegevuste ettenäitamine ja matkimine, tuttava tegevuse valik sõltuvalt situatsioonist/rollist. Kui mõnel lapsel piirduvad mänguoskused esemetega manipuleerimisega, alustatakse mänguasjade kasutusviiside õpetamisest.

Võrdlevate situatsioonide ja illustatsioonide (joonised, fotod) toel õpetatakse märkama ja eristama (*puhas/must-, meeldib / ei meeldi*- jne tasandil) ümbritsevate esemete, ruumide ja inimeste (sh iseenda) esteetilist välimust; õpetatakse eristama isiklikke, võõraid ja ühiseid esemeid, neisse heaperemehelikult ja turvaliselt suhtuma ning neid kasutama (sh kaaslastega jagama). Õpetaja juhendamisel otsitakse võimalusi ning vahendeid esemete, ruumide ja iseenda esteetilise välimuse parandamiseks, kujundatakse valitud vahendite praktilisi kasutamisoskusi. Samuti õpetatakse märkama ja eristama eakaaslaste käitumisviise, harjutatakse etiketikäitumist (tervitamine, palumine, tänamine, eakaaslase ja täiskasvanu poole pöördumine, võimalik keeldumine jne). Inimeseõpetuse tundides õpitut rakendatakse teiste ainete tundides ja vabal ajal (nt tervitamine, pea kammimine jne).

Inimeseõpetuse õppesisu 1. klassis

Õppesisu 35 tundi	Taotletavad õpitulemused
MINA JA MEIE 8 tundi	
Mina: minu välimus ja mulle meeldivad tegevused. Tervitamine (igapäevane tervitamine koolis, tervitusele vastamine). Enesetutvustamine ja kaaslastega tutvumine dialoogis (nimi, kool, klass). Õpitegevused koolis, õppevahendid. Tüli; vabandamine, leppimine (dialoogi repliigid). Peo-, töö-, spordiriietus (riietusesemed, riietuse sobitamine situatsiooniga)	• nimetab oma lemmiktegevusi küsimuste toel; • kirjeldab ennast, nimetades oma nime, kooli, klassi, kodu asukohta, õdede-vendade ja vanemate nimesid; • vastab dialoogi repliigile, alustab dialoogi oma soovide ja vajaduste väljendamiseks; • osaleb ühistes (õppe) mängudes ja suudab meeldetuletamisel mängureeglitest kinni pidada; • hindab kaaslaste tegevusi meeldib / ei meeldi-tasandil ning õppesituatsioonis õige / valetasandil; • teretab klassi sisenemisel*; • eristab pildidel peo-, töö- ja spordiriietust*;

	• valib õpistsituatsioonis leppimiseks ja vabandamiseks sobivad repliigid*.
MINA JA TERVIS 6 tundi	
Kehaosad (pea, kael, keha, käed, jalad), juuksed ja nägu. Kehaosade (nägu, kael, käed, jalad) pesemine, küünte eest hoolitsemine. Hammaste pesemine. Tualeti kasutamine. Toitumine (toidud: supp, praad jne, toidunõud). Käitumine söögilauas: toidu palumine, tänamine.	• hoolitseb isikliku välimuse ja hügieeni eest (kammib juukseid, peseb käsi ja hambaid, kasutab tualetti); • eristab ja nimetab praktilise tegevuse käigus erinevat tüüpi roogasid*; • käitub söögilauas viisakalt ja arvestab teistega*.
MINA JA PERE 4 tundi	
Pereliikmed (vanemad, õed-vennad, vanavanemad), nende nimed. Pereliikmete kodused tööd, pereliikmete abistamine, minu kohustused kodus.	• väärtustab kodu ja perekonda; • kirjeldab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes; • teab oma kohustusi kodus; • nimetab oma pereliikmed ja teab nende nimesid*.
MINA JA MINU KODU 4 tundi	
Kodumaja (talumaja/ eramu/korter suures majas); ruumid kodus (esik, köök, elutuba jt). Mööbel kodus, koolis (esemed, nende otstarve). Kodu asukoht (Eestimaa; küla/linn/alev). Eestimaa, minu kodumaa, Eesti Vabariigi lipp.	• kirjeldab õpetaja küsimustele toetudes oma kodu ja klassiruumi*; • väärtustab Eestimaad oma kodumaana*; • teab Eesti lipu värve nende õiges järjestuses;
MINA JA AEG 5 tundi	
Nädal (töö- ja puhkepäevad; eile, täna, homme). Ööpäeva osad (hommik, päev, õhtu, öö). Aasta (aastaajad: laste tegevused, riietus, ohud jalakäijatele liikluses).	• nimetab nädalapäevi, ööpäeva osasid ja aastaaegu õiges järjestuses;
MINA JA ASJAD 4 tundi	
Minu oma, kaaslaste oma (enda ja kaaslaste, sh õpetaja asjade kuuluvuse eristamine), asjade palumine kasutamiseks. Ausus asjade jagamisel. Koristustööd ja –vahendid klassiruumis ning kodus.	• märkab õpetaja suunamisel ümbritsevate esemete välimust, esemete ja ruumide puhtust ning korrashoidu; • teeb vahet endale ja teistele kuuluvate asjade vahel; • korrastab õpetaja juhendamisel oma töölauda ja lähiümbrust.
MINA JA TURVALISUS 4 tundi	
Sõidutee ohutu ületamine (valgusfoor, ülekäigurada, maantee ületamine). Liikumine jalakäijate teel üksi ja rühmaga. Helkur. Ühissõidukid kodukohas (sõiduki ootamine, sisenemine, väljumine; tänava (sõidutee) ületamine; sõidupilet). Võõras ümbrus, eksimine, abi palumine (dialoogi repliigid), vanemale helistamine.	• teab, kuidas ohutult sõiduteed ületada, ja käitub vastavalt; • kirjeldab ühissõidukisse sisenemise ja väljumise korda; • teab peast oma täiskasvanud pereliikme telefoninumbrit*; • demonstreerib õpistsituatsioonis täiskasvanu poole pöördumist eksimise korral*.

Inimeseõpetuse õppesisu 2. klassis

Õppesisu 35 tundi	Taotletavad õpitulemused
MINA JA MEIE 10 tundi	
Tervitamine: erinevad tervitusväljendid; eakaaslaste ja täiskasvanute tervitamine.	• tavasituatsioonides suhtlemisel tervitab, palub, tänab, vabandab;

Enesetutvustamine ja tutvumine kaaslastega dialoogis (vanus, sünnipäev). Kaaslase kutsumine ühistegevusse. Klassi reeglid (sõnastamine ühisvestluses), reeglite vajalikkus. Suhtluspartnerite näoilmed ja hääletoon (rõõmus, kurb, sõbralik, vihane, üllatunud). Kiusamine (äratundmine), täiskasvanult abi palumine. Oma eksimuse tunnistamine ja vabandamine; positiivne reageerimine vastuseks vabandamisele. Koolitöötajate ametid.	• teab oma vanust, sünnipäeva ja kodust aadressi; • alustab ja jätkab dialoogi tuttavates situatsioonides; • kutsub õpetaja suunamisel kaaslasi tuttavat (õppe)mängu mängima, valib ja jagab rolle ning mänguasju; • nimetab näoilmele ja hääletoonile vastava emotsiooni (4 erinevat); • hindab õpetaja abiga kaaslaste igapäevaseid käitumisakte õige/vale-, meeldib / ei meeldi tasandil; • tunneb ära situatsiooni, kus kedagi kiusatakse; • demonstreerib õpitu situatsioonis vabandamist ja sellele positiivset vastust*; • teab koolitöötajate ameteid;
MINA JA TERVIS 5 tundi	
Isiklik hügieen: igapäevane pesemine, dušš, vann, saun; pesemisvahendid ja nende korrashoid. Hügieen enne ja pärast igapäevaseid tegevusi (söömine jne), nohu-köha korral. Hammaste tervishoid: värske aed- ja puuvili, kommid; hambaarst. Liikumise vajalikkus ja võimalused; mängukohad väljas, ohutusnõuded. Toitumine (söögikorrad, sobivad toidud; sooja koolilõuna vajalikkus). Käitumine söögilauas: toidu tõstmine, vestlus söögilauas.	• kirjeldab ja järgib õpetaja meeldetuletusel hügieeninõudeid igapäevaste tegevuste käigus, nohu/köha korral (käte pesemine, taskuräti kasutamine jms); • kirjeldab pildile toetudes hammaste tervishoidu*; • väärtustab liikumist ja aktiivseid tegevusi oma päevakavas*; • nimetab illustratsioonidele toetudes vajalikke toidukordi ja tervisele kasulikke toite; • käitub söögilauas viisakalt (palub, tänab, räägib vaikse häälega, hoiab puhtust);
MINA JA PERE 3 tundi	
Pereliikmete tegevused, ühised tegevused ja mängud, pereliikmetega arvestamine. Vanemate ametid. Sugulased (onu, tädi; onude, tädide lapsed).	• kirjeldab üksteisega arvestamise võimalusi peres; • selgitab lähemaid sugulussuhteid; • teab oma vanemate ameteid;
MINA JA MINU KODU 3 tundi	
Minu kodu (ruumid, sisustus), aadress. Lemmikloom kodus. Koduarmastus. Koolis tähistatavad riiklikud ja rahvakalendripühad (olulisemate tegevuste nimetamine illustratsioonide järgi).	• teab peast oma aadressi*; • kirjeldab ja väärtustab oma kodu*; • kirjeldab pildile toetudes tähtsamate pühade tähistamist*;
MINA JA AEG 4 tundi	
Aasta (aastaaegadele vastavad kuud, välitööd koduümbruses aastaaegade kaupa; vanus, sünnipäev: kuupäev, kuu). Kellaaeg täistundides. Päevakava: minu ja kaaslaste tegevused koolis ja kodus; tegevused, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks.	• määrab aega täistundides; • kirjeldab ja väärtustab oma tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks; • kirjeldab piltidele toetudes oma päevakava*;
MINA JA ASJAD 4 tundi	
Minu oma, kaaslase oma, meie oma (esemete hoidmine ja kasutamine; andmine, laenamine, varastamine, lõhkumine; kadetus, lahkus). Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas. Individuaalsed ja üldkasutatavad	• eristab oma, võõrast ja ühist asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta; • väärtustab ausust asjade jagamisel; • kirjeldab erinevaid võimalusi kodust kooli jõudmiseks*; • käitub tänaval ja liiklusvahendis viisakalt*;

transpordivahendid kodu ja kooli vahel liiklemiseks. Käitumine liiklusvahendites. Telefoni viisakas vastuvõtmine; helistamine vanematele.	demonstreerib õpituatsioonis viisakat telefonivestlust*.
MINA JA TURVALISUS 5 tundi	
Sagedasemad lastega toimuvad õnnetusjuhtumid: kukkumised, liiklusõnnetused jalakäijatega (sõidutee valesi ületamine, seisva liiklusvahendi varjust väljumine, liiklemine talvisel teel); juhtumist teatamine lähimale täiskasvanule. Käitumine võõraste inimestega (koju sisselaskmine, võõraga kaasamine, võõralt asjade/maiustuste vastu võtmine jms; hädaolukorras abi palumine). Võõras ümbrus, eksimine, abi palumine (dialoogi repliigid), vanemale helistamine.	- teab sagedasemaid ohtusid kooliteel liiklemisel ja võõraste inimestega suhtlemisel, oskab pöörduda täiskasvanu poole abi saamiseks; - kirjeldab pildile toetudes õnnetusi vältivat käitumist*; - demonstreerib õpituatsioonis käitumist võõraste inimestega*; - demonstreerib õpituatsioonis käitumist võõras ümbruses*.

Õppetöö rõhuasetused 3.–5. klassis

3.–5. klassis kujundatakse jätkuvalt õpilaste oskust märgata ja eristada oma lähiümbrust (selle esemeid, nähtusi, sündmusi, tegevusi jms); tutvustatakse ja õpetatakse väärtustama rahvuskombeid, -traditsioone (rõhuasetus pere ja kodukoha traditsioonidel). Läbivalt tutvustatakse elukutseid ja nende esindajate põhitegevust (nt kaupluse teema juures müüja tegevus jne).

Tegevus- ja suhtlussituatsioonides tegeldakse isiksuseomaduste ning ühiskonnas aktsepteeritavate käitumisnormide kujundamisega: õpetatakse märkama – eristama – mõistma igapäevaseid situatsioone (sh ohuolukordi), verbaalseid ja mitteverbaalseid eneseväljendusviise, tundeid jms; täiendatakse ühis- ja koosteguvuse oskusi (sh hoolivat ja teisi arvestavat suhtumist, vastutus- ja kohusetunnet); harjutatakse etiketikäitumist. Pere ja koduga seotud teemade käsitlemisel selgitatakse õpilastele laste ning vanemate vastastikuseid õigusi-kohustusi.

Järjepidevalt kujundatakse (täiendatakse) õpilaste sotsiaalset teadlikkust ning verbaalset aktiivsust: õpetatakse (abivahendite toel) kirjeldama ja hindama kaaslaste ning iseenda tegevus- ja käitumisakte (sh mõistma ja nimetama eesmärgi, tingimusi, põhjuseid ja tagajärgi, käitumisakti ilmnemise iseloomu jne), õpetatakse planeerima (sh parandama) edasist tegevust/käitumist. Harjutatakse suhtlemist ja koosteguvuse reguleerimist dialoogis (kutse koosteguvusele, vastused küsimustele ja teadetele, dialoogi alustamine küsimuse ja teatega, nõustumine-loobumine, alternatiivne ettepanek).

Teemade käsitlemisel kasutatavatest aktiivõppemeetoditest on suurem osatähtsus praktilistel tegevustel ja õppekäikudel, eetilise sõnumiga lühipalade lugemisel ja analüüsimisel.

Inimeseõpetuse õppesisu 3. klassis

Õppesisu 35 tundi	Taotletavad õpitulemused
KÄITUMINE JA SUHTLEMINE 10 tundi	
Mina. Minu erinevused teistest inimestest ja sarnasused nendega. Iga inimese väärtus. Uhkustamine. Valetamine (valetamise tagajärjed, vale ülestunnistamine, tõe rääkimine). Käitumine koduümbruses (trepikojas, õues, tänaval), naabritega arvestamine. Sünnipäeva tähistamine, peo planeerimine (tegevuste/mängude valik ja peo ettevalmistamine), sobilikud kingitused. Külla kutsumine, küllaminek, käitumine külas. Telefonivestlus sõbraga (kutse koosteguvusele, dialoog). Käitumine söögilauas (igapäevane laua katmine ja koristamine, hügieeninõuded). Käitumine raamatukogus (kooli raamatukogus lugejaks registreerimine, raamatu laenutamine), raamatu hoidmine. Suhtluspartnerite näoilmed, hääletoon (viha, hirm, vastikus, häbi, üllatus, rõõm).	• nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja mille poolest erineb teistest; • väärtustab iseennast ja teisi; • alustab ja jätkab dialoogi (küsimus – vastus, teade – küsimus, kutse koosteguvusele, nõustumine, loobumine); • hindab ning vastandab õpitu olukorras oma ja kaaslaste igapäevaseid käitumisakte õige/vale-, meeldib / ei meeldi-tasandil; • kirjeldab viisakat käitumist koolis, külas ja koduümbruses; • kirjeldab kava abil sünnipäevapeo kulgu; • kirjeldab näoilme ja hääletooni järgi kaaslaste 4–6 emotsiooni; • laenutab raamatukogust endale huvipakkuva raamatu*;
INIMENE JA TERVIS 6 tundi	
Õpilase välimus (keha ja riide puhtus-korrashoid), selle mõju enesetundele ja suhetele kaaslastega. Terve ja haige inimene, haiguse tunnused (nohu, köha, palavik, valu, lööbed), teavitamine halvast enesetundest; nakkuse levikut vältiv käitumine, ravimite võtmine.	• nimetab oma keha puhtuse ning välimuse eest hoolitsemise võimalusi – vahendeid ja vajalikkust; • kirjeldab tervet ja haiget

Haiguste ennetamine (riietus, ruumide õhutamine, karastamine). Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport.	inimest; • teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud; • teadvustab oma enesetunnet ja teavitab sellest kaaslasi; • kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport;
INIMENE JA PEREKOND 3 tundi	
Peretüübid: suurpere, väikepere. Õdede-vendade, vanemate, vanavanemate andmed (nimi, vanus, tegevus). Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne, üksteisega arvestamine.	• kirjeldab oma perekonda: pere suurus, andmed pereliikmete kohta (nimi, vanus, tegevus); • kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad; • väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres; • nimetab oma kohustusi peres;
INIMENE JA KODUMAA 5 tundi	
Eestimaa minu kodumaa. Eesti Vabariigi sümbolid: vapp, hümn. Pealinn. President. Eesti rahvussümbolid: suitsupääsuke, rukkilill. Pühad ja kombed (vastlapäev, kadripäev, mardipäev, advent, jõulud).	• tunneb Eestimaa sümboleid (lipp, vapp, hümn; suitsupääsuke, rukkilill); • väärtustab Eestit – oma kodumaad; • jutustab oma ja pereliikmete tegevusest pühade tähistamisel (5–6 lauset);
INIMENE JA AEG 5 tundi	
Aastaaegade jagunemine kolmeks perioodiks (varakevad jne), inimeste tegevused, ohuolukorrad sõltuvalt aastaajast (kõndimine jäätunud veekogul jms). Kalender, selle vajalikkus (aasta, kuud, nädalad; tähtpäevad). Kellaaeg õpilase päevakavas (täis- ja pooltund, tegevuste ajaline järjekord). Vaba aja mitmekülgse sisustamise võimalused.	• kirjeldab aastaaegadest sõltuvaid ohtusid ning nende vältimise võimalusi*; • määrab aega täis- ja pooltundides; • kirjeldab positiivseid vaba aja veetmise võimalusi;
INIMENE JA TURVALISUS 6 tundi	
Koolitee ja selle ümbrus, kooli tuleku aeg ja viis. Käitumine tundmatute ainetega, vedelikega. Päästeteenistus: kiirabi, politsei, tuletõrje; abi vajadus (seos õnnetusjuhtumitega). Abipalve esitamine hädaabi numbril 112. Turvakodu.	• kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti; • palub ohuolukorras ja õnnetusjuhtumi korral abi (sh kasutada telefoni, valida hädaabi numbrit).

Inimeseõpetuse õppesisu 4. klassis

Õppesisu 70 tundi	Taotletavad õpitulemused
--------------------------	---------------------------------

KÄITUMINE JA SUHTLEMINE 18 tundi	
Mina. Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus, sooline kuuluvus. Mina ja endasse suhtumine. Lapse õigused ja kohustused. Sõbrad ja tuttavad: sõprade valimine ja hoidmine, ühistegevus. Klassiõhtu: sisukate peotegevuste valik ja planeerimine. Eakaaslaste ja täiskasvanute kõnetamine. Abivalmidus klassis (abi vajamine ja küsimine, abi vastuvõtmine, abivajaja märkamine ja abi pakkumine). Vägivaldne käitumine (tõukamine, ehmatamine, narrimine jne); võimalikud konfliktid igapäevases koolielus. Teatamine, kaebamine.	• nimetab ning võrdleb oma ja sõprade vaba aja tegevusi, huvisid; • väärtustab iseennast ja teisi, väärtustab oma soolist kuuluvust; • analüüsib ühisvestluses situatsioonide, oma ja kaaslaste käitumisaktide ning emotsionaalsete seisundite põhjuseid ja tagajärgi; • kirjeldab, kuidas leida ja hoida sõpru*; • planeerib koostegevuses klassiõhtu kulgnevuse*; • osaleb üksteise tegevust reguleerivas dialoogis (<i>teade – teade</i>); • jälgib kaasõpilaste tegevust ja vajaduse korral abistab neid; • tunneb õpisisituatsioonis konfliktsituatsiooni ning mõistab, millistel juhtudel on vajalik sellest täiskasvanule/õpetajale teatada;
INIMENE JA TERVIS 14 tundi	
Õppimise tervishoid (rüht, õige istumine, silmade tervishoid, puhkus, sport). Kahjulikud harjumused (liigne telerivaatamine, liigne arvutikasutamine jms; suitsetamine ja alkoholi tarvitamine), nende mõju füüsilisele tervisele ja õppimisvõimele. Isiklikud toitumisharjumused, mõju enesetundele. Esmased kodused ravivõtted külmetushaiguste korral. Esmaabi lihtsamate vigastuste puhul (lõikehaav, ninaverejooks jne).	• kirjeldab õpilase tervist tugevdavate ja nõrgestavate tegurite ja harjumuste mõju füüsilisele tervisele ja õppimisvõimele; • eristab, millised toidud on tervisele kasulikud*; • kirjeldab esmaseid ravivõtteid külmetuse korral*; • demonstreerib õpisisituatsioonis esmaabi lihtsamate vigastuste puhul*;
PEREKOND JA KODUKOHT 12 TUNDI	
Minu sugupuu (perekond ja lähisugulased). Pereliikmete lahkumine ja lein, käitumine matustel, surnuaias. Maa- ja linnakodu (hooned; eluruumide sisustus, puhtus, korrashoid). Kodutus, lastekodu kui üks peretüüp. Transpordivahendid kodukohas tänapäeval ja minevikus. Sõidupilet ühissõidukis (ostmine jm toimingud). Meie kool ja teised ümbruskonna koolid. Muuseumid kodukohas, käitumine muuseumis. Kodukoha sümbolid: lipp, vapp. Kodukoha rikkused. Pühad ja kombed (uusaasta, EV aastapäev, volbripäev, jaanipäev jne).	• nimetab oma lähisugulasi ja selgitab abistavate küsimuste toel kodu ja perekonna tähtsust oma elus; • väärtustab oma kodukohta, nimetab kodukoha rikkusi ja tunneb ära sümbolid; • hoiab koolis ning kodus puhtust ja korda; • kirjeldab pühade tähistamise kombeid oma perekonnas;
INIMENE JA AEG 6 tundi	

Kellaaja määramine veerandtunnise täpsusega. Kellaajast kinnipidamine: täpsus; hiline mine, selle tagajärjed. Õpilase päevakava koostamine, õppimine, puhkus, vaba aja tegevused.	• määrab aega veerandtunnise täpsusega ning seostab seda tegevustega õpilase päevakavas; • väärtustab täpsust ja kokkulepetest kinnipidamist*;
INIMENE JA TEAVE 4 tundi	
Koolistend, ajakiri lastele, kuulutus ajalehes/stendil (teabeallikate kasutamine).	• hangib koostegevuses teavet koolistendilt ja ajalehe kuulutustest;
INIMENE JA TÖÖ, INIMENE JA ASJAD 6 tundi	
Töö, selle eesmärk ja tulemus (produkt, tasu); pereliikmete tööd (tööde jaotus, koostöö) koduses majapidamises, õpilase töö koolis, kohuse- ja vastutustunne töö tegemisel, tööarmastus. Lapse taskuraha, selle otstarbekas kulutamine (lihtsamate ostude sooritamise), raha kogumine. Ostud toidupoes: ostja ja müüja suhtlemine, raha kasutamine lihtsamates tehingutes. Tehingud postkontoris. Kirja saatmine.	• mõistab töö vajalikkust ja väärtuslikkust; • planeerib täiskasvanu abiga oma taskuraha kulutamist; • kirjutab ja postitab oma lähedasele kirja või postkaardi*;
INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS 10 tundi	
Olmejäätmete tekkimine klassis ja koduses majapidamises (tegevused, nende tagajärjel tekkiv prügi); jäätmete individuaalne käitlemine. Liiklusmärgid kodu ümbruses ja kooliteel (ülesanne, vajalikkus). Jalgrattaga (rulaga, rulluiskudega) sõitmine, ohud. Tuleohutuseeskirjade järgimine lapse igapäevastes tegevustes; käitumine tulekahju korral; käitumine tulekahjuhäire korral. Käitumine veekogude juures, basseinis, veekeskuses. Käitumine metsas, loodusmatkal (loodussäästlik käitumine, käitumine eksimise korral).	• sorteerib klassis tekkivaid olmejäätmekid; • kirjeldab igapäevaseid turvalise käitumise viise (liiklemine kooliteel, jalgrattaga sõitmine, tulekahju vältimine, käitumine veekogu juures ja metsas). • demonstreerib õpituatsioonis käitumist ohuolukorras ning abi kutsusmist*.

Inimeseõpetuse õppesisu 5. klassis

Õppesisu 70 tundi	Taotletavad õpitulemused
KÄITUMINE JA SUHTLEMINE 14 tundi	
Mina: olulisemad isikuandmed, meeldivad ja ebameeldivad tegevused; sarnasused ja erinevused võrreldes eakaaslastega. Enesetutvustamine dialoogis, arvestades vestluspartneri vanust (eakaaslane, täiskasvanu). Suhtlemine võõrastega, milliseid isikuandmeid võib kellele avaldada. Igapäevased suhtlussituatsioonid kodus ja koolis (positiivsed-negatiivsed ettepanekud, konfliktid jne): hindamine (tingimused, põhjus, tagajärg); suhtlemiseesmärkide mõistmine (käsk, korraldus, palve, keeld, teave jne). Vägivaldse (füüsiline, vaimne) käitumise äratundmine, käitumine ohvri ja pealtnägijana. Abivalmidus (vanad inimesed, nooremad kaaslased, erivajadustega inimesed): abivajaja märkamine ja abi pakkumine, abistamine. Abi vajaduse ja enda võimaluste hindamine abi pakkumisel.	• märkab ja mõistab erisusi oma ja kaaslaste tegevustes, arvamustes; • osaleb koostegEVuses erinevat tüüpi dialoogides (<i>teade – küsimus – vastus</i> jne); • selgitab, milliseid enda andmeid võib sõpradele või võõrastele avaldada, kirjeldab isikuandmete avaldamisega seotud ohtusid*; • kirjeldab oma käitumist toimunud konfliktsituatsioonis; • kirjeldab plaanile toetudes ning analüüsib ühisvestluses oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumisakte (soovid, tingimused, põhjus, tagajärg); • demonstreerib õpistuatsioonis käitumist vägivalla märkamise korral*; • demonstreerib õpistuatsioonis käitumist vägivalla ohvriks sattumise korral*; • väärtustab suhetes abivalmidust, märkab abivajajat ning pakub võimalusel oma abi*;
INIMENE JA TERVIS 12 tundi	
Meeleelundite (nägemis-, kuulmis-, haistmis-, maitsmis-, kompimiselund) ülesanded, tervishoid. Erivajadustega inimesed (meeleelundite kahjustuste tagajärjel), alternatiivsed suhtlemisvahendid. Enesetunde kirjeldus dialoogis arstiga (levinumad külmetus- ja nakkushaiguste tunnused), ravirežiimi järgimine. Haiguste ennetamine (tervislikud eluviisid). Tervisesport ja liikumine, sportimisvõimalused kodukohas, Eesti tuntumad sportlased. Piisava une ja puhkuse vajalikkus. Valikud toitumisel. Esmaabi põletuse, külmumise, minestuse korral. Uimastid: tubakas, alkohol, narkootikumid (kanep); alkoholi ja tubaka mõju õppimisvõimele ja käitumisele. “Ei” ütlemine uimastitega seotud situatsioonides.	• selgitab meeleelundite ülesandeid ja tervishoidu*; • kirjeldab oma välimuse, hügieeni ja tervise eest hoolitsemise võimalusi ning teab hoolitsematuse tagajärgi; • kirjeldab oma enesetunnet küsimustele toetudes*; • demonstreerib õpistuatsioonis esmaabi põletuse, külmumise ja minestuse korral*; • kirjeldab uimastite (alkoholi ja tubaka) mõju õppimisvõimele ja käitumisele; • demonstreerib õpistuatsioonis uimastite tarvitamisest keeldumist*;
PEREKOND JA KODUKOHT 8 tundi	
Elu maal ja linnas, kodukoha eluolu (levinumad tegevusvaldkonnad, ametid jms). Kodukoha rahvariided, rahvariiede kandmine tänapäeval ja minevikus. Kodukoha tähtsamad traditsioonid (laulu- ja tantsupidu jms). Peretraditsioonid (pereliikmete ühised tegevused, peretraditsioonide määratlemine ühisvestluses, sarnasused-erinevused kaaslastega). Pühad ja kombed (ülestõusmispühad, karjalaskepäev, jüripäev,	• võrdleb eluolu maal ja linnas*; • kirjeldab ühisvestluses oma kodukanti*; • tunneb ära kodukoha rahvariided*; • kirjeldab kodukoha traditsioonilisi üritusi*; • kirjeldab ühisvestluses oma pere traditsioone ja pühade tähistamist;

hingedepäev).	
INIMENE JA AEG 8 tundi	
Aja määramine minutilise täpsusega, kellaaja kahesugune määramine (toetudes ööpäeva osadele). Päeva ja nädala ajakava, vaba aja tegevuste mitmekesisus (positiivsed ja negatiivsed harjumused päevakavas: ajakulu, valikute tegemine jne).	• määrab aega minutilise täpsusega ning koostab õpetaja abiga endale otstarbeka ajakulutusega päevakava; • kirjeldab positiivsete harjumuste mõju*; • nimetab mitmekesiseid positiivseid vaba aja veetmise võimalusi*;
INIMENE JA TEAVE 8 tundi	
TV-kava (sisu, eakohased saated, telesaadete hulgast valikute tegemine). Pilt-teatmeteosed, Internet: kooli kodulehekülg (teabeallikate kasutamine). Reklaamide sisu ja eesmärk.	• leiab saatekavast teda huvitavad saated ning märgib need üles*; • otsib koostegEVuses teavet pilt-teatmeteosest; • teadvustab reklaamide eesmärke;
INIMENE JA TÖÖ, INIMENE JA ASJAD 10 tundi	
Palgatöö, selle tulemus ja eesmärk, ametis püsimise üldised tingimused (võrdlus õpilase käitumisega koolis). Kulutused peres lapse heaolu eest hoolitsemisel (lapse põhivajadused ja soovid, pere majanduslike võimalustega arvestamine jms), asjade väärtus sõltuvalt nende vajalikkusest. Raha hoidmise viisid: hoiukarp, pank. Raha kogumine.	• mõistab oma kohustusi ja vastutust seoses õppetööga; • teadvustab oma nõudmiste/soovide sõltuvust vajadustest ja pere sissetulekust; • hindab asjade väärtust nende vajalikkusest lähtuvalt*;
INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS 10 tundi	
Vee ja elektri säästlik tarbimine koolis ja kodus. Olmejäätmete (tava-, taaskasutatavad, ohtlikud jäätmed) käitlemine kodus majapidamises (prügi sorteerimine ja ärapaigutamine, kogumispunktid, jäätmete kompostimine). Liiklusõnnetuste peamised põhjused, liiklusõnnetusest teatamine ja abi kutsumine. Pürotehnika (ost-müük alaealistele, kasutamine). Pommiähvarduse tegemisega kaasnevad ohud ja tagajärjed, käitumine pommiähvarduse korral.	• kirjeldab vee ja elektri säästliku tarbimise võimalusi kodus ning koolis; • nimetab olmejäätmete käitlemise viise kodus majapidamises; • demonstreerib õpisituatsioonis käitumist liiklusõnnetuse korral ja abi kutsumist*; • kirjeldab ja teadvustab pürotehnika väärkasutuse ning pommiähvarduse tegemisega kaasnevaid tagajärgi; • peab kinni evakuatsiooni reeglitest*.

Õppetöö rõhuasetused 6.–7.klassis

6.–7. klassis täiendatakse õppetegevuse käigus jätkuvalt õpilaste sotsiaalseid suhtlemis- ja käitumisoskusi. Õpetaja poolt organiseeritud suhtlussituatsioonides (dialoogis ja polüloogis) harjutatakse teabe esitamist ja küsimist, väljendusvahendite mõistmist ja kasutamist sõltuvalt suhtlemiseesmärkidest ja -normidest (st suhtluspartnerite soovide, kavatsuste jms erinevad väljendusviisid), erinevate seisukohtade (sh vastandlike) mõistmist ja väljendamist, oma arvamuste selgitamist/kaitsmist. Oma ja kaaslaste tegevuse kohta tagasiside andmisel suurendatakse õpilaste verbaalset aktiivsust, kujundatakse avaliku esinemise esmaseid oskusi: toimub individuaal- ja rühmatööde tulemuste esitlemine, kommenteeritakse ja hinnatakse iseenda ning kaaslaste tegevust, käitumis- ja suhtlusakte. Üksikute aktide hindamiselt jõutakse tervikuni; õpilasi juhatakse leidma seoseid tegevus-, suhtlus- ja käitumisakti komponentide vahel, tegema järeldusi. Praktiliste ja tekstis kirjeldatud situatsioonide analüüsil pööratakse tähelepanu nendes osalejate strateegiatele, motiividele ja kavatsustele; olukordade tingimustele, tulemustele ja tagajärgedele. Õpetatakse leidma situatsioonidele alternatiivseid lahendeid ning esitama soovitusi kaaslastele.

Suhtlemis- ja terviseetemade käsitlemisel pööratakse tähelepanu õpilaste arengulistele muutustele organismis ja käitumises (suhtlemine ja käitumine vastassugupoolega, noormehe ja neiu rollid eri situatsioonides jms) ning vaimsele ja sotsiaalsele tervisekasvatusele (eneseanalüüs ja positiivne mõtlemine; nõustamis- ja abivõimalused jms).

Alustatakse ettevalmistust iseseisvaks majandamiseks, teadliku ja säästliku tarbija kujunemiseks. Võrreldakse teenuseid-kaupu (otstarve, hind, vajadus, pakendiinfo jms), õpitakse eristama ja arvestama oma soove ning võimalusi, planeerima oma tegevusi.

Õppetegevuses kasutatavatest aktiivõppemeetoditest domineerivad eetilise sõnumiga palade lugemine ning analüüs ja praktilised tegevused (rühmatööd, rollimängud jms). Tegevustes luuakse probleemsituatsioone, otsitakse neile lahendusi. Inimeseõpetuse temaatika ja õpilaste oskused võimaldavad sel perioodil rohkem kasutada IKT-vahendeid.

Inimeseõpetuse õppesisu 6. klassis

Õppesisu 70 tundi	Taotletavad õpitulemused
SUHTLEMINE EAKAASLASTE JA TÄISKASVANUTEGA 16 tundi	
Suhtlemisstrateegiate eristamine (õpetaja abiga): selgitamine, veenmine, meelitamine, ähvardamine jm. Suhtluspartnerite motiivid ja kavatsused. Suhtlemine sõprade ja "sõpradega": "kambavaim", jälgendamine; isiklik arvamus, vastutus; keeldumine mittesoovitut tegevustest. Suhtlemine vastassugupoolega (tähelepanu köitmine, tunnete verbaalne ja mitteverbaalne väljendamine, reageerimine (eba)meeldivatele ettepanekutele jms). Suhtlemine internetiportaalides, enda kohta edastatava infoga seotud turvalisus ja ohud. Suhtlemine koduste ja eakaaslastega: rääkimine, ärakuulamine; pinged-konfliktid, arusaamatused, nende vältimine ja lahendamine. Suhtlemisprobleemid kodus: muutunud suhted ja rollid, iseseisvumine: laste ja vanemate vastutus. Valetamine, vaikimine, hädavale. Süüteo ülestunnistamine ja vabandamine.	- märgab ja jätab suhtlemisel meelde kaaslaste seisukohti, eristab kohast käitumist/suhtlemist kohast käitumisest/suhtlemisest; - võrdleb ja hindab õpetaja suunamisel enda ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ja käitumist (eesmärk, tingimused, põhjus–tagajärg); - kasutab tuttavates olukordades suhtlemissituatsioonist, -partnerist ja -eesmärgist sõltuvaid variatiivseid väljendusviise; - demonstreerib õpituatsioonides isikliku arvamuse sobilikul viisil väljendamist ning keeldumist mittesoovitut tegevustest*; - mõistab vabandamist kui oma süüst/eksimusest arusaamist ja kahetsemist; - kirjeldab konfliktide ennetamise võimalusi suhetes*;

	• selgitab internetisuhtluses esinevaid ohtusid ning oma andmete edastamise põhimõtteid*;
MINA ISE 6 tundi	
Mina-pilt: oskused ja võimed, huvid, tugevused ja nõrkused; sarnasused ja erinevused kaaslastega, sallivus. Enesehinnang (erineva enesehinnanguga õpilaste käitumine sarnastes situatsioonides).	• kirjeldab ning hindab plaanile toetudes oma huvisid ja toimetulekut koolis (õnnestumised, raskused jms); • selgitab ühisvestluses enesehinnangu mõju käitumisele*; • väärtustab inimestevahelisi erinevusi, on salliv erinevuste suhtes*;
INIMESE TERVIS 12 tundi	
Sissejuhatus inimese anatoomiasse lähtuvalt elundite funktsioonidest (nahk, meeleelundid, aju, kopsud, magu, neerud, maks, suguelundid). Toidu- ja toitained. Toiduainete pakendiinfo (eri toitainete sisaldumine; <i>parim enne</i> jms). Kiirtoit – populaarsuse põhjused, mõju inimese organismile. Üle- ja alatoitumine (sh dieetid ja näljutamine), selle mõju tervisele. Esmaabi (toidu- jms) mürgituse, looma- ja putukahammustuse korral. Uimastite (sh alkoholi ja tubaka) mõju organismile (ülevaatlilikult) ja käitumisele.	• omab ettekujutust inimese organismi üldisest ülesehitust, tunneb joonisel inimfiguuris ära elutähtsad organid; • nimetab ebatervisliku toitumise võimalikke tagajärgi, oskab valida erinevate toitade hulgast tervisele kasulikke; • selgitab mitmekülgse toitumise olemust*; • demonstreerib õpisisituatsioonis esmaabi mürgituse ning looma- ja putukahammustuse korral*; • kirjeldab uimastite mõju organismile ja käitumisele;
INIMESE ARENG 10 tundi	
Murdeiga, muutused tüdrukute ja poiste organismis. Erinev arengutempo ja muutuste aktsepteerimine. Poiste ja tüdrukute hügieen, ravikosmeetika vajadus ja kasutamine. Muutused tüdrukute ja poiste käitumises, sh suhtlemises; sobivad ja ebasobivad käitumismallid.	• teadvustab ja aktsepteerib murdeeaga seotud muutusi oma organismis ja käitumises, mõistab arengu individuaalsust; • nimetab kohti, kust leida abi ja vastuseid oma murdeeaga seotud küsimustele*;
INIMESE VÄLIMUS 6 tundi	
Riietumine (olukorrale ja kehaehitusele sobiva riietuse, jalanõude valik, noortemood – riietusesemete otstarbekus). Riiete ja jalanõude puhtus-korrashoid: pesemis- ja hooldusvahendite kasutamine; keemiline puhastus, kingsepp (oma soovide väljendamine suhtlemisel). Juuste igapäevane hooldamine: hooldusvahendid, juuksevärvid (pakendiinfo, kasutamine). Suhtlemine juuksuriga (oma soovide väljendamine, soovitude küsimine jms). Küünte hooldamine, maniküür, pediküür. Olukorrale ja eale sobiv dekoratiivkosmeetika.	• hoolitseb oma välimuse eest ja valib olukorrale vastavad rõivad; • kirjeldab juuste ja küünte hooldamise põhimõtteid ning põhjendab hooldamise vajadust*; • demonstreerib õpisisituatsioonis oma soovide väljendamist teenindajale (juuksurile, kingsepale, keemilises puhastuses)*;
INIMENE JA KODU 8 tundi	
Kodu ja koduümbrus (kirjeldus, soovid muudatuste osas; igapäevane korrashoid). Suurpuhastus kodus (tööde järjekord, jagamine pereliikmetega, vahendid). Külaskäik ja külaliste vastuvõtmine (suulise ja kirjaliku kutse saamine, ettevalmistused sõltuvalt küllakutsest, külas viibimine). Kodukoha (ja Eesti riigi) tuntud inimesed, nende	• koostab õpetaja juhendamisel kodu korrashoiuga seotud tegevuste plaani (tööde järjekord, vahendid, tööjaotus); • kirjeldab oma kodu ja koduümbrust, juhatab teed enda koju*; • koostab kirjaliku küllakutse*;

tegevusalad, elukutsed (seos päevakohaste sündmustega). Kodukoha ettevõtted ja nende toodang, töötajate ametid.	• kirjeldab ettevalmistusi, mis on vajalikud külaliste tulekul ning külla minekul*; • kirjeldab kodukoha tuntud inimesi nende tegevusalast lähtuvalt*; • kirjeldab kodukoha ettevõtete põhilisi valdkondi*;
INIMENE JA TEAVE 6 tundi	
Olulisemad päevauudised, nende edastamine kaaslastele. Teatmeteosed, Internet (kodukoha tuntumate paikade ja inimeste kohta lühiinfo hankimine ja edastamine koostegevuses). Transport kodukohas, kodukoha ümbruses (orienteerumine sõiduplaanides, teabe hankimine; sõidusoodustused). Telefoni otstarbekas kasutamine (telefonikaart, mobiiltelefon).	• hangib õpetaja juhendamisel teavet kaaslastelt (küsimuste esitamine) ja eriliigilistest tekstidest (Internet, meedia, teatmeteosed, sõiduplaanid); • oskab kasutada kodukoha ühistranspordi sõiduplaane; • mõistab telefoni otstarbekas kasutamise vajalikkust;
INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS 6 tundi	
Kodukeemia kasutamine (WC, vanni, pliidi ja akna puhastamine), piktogrammide pakendil, kodukeemia väärkasutuse võimalikud tagajärjed. Tulekahju tekkimise ohud koduses majapidamises: ohuolukorra hindamine, tulekahju kustutamine (esimeste tulekustutusvahendite kasutamine, hädaabi). Ohutusnõuded ujumisel ja veesõidukite kasutamisel, päästevahendite kasutamine.	• nimetab kodukeemia pakenditel olevate piktogrammide tähendusi, teab kodukeemia väärkasutuse tagajärgi ja nende ennetamise võimalusi; • kirjeldab peamisi tule- ja veeohutuse nõudeid ning käitumisstrateegiaid vastavate • õnnetusjuhtumite korral • demonstreerib õpisisituatsioonis esimeste tulekustutusvahendite kasutamist ning abi kutsumist ohuolukorras*..

Inimeseõpetuse õppesisu 7. klassis

Õppesisu 70 tundi	Taotletavad õpitulemused
SUHTLEMINE EAKAASLASTE JA TÄISKASVANUTEGA 22 tundi	
Suhtlussituatsioonide kirjeldamine oma ja teise positsioonilt; suhtluspartneri soovide, kavatsuste variatiivsed väljendusviisid; hinnang suhtluspartnerite käitumisele (motiivid, tingimused, tulemused); eriarvamused (oma seisukohtade selgitamine ja kaitsmine, nõustumine kaaslase arvamusega); konfliktide lahendamise võimalused. Suhtlussituatsioonid ja –strateegiad: agressiivne, ennastkehtestav ja alistuv käitumine; süüdistamine, kriitika; iroonia, must huumor. Arusaamatused ja konfliktid kodus, sõprade vahel. Iseloomujooned ja käitumine, mida sõprades, sh vastassugupooluses hinnatakse. Noormehe ja neiu omavaheline suhtlemine (kaaslane kinos, teatris, peol: kutsumine, nõustumine/keeldumine, alternatiivsete ettepanekute esitamine, kaaslasega arvestamine jne). Sõprus, armumine, armastus, käimine. Oma tunnete	• selgitab ja kaitseb õpetaja suunamisel oma seisukohti, mõistab suhtluspartnerite seisukohtade võimalikku sarnasust/erinevust, oskab reageerida kohatule käitumisele; • kirjeldab ja hindab plaani abil oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumist (motiivid, tingimused, tulemused; reageerimine (eba)õnnestumisele jms); • demonstreerib õpisisituatsioonis konfliktide lahendamise võimalusi*; • oskab teha kaaslastele (sh vastassugupoolse esindajatele) ettepanekuid ning vastata positiivsetele/negatiivsetele ettepanekutele situatsioonile vastavaid moraalinorme ja käitumisetiketti arvestades; • väärtustab lähisuhetes hoolivust, abistamist ja lugupidamist;

väljendamine, tunnetest rääkimine, lähedus, aja koosveetmine, ühised tegevused. Seksuaalsuse trepp ja arengu individuaalsus. Seksuaalsuhted: partnerite valmisolek, seksuaalsuhtest keeldumine, selle edasilükkamine; vastutus seoses seksuaalelu alustamisega, noorte nõustamisteenused. Mittesobilik seksuaalne käitumine, ahistamine, käitumine seksuaalse ahistamise korral.	• mõistab seksuaalse arengu individuaalsust ning analüüsib enda asetust seksuaalsuse trepil*; • kirjeldab, kuidas lähisuhtes läbi ühise ajaveetmise väljendada oma tundeid*; • mõistab seksuaalelu alustamisega seotud vastutust; • mõistab oma õigust keelduda seksuaalsuhtest, demonstreerib õpisisituatsioonis ebasoovitavast seksuaalkäitumisest keeldumist ja käitumist seksuaalse ahistamise korral*; • nimetab noortele mõeldud nõustamisteenuseid (lähim nõustamiskabinet, internetileheküljed, perearst, kooli sotsiaaltöötaja jne)*;
MINA ISE 4 tundi	
Mina-pilt: positiivsed ja negatiivsed iseloomuomadused, sarnasused-erinevused kaaslastega; negatiivsete omaduste parendamisvõimalused. Enesehinnang (erineva enesehinnanguga inimeste käitumine, minu ja kaaslaste reageeringud kiitusele, laitsusele, õnnestumisele, ebaõnnestumistele jms.; hinnangud reageeringutele, käitumisele; võimalikud lahendused).	• teadvustab oma positiivseid ja negatiivseid iseloomujooni (3–4), oskab õpetaja suunamisel nimetada negatiivsete omaduste parandamise võimalusi; • kirjeldab ning hindab plaanile toetudes oma huvisid ja toimetulekut koolis (õnnestumised, raskused jms.); • selgitab enesehinnangu mõju inimese mõtlemisele ja käitumisele, kirjeldab enesehinnangu toetamise võimalusi*;
MINU TERVIS 14 tundi	
Minu toiduvalik ja seda mõjutavad tegurid, mitmekesise toidu tähtsus. Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana (kehalise aktiivsuse vormid, võimalused koolis, kodukohas). Arsti (kiirabi, perearst, hambaarst) poole pöördumine (registratuur, vestlus vastuvõtul, konsultatsioon telefoni teel). Tuntumad ravimtaimed (korjamine, säilitamine, apteegist ostmine; kasutamine). Enamlevinud nakkushaigused, levimise viisid, HIV ja AIDS. Esmaabi mao- ja puugi hammustuse korral. Uimastite tarbimise enamlevinud põhjused noorte hulgas. Käitumine uimastitega seotud olukordades, abi kutsumine.	• kirjeldab, kuidas hoolitseda oma tervise eest (toitumine, kehaline aktiivsus, tervist kahjustavate tegevuste vältimine, rahvameditsiin, arstiabi); • analüüsib oma nädala toitumise, vaba aja tegevuste (sh füüsilise aktiivsuse) kava*; • demonstreerib õpisisituatsioonis arsti poole pöördumist*; • kirjeldab põhilisi nakkushaiguste levimise ja vältimise viise*; • kirjeldab ja demonstreerib õpisisituatsioonis esmaabi mao- ja puugihammustuse korral*; • kirjeldab uimastite tarvitamise enamlevinud põhjuseid noortel*; • oskab uimastitega seotud situatsioonides ütelda „ei” ning vajaduse korral abi kutsuda;
KODU JA KODUKOHT 10 tundi	
Eestimaal elavad teised rahvused; kultuurilise mitmekesisuse rikastav roll, sallivus teiste rahvuste ja kultuuride suhtes. Oma tuba: toa plaan, toa sisustamine ja korrashoid. Kodu kaunistamine tähtpäevadeks (seos peretraditsioonidega). Vaba aja ja tegevuste planeerimine (võimalused ja pakkumised kodukohas ja lähiümbruses jne), tegevuste mitmekesisus. Matk, ekskursioon kodukohas, koduümbruses (planeerimine koostegEVuses: info otsimine vaatamisväärsuste kohta, valikute tegemine, ettevalmistuste planeerimine (sh reisikoti pakkimine); kirjalik meellespea kaaslastele; plaani tutvustamine ja	• väärtustab kultuurilist mitmekesisust, suhtub sallivalt teistesse rahvustesse ja kultuuridesse; • koostab kodu korrashoiu ja vaba aja sisustamisega seotud tegevuste plaani (tegevuste ajaline järjekord, oma soovide ja võimalustega arvestamine); • kirjeldab vaba aja mitmekülgse veetmise võimalusi kodukohas*; • koostab matka või ekskursiooni plaani ning tutvustab seda kaaslastele*; • koostab peo (sünnipäeva, klassiõhtu) tegevuste, sh ettevalmistuse plaani*;

põhjendamine jms). Noorteüritused, -peod (kodused peod; kooli-, linna- jm peod: käitumine, riskid). Peo praktiline planeerimine sünnipäeva ja klassiõhtu näitel.	
INIMENE, AEG JA TEAVE 8 tundi	
Isikut tõendav dokument (ID-kaart, pass), selle muretsemine ja kasutamine. Isikuandmete turvaline hoidmine. Enda ja teiste kohta info edastamine internetis, sellega kaasneda võivad ohud ja ohtude vältimine. Kirjavahetus (kirja saatmine Eesti piires ja välismaale; tähtitud kiri; e-mail, e-kaart; kirjavahetus tänapäeval ja minevikus). Telefon (telefoniraamatu kasutamine; infotelefon; sidepidamine tänapäeval ja minevikus). Reklaampakkumised (telefoni teel pakutavad kaubad-teenused; reklaamlehed postkastis jms), nõustumine-keeldumine.	• hangib õpetaja juhendamisel teavet teistelt inimestelt ning teabetekstidest; edastab plaani abil kaaslastele teavet; • nimetab sidepidamise viise tänapäeval ja minevikus, kasutab otstarbekalt nüüdisaegseid sideteenuseid (kirjavahetus, telefon, Internet); • teadvustab internetisuhtluses valitsevaid ohte ning mõistab, millist informatsiooni enda või teiste kohta on sobilik ja turvaline avaldada; • teadvustab reklaami eesmärgi ning demonstreerib õpitu olulisuses reklaampakkumisele vastamist (sh keeldumist)*;
INIMENE JA TÖÖ, INIMENE JA RAHA 6 tundi	
Töö lapse ja täiskasvanu elus (tööde liigid, töö tulemus, eesmärk, tingimused; kohusetunne ja vastutus tulemuste eest). Minu pere sissetulekud (palk, tootmine, toetused). Minu pere väljaminekud (eluase, toit, riided, transport, meelelahutus).	• mõistab ja oskab kirjeldada töö tähtsust (tulemus, eesmärk, tingimused); • oskab nimetada oma pere olulisemaid sissetuleku- ja kuluallikaid;
INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS 6 tundi	
Jäätmekäitlus maal ja linnas (era- ja kortermajad; prügilad). Prügi käitlemist reguleerivad piktogrammide pakenditel. Reisimine, erinevad transpordivahendid, hääletamine (eelised võrreldes ühistranspordiga, riskid). Hädaabi kutsumine erinevate õnnetusjuhtumite korral. Juhtumid, kus tuleb pöörduda politseisse.	• kirjeldab jäätmete individuaalseid ja ühiskondlikke käitlemisvõimalusi ja -viise; • kirjeldab erinevate transpordivahendite kasutamise eeliseid ja puudusi reisimisel*; • demonstreerib õpitu olulisuses hädaabi numbrile helistades täpse teabe andmist; • selgitab, milliste juhtumite korral tuleb pöörduda politseisse*;

Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

Õppetegevuses rakendatakse ja täiendatakse eelnevatel aastatel omandatud suhtlemis- ja käitumisetiketialaseid teadmisi/oskusi. Tähelepanu pööratakse seejuures soolise küpsemise ja iseseisva elu alustamisega seotud rollikäitumisele. Harjutatakse vestluspartnerilt täiendava teabe küsimist, erinevate ja vastandlike arvamuste kuulamist ja eristamist ning kokkulepete saavutamist vaidlustes (oma seisukohtade selgitamine ja kaitsmine, nõustumine, loobumine, eksimuste ja väärkäitumise tunnistamine). Kujundatakse oskust hinnata oma ning kaasinimeste individuaalset ja rühmakäitumist (põhjus-tagajärg-seosed, otstarbekus, vastavus ühiskonnakorraldusele).

Teemade käsitlemisel tutvustatakse eri eluvaldkondadega seotud õigusakte, ühiskonnaliikmete õigusi ja kohustusi (sh selgitatakse igaühe õiguste, vabaduste ja kohustuste ühetaolisuse printsiipi), kujundatakse oskusi teha otstarbekaid ja vastutustundlikke valikuid/otsuseid. Õpilastele tutvustatakse ja õpetatakse kasutama teabeallikaid, nõustamis- ja kriisiabi võimalusi, kujundades seeläbi harjumusi ning oskusi otsida, küsida, kasutada elus vajaminevat teavet ja abi.

Perekonnaõpetuse ühe osana pööratakse tähelepanu vanema rollile oma lapse kasvatamisel: tutvustatakse lapse arengutingimusi, eakohaseid arendavaid tegevusi ja vahendeid (kehalised tegevused, mängud ja mänguasjad, raamatud jms); õpetatakse lapsega koos mängima ja tegutsema. Väiksematele mängude õpetamist ja koosmängimist saavad õpilased harjutada vahetundidel, kooli üritustel.

Tundides kasutatavatest aktiivõppemeetoditest on eelistatud praktilised õppused (sh rollimängud), ühised arutelud ja diskussioonid, milles otsitakse lahendusi/vastuseid probleemsituatsioonidele ja

kõlbelistele dilemmadele. (Lisa) õppematerjalina kasutatakse trüki- ja elektroonilisi teabeallikaid, nõuandekirjandust (ajakirjandus, käsiraamatud) jms. Harjutatakse tekstidest teabe hankimist ning selle suulist ja kirjalikku edastamist (sh märkmete tegemist, konspekteerimist).

Inimeseõpetuse õppesisu 8. klassis

Õppesisu 70 tundi	Taotletavad õpitulemused
KÄITUMINE RÜHMAS 12 tundi	
Rühmakäitumine: Erinevad rühmad ja rollid. Reeglid ja normid rühmas. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid. Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet.	• arvestab ühistegevuses suhtluspartnerite erinevate (sh vastandlike) arvamustega, saavutab õpisisituatsioonis õpetaja juhendamisel kokkuleppeid lahkavuste korral; • annab hinnangu oma ja kaaslaste käitumisviiside kohasusele situatsioonis; pakub õpisisituatsioonis lahendusi pingeolukordadele; reageerib kohaselt • sobimatule käitumisele; • kirjeldab rühma mõju inimese käitumisele ja demonstreerib õpisisituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;
LÄHISUHTED JA PEREKOND 16 tundi	
Noormehe ja neiu omavaheline suhtlemine. Ajutised ja püsivad suhted, suhte loomine ja hoidmine, vastastikune usaldus, suhet kahjustavad faktorid, lahkuminek. Seksuaalsuse olemus ja arengu individuaalsus, seksuaalvähemused. Seksuaalkäitumine ja vastutus: sobiv ja lubamatu seksuaalkäitumine, soovimatu raseduse vältimine; sugulisel teel levivad haigused (levimine, mõju tervisele, ravi, ennetamine); nõustamisteenused. Lapsevanemaks saamine: füüsiline ja sotsiaalne küpsus. Peremudelid (perekond, üksikpered, kasu- ja hoolduspered): pereliikmete roll perekonnas (vrdl minevikuga), kohustused ja vastutus. Nooremate õdede-vendade eest hoolitsemine, nendega tegelemine, sh mängimine. Praktilises tegevuses nooremate õpilaste abistamine, neile tegevuste ja mängude planeerimine ning läbiviimine.	• väärtustab lähisuhteid, oskab suhet alustada ning teab, kuidas suhteid hoida; • mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles; • eristab lubatud ja lubamatut seksuaalkäitumist; • nimetab, kust leida abi lähisuhteid ja seksuaalsust puudutavates küsimustes*; • selgitab lapsevanemaks saamisega seotud vastutust*; • nimetab peremudeleid ja kirjeldab pereliikmete rolli perekonnas; • tegutseb õpisisituatsioonis koos endast nooremate õpilastega neid abistavalt ja toetavalt*;
TERVISE HOIDMINE 18 tundi	
Tervise füüsiline, vaimne, sotsiaalne ja emotsionaalne aspekt. Tervisenäitajad. Tervisliku eluviisi komponendid, endale sobiliku tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse leidmine. Südame-veresoonkonna haiguste ja pahaloomuliste kasvajate põhjused ning ennetamine tervisliku eluviisiga. Tervist hoidvate valikute tegemine. Inimese elukaar ja selle perioodid, põhivajadused eluperioodidel (põhivajaduste rahulda(ma)tus, mõju inimese käitumisele, suhtlemisele, tundemaailmale). Arstiabi kodukohas (lähinaabruses): meditsiinasutused ja nende otstarve; perearst ja eriarstid, kojukutse telefoni teel; tervisekindlustus; tervise- ja puhkekeskused. Tervishoiu ja sotsiaalsüsteem Eestis. Koduapteek (sisu, kasutamine, ravimipakendi teabeleht). Esmaabi lämbumise, põrutuse korral. Väsimus, stress,	• kirjeldab peamisi tervist tugevdavaid ja toetavaid tegureid, tervishoiu- ning sotsiaalsüsteemi teenuseid; • teab ja oskab igapäevaelus planeerida tervislikke valikuid seoses oma füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervisega; • teab tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse põhimõtteid ning mõistab nende rakendamise olulisust igapäevaelus; • selgitab inimese põhivajadusi elukaare erinevatel etappidel*; • teab ja otsib olulisi infoallikaid tervisetabe ja -abi saamiseks; • kirjeldab oma tervislikku seisundit, oskab pöörduda abi saamise eesmärgil arsti poole

depressioon (tundemärgid, nõustamis- ja kriisiabi). Tervisealased infoallikad, nende kasutamine ja usaldusvärsus. Kaitstesüstimine haiguste ennetamise eesmärgil (lastehaigused, gripp, puugihammustustega kaasnevad haigused); kaitstesüstimine enne välisreise. Allergia: peamised allergiaallikad, allergilised reaktsioonid, meditsiiniline abi.	(vastuvõtt, kojukutse, hädaabi); • leiab küsimustele toetudes olulise info ravimipakendi teabelehelte*; • selgitab kaitstesüstimiste mõju ja vajalikkust teatud olukordades*;
RISKIKÄITUMISE ENNETUS 10 tundi	
Toimetulek vägivallaga (vägivalla vormid, vägivallast hoidumine, vägivallaga toimetulek, hinnang individuaalsele ja rühmakäitumisele; nõustamis- ja kriisiabi kodukohas). Kuriteo ohvriks langemine, pöördumine õiguskaitseorganite poole. Seksuaalvägivald, valehäbi, ohvriabi. Uimastid ja kuritegevus; uimastitega seotud seaduste põhipunktid. Uimastite tarvitamisega seotud tervise-, sotsiaalsed ja juriidilised riskid; sõltuvuse kujunemine. Käitumine uimastitega seotud situatsioonides, esmaabi. Mängurlus: loterii, hasartmängud (mänguautomaadid, kasiino jne) - riskid, sõltuvus, abi saamise võimalused.	• leiab infot nõustamis- ja kriisiabi võimaluste kohta kodukohas või selle lähiümbruses, • toob näiteid vägivallast hoidumise võimaluste kohta*; • demonstreerib õpituatsioonides käitumist vägivallaga seotud situatsioonides*; • kirjeldab, kuidas ja millal pöörduda õiguskaitseorganite poole; • mõistab uimastite omamise, tarbimise ja levitamise seotud riske ja vastutust; • selgitab mängurlusega seotud ohtusid*;
INIMENE JA VÄLIMUS 2 tundi	
Eakohane igapäevane ja pidulik riietus, aksessuaarid (nt kooli lõpupidu); suhtumine vanemate, eakaaslaste, moeajakirjade soovitusesse. Rõivaste ja jalatsite hooldus: hooldusmärgid.	• selgitab riide hooldusmärkide tähendusi; • valib olukorrale sobiliku riietuse*;
INIMENE JA TEAVE 2 tundi	
Avalik infopunkt. Kohalik ajaleht. Eestis ilmuvad ajalehed ja ajakirjad; ajakirjanduse tellimine. Uudisteportaalid internetis, internetis leiduva informatsiooni varieeruv kvaliteet.	• hangib teavet teistelt inimestelt ning õpetaja juhendamisel teabeallikatest ja -tekstidest; • selgitab internetis leiduva teabe varieeruva kvaliteedi põhjusi, mõistab et kirjutatu ei vasta alati tõele*;
INIMENE, ASJAD JA RAHA 6 tundi	
Arve avamine pangas; hoiuse igapäevane kasutamine (sularahaautoomaat jne). Maksete liigid koduses majapidamises, maksete tasumise võimalused, täpsus. Igapäevased sisseostud: ostukoha valik (kauplus, turg jms); kulude planeerimine päevaks, nädalaks; ostutoimingud. Ühiskondliku toitlustamise asutused (menüü, arve, käitumisetikett (sh kaaslaste kutsumine); toidu kojutellimine). Kataloogikaubandus (tellimine, riskid, kauba tagastamine). Postipaki saamine ja saatmine. Küla-/linnaraamatukogus lugejaks registreerumine, teabe hankimine otsitava kirjanduse kohta.	• oskab kasutada lihtsamaid pangateenuseid; • selgitab ostu- ja toitlustuskoha valiku põhimõtteid*; • laenutab kohalikust raamatukogust endale huvipakkuvat kirjandust*;
KARJÄÄRI PLANEERIMINE 4 tundi	
Eneseanalüüs (töölased huvid, võimed, oskused, isiksuseomadused). Jätkuõppevõimalused (erialad, õppeasutused).	• teadvustab oma võimete, teadmiste ja oskuste tugevusi/nõrkusi; • nimetab võimetekohase elukutse omandamise võimalusi.

Inimeseõpetuse õppesisu 9. klassis (35 tundi)

Õppesisu 35 tundi	Taotletavad õpitulemused
--------------------------	---------------------------------

LÄHISUHTED JA PEREKOND 15 tundi Lähisuhted, suhete alustamine ja hoidmine, vastutus ja austus. Kooselu, abiellumine ja pere loomine. Raseduse planeerimine; loote areng; loote ja ema tervist hoidev käitumine. Lapse sündimine: ettevalmistused imiku hooldamiseks; sünnijärgsed kohustused (nimepanek, tervisekindlustus, meditsiiniline kontroll jms); kohaliku omavalitsuse ja riiklikud toetused. Lapse saamisega seotud (lisa) kulutused (peamised kuluartiklid lapseas), lapse hooldamisele kuluv aeg. Puudega laps. Imiku- ja lapsega (peamised arengutingimused, suhtlemine lapsega, lapse õigused (alus) haridusele). Lapse arendamine-õpetamine (eakohased mänguasjad, raamatud jms); mängude õpetamine noorematele õpilastele. Peretülid ja –vägivald (tagajärjed, lahendused, valehäbi, nõustamis- ja kriisiabi). Uimastite tarbija perekonnas: mõju majanduslikule olukorrale, suhetele. Kohalikud ja üldriiklikud nõustamis- ja ravivõimalused. Lahutus, lahuselava vanema kohustused lapse kasvatamisel.	• suhtleb tavaolukorras adekvaatselt (kuulab vestluspartnerit, esitab küsimusi, selgitab oma seisukohti, otsib lahendust erimeelsustele, tunnistab oma eksimusi ja väärkäitumist); • reageerib adekvaatselt kohatule käitumisele enda ja teiste suhtes; • oskab küsida teavet kaasainimestelt, kasutada teabetekste ja teatmikke; • hindab oma ja kaaslaste käitumise otstarbekust tavaolukorras ning vastavust ühiskonnainormidele, käitub vastavalt; • teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhtes ning väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet; • kirjeldab imiku ja väikelapse arendamise tingimusi ning hooldamise võtteid; • nimetab pereeluga seotud nõustamise ja abi võimalusi kodukohas*;
EELARVE PLANEERIMINE 8 tundi Pere sissetulekud (palk, toetused). Igapäevaste kulutuste planeerimine (eluase, toit, riietus, transport, vaba aeg); kulutuste kasv perekonna suurenemisel (sh lemmiklooma võtmisel). Suurte väljaminekute planeerimine (soovid, võimalused, riskid: raha säästmine ja hoiustamine, järelmaks, krediit, laen, liising). Kaupade-teenuste garantii (müüjalt teabe hankimine, garantii võimaluste-tingimuste kohta).	• mõistab inimtegevuse peamiste ressursside (aeg, teadmised/oskused, töö, raha) tähtsust oma elus; • oskab planeerida ressursside täiendamise/kulutamisega seotud tegevusi;
ELUASE 6 tundi Eluaseme liigid, eluaseme otsimine, arvestades pere vajadusi ja võimalusi (müügikuulutused, kinnisvarafirmad). Üürileping, selle tingimused (üürniku õigused ja kohustused, „halva” lepingu ohud). Eluaseme sisustuse planeerimine: hädavajalik sisustus, sisustuse hankimise (ostude) järjekord, ratsionaalne paigutus, kujundusdetailid. Eluaseme, olmetehnika soetamine, hooldus ja remont: teabe hankimine võimaluste, tingimuste ja abiteenuste kohta (müüja, telefoniraamat, kasutusjuhend jne).	• kirjeldab eluaseme omandamise, sisustamise ning hooldamisega seotud vajadusi, võimalusi, ohtusid ja kohustusi;
KARJÄÄRI PLANEERIMINE 6 tundi Jätkuõppevõimalused, valikute tegemine, arvestades huvisid, võimeid ja majanduslikke võimalusi (transport, elamiskulud jms); kutsenõustamine. Kohalik tööhõiveamet, tööturuteenusd töötajale, töötus. Töötaja põhilised õigused ja kohustused, lepinguta töötamisega kaasnevad riskid ja tagajärjed, ümbrikupalk. Abi leidmine tööõigusega seotud küsimustes. Inimkaubandus: tööorjus ja prostitutsioon, ohvriks sattumise põhjused, inimkaubandusele viitavad märgid (kuulutused, tööpakkuja käitumises), ohtude teadvustamine, käitumine ohvriks sattumise korral, ohvriabi.	• hindab nõustaja suunamisel adekvaatselt oma võimeid, teadmisi, oskusi, jätkuõppevõimalusi ja -tingimusi ning teeb enda jaoks sobivaima karjäärivaliku; • teab oma peamisi õigusi ja kohustusi töötajana, nimetab info ja abi saamise võimalusi tööõigusega seotud küsimustes; • mõistab lepinguta töötamise ja ümbrikupalgaga seotud riske ja negatiivseid tagajärgi; • tunneb tööotsimisel ära inimkaubandusele viitavad märgid, teadvustab ohte ning kirjeldab õiget käitumist inimkaubanduse ohvriks sattumise korral.

Liiklusaabits. Maanteeamet Tallinn 2000

I.Pilv „Sinu keha,” „Jussi annab nõu,” „Inimene, tervis, esmaabi.”

M. Johanson „Kuidas ma maailma sündisin?”

T. Vaasna” Sinu keha.”

A. Klooren „ Mina ja maailm” I kl.

AS BIT, K. Kõiv, T. Edovald, Inimeseõpetus õpik 3. Klassile 2004

AS BIT, K. Kõiv; Inimeseõpetus töövihik 3. Klassile 2004

Koolibri, Margit Kagadze, Katrin Kullasepp; Suhtlemine on lahe 6. klassi inimeseõpetuse õpik

Koolibri, Silvia Kärner Õpime suhtlema 6. klassi töövihik

1. K. Kasuri, S. Ustav jt. autorite kogumik „Tervisekasvatus põhikoolile” AVITA 1998

S. Kärner „Õpime suhtlema” õpik 6. klassile KOOLIBRI 1998 ja siia juurde kuuluv

Õpetajaraamat.

3. Inimese õpetus abikooli 6.kl

4. Mitmesuguseid täiendavaid materjale internetist.

Õppefilmid:

Heategevusprojekti KäsiKäes raames valminud film „MinaSinaMina”, E. Veber (režissöör), L.F.F. Group. Tallinn, 2004.

Eesti Seksuaaltervise Liidu õppefilm „Sünnipäev”. Tallinn: Tervise Arengu Instituut, Haridusmeedia, 2003 (19 minutit).

Tervise Arengu Instituudi õppefilm „Die Young 2” .

Yotube Eesti tubakavabaks

Youtube Ole tubakavaba

Abistavate allikate loetelu inimeseõpetuse teemade käsitlemiseks:

1) Põhikooli valdkonnaraamatu SOTSIAALAINED metoodidlised artiklid inimeseõpetuse kohta - http://www.oppekava.ee/index.php/P%C3%B5hikooli_valdkonnaraamat_SOTSIAALAINED :

- ☐ Väärtuspädevus inimeseõpetuses - *Inger Kraav* (PDF)
- ☐ Enesekohane ja sotsiaalne pädevus inimeseõpetuses - *Kristi Kõiv* (PDF)
- ☐ Seksuaalkasvatus inimeseõpetuses - *Kai Part ja Merike Kull*
- ☐ Seksuaalhariduse käsitlus kooliastmeti - *Margit Kagadze ja Merike Kull* (PDF)
- ☐ Riskikäitumise ennetuse ja sekkumise temaatika inimeseõpetuses - *Kristi Kõiv* (PDF)
- ☐ Tervisekasvatus inimeseõpetuses - *Merike Kull* (PDF)
- ☐ Uimastiharidus inimeseõpetuses - *Erle Põiklik* (PDF)

2) Õpetajaraamatud, juhendmaterjalid, käsiraamatud:

- ☐ Aasvee, K. Eesti kooliõpilaste tervisekäitumine. 2005/2006. Õppeaasta uuringu raport. Tervise Arengu Instituut, 2009.
- ☐ Ah nii see käibki. Eesti Pereplaneerimise Liit, 1997.

- Allaste, A. A. (toim). Koolinoored ja uimastid. TLÜ, TAI, 2008.
- Brandt, P. Nii kuum on tunne. Noorte oma seksiraamat. Tallinn: Menu, 2010.
- Carnegie, D. Kuidas võita sõpru ja mõjutada inimesi. Tallinn, 1993.
- Carneigie, D. Kuidas võita sõpru ja mõjutada inimesi. Perioodika, 1991.
- Centerwall, E. Armastus! Tead, see on olemas. Kuidas käsitleda koolis seksuaalsust ja isiklikke suhteid. Eesti Pereplaneerimise Liit, 1996.
- Corey, P. Kuidas sõpradega hakkama saada. Egmont Estonia, 1999.
- Erinevad aga võrdsed. Tallinn: ÜRO Rahvastikufond, Sotsiaalministeerium, 2003.
- Fogelholm, M, Vuori, I. Tervislik liikumine. Medicina, 2007.
- Harro, J. Uimastite ajastu. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2006.
- Hind, S. Kasvuvalu. Ilo, 2002.
- Internetiohtusid tutvustav koduleht: www.peremeedia.ee.
- Jaskola, A. Kuidas lugeda ja kasutada kehakeelt. Ersen, 2005.
- Kidron, A. Suhtlemine. Mondo, 2004.
- Kull, M., Part, K. (toim). Seksuaalkasvatus II ja III kooliastmele. Tallinn: Tervise Arengu Instituut, 2005.
- Kull, M., Saat, H. (koost). Uimastikasutuse ennetamine koolis. Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus. Õpetajaraamat 1.–3. klassile. Tallinn, 2002.
- Kull, M., Saat, H. (toim). Uimastikasutuse ennetamine koolis. Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus. Õpetajaraamat 7.–9. klassile ja gümnaasiumile. Tallinn, 2004
- Lewellen, J. Pubekate keharaamat. Teejuht sinu muutuva keha juurde. Sinisukk, 2001.
- Naik, A. Austa ennast. Tallinn: Koolibri, 2000.
- OLE tubakaVABA. Õpetajaraamat ja videofilmid (7.–9. klassile). Tervise Arengu Instituut, 2004.
- Patricia, M., Geisler, D. Esimene armastus. Raamat armastusest ja seksuaalsusest. Koolibri, 2001.
- Põiklik, E., Saat, H. (koost). Uimastikasutuse ennetamine koolis. Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus. Õpetajaraamat I kooliastmele (1.-5.klass) lihtsustatud õppekava järgi. Tallinn: Puffet Invest, 2007.
- Kull, M., Saat, H. (toim). Uimastikasutuse ennetamine koolis. Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus. Õpetajaraamat 4.–6. klassile. Tartu, 2001.
- Stoppard, M. Seksi ABC. Koolibri, 1999.
- Stoppard, M. Tüdrukute teejuht. Koolibri, 2000.
- Strongman, K. T. Psühholoogia igapäevaelus. Teejuht algajale. Pegasus, 2009.
- Zilmer, M, Kokassar, U, Vihalemm, T. Normaalne söömine. Avita, 2004.
- Vaasna, T. Sinu keha. Tallinn: Valgus, 1993.
- Van Der Stel, J. Preventsiooni käsiraamat – alkohol, narkootikumid ja tubakas. 2001.
- Viru, A., Volver, A. Alkohol. Kuidas säästa end tulevikuks. Õpetajaraamat. 2004.

3) Veebilehed:

www.lapsemure.ee – laste ja noorte psühholoogiline nõustamine;
www.tugikeskus.ee – abi hooletusse jäetud või väärkoheldud lastele (Tartu Laste Tugikeskus)
www.lasteabi.ee – laste ja noorte psühholoogiline nõustamine;
www.terviseinfo.ee – tervise infoportaal
www.aids.ee – AIDSi Ennetuskeskus

www.amor.ee – seksuaaltervisealane nõustamine ja teave (Eesti Seksuaaltervise Liit);
www.meelespea.net – teave tervise, rasestumisvastaste meetodite ja pereplaneerimise kohta;
www.noorte.kliinik.ee – teave noormeeste tervise kohta;
www.sinuelu.com – teave rasestumisvastaste meetodite kohta;
www.hiv.ee – teave HIVi/AIDSi kohta, nõustamiskabinettide andmed;

www.gay.ee – teave homoseksuaalsuse kohta.
www.narko.ee – narkootikumidealane teave ja info abi saamise võimaluste kohta
www.toitumine.ee – riiklikel toitumissoovitustel põhinev toitumisportaal;
www.ampser.ee – koolinoorte tervisliku toitumise arvesti;
www.meelespea.net – teave tervise, rasestumisvastaste meetodite ja pereplaneerimise kohta
<http://www.sm.ee/tegevus/tervis/tervislik-eluviis-jahaiguste-ennetamine.html> – Sotsiaalministeeriumi kodulehekül, erinevad tervisenäitajad rahvastikus, terviseprogrammid ja toetavad materjalid;
www.tai.ee/uuringud – Tervise Arengu Instituudi uuringud rahvastiku tervise kohta;
www.rahvatervis.ut.ee – RaTeRa (Rahvatervise Raamatukogu), Tartu Ülikooli Rahvatervishoiu Instituut.
www.trimm.ee – Ühenduse Sport Kõigile terviseportaal
<http://www.kustuti.ee/paasterongas/> – veeohutuse õppeveeb;
www.kustuti.ee – tuleohutuse õppeveeb;
<http://www.rescue.ee> – päästeteenistuse koduleht;
<http://www.redcross.ee> – Eesti Punase Risti kodulehekül: veebipõhised esmaabimängud, esmaabialase kirjanduse tutvustus, voldikud, plakatid; erinevad esmaabi käsiraamatud
www.rajaleidja.ee – karjääriplaneerimist toetav portaal, SA Innove karjääriteenuste arenduskeksus;
www.eetika.ee – eetikaveeb, Tartu Ülikooli Eetikakeskus
<http://www.adm.ee/presentations/microsoft/toolehed.pdf>. Sotsiaalministeeriumi välja antud töölehed interneti turvalisuse teemade käsitlemiseks

LOODUSÕPETUS

Lihtsustatud õppe loodusõpetuse sisu on valdavalt suunatud praktiliste oskuste ja teadmiste omandamisele. Õppetegevuse põhieesmärgiks on tekitada ja säilitada õpilaste huvi ümbritseva keskkonna jälgimise, uurimise ning mõistmise vastu. Koos looduslaste teadmiste õpetamisega kujundatakse õpilastel oskusi ja hoiakuid, mis aitavad neil saada teadlikuks ja vastutustundlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb oma elukeskkonda.

Loodusõpetus on tihedalt seotud teiste õppeainetega. Nii näiteks aitavad loodusõpetuse vahendusel kujundatavad kujutlused mõista lugemispalade sisu, matemaatikaalased teadmised aga aitavad võrrelda, sobitada ja rühmitada loodusnähtusi ja -objekte. Loodusliku materjali kasutamine, loodusnähtuste ja -objektide kujutamine käelise tegevuse kaudu (kunsti- ja tööõpetuse tundides) kinnistab omakorda loodusõpetuse tundides õpitut.

Lihtsustatud õppe õpilaste võimed on väga erinevad. Seetõttu varieeritakse (vastavalt laste individuaalsetele iseärasustele) õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuse omandamiseks kuluvat aega.

Jõukohase õppematerjali ning -tegevuse valikul on väga tähtis arvestada teistes ainetes (eelkõige eesti keeles ja matemaatikas) omandatud teadmiste-oskustega.

LOODUSÕPETUSE ÜLDISED EESMÄRGID LIHTSUSTATUD ÕPPES

Loodusõpetuse õpetamisega taotletakse, et õpilane:

- tunneb ära kodukoha ja Eesti loodusobjekte;
- oskab looduses käituda, huvitub looduse tundmisest;
- mõistab inimtegevuse mõju keskkonnale, väärtustab keskkonnasäästlikku eluviisi ning säästvat tarbimist; teab looduskaitse põhimõtteid;
- teab ohutusreegleid ja käitub ennast ja teisi säästvalt vastavalt keskkonna tingimustele;
- hangib loodusteaduslikku teavet, kasutades tekste, plaane, kaarte, mudeleid ning viies läbi vaatlusi ja katseid: sõnastab saadud teavet, teeb märkmeid ja edastab neid graafiliselt suuliselt ja kirjalikult.

LOODUSÕPETUSE AINEKAVA

1.-2. klassile

1. Õppetöö rõhuasetused 1.-2. klassis

1.-2. klassis moodustab loodusõpetuse ainekava last ümbritsev keskkond. Õppimine toimub praktiliste kogemuste ja igapäevaelu nähtuste kaudu.

Loodusõpetuse tundides õpitakse kuulama, jälgima ja vaatlama loodusnähtusi ja -objekte, olulisel kohal on ühisvaatlused. Matemaatikaalaste teadmiste (nt suurus-, ruumi- jt mõisted) abil õpetatakse loodusnähtusi ja -objekte võrdlema, sobitama ja rühmitama. Emakeelealastele teadmiste toetudes õpitakse loodusnähtusi ja -objekte kirjeldama. Kujundatakse suuliselt esitatud korralduste mõistmise ja täitmise oskus. Loodusteaduste omandamist ja kinnistamist saadab käeline tegevus loodus- või tööõpetuse tunnis: vaatlusaluse objekti voolimine, joonistamine (šablooni järgi), värvimine, lõikamine, rebimine ja kleepimine, seoseid ja suhteid kajastava pildiseeria järjestamine sisu järgi.

Tähelepanu pööratakse õpilaste tundeelu arendamisele ning väärtushinnangute ja -hoiakute kujundamisele, liikumisele ja käitumisele looduses, väärtustatakse terveid eluviise. Pannakse alus keskkonnataja kujunemisele, tunnetuslikule huvile ja austusele looduse vastu.

Peamiseks õppeviisiks 1.-2. klassis on vaatlus ja praktiline tegevus loodusobjektidega, looduslikele vahenditele ja piltidele toetuv vestlus. Palju kasutatakse didaktilist mängu ja

õuesõpet. Õppetegevusega kujundatakse lisaks looduslooliste teadmiste õpilaste suhtlemis- ja kollektiivse töö oskusi ning rahuldatakse laste liikumisvajadust (eriti välitundides läbiviidud mängud).

1. klass

Taotletavad õpitulemused 1. klassis

1.klassi lõpuks õpilane:

- 1) lahendab õpitud ülesandeid koostöös õpetajaga (värvimis-, sobitus-, valikülesandeid jt);
- 2) keskendab õpetaja (täiskasvanu) suunamisel tähelepanu vaatlusobjektile;
- 3) orienteerub kodus, koolis ja kooliteel (täiskasvanute abil);
- 4) eristab õpitud taimi, loomi, linde ja loodusnähtusi, õpetaja küsimustele toetudes kirjeldab neid 2-4-sõnalise lausega;
- 5) nimetab õpitud kodu- ja metslinde, taimi, nende kuuluvusrühma (piltide rühmitamine);
- 6) nimetab aastaagu, nende järjestust ja aastaegadele iseloomulikke loodusnähtusi.

Õppesisu-35 tundi	Soovitavad õpitulemused
KOOL (1) Orienteerumine koolimajas, kooliruumid. Kooli ümbrus, asukoht (maal/linnas). Koolitee: bussipeatus, liiklemine tänaval ja sõiduteel.	oskab täiskasvanute abil liikuda oma koolimajas ja kooliümbruses (3.);
SUVI (1) Suvi kui aastaag. Looduse ilme/muutumine suvel. Inimeste riietus. Suvised tegevused. SÜGIS LINNAS JA MAAL (1) Sügis kui aastaag. Sügisilmad. Riietus sügisel. Mets ja park sügisel (2) Puude nimetused. Puulehed ja okkad. Puud sügisel, sügisvärvid. Seened: söögi- ja mürgised seened. Aed ja põld sügisel (3) Puuviljad ja marjad: nimetused, kirjeldamine ja rühmitamine (värvus, suurus, kuju, maitse). Kasutamine. Köögiviljad aias ja põllul: nimetused, kirjeldamine ja rühmitamine (värvus, suurus, kuju, maitse). Kasutamine.	- teab õpitud aastaaja nimetust (6.); - toob näiteid õpitud aastaajale iseloomulikest loodusnähtustest, kirjeldab neid õpetaja küsimustele toetudes 2-4-sõnalise lausega (4., 6.); - tunneb ära (sh pildil) ning nimetab õpitud taimi ja vilju, seeni; õpetaja küsimustele toetudes kirjeldab neid 2-4-sõnalise lausega (4., 5.); - rühmitab õpitud tunnuse alusel objekte/pilte etteantud kuuluvusrühma järgi; nimetab õpetaja eeskujul ja/või abivahendite toel kuuluvusrühma (puud, seened, puuviljad, marjad, köögiviljad) (5.);
LOOMAD JA LINNUD Loom ja lind (1) Looma ja linna välisehitus (kehaosad; kehakate: karvad/suled; värvus). Koduloomad (2) Kodulinnud ja -loomad: nimetused, välisehitus (kehaosad, kehakate, värvus) häälsused, liikumine. Tunnused: elukoht, inimene kui toitja ja hooldaja, kasulikkus inimesele.	- tunneb ära (sh pildil) ning nimetab õpitud loomi-linde; õpetaja küsimustele toetudes kirjeldab neid 2-4-sõnalise lausega (4., 5.); - rühmitab õpitud tunnuse alusel pilte etteantud kuuluvusrühma järgi; nimetab õpetaja eeskujul ja/või abivahendite toel kuuluvusrühma (loomad, linnud, metsloomad,

Koduümbruse linnud (2) Koduümbruse linnud: nimetused, välisehitus, liikumine. Rändlinnud, nende lahkumine sügisel. Metsloomad (2) Metsloomad: nimetused, välisehitus, liikumine, elupaigad.	koduloomad) (5.);
TALV (4) Talv kui aastaaeg. Talveilmad, riietus. Kodu- ja metsloomad talvel. Loomade, lindude toitmine talvel. Laste tegevused talvel. Turvalisus (liikluses, veekogudel).	• nimetab õpitud aastaaegu nende õiges järjestuses (vajadusel abivahendite toel) (6.); • toob näiteid õpitud aastaajale iseloomulikest loodusnähtustest, kirjeldab neid õpetaja küsimustele toetudes 2-4-sõnalise lausega (4., 6.);
AEG (2) Päev ja öö: inimese ja loomade-lindude elutegevuse võrdlus. KODU (2) Asukoht (maal/linnas). Kodumaja, kodu ümbrus. Erinevad ruumid kodus. Esemad kodus (mööbel, toidunõud, jms). VALGUS JA SOOJUS (1) Valgus- ja soojusallikad õues ja toas. ASJAD (2) Esemete võrdlemine ja rühmitamine erinevatel alustel: värvus, suurus, kuju, raskus, temperatuur (külm, soe, kuum), pinna omadused (pehme-kõva, sile-kare jm). Veest kergemad-raskemad esemed (ujub/vajub põhja).	• orienteerub kodus, koolis ja kooliteel (täiskasvanute abil); • teab oma kodu asukohta (linnas/maal); • rühmitab esemeid/pilte etteantud kuuluvusrühma järgi; nimetab õpetaja eeskujul ja/või abivahendite toel kuuluvusrühma; • rühmitab esemeid ühise tunnuse alusel, õpetaja küsimustele toetudes kirjeldab esemete rühma 2-4-sõnalise lausega;
KEVAD Kevad (1) Kevad kui aastaaeg. Kevadilmad, riietus. Mets, põld ja aed kevadel (5) Kevadine koduümbrus (loomad, linnud, putukad). Koduloomade pojad ja nende nimetused. Puud kevadel. Kevadlilled aias, metsas ja niidul. Kevadtööd aias ja põllul. Tööriistad ja masinad.	• nimetab õpitud aastaaegu nende õiges järjestuses (vajadusel abivahendite toel) (6.); • toob näiteid õpitud aastaajale iseloomulikest loodusnähtustest, kirjeldab neid õpetaja küsimustele toetudes 2-4-sõnalise lausega (4., 6.); • tunneb ära (sh pildil) ning nimetab õpitud taimi ja loomi; õpetaja küsimustele toetudes, kirjeldab neid 2-4-sõnalise lausega (4., 5.); • rühmitab pilte (puud, lilled; loomad, linnud, metsloomad, koduloomad) etteantud kuuluvusrühma järgi; nimetab õpetaja eeskujul ja/või abivahendite toel kuuluvusrühma (4., 5.);
SUVI (1)	• nimetab õpitud aastaaegu nende

Suvised tegevused, riietus suvel. Marjad aias ja metsas. AASTA (2) Aastaaegade nimetused ja järjestus. Loodus erinevatel aastaaegadel. Laste tegevused erinevatel aastaaegadel.	õiges järjestuses (6.); • toob näiteid õpitud aastaajale iseloomulikest loodusnähtustest, • kirjeldab neid õpetaja küsimustele toetudes 2-4-sõnalise lausega (4., 6.);
--	---

Soovitusi õppetegevuseks (sh erinevate õppeainete lõimimiseks):

- Õppekäigud kooli ümbruses:
 - tutvumine kooliruumide ja kooli ümbrusega;
 - aastaajaliste erinevuste vaatlemine.
- Loodusliku materjali kogumine, sorteerimine, säilitamine (nt puulehtede kuivatamine).
- Loodusobjektide ja esemete vaatlemine, kirjeldamine, võrdlemine.
- Samaliigiliste objektide järjestamine suuruse alusel kasvavas ja kahanevas järjekorras.
- Looduslike ja tehisobjektide/piltide rühmitamine etteantud kuuluvusrühma järgi, kuuluvusrühma nimetamine õpetaja eeskujul ja/või abivahendite toel.
- Vahemaade ja loodusobjektide mõõtmine, kasutades käte ja jalgade abi (mõõõtühikuks peopesa, jalg, samm).
- Paberist väljalõigatud loodusobjektide kujutiste suuruste võrdlemine silma järgi ja nende üksteise peale asetamise teel, kujutiste järjestamine kasvavas ja kahanevas järjekorras (nt õun, kirss, ploom/ 4 ploomi, sh 2 neist on ühesuurused).
- Ilma vaatlemine koostegevuses. Vaatlustulemuste esitamine sõnasedelite ja/või märkide abil (nt: soe, külm; nõrk tuul, vali tuul; selge, on pilved, taevast on üleni pilves; ei saja, vihm, lumi).
- Tabeli "Aastaring" koostamine ja täiendamine koostegevuses (sõnasedelite asetamine: aastaaegade nimetused, nende järjestus).
- Puu aastaringne vaatlemine (ja nähtu kujutamine joonistus-/ kleepetöös).
- Pildi (nt taim, lind, loom) kokkupanek tükkidest (näidise järgi/näidiseta).
- Loomaaia või loomapargi külastamine, lemmikloomapäeval osalemine (erinevate loomade välisehituse vaatlemine, loomade käitumise jälgimine).
- Käeline tegevus: loodusobjekti joonistamine kontuuri järgi, kujutise värvimine näidise järgi, lõikamine, kleepimine, voolimine jms.
- Õppemängud.

2. klass

Taotletavad õpitulemused 2. klassis

2. klassi lõpuks õpilane:

- 1) täidab tuttavaid verbaalselt esitatud ühe- ja kaheosalisi tööjuhiseid valdavalt iseseisvalt;
- 2) nimetab, rühmitab kodukoha elusa ja eluta looduse objekte ja toob esile nende iseloomulikud tunnused (õpetaja abiga või küsisõnade toel);
- 3) võrdleb vaadeldavaid objekte 2-3 tajutava tunnuse põhjal (õpetaja suunamisel);
- 4) iseloomustab loodusvaatlustes nähtut (tugisõnadele toetudes);

- 5) keskendab õpetaja (täiskasvanu) suunamisel tähelepanu vaatlusobjektile; teeb lihtsamaid loodusvaatlusi (õpetaja suunamisel); iseloomustab loodusvaatlustes nähtut (tabeli alusel, tugisõnadele toetudes);
- 6) kirjeldab peamisi aasta jooksul toimuvaid rütmilisi muutusi elus ja eluta looduses;
- 7) loetleb õpitud taimede nimetusi ja nende kuuluvusrühma (juurviljad, puuviljad, köögiviljad, lilled, lehtpuud, okaspuud);
- 8) loetleb õpitud loomade/lindude nimetusi ja tunneb kuuluvusrühma (metsloomad, (-linnud), koduloomad, (-linnud), rändlinnud), nimetab mõningaid fakte nende elu kohta;
- 9) nimetab veekogusid, pinnavorme, puid, taimi, loomi;
- 10) kirjeldab 3-4 lausega aastaajale iseloomulikke tegevusi (pildile toetudes);
- 11) järjestab (abivahenditele toetudes) aastaegadele vastavaid kuid ja seostab neid enda või oma pere liikme olulise sündmuse/tegevusega.

Õppesisu -35tundi	Soovitavad õpitulemused
AEG (1) Aastaegade ja nädalapäevade nimetused ning järjekord. SÜGIS (2) Sügiskuud ja nende järjestus, seostamine oluliste sündmuste ja tegevustega. Ilm sügisel, sügise tunnused. Kodu- ja kooliümbrus (veekogud, pinnavormid jm).	• nimetab aastaagu ja nädalapäevi nende õiges järjestuses; • nimetab koduümbruse veekogusid, pinnavorme, taimi, loomi õpitu ulatuses (loodusvaatluse põhjal, õpetaja küsimuste toel) (9.); • kirjeldab piltide põhjal 3-4 (3-4-sõnalise) lausega aastaajale iseloomulikke tegevusi (õpetaja küsimuste toel) (10.); • järjestab (abivahendite toel) aastaegadele vastavaid kuid ja seostab neid enda või oma pere liikme olulise sündmuse/tegevusega.
TAIMED (8) Taimede välisehitus (juur, vars, leht, õis). Puud koduümbruses: lehtpuud ja okaspuud, välisehitus; lehed/okkad ja viljad/käbid (värvus, suurus, kuju, pinnaomadused). Puud aias: viljapuud ja puuviljad (värvus, suurus, kuju, maitse, raskus, pinnaomadused), saagikoristus. Põõsad aias: välisehitus; marjapõõsad ja marjad (värvus, suurus, kuju, maitse), saagikoristus. Rohhtaimed aias ja põllul: lilled, umbrohud. Köögiviljad, juurviljad: söödavad taimeosad, saagikoristus. LOOMAD (3) Koduloomad (-linnud): välisehitus, elupaik, toit, hooldamine. Koduloomade kasulikkus inimesele.	• tunneb ära õpitud taimed, loomad-linnud ja nimetab need; nimetab nende kuuluvusrühma (õpetaja ja abivahendite toel) (7., 8., 9.); • kirjeldab 3-4-sõnaliste lausetega taimede ja viljade, loomade-lindude õpitud tunnuseid (näitvahendite ja õpetaja küsimuste abil) (2.); • nimetab mõningaid fakte loomade-lindude kohta (näitvahendite ja õpetaja küsimuste abil) (8.);

Lemmikloomad Loomapidamisega seotud vastutus.	
TALV (1) Talvekuud ja nende järjestus, seostamine oluliste sündmuste ja tegevustega. Ilm talvel, talve tunnused. Kodu- ja kooliümbrus talvel (veekogud, pinnavormid jm)	• nimetab koduümbruse veekogusid, pinnavorme, taimi, loomi õpitu ulatuses (loodusvaatluse ja õpetaja küsimuste toel) (9.); • kirjeldab piltide põhjal 3-4 (3-5-sõnalise) lausega aastaajale iseloomulikke tegevusi (õpetaja küsimuste toel) (10.); • järjestab (abivahenditele toetudes) aastaegadele vastavaid kuid ja seostab neid enda või oma pereliikme olulise sündmuse/tegevusega;
LOOMAD (7) Metsloomad: välisehitus, elupaik, toit. Metsloomad talvel: loomade kohastumine eluks talvel (talvevarud, talveuni). Putukad: välisehitus, liikumine, putukad talvel. Eestis talvituvad linnud (tihane, leevike): välisehitus, toit. Lindude toitmine talvel.	• tunneb ära õpitud taimed, loomad-linnud ja nimetab need; nimetab nende kuuluvusrühma (õpetaja ja abivahendite toel) (7., 8., 9.); • kirjeldab 3-5-sõnaliste lausetega loomade-lindude õpitud tunnuseid (näitvahendite ja õpetaja küsimuste abil) (2.); • nimetab mõningaid fakte loomade-lindude kohta (näitvahendite ja õpetaja küsimuste abil) (8.);
KEVAD (1) Kevadkuud ja nende järjestus, seostamine oluliste sündmuste ja tegevustega. Ilm kevadel, kevade tunnused. Kodu- ja kooliümbrus kevadel (veekogud, pinnavormid jm)	• nimetab koduümbruse veekogusid, pinnavorme, taimi, loomi õpitu ulatuses (loodusvaatluse ja õpetaja küsimuste toel) (9.); • kirjeldab piltide põhjal 3-4 (3-5-sõnalise) lausega aastaajale iseloomulikke tegevusi (õpetaja küsimuste toel) (10.); • järjestab (abivahenditele toetudes) aastaegadele vastavaid kuid ja seostab neid enda või oma pereliikme olulise sündmuse/tegevusega.
ELUS JA ELUTA Paljunemine, kasvamine ja arenemine, toitumine (3) Loomad: sünd, kasvamine ja arenemine, toitumine (sh järglaste toitmine ja hoolitsemine). Taimed: kasvatamine seemnest, kasvamiseks vajalikud tingimused (valgus, soojus, vesi). Liikumine (1) Elus ja eluta objektide liikumisviisid (nt jookseb, lendab, ujub, roomab, sõidab, veereb, voolab). Elus ja eluta (1) Elus- ja eluta: loodusobjektide rühmitamine. KEVAD TAIME- JA LOOMARIIGIS (4)	• kirjeldab 4-5-sõnaliste lausetega muutusi elus ja eluta looduses (õpetaja küsimuste, (seeria-) piltide toel) (6.); • tunneb ära õpitud taimed, loomad-linnud ja nimetab need; nimetab nende kuuluvusrühma (õpetaja ja abivahendite toel) (7., 8., 9.); • kirjeldab piltide põhjal 3-4 (3-5-sõnalise) lausega aastaajale iseloomulikke tegevusi (õpetaja küsimuste toel) (10.); • nimetab, rühmitab kodukoha elusa ja eluta looduse objekte ja toob esile nende iseloomulikud tunnused (õpetaja abiga või küsisõnade toel); • nimetab mõningaid fakte loomade-lindude kohta (näitvahendite ja õpetaja küsimuste abil) (8.);

Viljapuude ja marjapõõsaste lehtimine ja õitsemine. Kevadtööd aias ja põllul. Kevadlilled aias ja metsas. Kodu- ja metsloomad kevadel, rändlindude saabumine.	
SUVI (1) Suvekuud ja nende järjestus, seostamine oluliste sündmuste ja tegevustega. Ilm suvel, suve tunnused. Kodu- ja kooliümbrus suvel (veekogud, pinnavormid jm). AASTAAJAD (2) Kuude nimetused aastaegade kaupa. Aastaegade tunnuste võrdlemine.	• nimetab koduümbruse veekogusid, pinnavorme, taimi, loomi õpitu ulatuses (loodusvaatluse ja õpetaja küsimuste toel) (9.); • kirjeldab peamisi aasta jooksul toimuvaid rütmilisi muutusi elus ja eluta looduses; • kirjeldab piltide põhjal 3-4 (4-5-sõnalise) lausega aastaajale • iseloomulikke tegevusi (õpetaja küsimuste toel) (10.); • järjestab (abivahenditele toetudes) aastaegadele vastavaid kuid ja seostab neid enda või oma pereliikme olulise sündmuse/tegevusega.

Soovitusi õppetegevuseks (sh erinevate õppeainete lõimimiseks):

- Õppekäigud kooli ümbruses:
 - elus- ja eluta loodusega tutvumine, inimese valmistatud esemete eristamine looduslikest esemetest;
 - aastaajaliste erinevuste vaatlemine (maastikuvaatlus, puu ja temaga seotud elustiku aastaringne jälgimine jm);
- Loodusliku materjali kogumine, sorteerimine, säilitamine (nt puulehtede kuivatamine).
- Elus- ja eluta loodusobjektide vaatlemine, kirjeldamine, võrdlemine.
- Samaliigiliste objektide järjestamine suurustunnuste alusel kasvavas ja kahanevas järjekorras.
- Loodus- ja tehisobjektide/piltide (ja sõnasedelite) rühmitamine etteantud kuuluvusrühma järgi.
- Loodusobjektide/piltide rühmitamine sarnaste tunnuste alusel ja kuuluvusrühma nimetamine (vajadusel valikuks 2-3 sõnasedelit).
- Vahemaade ja loodusobjektide mõõtmine käte ja jalgadega (mõõõtühikuks peopesa, jalg, samm), mõõtmine joonlauaga cm-tes (matemaatikas õpitu järgselt).
- Ilma vaatlemine ja vaatlustabeli täitmine koostegevuses.
- Tabeli "Aastaring" koostamine ja täiendamine koostegevuses (sõnasedelite asetamine: aastaegade ja kuude nimetused, nende järjestus).
- Kuuluvusrühmi kajastavate tabelite koostamine ja täiendamine koostegevuses (sõnasedelite ja piltide asetamine).
- Puu aastaringne jälgimine (ja nähtu kujutamine joonistus-/ kleepetöös).
- Loomaaia või loomapargi külastamine, lemmikloomapäeval osalemine (erinevate loomade välisehituse vaatlemine, kirjeldamine ja võrdlemine; loomade käitumise jälgimine).
- Käeline tegevus: loodusobjekti joonistamine kontuuri järgi, kujutise värvimine näidise järgi, lõikamine, kleepimine, voolimine jms.

- Õppemängud.

LOODUSÕPETUSE AINEKAVA 3.-5. klassile

1. Õppetöö rõhuasetused 3.-5. klassis

- 3.-5. klassis tuginetakse õppetegevuses varem omandatud teadmistele, oskustele ja hoiakutele. Varemõpitule toetudes jätkatakse õpilaste loodusteadusliku maailmapildi kujundamist ja seostatakse saadud teadmisi teistes õppeainetes omandatuga.
- Arendatakse ning süstematiseeritakse tajusid (eelkõige nägemis- ja ruumitaju) ning kujutlusi. Arendatakse esemete/objektide ning nende osade äratundmist, terviku jaotamist osadeks, osade ühendamist oluliste (iseloomulike) ja mitteoluliste (individuaalsete) tunnuste alusel.
- Vaadeldakse looduses toimuvaid ajalisi muutusi, erinevate loodusosade omavahelist seotust, tutvutakse loodushoiu põhimõtetega.
- Pööratakse tähelepanu loodushoiule. Kujundatakse keskkonda säästvaid hoiakuid ja väärtushinnanguid. Eesmärgiks on arendada õpilastes soovi osaleda keskkonnaprobleemide ennetamisel ja lahendamisel. Koduümbruse keskkonnaprobleemide kõrval käsitletakse 5. klassis ka Eesti keskkonnaprobleeme.
- Õpitegevuses kasutatakse esemete ja loodusobjektide ning -nähtuste vaatlemist (sh demonstratsioonikatsed), terviku ja selle osade eristamist, võrdlemist, rühmitamist ja kirjeldamist esitatud kava järgi (5-6 lauset).
- Õppeprotsessi mitmekesistatakse interaktiivsete õppematerjalidega ning kasutatakse infotehnoloogilisi ja kommunikatiivseid võimalusi (looduslooline teabekirjandus, DVD- ja videofilmid, televisiooni- ja raadiosaated).
- 3.-5. klassis õpitakse tundma kodukoha kultuuriloolist minevikku, omandatakse elementaarne arusaamine Eesti Vabariigi riiklikust struktuurist.

3. klass

Taotletavad õpitulemused:

3. klassi lõpuks õpilane:

- 1) kirjeldab vaadeldavaid objekte 3–5 lausega;
- 2) võrdleb vaadeldavaid objekte võrdlusplaani alusel (õpetaja suunamisel);
- 3) eristab ja nimetab tundmaõpitud taimi, loomi, linde nii looduses kui ka pildil; määratleb nende kuuluvusrühma;
- 4) kirjeldab õpitud loomade ja lindude välimust ja nende elutegevuse seost aastaajaga (kuni 5-sõnaliste lihtlausetega);
- 5) mõistab termomeetri näitu;
- 6) toob välja õpitud põhjuslikke seoseid looduses;
- 7) loetleb kuude nimetusi ja teab nende järgnevust;
- 8) nimetab aastaegadele omaseid tunnuseid eluta looduses, taime- ja loomariigis; ilmastikus;
- 9) loetleb taimede kasvatamiseks vajalikke töid koduaias;
- 10) nimetab meie metsades kasvavaid leht- ja okaspuid ning nende mõningaid kasutusvõimalusi;

Õppesisu-70 tundi	Soovitatavad õpitulemused
--------------------------	----------------------------------

AEG (2) Aasta: aastaajad ja nende järgnevus, tegevused erinevatel aastaagadel. Kalender (aasta, kuud): kuude nimetused ja nende järgnevus, seostamine oluliste sündmuste ja tegevustega.	• nimetab kuud ja seostab need aastaajaga, järjestab neid õpetaja abiga (7.); • kirjeldab õpetaja küsimuste toel aastaagadele omaseid tegevusi (näitvahendile toetudes) (8.);
SÜGIS (3) Sügise algus (kalendri järgi), sügiskuud. Ilm sügisel, soe ja külm sügispäev. Sügise tunnused. Riietus ja tegevused. Loodus hilissügisel, riietus ja tegevused.	• teab sügiskuude nimetusi, järjestab antud aastaajale vastavad kuud (7.) ; • nimetab aastaagadele omaseid tunnuseid (8.); • võrdleb ja kirjeldab ühe aastaaja erinevat ilma (näitvahendi ja tugisõnade toel);
LINNUD KODUÜMBRUSES (3) Rändlinnud. Rändlindude kogunemine parvedesse ja äralend, rändlindude äralennu põhjused; ohud teekonnal. Kahe linnu võrdlemine (ränd- ja paigalind): välisehitus, toit. TAIMED KODUÜMBRUSES (12) Leht- ja okaspuud, põõsad (vaarikas, sarapuu, paju) ja puhmad (mustikas, pohl): välisehitus, muutused aastaringelt, kasvukohad, tähtsus loomadele-lindudele ja inimestele. Seened: toidu- ja mürgiseened, seente kasutamine toiduna. Metsatööd: metsaraie, küttepuude varumine, metsa istutamine. Puidu kasutamine: mööbel, ehitusmaterjal, puidutooted, paber jms. Paberjäätmete sorteerimine ja taaskasutamine. Rohttaime osad: juur, vars, lehed, õis, vili. Köögiviljad (sh juurviljad), lilled: välisehitus, kasutamine. Aia- ja põllutööd (taimede kasvatamine ja hoolitsemine), tööriistad.	• tunneb ära ja nimetab õpitud taimi, loomi, linde nii looduses kui ka pildil; määratleb nende kuuluvusrühma (vajadusel abivahendeid kasutades) (3.); • selgitab õpetaja küsimuste toel õpitud põhjuslikke seoseid looduses (6.); • nimetab aastaagadele omaseid tunnuseid (8.); • kirjeldab õpetaja küsimuste toel taimede kasvatamiseks vajalikke töid koduaias (toetudes näitvahendile) (9.); • eristab ja nimetab meie metsades kasvavaid leht- ja okaspuid ning toob näiteid nende kasutusvõimalustest (10.); • näitab ja nimetab taimede osasid;
ILM (4) Tutvumine ilma tunnustega. Ilmavaatlustabeli koostamine. Õhutemperatuur ja selle mõõtmine, termomeetri näidu lugemine ja märkimine; erinevad termomeetrid; pilvisus: pilvitu, vähene pilvisus, pilves; sademed: vihm, rahe, lumi; tuul: tuulevaikne, nõrk tuul, tugev tuul, torm.	• mõõdab temperatuuri ja kasutab saadud tulemusi nähtuste võrdlemisel (5.); • teeb ilmavaatlusi (koostegevuses õpetajaga), kirjeldab ilma vaatlustabeli/pildi järgi (tugisõnade toel); • selgitab õpetaja küsimuste toel õpitud põhjuslikke seoseid looduses (6.);
TALV (6) Talve algus (kalendri järgi), talvekuud. Vesi talvel: veekogude jäätumine ja jää sulamine, ohutusnõuded jääle minekul.	• teab talvekuude nimetusi, järjestab õpitud aastaagadele vastavad kuud (7.); • nimetab aastaagadele omaseid tunnuseid (8.);

Erinevad talveilmad (lumi, tuisk, sula, lumeta talv jms): riietus, tegevused. Õhutemperatuur talvel: temperatuuri mõõtmine, näitude lugemine termomeetrilt, märkimine vaatlustabelisse.	• kirjeldab ja võrdleb ühe aastaaja erinevat ilma (näitvahendi ja tugisõnade toel); • mõõdab temperatuuri, loeb ja märgib temperatuuri näidu, kasutab saadud tulemusi nähtuste võrdlemisel (5.);
Koduümbrus talvel (10) Talvine koduümbrus (aed, põld, park, mets), lume tähtsus looduses. Loomade valmistumine talveks: talvevarud, pesa ehitamine, karvavahetus (suve- ja talvekarv). Erinevad loomad talvel. Metsloomad (mäger, ilves): välisehitus, elupaik, eluviis, toit. Eestis talvituvad linnud (rasvatihane, leevike, hallvares, varblane, rähn): välisehitus, elupaik, toit. Lindude toitmine talvel. Loomade ja lindude jäljed lumel.	• tunneb ära ja nimetab õpitud taimi, loomi, linde nii looduses kui ka pildil; määratleb nende kuuluvusrühma (vajadusel abivahendeid kasutades) (3.); • kirjeldab kuni 5-sõnaliste lihtlausetega õpitud loomade ja lindude välisehitust, toob õpetaja abiga näiteid aastaajalistest muutustest loomade ja lindude elutegevuses (4.); • selgitab õpetaja küsimuste toel õpitud põhjuslikke seoseid looduses (6.); • nimetab aastaegadele omaseid tunnuseid (8.)
KODU (5) Kodupaik – osake Eestist, eesti keel. Koduümbruse loodus. Eesti suuremad linnad (Tallinn, Tartu, Narva, Pärnu). Tallinn – Eesti pealinn.	• teab ja nimetab Eesti pealinna; • kirjeldab koduümbruse loodust;
KEVAD (3) Kevade algus (kalendri järgi), kevadkuud. Kevade kolm perioodi (algus, keskpaik, lõpp): perioodide tunnused (sh ilm), riietus ja tegevused. Õhutemperatuur öösel ja päeval, temperatuuride võrdlemine ja erinevuste/põhjuste selgitamine	• teab kevadkuude nimetusi, järjestab õpitud aastaegadele vastavad kuud (7.); • nimetab aastaegadele omaseid tunnuseid (8.); • kirjeldab ja võrdleb ühe aastaaja erinevat ilma (näitvahendi ja tugisõnade toel); • mõõdab temperatuuri, loeb ja märgib temperatuuri näidu, kasutab saadud tulemusi nähtuste võrdlemisel (5.);
Kevad loomariigis (10) Kevad loomariigis: karvavahetus; poegade sünn ja areng. Rändlindude saabumine, pesitsemine, haudumine, hoolitsemine poegade eest. Loomariigi mitmekesisus: kalad: välisehitus, liikumisviisid, elupaigad, toit, areng; konnad: välisehitus, liikumisviisid, elupaigad, toit, areng; putukad: välisehitus, liikumisviisid, elupaigad, toit, areng. Kevad taimeriigis (8) Köögiljataimede seemnete vaatlus ja võrdlemine. Seemnete külv. Taime kasvatamine, kasvatamiseks vajalikud tingimused.	• tunneb ära ja nimetab õpitud taimi, loomi, linde nii looduses kui ka pildil; määratleb nende kuuluvusrühma (vajadusel abivahendeid kasutades) (3.); • kirjeldab kuni 5-sõnaliste lihtlausetega õpitud loomade ja lindude välisehitust, toob õpetaja abiga näiteid aastaajalistest muutustest loomade ja lindude elutegevuses (4.); • selgitab õpetaja küsimuste toel õpitud põhjuslikke seoseid looduses (6.); • kirjeldab näitvahendite ja õpetaja küsimuste toel taimede kasvatamiseks vajalikke töid koduaias (9.);

Kevadlilled (sh kevadel õitsevad sibullilled: tulp, nartsiss, märtsikelluke jm): välisehitus, kasvukohad. Kevadtööd aias ja põllul.	
SUVI (2) Suve algus (kalendri järgi), suvekuud. Soe ja külm suvepäev: ilm, riietus ja tegevused. Aia- ja metsamarjad suvel. AEG (2) Aasta (aastaajad, kuud, nädal, nädalapäevad): nimetused, järjekord, orienteerumine kalendris. Suvevaheaeg.	• nimetab kuud ja seostab need aastaajaga; teab nende järgnevust (7.); • nimetab aastaegadele omaseid tunnuseid (8.); • kirjeldab ja võrdleb ühe aastaaja erinevaid ilma (näitvahendi ja tugisõnade toel);

Soovitusi õppetegevuseks (sh erinevate õppeainete lõimimiseks):

- Õppekäigud /õuetunnid kodukandis (kooliümbruses) aastaajaliste erinevuste vaatlemiseks, vaatlustabelite täitmine.
- Õhutemperatuuri mõõtmine, tulemuste võrdlemine.
- Ilma vaatlemine erinevatel aastaegadel, vaatlustabelite täitmine.
- Vee külmumise ja jää sulamise vaatlemine, sulava lume temperatuuri mõõtmine.
- Loodusvaatlused: taimede välisehitus, loomade välisehitus.
- Loomade ja lindude jala- ning tegutsemisjälgede vaatlemine, kirjeldamine.
- Seemnete külv, tõusmete eest hoolitsemine.
- Paberjäätmete sorteerimine ja taaskasutamine.

4. klass

Taotletavad õpitulemused 4.klassis:

- 1) 4. klassi lõpuks õpilane:
- 2) viib iseseisvalt läbi lihtsamaid loodusvaatlusi ja täidab vastavat tabelit (juhendamisel);
- 3) võrdleb loodusobjekte ja -nähtusi võrdlusplaani alusel;
- 4) kirjeldab võrdlemise põhjal lihtlausetega kuni kolme objekti;
- 5) jälgib õpetaja suunamisel demonstratsioonkatsetes ja laboratoorsetes töodes toimuvat ja kirjeldab seda;
- 6) rühmitab õpitud taimi ja loomi erinevate tunnuste alusel;
- 7) teab looduse jagunemist elus ja eluta looduseks, nende omavahelist seost;
- 8) eristab kultuurtaimi ja toob näiteid;
- 9) nimetab kodukohas enamlevinud kultuurtaimede nimetusi ja nende kasvamise iseärasusi;
- 10) loetleb taimede eluks vajalikke tingimusi
- 10) nimetab ja toob näiteid õhu, vee ja mulla peamistest omadustest;
- 11) nimetab vee ja õhu saastumise olulisi põhjusi ja saastumise vältimise/vähendamise võimalusi;
- 12) otsustab termomeetri näitude järgi, kas tegemist on vee/õhu soojenemise või jahtumisega;
- 13) selgitab aastaegadele iseloomulikke muutusi soojus- ja valgustingimustest lähtuvalt;
- 14) hindab õpetaja abiga kohaliku keskkonna seisundit.

Õppesisu-70 tundi	Soovitavad õpitulemused
KODU (4) Linna- ja maakodu. Talu: hooned, maad (aed, põld, heinamaa, karjamaa, mets). Koduloomad, nende kasulikkus. Maatööd (põlluharimine, loomapidamine jms). Soovitusi õppetegevuseks: - Taluhoonete virtuaaltuur (http://www.evm.ee/tuur/est/tuur) - Õppekäik talumuuseumi.	• teab, et inimesed elavad erinevates elukeskkondades; • võrdleb õpetaja abiga inimeste elu maal ja linnas;
ELUTA LOODUS: Vesi (12) Vesi looduses, vee kasutamine igapäevaelus, tähtsus elusolenditele. Joogivee omadused, võrdlus sademete ja veekogu veega. Vee olekud (vesi, jää, veeaur) ja nende muutumine. Vee keemine, keemistemperatuur. Vee aurumine. Vee külmumine ja jää sulamine, sulamistemperatuur. Veekogud (tiik, jõgi, järv, meri) erinevatel aastaegadel, veega seotud ohud. Vee ringkäik looduses (veeaur, pilved, sademed, vesi veekogudes). Vee reostumine. Vee säästlik kasutamine kodus ja koolis. Õhk (6) Hapnik ja süsihappegaas õhu koostises (inimesed,	• teab, et vesi ja õhk kuuluvad eluta looduse hulka (6.) • teab puhta õhu ja puhta vee peamisi omadusi (10.) • otsustab termomeetri abil, kas tegemist on vee/õhu soojenemise või jahtumisega (12.); • toob õpetaja suunamisel näiteid, kuidas inimene oma tegevusega muudab õhu ja vee seisundit (kohaliku keskkonna näitel) (14.);

loomad ja taimed hingavad sisse hapnikku, välja süsihappegaasi). Õhutemperatuur ja selle mõõtmine. Õhu soojenemine, jahtumine. Puhas ja saastunud õhk, puhta õhu tähtsus, õhu puhtuse tagamine ruumis. Soovitusi õppetegevuseks: Õhu- või veetemperatuuri mõõtmine. Joogivee võrdlemine sademetest saadud vee või veekogu veega. Näitkatsed: vee olekute muutumine. Uurimus: vee kasutamine kodus või koolis.	
Valgus ja soojus (8) Valgus- ja soojusallikad. Valguse ja soojuse tähtsus elusolenditele. Maa: esmane tutvumine Maa mudeli ehk gloobusega. Päev ja öö, nende vaheldumine. Päikese teekond taevavõlvil erinevatel aastaaegadel: soojustingimuste muutumine, öö ja päeva pikkus erinevatel aastaaegadel (päikesetõus ja loojumine erinevatel kellaaegadel). Soovitusi õppetegevuseks: Gloobuse ja selle pöörlemise vaatlemine. Näitkatse gloobuse ja (tasku)lambiga: öö ja päeva vaheldumine. Päikese kõrguse ja öö ning päeva pikkuse vaatlemine. Iga kuu kindlal päeval silmapiiri kontuuri ja päikese 3 asendi (hommikul, keskpäeval ja õhtul) märkimine skeemile. Nende skeemide võrdlemine. Õhutemperatuuri mõõtmine erinevatel kellaaegadel, tulemuste märkimine vaatlustabelisse Miks termomeeter näitab päikese käes kõrgemat temperatuuri kui varjus? – mõõtmine termomeetriga.	• kirjeldab näitkatse toel öö ja päeva vaheldumist; • mõõdab ja märgib õhutemperatuuri erinevatel aastaaegadel; kirjeldab vaatlustabelile toetudes aastaajalisi temperatuuri muutusi (õpetaja suunamisel) (13.); • selgitab abivahendite toel aastaaegadele iseloomulikke muutusi Päikese näivast teekonnast lähtuvalt (13.);
INIMENE(4) Inimese välisehitus (kehaosad: kere, pea, kael, jäsemed (käed, jalad)). Selgroog. Keha mõõtmed: pikkuste võrdlemine silma järgi, pikkuste mõõtmine ja mõõtmistulemuste võrdlemine. Inimese kehatemperatuuri mõõtmine. Soovitusi õppetegevuseks: - Keha ja kehaosade pikkuste mõõtmine. - Keha kaalumine. - Kehatemperatuuri mõõtmine, termomeetri näidu lugemine.	• teab kehaosade nimetusi; • teab, miks inimesel on selgroog;
LOOMAD (19) Selgroogsed loomad <u>Imetajad</u>: välisehitus, liikumine, elupaigad, areng, toitumine <u>Linnud</u>: välisehitus, liikumine, elupaigad, areng, toitumine. <u>Kalad</u>: välisehitus, liikumine, elupaik (elab veekogus), areng, toitumine. <u>Kahepaiksed</u> (konnad): välisehitus, liikumine, elupaigad, areng, toitumine.	• tunneb ära õpitud loomi piltide järgi ja looduses; • rühmitab õpitud loomi erinevate tunnuste alusel (5.); • teab, et loomade hulka kuuluvad imetajad, linnud, kalad, konnad, maod, putukad, ämblikud, ussid;

Roomajad (maod, sisalikud): välisehitus, liikumine, elupaik, areng, toitumine. Selgrootud loomad: mitmekesisus ja elupaigad. Loomade elupaigad: maismaa- ja veeloomad, veeloomade erinevus maismaaloomadest. Loomade mitmekesisus: Mullas elunevad loomad: mutt, vihmauss. Nastik ja rästik. Loomade eluviis: Erinevate loomade eluviis (üksikult, karjadena, parvedena). Soovitusi õppetegevuseks: Looma välisehituse ja eluviisi uurimine (pildid, piltteatmeteosed vms allikad). Temaatilise plakati/stendi koostamine mõne organismirühma (nt imetajate erinevad liikumisviisid) või liikide võrdluse kohta. Seeriapiltide järjestamine (loomade arenguetapid), looma arengu kirjeldamine piltide järgi (tugisõnade abil).	• teab, et loomad kuuluvad eluslooduse hulka (hingavad, kasvavad, toituvad, paljunevad) (6.);
TAIMED (12) Taimede välisehitus (puu, põõsas, puhmas, rohttaim). Erinevate taimede osade vaatlus, võrdlemine ja kirjeldamine. Taime areng seemnest, arenguks vajalikud tingimused, seemnete levik (nt tuul, lind, inimene). Mulla tähtsus taimedele. Mullatööd aias ja põllul erinevatel aastaaegadel (harimine, väetamine, seemnete külv, tõusmete eest hoolitsemine jms). Kultuurtaimed ilu-, köögivilja- ja viljapuuaias, põllul: tundmine, nimetamine, kasvatamise otstarve. Rohhtaimed: üheaastased taimed (nt aedhernes, kõrvits) ja mitmeaastased taimed (nt tulp, maikelluke). Teraviljad, teraviljade kasutamine. Umbrohud umbrohutõrje. Taimede tähtsus inimestele ja loomadele. Mürgised taimed (nt näsiniin, karuputk, maikelluke jt). Soovitusi õppetegevuseks: Uurimus: taime kasvu sõltuvus soojusest, valgusest ja mulla niiskusest.	• teab, et taimed kuuluvad elusa looduse hulka (hingavad, kasvavad, toituvad ja paljunevad) (6.); • teab, et muld kuulub eluta looduse hulka; • teab kodukohas enamlevinud kultuurtaimede ja umbrohtude nimetusi ning kasvamise iseärasusi (7., 8.); • toob näiteid mulla peamistest omadustest (õpetaja suunavate küsimuste abil) (10.); • tunneb ära ja rühmitab erinevate tunnuste alusel kodukoha levinumaid taimeliike (5.); • teab taimede eluks vajalikke tingimusi (9.); • kirjeldab katsete põhjal, kuidas erinevad tingimused (soojus, valgus, mulla niiskus) mõjutavad taimede elutegevust (9.);
SEENED (2) Kübaraga seened: välisehitus (kübar, jalg, seeneniidistik). Söögiseened ja mürgised seened. Soovitusi õppetegevuseks:	• tunneb ära ja nimetab õpitud söödavaid ja mürgiseid kübarseeni

Seente välisheituse vaatlemine, kirjeldamine ja võrdlemine.	
ORGANISMIDE KOOSELU (3) Eri liiki organismide kooselu (sh parasiidid). Toiduahelad. Soovitusi õppetegevuseks: Õppekäik organismide kooselu uurimiseks erinevates elupaikades. Lihtsamate toiduahelate koostamine (õpetaja abiga).	• nimetab piltide põhjal loodusobjektide omavahelisi seoseid; • koostab õpetaja abiga lihtsamaid toiduahelaid; • saab aru, et kõik taimed, seened ja loomad on vajalikud, et nad on osa loodusest ja neid peab kaitsma;

5.klass

Taotletavad õpitulemused:

- 1) nimetab kodukoha inimeste tegevusalasid, teenindusasutusi ja suuremaid ettevõtteid;
- 2) tunneb ära Eesti Vabariigi sümbolika;
- 3) tunneb ära iseloomulike tunnuste järgi ja oskab nimetada kodukoha veekogusid, pinnavorme, asulaid;
- 4) orienteerub (liigub) kodukohas, juhatab vajadusel võõrale teed;
- 5) leiab kaardilt Eesti ja näitab kodukoha asukohta Eesti kaardil;
- 6) nimetab ja näitab kaardil põhiilmakaari;
- 7) tunneb ära ja nimetab kodukoha metsa, sood, põldu, veekogu, maavarasid;
- 8) eristab küla, alevit, linna; nimetab mõnd Eesti linna.

Õppesisu 70 tundi	Soovitavad õpitulemused
MÕÕTMINE JA VÕRDLEMINE (2 tundi) Tahked kehad ja vedelikud. Kehade kaalumine. Vedelike koguste ja temperatuuri mõõtmine. Mõõtmistulemuste võrdlemine. Soovitusi õppetegevuseks: - Kehade kaalumine. - Vedelike koguste mõõtmine. - Vedelike temperatuuri mõõtmine.	• nimetab tahkeid kehi ja vedelikke; • kaalub kehi (mõõtühikuks kg); • mõõdab vedelike kogust (liitrites) ja temperatuuri
ELUS JA ELUTA (3 tundi) Elus- ja eluta looduse objektide tunnused. Õpitud taime- ja loomarühmad. Soovitusi õppetegevuseks: Looduslike objektide rühmitamine piltide ja sõnasedelite abil.	• rühmitab elus- ja eluta looduse objekte piltide ja sõnasedelite abil; • jaotab tuttavaid taimi ja loomi (nende pilte, sõnasedeleid) õpitud rühmadesse;
GLOOBUS. PLAAN JA KAART (6 tundi)	
Maakera mudel – gloobus. Leppemärgid sh leppevärvid gloobusel ja kaartidel. Eesti looduskaart. Ilmakaared, suundade määramine Eesti kaardil. Põhiilmakaarte määramine kompassi abil ning päikese järgi.	• tunneb ära Eesti kaardil värvide järgi ära maismaa ja veekogud (5.); • nimetab ja näitab kaardil (abivahendite toel) põhiilmakaari

Pildi ja plaani/kaardi erinevus. Klassi plaan ja kooliümbruse plaan. Enda asukoha määramine plaanil, objektide äratundmine ja nende asukoha (teiste objektide suhtes) kirjeldamine plaanil. Soovitusi õppetegevuseks: Põhi-ilmakaarte määramine õues kompassi abil ning päikese järgi (õpetaja abiga). Eesti kaardiga tutvumine lauamängude või pusle abil. Kooliümbruse erinevate paikade iseloomustamine (nt ilus/ohtlik jne koht) ja nende kaardistamine plaanil kokkulepitud värvide abil; värvidega märgistatud plaani võrdlemine kaaslaste omaga, oma arvamuse põhjendamine (õpetaja küsimuste toel).	(6.); • mõistab kompassi kasutamise vajadust; • leiab kooliümbruse plaanilt tuttavaid objekte
PINNAVORMID KODUKOHAS (2 tundi) Pinnavormid kooliümbruses (tasane maapind, kungas, nõgu, org): vaatlus ja mudeldamine Pinnavormide kujutamine Eesti kaardil. Soovitusi õppetegevuseks: Kooliümbruse pinnavormide mudeldamine.	• eristab ja nimetab kooliümbruse pinnavorme (3.);
INIMENE (18 tundi) Inimese välisehitus. Keha mõõtmised: mõõtmine, kaalumine. Elundid ja elundkonnad. Meeleelundid. Tugi- ja liikumiselundid. Hingamiselundid. Vereringe. Seedeelundid. Erituselundid. Paljunemiselundid. Närvisüsteem. Inimese põlvnemine. Soovitusi õppetegevuseks: Kehapikkuse mõõtmine kooliaasta algul ja lõpus. Mõõtmistulemuste võrdlemine. Päevamenüü jälgimine ja ülesmärkimine; menüü analüüsimine ühistegevuses (http://www.ampser.ee). Õppekäik tervishoiumuuseumisse.	• nimetab ja näitab joonisel/mudelil inimese elundkondade tähtsamaid elundeid; kirjeldab joonise/mudeli põhjal (tugisõnade toel) inimese elundite ülesandeid-tegevusi;
ORGANISMIDE RÜHMAD JA KOOSELU (18 tundi) Mets. Metsa tähistamine kaardil. Mets puuliikide järgi (okaspuu-, lehtpuu- ja segamets), elustik vastavat liiki metsas, toiduahelad. Koosluste võrdlus: mets-park, mets-põld. Veekogu. Veekogud kodukohas. Veekogude tähistamine kaardil. Vee-elustik kodukoha veekogus ja selle kaldal, toiduahelad. Veetaimede ja -loomade erinevus maismaa organismidest. Soo. Soo tähistamine Eesti kaardil. Soo-elustik (taimed, selgroogsed loomad), toiduahelad. Turvas, selle kasutamine. Soovitusi õppetegevuseks: Toiduahelate koostamine. Ülevaate koostamine ühe loomaliigi kohta: välimus, elupaigad, eluviis, toit, järglaste saamine, looduslikud vaenlased.	• tunneb ära ja rühmitab kodukoha levinumaid loomaliike; • tunneb ära ja rühmitab kodukoha levinumaid taimeliike; • nimetab kodukoha veekogusid (3.); • tunneb legendi abil kaardil ära metsa ja soo leppemärgi, veekogu leppevärvi (7.); • tunneb looduses/pildil ära kodukohale iseloomuliku looduskeskkonna (mets, soo, põld, veekogu), kirjeldab kava abil selle elustikku (7.);
MAAVARAD (2 tundi) Maavarad (liiv, kruus, savi, paekivi ehk lubjakivi, turvas,	• tunneb ära ja nimetab kodukohas leiduvaid maavarasid, toob nende

põlevkivi), nende kasutamine.	kasutamise näiteid (7.); kirjeldab piltide toel õpitud maavarade kasutamise võimalusi;
ELEKTER (4 tundi) Elektri tootmine Eestis. Elektri jõudmine elektrijaamast kasutajani. Elektri kasutamine koolis ja kodus, elektriohutus. Vooluring: vooluallikas (patarei), elektripirn, juhtmed, lüliti. Soovitusi õppetegevuseks: Lihtsa vooluringi koostamine (abiga) ja toa elektrivõrguga võrdlemine. Elektritarbimise jälgimine koolis ja kodus (eeskuju järgi).	kirjeldab piltide toel elektri kasutamisega seotud õnnetusjuhtumeid ja nende ennetamise võimalusi (s.t mõistab põhjus-tagajärg seoseid);
KODUKOHT EESTI VABARIIGIS (7 tundi) Eesti naaberriigid. Asulad: linn, alev, küla. Eesti suuremad linnad, pealinn. Eesti riiklik ja rahvuslik sümboolika. Kodukoht: asula määramine; asukoht pealinna ja suuremate linnade suhtes. Kodukoha sümboolika (lipp, vapp). Inimeste tegevus koduasulas: kultuuri- ja teenindusasutused, arstiabi ja päästeteenistus, suuremad ettevõtted ja nende toodang. Soovitusi õppetegevuseks: Kodukoha näitamine Eesti kaardil. Kodukohta tutvustava plakati koostamine.	- eristab küla, alevit, linna (8.); - nimetab ja näitab kaardil Eesti suuremaid linnasid (8.); - tunneb ära ja kirjeldab Eesti Vabariigi sümboolikat (2.); - teab, mis liiki asulas ta elab (3.); - näitab Eesti kaardil kodukoha asukohta, seostab selle - ilmakaarega (nt Tartu asub Lõuna-Eestis) (5.); - orienteerub (liigub) kodukohas, juhatab vajadusel võõrale teed; - nimetab kodukoha inimeste tegevusalasid, teenindusasutusi ja suuremaid ettevõtteid;
MAAILMARUUM JA PLANEET MAA (8 tundi) Tähistaevas, taevakehad: täht (sh Päike), komeet. Maailmaruumi uurimine: pikksilm, binokkel, teleskoop, kosmoselaev; astronaut, astronoom. Päike ja planeedid. Maa kaaslane Kuu. Päikesesüsteemi väikekehad: asteroidid, meteoriidid. Meteor. Võimalikud kataastroofid. Maa pöörlemine – öö ja päeva vaheldumine. Maa tiirlemine – aastaaegade vaheldumine. Maakera siseehitus. Looduskatastroofid (vulkaanipursked, maavärinad, orkaanid, üleujutused), ohud inimese elule ja tegevusele. Soovitusi õppetegevuseks: Näitkatse: planeetide ning nende kaaslaste liikumise (tiirlemise ja pöörlemise) mudeldamine. Öö ja päeva vaheldumise mudeldamine.	- tunneb huvi maailmaruumi ehituse ja selle uurimisvõimaluste vastu; - kirjeldab joonise põhjal (tugisõnade toel) Päikesesüsteemi ehitust; - huvitub Maal toimuvatest loodusprotsessidest; - selgitab lambi ja gloobuse abil öö ja päeva vaheldumist;

LOODUSÕPETUSE AINEKAVA 6.-7. klassile

Õppetöö rõhuasetused 6.-7. Klassis

- 6. klassi eesmärk on luua süsteemne kujutus kodukoha (maakonna) geograafiast ja loodusest. Peamised teemavaldkonnad on järgmised: pinnavormid, veekogud, kliima ja selle muutused, taimed, loomad, inimtegevuse seos loodusega.
- Kõikide teemade puhul pööratakse tähelepanu objektide ja nähtuste rühmitamisele oluliste tunnuste alusel (nt madalsood ja rabad, nende olulised tunnused), allrühmade moodustamisele (loomad, kodu- ja metsloomad, vee- ja maismaaloomad, liha- ja rohusööjad loomad).
- 7. klassis käsitletakse nimetatud teemasid Eesti ulatuses, pööratakse tähelepanu erisustele sõltuvalt piirkonnast ja elukeskkonnast.
- Keemia ja füüsika elemente käsitletakse seoses loodusnähtuste ja inimtegevusega (muldade ja maavarade keemilised ja füüsikalised omadused, ehitusmaterjalide omadused, muldade väetamine jne).
- Teadvustatakse põhjus-tagajärg-seoseid eluta looduse ja eluslooduse nähtuste vahel (nt taime- ja loomaliikide seos elukohaga – toitumine, eluase, asulate paiknemine jne).
- 7. klassis käsitletakse nimetatud teemasid Eesti ulatuses, pööratakse tähelepanu erisustele sõltuvalt piirkonnast ja elukeskkonnast.
- Keemia ja füüsika elemente käsitletakse seoses loodusnähtuste ja inimtegevusega (muldade ja maavarade keemilised ja füüsikalised omadused, ehitusmaterjalide omadused, muldade väetamine jne).
- Teadvustatakse põhjus-tagajärg-seoseid eluta looduse ja eluslooduse nähtuste vahel (nt taime- ja loomaliikide seos elukohaga – toitumine, eluase, asulate paiknemine jne).
- Peamised töövormid on tund, õppekäik ja vaatlus. Tundides sooritatakse lihtsaid katseid, võimaluse korral kasutatakse õppefilme.
- Iga teema puhul aktiveeritakse lapse teadmised ja kogemused. Uus teema esitatakse 6.-7. klassis peamiselt suuliste lühitekstide, vestluste ja vaatluste ning näitvahendite abil, tekste kasutatakse teadmiste süvendamiseks/täpsustamiseks. Terminid esitatakse pärast nähtuse/objekti oluliste tunnuste fikseerimist (nt Segamini kasvavad okas- ja lehtpuud – s.o segamets).

Õppesisu ja õpitulemused 6. klassis

Taotletavad õpitulemused 6. klassis

6. kl lõpuks õpilane:

1. märkab oma ümbruses toimuvaid muutusi ja kirjeldab neid;
2. jälgib katseid ja sooritab neid õpetaja juhendamisel ise;
3. loeb lihtsaid plaane ja kaarte; koostab plaane (abiga);
4. tunneb ära pinnavormide kujutised füüsilisel kaardil, teab pinnavormide olulisi tunnuseid; eristab jõge, järve, merd, saart, poolsaart;
5. iseloomustab oma kodukoha looduskeskkonna objekte ja nähtusi (vajaduse korral abivahendeid kasutades);
6. eristab eluta ja elusa looduse objekte;
7. täidab ja kirjeldab õpetaja abiga õppejooniseid ja skeeme, mis võimaldavad mõista õppeinfos sisalduvaid seoseid (nt õppejoonis: vee ringkäik looduses);
8. teab põhi- ja vaheilmakaari; määrab kompassi abil põhiilmakaari (õpetaja juhendamisel);

9. teab õhu tähtsamaid omadusi; loeb, märgib ja mõõdab vee ning õhu temperatuuri.

Teema ja õppesisu Tundide arv	Õppetegevus	Soovitavad õppetulemused
Mõõtmine ja võrdlemine 4 tundi		
Elus- ja eluta looduse objektid, loodus- ja tehisojektid kooli lähiümbruses. Objektide suuruste, objektide vaheliste kauguste mõõtmine ja võrdlemine.	Õppekäik/välitund kooli lähiümbruses: loodus- ja tehisojektide eristamine, kirjeldamine, rühmitamine. Objektide suuruste, vahemaade mõõtmine ja tulemuste võrdlemine.	- nimetab lähiümbruses eluta ja elusa looduse objekte (6) - iseloostab oma kodukoha looduskeskkonna objekte ja nähtusi (vajaduse korral abivahendeid kasutades) (5)
Plaan ja kaart 10 tundi		
Eesti looduskaart: leppemärgid. Ilmakaarte määramine kaardil-plaanil, õues kompassiga ja päikese järgi. Eesti loodus- ja halduskaart: maakonnad ja maakonna keskused, asulad (linn, alev, küla). Kooliümbruse ja koduasula plaan: leppevärvid ja -märgid, lihtsate (mõõtkavata) plaanide täiendamine.	Ilmakaarte määramine õues kompassiga ja päikese järgi. - Lihtsa plaani ja pildi võrdlemine: enda asukoha määramine plaanil, plaanil olevate objektide äratundmine, plaani täiendamine pildi järgi. - Liikumine kooliümbruse plaani järgi; klassi / kooliümbruse plaani täiendamine (abiga). - Eesti loodus- ja halduskaart: maakondade, suuremate linnade ja koduasula leidmine ning näitamine kaardil (õpetaja juhendamisel). Maakondade ja suuremate linnade märkimine kontuurkaardile (abiga).	- teab õpitud leppemärkide tähendust plaanil ja kaardil (3) - täiendab (abiga) lihtsaid plaane - nimetab ja näitab kaardil kodumaakonna ning naabermaakonnad - iseloostab oma kodukoha looduskeskkonna objekte ja nähtusi (vajaduse korral abivahendeid kasutades) (5) - teab põhi- ja vaheilmakaari; - määrab kompassi abil põhiilmakaari (õpetaja juhendamisel) (8) - määrab põhiilmakaari kaardil (8)
Pinnavormid kodukohas 5 tundi		
Pinnavormide (küngas, org, nõgu, mägi, tasandik, kõrgustik;) modelleerimine. Pinnavormide kujutamine kaardil. Inimese kujundatud pinnavormid kodukohas.	Künka mudeli koostamine. Pinnavormi osade (nõlv, jalam) näitamine mudelil. Pinnavormide mudeldamine liivakastis.	- teab õpitud leppemärkide tähendust plaanil ja kaardil, täiendab lihtsaid plaane (abiga) (3) - tunneb näitvahenditel ära õpitud pinnavormid või nende kujutised (4)

		• iseloomustab oma kodukoha pinnavorme (vajaduse korral abivahendeid kasutades) (5)
Muld elukeskkonnana 12 tundi		
Mulla kirjeldamine. Mulla koostis. Mulla elustik. Mulla tekkimine. Mulla tähtsus taimedele (temperatuur, niiskus, viljakus) ja loomadele. Vee liikumine mullas. Inimtegevuse mõju mullale (mulla harimine, väetamine, maaparandustööd).	Mullaproovide võtmine, mulla kirjeldamine ja mullaproovide võrdlemine. Kompostmulla valmistamine. Mulla vee- ja õhusisalduse katseline kindlakstegemine. Mullatemperatuuri mõõtmine.	• märkab oma ümbruses toimuvaid muutusi ja kirjeldab neid; (1) • jälgib katseid ja sooritab neid õpetaja juhendamisel ise (2) - kirjeldab ja võrdleb erinevaid mullaproove; - näitab katsega, et mullas on õhku ja vett; • eristab eluta ja elusa looduse objekte (6)
Vesi kui aine 20 tundi		
Vesi looduses; veekogud. Puhta vee omadused. Vesi kui lahusti; looduslik vesi, mineraalvesi kui looduslik lahus. Vee olekud ja nende muutumine. Märgamine. Veetemperatuur ja selle muutumine (keemis-, külmumis-, jää sulamistemperatuur). Vee kasutamine. Joogivesi. Põhjavesi. Vee reostumine ja kaitse. Vee puhastamine.	Erinevate omadustega vee võrdlemine. Veetemperatuuri mõõtmine. Igapäevaelus kasutatavate lahuste valmistamine. Vee puhastamine erinevatel viisidel. Vee kasutamise (sh joogi- ja reovee teekonna) uurimine kodus või koolis. Vee säästliku kasutamise võimaluste uurimine kodus või koolis.	• teab puhta vee omadusi • nimetab veekogusid (jõgi, järv, meri, allikas)(4) • kirjeldab vett erinevas olekus ja toob välja vee oleku muutumise tingimused (9) • mõõdab vee temperatuuri, loeb ja märgib termomeetri näidu (10) • teab vee keemis- ja jää sulamistemperatuuri • mõistab vee tähtsust inimese elus (9) • jälgib katseid ja sooritab neid õpetaja juhendamisel ise - kirjeldab vee puhastamise katseid (2)
Vesi elukeskkonnana 30 tundi		
Meri. Läänemeri: rannajoon, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared. Läänemere vee omadused. Mere, ranniku ja saarte elustik: iseloomulikud liigid (välimus, toitumine ja kasvamine, kohastumine eluks veeks) ning nende vahelised seosed. Jõgi. Jõgi ja selle osad; jõestik ja selle osad. Vee voolamine	Suuremate lahtede, väinade, saarte, poolsaarte, jõgede ja järvede näitamine Eesti kaardil; nende kandmine kontuurkaardile (abiga). Veeorganismide uurimine ja välisehituse kirjeldamine (kava toel). Tutvumine eluslooduse häältega, kasutades	• näitab kaardil (vajadusel abiga) ja nimetab Eesti suuremaid lahtesid, väinasid, saari, poolsaari, jõgesid ja järvi (4) • iseloomustab õpitud veekogu kui elukeskkonda (vajaduse korral abivahendeid kasutades) (5) • koostab õpitud veekogule iseloomulikke toiduahelaid

jões; kärestik, juga. Veetaseme kõikumine jões. Eesti suuremad jõed. Jõgi elukeskkonnana: iseloomulikud liigid (välimus, toitumine ja kasvamine, kohastumine eluks veeks) ning nende vahelised seosed. Järv. Järvevee omadused. Veevahetus järvedes. Eesti suuremad järved. Järv elukeskkonnana: iseloomulikud liigid (välimus, toitumine ja kasvamine, kohastumine eluks veeks) ning nende vahelised seosed.	audiovisuaalseid materjale. Tutvumine siseveekogude selgroogsetega ja taimedega, kasutades http://bio.edu.ee/taimed/ http://bio.edu.ee/loomad/	või -võrgustikke (vajadusel abiga) (7) eristab eluta ja elusa looduse objekte (6)
Õhk kui aine 10 tundi		
Õhu koostis. Õhu omadused. Õhutemperatuur ja selle mõõtmine. Õhutemperatuuri ööpäevane muutumine. Õhu liikumine soojenedes. Õhu liikumine - tuul. Tuule kasutamine inimtegevuses. Kuiv ja niiske õhk. Pilved ja sademed. Ilmastikunähtused. Veeringe. Õhu saastumine ja kaitse.	Õhu omaduste ja koostise uurimine: küünla põlemine suletud anumal, õhu kokkusurutavus, õhu paisumine soojenedes, veeauru kondenseerumine. Õhutemperatuuri mõõtmine. Ilmavaatlused. Kodukoha ilmaennustuste jälgimine, võrdlemine tegeliku ilmaga.	- teab puhta õhu omadusi (10) - kirjeldab pildi või skeemi järgi veeringet (7) - mõõdab õhutemperatuuri, loeb ja märgib vaatlustabelisse termomeetri näidu (10) - viib õpetaja juhendamisel läbi ilmavaatlusi, täidab vaatlustabelit (1) - iseloomustab ilma (vaatlustabeli või kava abil) (1, 5)
Õhk elukeskkonnana 8 tundi		
Õhu kui elukeskkonna tähtsamad omadused. Organismide levimine õhu kaudu. Õhukeskkonda kasutavad loomad ja nende seosed teiste organismidega; erinevate lendajate (linnud, nahkhiired, putukad) kohastumused.	Võrdlustabeli (-skeemi) täitmine: erinevate lendajate kohastumused.	- iseloomustab õhku kui elukeskkonda (vajaduse korral abivahendeid kasutades) (5) - koostab õhukeskkonnale iseloomulikke toiduahelaid või -võrgustikke (vajadusel abiga) (7) - eristab eluta ja elusa looduse objekte (6)
Organismide rühmad ja kooselu 31 tundi		
Taimed. Õistaimede, okaspuude, sõnajalg- ja sammaltaimede eristamine: taimeosade nimetamine ja	Uurimusliku ülevaate koostamine: ühe taime-, looma- või seeneliigi põhjalikum tundmine.	iseloomustab oma kodukoha looduskeskkonna objekte ja nähtusi (vajaduse korral abivahendeid kasutades) (5)

kirjeldamine, rühmitamise aluseks olevate sarnaste tunnuste leidmine. Mürgised taimed/taimeosad. Taimede eluks vajalikud tingimused. Taimede tähtsus looduses ja inimeste elus. Seened. Kübarseened; hallitusseened: ehitus (kübarseentel), elupaigad, eluks vajalikud tingimused, mürgisusega seotud ohud. Sümbioos taimede ja seente vahel. Kübar- ja hallitusseente tähtsus looduses ja inimeste elus. Bakterid. Elupaigad, eluks vajalikud tingimused, tähtsus looduses ja inimeste elus. Loomad. Selgroogsete ja selgrootute loomade eristamine: välisehituse kirjeldamine, rühmitamise aluseks olevate sarnaste tunnuste leidmine (välisehitus, liikumisviis, elupaik, toitumine, järglaste saamisviis ja nende eest hoolitsemine). Parasiidid loomadel ja inimestel. Organismide vaheliste suhete iseloomustamine lihtsamate toiduvõrgustike abil.	Kübarseente virtuaalnäitus: www.loodusmuuseum.ee Hallitusseente vaatlemine mikroskoobiga.	• kirjeldab õpitud taimede välisehitust (vajaduse korral abivahendeid kasutades) (5) • toob näiteid taimede tähtsusest looduses ja inimeste elus(5) • toob näiteid seente tähtsusest looduses ja inimeste elus (5) • toob näiteid bakterite tähtsust looduses ja inimese elus (5) • kirjeldab õpitud loomade välisehitust, liikumisviisi, toitumist ja kasvamist, seostab loomi nende elupaigaga (5) • koostab organismide vaheliste suhete iseloomustamiseks toiduvõrgustikke (vajadusel abiga) (7) • kirjeldab kava abil ühte taime-loom- või seeneliiki (5) •
Koduasula elukeskkonnana 10 tundi		
Loodus- ja tehiskeskkond koduasulas. Taimed ja loomad koduasulas. Koduasula keskkonnaprobleemid.	Koduasulat tutvustava ülevaate / plakati koostamine.	• iseloomustab elutingimusi koduasulas ning toob näiteid inimkaaslejate loomade kohta (vajaduse korral abivahendeid kasutades) (5) • teadvustab koduasula keskkonnaprobleeme (1)

Õppesisu ja õpitulemused 7. klassis

Taotletavad õpitulemused 7. klassis

7. kl lõpuks õpilane:

- 1) kasutab õppetekste teabe kinnistamiseks, täpsustamiseks ja ülesannete täitmiseks;
- 2) kasutab teabe leidmiseks õpetaja abiga Eesti eri kaarte (füüsiline, administratiivne, loomastik/taimestik, kliima jne);

- 3) nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest;
- 4) teab, millest sõltuvad Eesti ilmastikutingimused;
- 5) põhjendab mulla ja selle kaitsmise vajadust;
- 6) nimetab Eesti peamisi põllumajandus- ja tööstusharusid ning valmistatavat toodangut;
- 7) kirjeldab keemiliste ainete mõju taimedele ja loomadele (väetamine, reostamine);
- 8) põhjendab loodusvarade säästliku kasutamise vajalikkust.

Teema ja õppesisu Tundide arv	Õppetegevus	Soovitavad õppetulemused
Eesti riik 4 tundi		
Eesti asend Euroopas; Eesti suurus, piirid, naaberriigid. Rahvaarv ja rahvuslik koosseis. Rahvastiku paiknemine. Linnad ja maa-asulad. Riigi haldusjaotus.	Eesti piiri, naaberriikide, maakonnakeskuste ja suuremate linnade näitamine kaardil. Eesti maakonnakeskuste ja suuremate linnade kandmine kontuurkaardile. Rahvastikukaardi põhjal (kava abil) Eesti rahvastiku paiknemise iseloomustamine. Riigi üldandmete otsimine teatmeteostest (õpetaja suunamisel).	• näitab Euroopa kaardil Eestit ja Eesti naaberriike; • iseloomustab Eestit (asend, naaberriigid, rahvastik jm) kaartide ja teatmeteostest leitud teabe põhjal (1,2)
Eesti ilmastik 10 tundi		
Ilm, ilmastik, kliima. Eesti asendi mõju kliimale. Ilmaelemendid: õhutemperatuur, tuul, pilvisus, sademed. Ilmavaatlused ja ilma ennustamine. Ilma mõju inimtegevusele; äärmuslikud ilmaolud Eestis. Fenoloogiline kalender.	Ilmavaatluste läbiviimine: andmete märkimine tabelisse, graafikute koostamine (õpetaja juhendamisel). Erinevate ilmaportaalidega tutvumine (ilmaennustused, ilmahoiatused jm) Eesti erinevate piirkondade ilma võrdlemine ilmakaartide järgi (näiteks http://www.emhi.ee)	• teab Eesti asendi mõju kliimale (4) • teab ilmakaardi leppemärkide tähendusi (2) • võrdleb ilmakaardi järgi ilma (temperatuur, tuule suund, kiirus, pilvisus ja sademed) Eesti erinevates osades (2)
Eesti pinnamood 8 tundi		
Kodukoha ja Eesti pinnavormid ning pinnamood. Suuremad kõrgustikud, tasandikud ja madalikud, Põhja-Eesti paekallas. Mandrijää osa pinnamoe kujunemises.	Eesti kaardil suuremate madalike, kõrgustike ja nende kõrgemate tippude näitamine; pinnavormide tähistamine kontuurkaardil.	• kirjeldab kaardi järgi oma kodumaakonna ja Eesti pinnamoodi, nimetades ning näidates pinnavorme kaardil (2)
Eesti loodusvarad 10 tundi		
Eesti loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse.	Eesti kaardil maavarade tähtsamate leiukohtade näitamine,	• nimetab Eestis leiduvaid taastuvaid ja taastumatuid

Energiaallikadena kasutatavad loodusvarad. Eesti maavarad, nende kaevandamine ja kasutamine. Kaevanduste ja karjääride kasutamisega seotud keskkonnaprobleemid.	maavarade kandmine kontuurkaardile leppemärkidega. Tuntumate kivimite kirjeldamine ja võrdlemine (tunnused, leiukohad, kasutamine). Ülevaate koostamine: kodukoha loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse.	loodusvarasid ning toob nende kasutamise kohta näiteid - eristab graniiti, paekivi, põlevkivi, liiva, kruusa, savi ja turvast - näitab Eesti kaardil maavarade tähtsamaid leiukohti (2) - põhjendab loodusvarade säästliku kasutamise vajalikkust, lähtudes seosest loodusvarad – tarbimine – jäätmed (8)
Eesti majandus 12 tundi		
Peamised majandusharud Eestis (nt põllumajandus ja toiduainetetööstus, tööstus, teenindus, transport) ja vastavate majandusharudega seotud tegevused. Tuntumad tööstus- ja teenindusettevõtted kodumaakonnas/-asulas: asukoht, tegevusalad, ametid, toodang või teenus(ed). Tuntumad tööstus- ja teenindusettevõtted Eestis.	Kaupluse külastus, ülevaate koostamine (kava järgi) ühe toiduainete tootegrupi kohta (eestimaine ja sissetoodud kaup, toidukorvi maksumus, hindade võrdlus jms).	teab oma kodukoha suuremaid tööstus- ja teenindusettevõtteid, nende tegevusalasid (6)
Selgroogsed loomad Eestis 15 tundi		
Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks; selgroogsete loomade rühmad. Selgroogsete loomade peamised meeleorganid orienteerumiseks elukeskkonnas; juhtivate meelte sõltuvus loomade eluviisist. Selgroogsete loomade seedeelundkonna eripära sõltuvalt toidust: hammaste ehitus, soolestiku pikkus ja toidu seedimise aeg. Selgroogsete loomade erinevate rühmade hingamiselundite ehituse ja talitluse mitmekesisus:	Selgroogsete loomade elutegevuse jälgede otsimine, nende mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbruses. Toiduahelate ja -võrgustike koostamine.	- toob näiteid erinevates elupaikades elavatest loomadest (3) - toob näiteid selgroogsete loomade erinevate meelte tähtsusest sõltuvalt nende elupaigast ja –viisist (3) - toob näiteid selgroogsete loomade hingamiselundite ehituse mitmekesisusest (3) - võrdleb kava ja näitvahendite toel selgroogsete loomade paljunemise ja arengu eripära

lõpused vees, kopsud õhkkeskkonnas elavatel organismidel, naha kaudu hingamine. Püsi- ja kõigusoojaste loomade kehatemperatuuri muutused. Paljunemine, looteline areng, sünnitus ja lootejärgne areng, järglaste eest hoolitsemine (toitmine, kaitsmine, õpetamine) erinevatel selgroogsetel loomadel.		
Elukeskkonnad Eestis		
Läänemeri 12 tundi		
Läänemere asend ja ümbritsevad riigid, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared. Läänemere rannik. Läänemere mõju ilmastikule. Keskkonnatingimused Läänemeres. Läänemeri kui elukooslus; elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Mere mõju inimtegevusele ja ranna-asustuse kujunemisele. Läänemere reostumine ja kaitse. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid.	Kaardil Läänemere-äärsete riikide, suuremate väinade, lahtede, saarte, poolsaarte näitamine ja nimetamine; objektide kandmine kontuurkaardile. Läänemerele iseloomulike toiduahelate ja –võrgustike koostamine. Ülevaate koostamine: ölireostuse mõju Läänemere elustikule.	• näitab kaardil Läänemere-äärseid riike ning suuremaid lahtesid, väinu, saari ja poolsaari (vajadusel abivahenditele toetudes) (2) • koostab Läänemerele iseloomulikke toiduahelaid ja -võrgustikke (vajadusel abivahenditele toetudes) • iseloomustab Läänemere-äärset asustust ja inimtegevust õpitud piirkonna näitel (kava toel)(2) • kirjeldab keemiliste ainete mõju taimedele ja loomadele (väetamine, reostamine)(7) • selgitab Läänemere tähtsust ja kaitse vajadust(7)
Jõesed ja järved 10 tundi		
Eesti suuremad jõed ja järved. Jõgi ja järv kui elukooslused; elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Jõgede ja järvede tähtsus, kasutamine ning kaitse. Kalakasvatus. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid	Eesti suuremate jõgede ja järvede näitamine kaardil, objektide kandmine kontuurkaardile. Kahe Eesti jõe või järve võrdlemine kaardi ning teiste infoallikate järgi. Siseveekogude selgroogsetega ja taimedega tutvumine ühistevõrgustikes, kasutades veebimaterjale aadressidel http://bio.edu.ee/loomad/ ja http://bio.edu.ee/taimed/.	• nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest (3) • koostab jõele/järvele iseloomulikke toiduahelaid ja –võrgustikke (vajadusel abivahenditele toetudes) (3) • kirjeldab inimtegevuse

		negatiivset mõju taimedele ja loomadele (reostamine) - selgitab jõgede ning järvede tähtsust ja kaitse vajadust (7)
Aed 10 tundi		
Aed kui kooslus: köögiviljaaed, puuvilja- ja marjaaed, iluaed. Aiamuld. Kompost. Elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Bioloogiline ja keemiline tõrje aias. Toataimed.	Erinevate muldade võrdlemine. Komposti valmistamine. Aia- ja põllukultuuride iseloomustamine ning võrdlemine, kasutades konkreetseid näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale. Uurimus aia- ja põllusaaduste osast igapäevases menüüs. Klassis olevate toataimede paljundamine, hooldamine.	- nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest (3) - põhjendab mulla ja selle kaitsmise vajadust (5) - kirjeldab keemiliste ainete mõju taimedele ja loomadele (väetamine, reostamine) (7)
Põld 10 tundi		•
Põld kui kooslus. Peamised Eestis kasvatatavad põllukultuurid. Elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Väetamine ja keemiline tõrje põllul (vajalikkus, ohud). Mahepõllundus. Inimtegevuse mõju mullale. Mulla reostumine ja hävimine. Mulla kaitse.	Erinevate muldade võrdlemine. Komposti valmistamine. Aia- ja põllukultuuride iseloomustamine ning võrdlemine, kasutades konkreetseid näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale. Uurimus aia- ja põllusaaduste osast igapäevases menüüs. Klassis olevate toataimede paljundamine, hooldamine.	- nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest (3) - põhjendab mulla ja selle kaitsmise vajadust (5) - kirjeldab keemiliste ainete mõju taimedele ja loomadele (väetamine, reostamine) (7)
Niit 10 tundi		
Niit kui Eesti liigirikkaim kooslus. Looduslikud ja inimtekkelised niidud. Elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus.	Ülevaate koostamine ühest taimeliigist selle põhjalikumaks tundmaõppimiseks. Toiduahelate ja –võrgustike koostamine.	- nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest (3) - koostab niidu kooslust iseloomustavaid toiduahelaid (vajadusel abivahenditele toetudes) (3)
Mets 12 tundi		
Eesti metsad. Nõmme-, palu-	Eesti metsade peamiste puuliikide	võrdleb pildi järgi erinevaid

, laane- ja salumets. Mets kui elukooslus. Eesti metsade peamised puuliigid. Elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid. Metsade tähtsus ja kasutamine. Metsade kaitse.	võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale. Ülevaate koostamine ühest loomaliigist selle põhjalikumaks tundmaõppimiseks. Ülevaate koostamine ühistegevuses: mets igapäevaelus / metsaga seotud tarbeesemed. Metsloomade tegutsemisjälgede uurimine. Metsakooslust iseloomustavate toiduahelate ja –võrgustike koostamine.	metsaliike (3) • teab Eesti metsade peamisi puuliike (3) • selgitab metsade tähtsust ja kaitse vajadust (3) • koostab metsakooslust iseloomustavaid toiduahelaid (vajadusel abivahenditele toetudes) (3)
Soo 9 tundi		
Soode paiknemine ja teke. Madalsoo ja raba. Elutingimused soos. Soode elustik; elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Soode tähtsus. Turba kasutamine.	Aia-/põllumulla ja turba võrdlemine. Turbasambla omaduste uurimine. Soo selgroogsete ja taimedega tutvumine, kasutades veebimaterjale http://bio.edu.ee/loomad/ , http://bio.edu.ee/taimed/ . Sookooslust iseloomustavate toiduahelate koostamine.	• nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest (3) • iseloomustab kaardi järgi soode paiknemist Eestis ja oma kodumaakonnas (2) • koostab soo kooslust iseloomustavaid toiduahelaid (vajadusel abivahenditele toetudes) • selgitab soode tähtsust ja kaitse vajadust (3)
Loodus- ja keskkonnakaitse Eestis 8 tundi		
Inimese mõju keskkonnale. Looduskaitse Eestis: eri tasandid, kaitsealused objektid ja kaitsealad. Bioloogilise mitmekesisuse kaitse. Kodukoha looduskeskkonna muutumine inimtegevuse tagajärjel. Jäätmekäitlus. Säστεv tarbimine (sh individuaalne loodussäστεlik käitumine).	Looduskaitsealade näitamine kaardil. Erinevate infoallikate põhjal ülevaate koostamine ühe kaitsealuse liigi või kaitseala kohta. Ülevaate koostamine kodukoha ühest keskkonnaprobleemist (probleemi olemus, võimalikud tekkepõhjused ja lahendused (ehk keskkonnahoidliku mudeli koostamine) vms.	• kirjeldab inimtegevuse (tööstus, transport, olme) tagajärjel tekkinud saasteainete negatiivset mõju loodusele • põhjendab loodusvarade säästliku kasutamise vajalikkust (8) - selgitab looduskaitse vajalikkust, toob näiteid kaitsealade, kaitsealuste liikide ja üksikobjektide kohta • iseloomustab kaardi järgi kaitsealade paiknemist

		Eestis, sh oma kodukohas (2) • selgitab keskkonnakaitse vajalikkust; - põhjendab olmeprügi sortimise ja töötlemise vajadust ning sordib olmeprügi (8)
--	--	---

LOODUSÕPETUSE AINEKAVA 8.-9. klassile

Õppetöö rõhuasetused 8.-9. klassis

- 8.-9. klassis luuakse kujutus maailma loodusest. Omandatakse teadmisi universumist ja planeet Maa mitmepalgelisusest (Maa tsonaalsus, looduskomponentide vahelised seosed, looduse ja inimtegevuse vastastikused seosed). Võrdluses maailma ja Euroopa riikidega süvendatakse teadmisi Eestist (riigi loodus, haldusjaotus, majandus, tööstus, keskkonnaprobleemid jms) ning kujundatakse arusaam Eesti seostest Euroopa ja maailmaga (rahvastiku ränded, transport, kaubavahetus jms). Olulisel kohal on kaardiõpetus: orienteerumine gloobusel ja kaardil, õpitud piirkonna iseloomustamine kaardi abil. Terviklik kujutus maailmast sisaldab ka teadmisi inimese anatoomiast, erinevatest rassidest ja rahvustest ning igapäevaelus esinevatest füüsikalistest ja keemilistest nähtustest/protsessidest.
- Õppevormid on samalaadsed 6.-7. klassis kasutatavatega. Suureneb tekstide kasutamise osatähtsus teadmiste hankimisel. Kujundatakse oskust otsida teavet kaartidelt, õppe- ja teabekirjandusest, internetist ning esitada seda kaaslastele. Tundides rakendatakse uurimuslikku õpet: katsete vaatlus ja sooritamine kirjaliku juhendi järgi, vaatlus- ja katsetulemuste kirjeldamine ning selgitamine plaani toel, uurimuslike ülevaadete koostamine teabeallikate ja praktiliste ülesannete põhjal.

Õppesisu ja õpitulemused 8. klassis

Taotletavad õpitulemused 8. klassis

8. klassi lõpuks õpilane:

- 1) leiab teavet kaartidelt ja atlased; näitab kaardil ja nimetab ning kannab õpitud objektid/piirkonnad kontuurkaardile;
- 2) iseloomustab kaardi abil loodusvööndite paiknemist, nimetab piirkonnale iseloomulikke taimi ja loomi, kirjeldab inimtegevust ja selle mõju piirkonna loodusele;
- 3) rühmitab elusorganisme erinevatel alustel, toob näiteid erinevate organismide omavahelistest seostest looduses;
- 4) eristab õpitud aineid/materjale ja kirjeldab nende omadusi; toob näiteid nende kasutamise kohta igapäevaelus;
- 5) viib läbi mõõtmisi, teisendab mõõtühikuid (õpitu piires);
- 6) nimetab eriliigilisi valgusallikaid ja selgitab nende olulisi tunnuseid;
- 7) kirjeldab joonise põhjal Päikesesüsteemi ehitust;
- 8) mõistab, milliseid ohtusid kätkeb kiire liikumine;
- 9) kirjeldab kehade vastastikust mõju ja jõudude rakendumist ning toob nende kohta näiteid igapäevaelust.

Teema ja õppesisu Tundide arv	Õppetegevus	Soovitavad õppetulemused
Mõõtmine ja hindamine 2 tundi		
Kehade suuruse (pikkuse, laiuse, paksuse jne) ja nende vaheliste kauguste hindamine. Mõõtmine eri viisidel (käega seotud mõõtühikute, sammude jms ja mõõteriistade abil). Mõõtühikute teisendamine.	Vaksa ja sammu pikkuse määramine. Vahemaade hindamine ja tulemuse võrdlemine mõõtmistulemusega. Koolilaua pikkuse ja laiuse hindamine, hindamistulemuse võrdlemine vaksa ja joonlauaga mõõdetud tulemusega. Risttahukakujulise keha pikkuse, laiuse ja kõrguse (paksuse) mõõtmine.	- viib läbi mõõtmisi, teisendab pikkusühikuid: km, m, cm, mm suuremast väiksemaks ja vastupidi (5) - hindab kehade mõõtmeid ja vahemaidn (5)
Ained ja segud 8 tundi		
Ained ja materjalid, nende omadused. Ained koosnevad osakestest. Liht- ja liitained (nt vesinik, hapnik, süsinik, vesi, süsihappegaas) ning nende sümbolid. Keemiline reaktsioon – uute ainete tekke protsess. Puhas aine; ainete segu. Segud ja lahused: õhk kui segu, segunevad ja mittesegunevad vedelikud. Happed, alused ja soolad igapäevaelus; ohutu ja keskkonnasäästlik kasutamine. Looduslikud happelised ained, happevihmad.	Lahuse valmistamine (nt soola-, suhkrulahus). Segu lahutamine koostisosadeks. Hapete ja aluste kindlakstegemine indikaatoritega. Köögikeemia: - koogi küpsetamine - kuidas vanasti jäätist tehti? - mis seguneb, mis mitte? - šokolaadi valmistamine kakaost, piimast, suhkrust ja võist;	- kirjeldab õpitud ainete/materjalide omadusi; toob näiteid nende kasutamise kohta igapäevaelus (4) - kirjeldab lahuse valmistamist - toob näiteid tuntumate hapete, aluste ja soolade kasutamisest igapäevaelust - toob näiteid igapäevaelus (nt toiduvalmistamisel) kasutatavatest puhastest ainetest ja segudest
Liikumine ja jõud 8 tundi		
Mehaaniline liikumine. Ühtlane ja mitteühtlane liikumine. Trajektoor. Taevakehade liikumine: pöörlemine, tiirlemine. Teepikkuse ja aja mõõtmine; mõõtühikute teisendamine. Kiiruse mõõtmine ja arvutamine. Jõud ja kehade liikumine. Jõu	Maa pöörlemise ja tiirlemise mudeldamine: öö ja päeva ning aastaegade vaheldumise selgitamine. Maa loodusliku kaaslase Kuu tiirlemise mudeldamine. Oma kõndimise kiiruse määramine.	- viib läbi mõõtmisi, teisendab mõõtühikuid (õpitu piires) (5) - mõistab, milliseid ohtusid kätkeb kiire liikumine (8) - mõõdab keha poolt läbitud teepikkust ja liikumise aega; - nimetab kiiruse mõõteriista; - teisendab õpetaja abiga kiiruse ühikuid (km/h → m/s); - kirjeldab öö ja päeva vaheldumise

mõõtmine. Liikumine ja jõud looduses ja tehnikas.		katset ja seostab katset Päikese ja Maaga kirjeldab (näitab katsega) Kuu tiirlemist ümber Maa (tiirlemisel on Kuu kogu aja pööratud ühe poolega Maa poole)
Kehade vastastik mõju 5 tundi		
Keha mass, massi mõõtmine, mõõtühikute teisendamine. Raskus, raskusjõud. Hõõrdumine, hõõrdejõud. Kehade elastsus ja plastsus; deformeerimine, elastsusjõud. Vastastikmõju esinemine looduses: Päikesesüsteem, gravitatsioon.	Keha massi hindamine ja mõõtmine, hindamistulemuse ja mõõtmistulemuse võrdlemine. Raskusjõu ja hõõrdejõu mõõtmine dünamomeetriga	- viib läbi mõõtmisi, teisendab mõõtühikuid (õpitu piires) (5) - mõõdab keha massi, teisendab mõõtühikuid: kg→g ja vastupidi - toob näiteid kehade hõõrdumise kohta ja põhjendab, miks liikuvad kehad jäävad seisma; - toob näiteid elastsetest ja plastsetest kehadest; - mõõdab jõudu; - kirjeldab joonise põhjal Päikesesüsteemi ehitust (7)
Mehhaaniline töö ja energia 5 tundi		
Töö. Võimsus. Energia, Energia muunduvus ja jäävus, energia levimine lainena. Lihtmehhanism, lihtmehhanismide kasutamine.	Lihtmehhanismide kasutamine olmeseadmetes. - Näitkatsete jälgimine ja kirjeldamine kava toel.	- kirjeldab kehade vastastikust mõju ja jõudude rakendumist ning toob nende kohta näiteid igapäevaelust (9) - kirjeldab õpetaja toel kahe keha vastastikmõju; - kirjeldab-selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus(9) - toob näiteid mehaanilise töö tegemisest (9) - toob näiteid olmes kasutatavatest lihtmehhanismidest; näitab kuidas nendega saab võitu jõus(9)
Valgus ja selle sirgjooneline levimine 7 tundi		
Valgusallikas. Päike, tähed kui valgusallikad; galaktikad. Astronoomia; maailmaruumi	Tähistäeva vaatlemine. Olmevalgustite valgusallikate (tavaline hõõgpirn,	nimetab eriliigilisi valgusallikaid ja selgitab nende olulisi tunnuseid (6)

uurimise võimalused. Valgus kui liitvalgus; spekter. Valguse värvustega seotud nähtused looduses ja tehnikas. Valguse sirgjooneline levimine. Valguse kiirus. Vari. Varjutused.	halogeenpirn luminofoorlamp ehk säästupirn, LED) võrdlemine. Varju uurimine.	- valib eluruumi sobiva valgusallika ja põhjendab oma valikut; • teab, et Päike on täht • loetleb spektri värvusi
Organismide rühmad 39 tundi		
Taimed. Õis-, paljasseemne-, sõnajalg- ja sammaltaimede ning vetikate välisehituse põhijooned. Taimede osa looduses ja inimtegevuses. Taimede uurimise ja kasvatamisega seotud elukutsed. Õistaimede organid ja nende ülesanded. Fotosüntees. Õistaimede paljunemine ja levimisviisid. Seened. Seente mitmekesisus (kübar-, hallitus- ja pärmseened); nende välisehituse põhijooned. Toitumine surnud ja elusatest organismidest, parasitism ja sümbioos. Inimeste ja taimede nakatumine seenhaigustesse ning selle vältimine. Seente osa looduses ja inimtegevuses. Samblikud. Samblikud kui seente ja vetikate kooseluvorm. Samblike osa looduses ning inimtegevuses. Loomad. Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks; selgroogsete loomade rühmad. Selgrootud loomad. Usside, limuste, lüljalgsete peamised välistunnused (sh võrdlus selgroogsetega), levik ning tähtsus looduses ja inimese elus. Selgrootute loomade hingamine. Selgrootute loomade erinevad toiduhankimise viisid ja organid. Usside, limuste ning lüljalgsete liit- ja lahksugulisus. Paljunemise ja arengu eripära	Hallitus- ja pärmseente kasvatamine erinevates tingimustes. Seente vaatlemine mikroskoobiga. Eri organismirühmade välistunnuste võrdlemine reaalse objektide või veebist saadud info alusel.	• rühmitab elusorganisme erinevatel alustel, toob näiteid erinevate organismide omavahelistest seostest looduses (3) • võrdleb abivahendite toel eri taimerühmadele iseloomulikku välisehitust (3) • selgitab õpetaja abiga taimede osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid (3) • selgitab õpetaja abiga seente ja samblike osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid (3) • selgitab õpetaja abiga selgrootute loomade osa looduses ja inimeste elus ning toob selle kohta näiteid (3) • väärtustab taimi, seeni, samblikke ja selgrootuid loomi eluslooduse oluliste osadena (3)

otsese, täismoondelise ning vaegmoondelise arenguga loomadel. Inimese parasiidid. Peremeesorganismi ja vaheperemehe vaheldumine usside arengus.		
Maa gloobusel ja kaartidel 16 tundi		
Maa kujutamine gloobusel ja kaardil: poolkerad, ekvaator, poolused kaardivõrk. Kaartide mitmekesisus (sh interaktiivsed kaardid). Mõõtkava, vahemaade mõõtmine looduses ja kaardil. Maailmameri ja selle osad. Mandrid; suuremad riigid. Ajavööndid	Objektide leidmine-näitamine kaardil; asukoha kirjeldamine kava abil (asend ekvaatori suhtes, asend mandril või maailmajaos, asend ookeanide/merede suhtes, riik või selle osa jne). Objektide kandmine kontuurkaardile. Vahemaade mõõtmine looduses. Vahemaade mõõtmine kaardil mõõtkava abil. Kellaaja erinevuste määramine ajavööndite kaardi põhjal. Kaardi järgi liikumine; lihtsa plaani või kooliümbruse kaardi koostamine (abiga).	• leiab teavet kaartidelt ja atlakest (1) • näitab kaardil ja nimetab õpitud objekte ja piirkondi, kannab need kontuurkaardile (1) • mõõdab vahemaid looduses sammude ja/või mõõtmisvahendite abil • mõõdab vahemaid kaardil mõõtkava abil • määrab ajavööndite kaardi abil kellaaja erinevuse maakera eri kohtades
Maakera loodusvööndid 40 tundi		
Jäävöönd. Tundra. Parasvöötme okas- ja lehtmets. Parasvöötme rohtla. Vahemereline põõsastik ja mets. Kõrb. Savann. Ekvatoriaalne vihmamets. Kõrgusvööndilisus erinevates mäestikes. (Loodusvööndid ja nende paiknemine (iseloomustamine kaardi abil), looduskomponentide (kliima, muldade, taimkatte, loomastiku, veestiku, pinnamoe) vastastikused seosed. Inimtegevus ja keskkonnaprobleemid erinevates loodusvööndites ning mäestikes.)	Piltide abil loodusvöönditele iseloomulike taimede ja loomade tundmaõppimine. Teabeallikatest loodusvööndite kohta info otsimine õpetaja juhendamisel. Loodusvööndi kohta mõistekaardi koostamine koostegevuses	• leiab teavet kaartidelt ja atlakest; näitab kaardil ja nimetab ning kannab õpitud objektid/piirkonnad kontuurkaardile (1) • iseloomustab kaardi abil loodusvööndite paiknemist, nimetab piirkonnale iseloomulikke taimi ja loomi, kirjeldab inimtegevust ja selle mõju piirkonna loodusele (2)
Maavarad 3 tundi		
Kivimid ja nende teke.	Eesti tähtsamate maardlate	• leiab teavet kaartidelt ja

Maavarad Eestis ja Euroopas.	näitamine kaardil. Maavarade vaatlemine ja kirjeldamine. Õppekäik loodusmuuseumisse: tutvumine maavaradega.	atlastest; näitab kaardil ja nimetab ning kannab õpitud objektid/piirkonnad kontuurkaardile (1) - tunneb looduses ja pildil ära ning iseloomustab liiva, kruusa, savi, graniidi, liivakivi, lubjakivi, põlevkivi ja kivisööe; - toob näiteid õpitud maavarade kasutamise kohta
Tuntumad metallid 7 tundi		
Metallimaakidest metallide sulatamine. Metallid igapäevaelus, metallide iseloomulikud omadused. Metallide sulamid igapäevaelus. Metallid ja mittemetallid. Metallide korrosioon (raua näitel).	- Metallide füüsikaliste omaduste uurimine ja võrdlemine (soojus- ja elektrijuhtivus, kõvadus, magnetilised omadused vms). - Internetist andmete otsimine metallide ja sulamite omaduste ning nende rakendusvõimaluste kohta. - Metalli/sulami kohta mõistekaardi koostamine koostegevuses. - Raua korrosiooni uurimine erinevates tingimustes (http://mudelid.5dvision.ee/).	toob näiteid metallide ja nende sulamite kasutamise kohta igapäevaelus (4)

Õppesisu ja õpitulemused 9. klassis

Taotletavad õpitulemused 9. klassis

Põhikooli lõpetaja:

- iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (plaani toel) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta; esitab teavet kaasõpilastele;
- eristab ja nimetab joonisele/mudelile toetudes inimkeha elundeid-elundkondi ning kirjeldab nende funktsioone;
- teab ja väärtustab tervisliku eluviisi põhimõtteid;
- demonstreerib õpisisu olulisemate peamisi esmaabivõtteid;
- kirjeldab-selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus;
- kirjeldab olmes kasutatavate lihtsa tööpõhimõttega seadmete toimimist, käsitseb ohutult olmes kasutatavaid mõõteriistu;
- toob näiteid õpitud ainete/materjalide kasutusvõimaluste kohta igapäevaelus; mõistab tuntumate olmekemikaalide ohtlikkust ning järgib neid kasutades ohutusnõudeid;
- toob näiteid elektritarvitite kasutamise kohta igapäevaelus, selgitab kasutamise otstarvet ja

9) mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust; kirjeldab keskkonna säästmise võimalusi.

Teema ja õppesisu Tundide arv	Õppetegevus	Soovitavad õppetulemused
Inimese organism 46 tundi Rakud, koed, elundid. Rakud: üherakulised ja hulkraksed elusolendid. Inimese rakud, koed ja elundid. Elundkondade põhiülesanded. Naha ehitus ja ülesanded. Hügieeninõuded naha hooldamisel. Luid ja lihased. Luustiku osad, luustiku ja lihaste talitluse põhiülesanded. Treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale. Esmaabi luumurdude, lihasevenituste ja - rebendite korral. Vereringe. Südame ehitus ja talitus. Veri, vere liikumine organismis. Vere osa organismi immuunsüsteemis. Immuunsuse kujunemine: lühiajaline immuunsus. Immuunsüsteemi ja vaktsineerimise osa bakter- ja viirushaiguste vältimisel. Immune-süsteemi häired, allergia, AIDS. Treeningu mõju vereringeelundkonnale. Inimese sagedasemat südame- ja veresoontehaigusi, nende tekkepõhjused. Esmaabi Seedimine ja eritamine. Inimese seede-elundkonna ehitus ja talitus. Organismi energiavajadust mõjutavad tegurid. Tervislik toitumine,	Loomsete kudede (luu-, rasv- ja lihaskude) ehituse võrdlemine mikroskoobiga. Esmaabivõtete harjutamine. Katsed füsilise koormuse mõjust pulsile või vererõhule. Esmaabivõtete harjutamine.	• selgitab naha ülesandeid (2) • teab ja väärtustab naha tervishoiuga seotud tervislikku eluviisi (3) • nimetab joonisel/mudelil inimese skeleti peamisi luid ja lihaseid (2) • selgitab luude ja lihaste ülesandeid (2) • peab tähtsaks enda tervislikku treenimist (3) • selgitab ja/või demonstreerib esmaabivõtteid luumurdude, lihasevenituste ja -rebendite korral (4) • selgitab jooniste ja skeemide alusel vereringeelundkonna talitlust (2) • teab ja väärtustab HIV-iga nakatumist vältivaid tervislike eluviise (3) • teab ja väärtustab südant, vereringeelundkonda ja immuunsüsteemi tugevdavat ning säästvat eluviisi (3) • selgitab ja/või demonstreerib esmaabivõtteid verejooksude korral (4)

üle- ja alakaalulisuse põhjused ning tagajärjed. Neerude üldine tööpõhimõte. Kopsude, naha ja soolestiku eritamisesüsteem. Hingamine. Inimese hingamiselsundkonna ehitus ja talitus. Treeningu mõju hingamiselsundkonnale. Hingamiselsundkonna levinumad haigused ning nende ärahoidmine. Esmaabi: kunstlik hingamine. Paljunemine ja areng. Mehe ja naise suguelundkonna ehituse ning talitluse võrdlus. Muna- ja seemnerakkude küpsemine. Suguelundkonna tervishoid, suguhaiguste levik, haigestumise vältimise võimalused. Munaraku viljastumine, loote areng, raseduse kulg ja sünnitus. Pere planeerimine, abordiga kaasnevad riskid. Inimorganismi talituslikud muutused sünnist surmani. Talitluste regulatsioon. Närvisüsteemi ehitus ning ülesanded, tervishoid. Refleksikaare ehitus ja talitus (arvutusmudeli abil). Peamiste süsteemide toodetavate hormoonide ülesanded. Elundkondade koostöö inimese terviklikkuse tagamisel. Närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis. Infovahetus väliskeskkonnaga. Silma ehitus ja talitus. Nägemishäirete vältimine ja korrigeerimine. Kõrvade ehituse seos kuulmis- ja tasakaalumeelega. Kuulmishäirete vältimine ja	Inimese energiavajadust mõjutavate tegurite uurimine arvutusmudeligas (http://mudelid.5dvision.ee/). Isikliku toitumisharjumuse analüüs (etteantud kava toel). Praktilise tööga või arvutusmudeligas kopsu- ja hingamissüsteemide ja -sageduse ning omastatava hapniku hulga seoste uurimine. Esmaabivõtete harjutamine.	• selgitab seedelsundkonna ehituse jooniste/skeemide alusel toidu seedimist ja toitainete imendumist (2) • selgitab neerude, kopsude, naha ja soolestiku osa jääkainete eritamisel (2) • teab tervisliku toitumise põhimõtteid (3) • selgitab hingamiselsundkonna jooniste/skeemide alusel hingamise olemust (2) • teab hingamiselsundite levinumate haiguste tekkepõhjusi ja haiguste vältimise võimalusi (3) • demonstreerib kunstliku hingamise võtteid (4) • suhtub vastutustundlikult oma hingamiselsundkonna tervisesse (3) • võrdleb jooniste alusel naise ja mehe suguelundkonna ehitust ning talitlust (2) • selgitab sagedasemate suguhaiguste levimise viise ja neisse haigestumise vältimise võimalusi (3) • väärtustab ennast ja teisi säästvat seksuaalelu (3) • teab erinevate rasestumisvastasteid meetodeid ja hindab nende sobivust raseduse vältimiseks
--	--	--

korrigeerimine. Haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehituse ja talitluse seosed.	Refleksikaare töö uurimine arvutimudeliga. Katsed meeleeelundite tundlikkuse määramiseks.	• selgitab närvisüsteemi põhiülesandeid (2) • suhtub kriitiliselt närvisüsteemi kahjustavate ainete tarbimisse (3) • selgitab jooniste/mudelite toel erinevate meeltega seotud organite ehitust ning talitlust (2) • teab ja väärtustab meeleeelundeid säästva eluviisi põhimõtteid (3)
Valguse peegeldumine ja murdumine 8 tundi		
Valguse peegeldumise nähtus; peegeldumine peegel- ja mattpinnalt. Esemete nägemine. Kuu faaside teke. Tasapeeglite, kumer- ja nõguspeeglite kasutamine. Valguse murdumise nähtus. Prisma, kumer ja nõgus lääts; nende kasutamine optilistes seadmetes (luup, binokkel, fotoaparaat, mikroskoop jms). Kaug- ja lühinägelikkus, prillid. Kehade värvus. Valguse neeldumine, valgusfilter.	Valguse peegeldumise katsete korraldamine ja vaatlemine. Kuu faaside vaatlemine ja katsete korraldamine Kuu faaside mudeldamiseks. Valguse murdumise katsete korraldamine ja vaatlemine. Kaug- ja lühinägija prillide võrdlemine ja katsete korraldamine kumer- ja nõgusläätsega. Valgusfiltri läbilaskeriba kindlakstegemine.	• kirjeldab-selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus (5) - kirjeldab katse toel valguse peegeldumist peegelpinnalt ja mattpinnalt; - põhjendab katse toel Kuu faase; - kirjeldab katse toel valguse murdumist prisma või läätses; - nimetab erineva kujuga peeglite kasutusvaldkondi; - nimetab läätsede kasutusvaldkondi; • teeb õpetaja toel katseliselt kindlaks, kas antud prillid on pluss • (läätsedega) klaasidega või miinus (läätsedega) • klaasidega;

		• teeb õpetaja toel katseliselt kindlaks, milliseid värvilisi valgusi antud valgusfilter läbi laseb.
Võnkumine ja laine 6 tundi		
Võnkumine; võnkumise amplituud, periood, sagedus. Võnkumise levimine - laine. Heli, heli kiirus, võnkesageduse ja heli kõrguse seos. Heli valjus. Elusorganismide hääleaparaat; abiteenused (hambaravi, logopeed). Müra ja mürakaitse. Võnkumiste avaldumine looduses ja rakendamine tehnikas.	Võnkuva keha amplituudi, perioodi ja sageduse määramine. Laine tekkimise, heli tekkimise jälgimine/kuulamine. Lainete tekitamine veepinnal ja laine levimise kiiruse määramine. Heli (müra) summutavate materjalide võrdlemine. Kuuldepiirkonna määramine.	• kirjeldab-selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus (5) • - toob võnkuvate kehade näiteid (5) • võrdleb õpetaja toel kehade võnkumisi, kasutades amplituudi, perioodi ning sageduse mõisteid (5) • toob heliallikate näiteid(5) • võrdleb nais- ja meeshäält (kõrgem-madalam) (5) • teab, et väga valju muusika kuulamine kahjustab kuulmist (3)
Rõhumisjõud 5 tundi		
Rõhk, õhurõhk; manomeeter, baromeeter. Üleslükkejõud. Kehade ujumine. Rõhu avaldumine looduses ja arvestamine tehnikas.	Õhurõhu mõõtmine baromeetriga, õhurõhu muutuste fikseerimine, rõhu muutumise ja ilma muutumise seose uurimine. Autorehvide rõhu kontrollimine. Üleslükkejõu väärtuse määramine.	• kirjeldab-selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus (5) • kirjeldab rõhu muutmise võimalusi (5) • toob näiteid ujuvate kehade kohta; • esitab hüpoteesi keha ujuvuse kohta vees ja kontrollib hüpoteesi katseliselt (5) • kirjeldab olmes kasutatavate lihtsa tööpõhimõttega seadmete toimimist, käsitleb ohutult olmes kasutatavaid mõõteriistu (6) - mõõdab

		manomeetriga õhurõhku sõiduki rehvis; teeb otsustuse rõhu vastavusest ettenähtud väärtusele
Keemia igapäevaelus 8 tundi		
Toiduainete koostis. Eluks vajalikud süsinikuühendid (sahhariidid, rasvad, valgud), nende roll organismis. Kütused. Tarbekeemia saadused, plastid ja kiudained. Olmekemikaalide kasutamise ohutusnõuded. Keemia ja elukeskkond.	Plasti põletamine (tõmbekapis).	- toob näiteid õpitud ainete/materjalide kasutusvõimaluste kohta igapäevaelus; mõistab tuntumate olmekemikaalide ohtlikkust ning järgib neid kasutades ohutusnõudeid (7) - mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust; kirjeldab keskkonna säästmise võimalusi (9)
Maailm 12 tundi		
Mandrid, maailmajaod, suuremad riigid, pealinnad maailma poliitilisel kaardil: asukoht, geograafilised koordinaadid. Erinevad rassid ja rahvad.	Atlasest või internetist vajaliku kaardi leidmine, kohanime registri kasutamine. Kaardil mandrite, maailmajagude, suuremate riikide ja nende pealinnade näitamine, nende kandmine kontuurkaardile.	iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (kava abil) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta; esitab teavet kaasõpilastele (1)
Euroopa ja Eesti 30 tundi		
Rahvastik, asustus. Eesti ja Euroopa rahvaarv ja selle muutumine. Rahvastiku soolis-vanuseline koosseis ja rahvastiku vananemisega kaasnevad probleemid. Ränded ja nende põhjused. Rahvuslik koosseis. Rahvastiku paiknemine. Linnastumise põhjused, Linnastumisega kaasnevad majanduslikud, sotsiaalsed ja keskkonnaprobleemid. Majandus.	Eesti ja mõne teise Euroopa riigi võrdlus kaartide, teabeallikate põhjal. Diagrammide ja graafikute lugemisoskuse harjutamine (abistava kava põhjal). Eesti rahvastiku iseloomustamine / võrdlemine kaardi abil ja teabeallikate andmete põhjal.	iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (kava abil) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta; esitab teavet kaasõpilastele(1)

Euroopa ja Eesti majandusressursid, tööstusharud. Eesti energiamajandus, põlevkivi kasutamine (elektri tootmine ja transportimine kasutajateni) ja keskkonnaprobleemid. Euroopa energiamajandus ja energiaprobleemid. Energiaallikad (sh alternatiivenergia), nende kasutamise eelised ja puudused. Põllumajandus ja toiduainetetööstus. Põllumajanduse arengut mõjutavad looduslikud tegurid. Eri tüüpi põllumajandusettevõtted ja toiduainetetööstus Euroopas. Eesti põllumajandus ja toiduainetetööstus. Põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemid. Teenindus. Teenindus ja selle jaotumine. Turism ja selle liigid. Eesti turismimajandus; peamised vaatamisväärsused kodulinnas või -maakonnas. Euroopa peamised vaatamisväärsused. Turismiga kaasnevad keskkonnaprobleemid. Transpordiliigid, nende eelised ja puudused sõitjate ning erinevate kaupade veol. Eesti transport. Euroopa peamised transpordikoridorid	Uurimusliku ülevaate koostamine: elektri tarbimine koduses majapidamises (elektritarvitid, kasutamise aeg, elektriarvesti näit, tarbimise hind, säästlikkuse võimalused). Uurimusliku ülevaate / võrdlustabeli koostamine individuaal- või paaristööna (kava abil): toiduainete päritolumaad, hind jms. Uurimusliku ülevaate koostamine individuaal- või paaristööna (kava abil) peamiste vaatamisväärsuste kohta kodulinnas või -maakonnas. Teabe esitamine kaasklastele. Ülesannete / võrdlustabelite täitmine ühistranspordiga liikumisvõimaluste kohta (väljumis- ja saabumisaeg, kestvus, pileti hind jne; isiklikud eelistused ja nende põhjendamine jms).	• iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (kava abil) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta; esitab teavet kaasõpilastele (1) • toob näiteid elektritarvitite kasutamise kohta igapäevaelus, selgitab kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid (8) • mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust; kirjeldab keskkonna säästmise võimalusi (9) • iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (kava abil) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta; esitab teavet kaasõpilastele (1) • mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust; kirjeldab keskkonna säästmise võimalusi (9) • iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (kava abil) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta; esitab teavet kaasõpilastele (1)
Reisisiht Euroopa		

16 tundi		
Ühe valitud riigi iseloomustamine: üldandmed, sümboolika, geograafiline asend, loodus, rahvastiku paiknemine, maavarad, majandus ja tööstus, rahvaste kultuur ja traditsioonid. Transpordivõimalused sellesse riiki. Tervise- ja turvalisuse riskid jms.	Reisisihiks valitud riigi (linna) ja transpordivõimaluste iseloomustamine kaartide ja teabeallikate põhjal, valikute põhjendamine toetudes õpitud teadmistele. Uurimusliku ülevaate esitamine kaaslastele	iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (kava abil) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta; esitab teavet kaasõpilastele (1)

Kasutatav kirjandus

- M. Loks. Sinasõbraks loodusega. Tallinn 2004
- M. Loks, Ü. Loks. Loodusõpetuse tööraamat 2. klassile 2.osa. Tallinn 2003.
- O. Saarep, H. Tiits. Loodusõpetus abikooli VI klassile Tallinn 1986
- M. Lõiv. Geograafia õpik 6.klassile. 2004.
- M. Lõiv. Maateaduse töövihik 6. klassile. Tartu 2003.
- T. Elvisto, K. Maaste, A. Saar, A. Tõnisson. Loodusõpetus 2.kl. Tallinn 1999.
- T. Pedastsaar, L. Vassiltšenko. Kodulugu vene õppekeelega koolidele 2. osa.
- Inimkeha atlas.
- Tiits. Loodusõpetus III klassile. Tallinn 1991
- M. Tünpuu. Inimene I osa. Töölehtede komplekt toimetulekukoolile.
- T. Pedastsaar, L. Vassiltšenko. Kodulugu vene õppekeelega koolidele 3. osa.
- Studium M. Lõiv Eesti Geograafia õpik-tööraamat Tartu 2001
- Maie Lõiv – Maakera loodusvööndid õpik-tööraamat 7. klassile
- Tea Last- ja Noorte Entsüklopeedia
- Avita Tügi Raivo Aunap Eesti atlas 2004
- Koolibri Õppeatlas 1 ja 2, Tln. 2002
- Avita Geograafia kontuurkaardid. Töövihik põhikoolile. 2005
- Seinakaardid Regio: Eesti looduskaart, Euroopa - looduskaart, poliitiline kaart, Maailm - looduskaart, poliitiline kaart
- Avita Geograafia kontuurkaardid. Töövihik põhikoolile. 2005
- Vahur Laug - Kaardiõpetus Töölehed 3-4. klassile
- Koostatud õppematerjalid – H. Schlegel

Õppefilmid

Kes meil metsas elavad?
 Need võrratud loomad.
 Läänemeri üllatuste meri.
 Minu Eestimaa.
 Emajõe suursoo.
 Saaremaa küla ja loodus.
 Looduse jõud.
 Maavärina lugu.

AJALUGU

Õppetöö rõhuasetused 6.–7.klassis

Ajalooõpetuses lähtutakse õpilasest kui ajaloo osalejast. Õpilasel kujundatakse arusaam, et ajalugu on ka tema enda lugu. Toetatakse lapse isiklike kogemuste ning eelnevatele teadmistele ja ettekujutustele, kesksel kohal on nende aktualiseerimine ja süstematiseerimine. Otstarbekas on „oma ajaloo” (eluloo) koostamine näiteks vanematelt ja vanavanematelt saadud teabe põhjal.

Õppetegevuse käigus omandatakse mitmesuguseid oskusi (küsimuste esitamine, teabe hankimine, eneseväljendamine), arendatakse koostööoskusi ja kujutlusvõimet. Uut teemat käsitlema asudes selgitatakse välja õpilase eelteadmised, et vältida võimalike väärkujutluste kinnistumist ja uute kujunemist. Õppetöös tuleb vastata kõigile ajalooalastele küsimustele ning vestluse käigus jälgida aktiivselt õpilaste ettekujutuste arengut.

6. klassis omandatakse teadmisi õpilaskeskse lähiümbruse kohta. 7.klassis keskendutakse juba laiemalt Eesti ajaloo tundmaõppimisele. Väga oluline on ajaloo õpetamisel muuseumide, ajaloo seotud paikade ja mälestiste külastamine ning minevikku kajastavate filmide vaatamine.

Taotletavad õpitulemused ja õppesisu 6.klassis

6. klassi lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi oma perekonnaga seotud minevikusündmuste vastu;
- 2) teab, et kodukoht ja elutingimused on ajaloo käigus muutunud;
- 3) tajub mineviku ja oleviku seoseid;
- 4) mõistab „põlvkonna” olemust;
- 5) mõistab ajalist järgnevust ajateljel, omab üldist ettekujutust kodukoha ajaloo perioodidest.

Õppesisu 35 tundi	Täpsustatud õpitulemused
Sissejuhatus. (5 tundi) Mis on ajalugu? Mida me minevikust mäletame? Suguvõsa ajalugu Minu suguvõsa Kordamine	• Selgitab oma sõnadega, mis on ajalugu ja milleks on vaja ajalugu. • Jutustab oma lapsepõlvest ja kodust. • Selgitab mõisteid sugupuu, põlvkond, esivanemad. • Koostab oma sugupuu (õed, vennad, isa, ema, vanaisa, vanavanaisa, vanaema, vanavanema) ja väärtustab oma peret ja lähedasi.
Kuidas me ajaloost teada saame? Suulised ajalooallikad (8 tundi) Vanemate (ema, isa) lapsepõlve aegne elu maal. Vanemate lapsepõlve aegne elu linnas. Vanavanemate elu maal nende noorusajal. Vanavanemate elu linnas nende noorusajal. Kool läbi aegade. Toit inimeste elus eri aegadel. Eri ajastute inimeste rõivad. Kordamine.	• Kirjeldab elu maal vanemate lapsepõlveajal. • Kirjeldab elu linnas vanemate lapsepõlveajal. • Kirjeldab elu maal vanavanemate noorusajal. • Kirjeldab elu linnas vanavanemate noorusajal. • Nimetab olulisemaid muutusi koolis ja õppimises läbi aegade. • Kirjeldab, kuidas on muutunud aegade jooksul inimeste toitumusharjumused. • Kirjeldab, kuidas inimesed on läbi sajandite rõivastunud.
Kirjalikud ja esemelised ajalooallikad (11 tundi) Vanad asjad jutustavad minevikust.	• Toob näiteid, kuidas asjad on aja jooksul muutunud. • Selgitab, mis on muuseum ja mida seal

Muuseum. Muuseumikülastus. Kirjalikud ajalooallikad. Arhiiv. Vanad ehitised jutustavad minevikust. Rehetare. Õppekäik kodukoha vanemate ehitistega tutvumiseks. Ajaloo jäljed maastikul ja maapõues. Õppekäik kodukoha linnamäe, kivist kalme või muu ajaloojäljega tutvumiseks. Raamatud räägivad ajaloost. Filmid räägivad ajaloost. Kordamine.	hoitakse. • Nimetab oma kodukohas asuvaid muuseume ja on ühe ekspositsiooniga põhjalikumalt tutvunud, väärtustab vanu esemeid. • Selgitab, mis on arhiiv ja mida seal hoitakse. • Kirjeldab allikale toetudes (reaalsele objektile, pildile, filmile vms) erinevusi tänapäeva ja mineviku ehitiste vahel. • Kirjeldab rehetaret. • Nimetab ja kirjeldab oma kodukoha vanemaid ehitisi. • Kirjeldab, milliseid ajaloo jälgi võib maastikult ja maapõuest leida. • Nimetab ja kirjeldab mõne oma kodukoha linnamäe, kivist kalme või muud ajaloojälge. • Teab, et on olemas ajaloost jutustavaid raamatuid. • Arutab õpetaja suunamisel mõne ajalooainelise filmi teemal.
Ajaarvamisest. (7 tundi) Ajaarvamisest. Esimesed jäljed inimestest kodukohas. Kodukoht muinasajal. Keskaja jäljed kodukohas. Kodukoht 100 a tagasi. Eluolu kodukohas kaasajal. Kordamine.	• Selgitab, mis on sajand ja aastatuhat, eKr ja pKr. • Nimetab, kust on leitud esimeste inimeste jälgi kodukohas või selle läheduses. • Kirjeldab kodukohta muinasaja lõpul. • Kirjeldab kodukohta keskajal. • Kirjeldab kodukohta sajand tagasi. • Jutustab kodukoha uusehitistest ja eluolust kaasajal.
Õpitu kinnistamine. (3 tundi) Ekskursioon. Kordamine. Tasemetöö.	

Soovitatavad materjalid õpetajale:

<http://www.estonica.org/et/Ajalugu/>

<http://www.histrodamus.ee>

miksike.ee/referaadid/toitumistavad.ppt

www.rehetrummi.eu/index.php/page_id/444 (rehielamu)

www.muuseum.ee

Taotletavad õpitulemused ja õppesisu 7.klassis

7. klassi lõpuks õpilane:

- 1) nimetab vanaaja olulisemaid kultuurisaavutusi;
- 2) selgitab õpitava ajalooperioodiga seostuvaid olulisemaid põhimõisteid;
- 3) nimetab tähtsamat muinasajast ja selle perioodidest (kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg);
- 4) selgitab üldisi fakte Eestist ja tema naabermaadest muinas- ning keskajal;
- 5) kirjeldab kõige üldisemal kujul keskaja olemust;
- 6) nimetab keskaja tähtsamaid leiutisi ja avastusi.

Õppesisu 70 tundi	Täpsustatud õpitulemused
Muinasaeg. (8 tundi) Ajaarvamisest. Kiviaeg. Karjakasvatuse ja põlluharimise algus. Metallide kasutuselevõtt. Looduslike tingimuste osa inimkonna arenemisel. Muinasaja ajajärgud ja nende üldiseloostus. Kordamine. Muinasaeg Eestis. (8 tundi) Jäaaeg. Eesti ala asustamine inimestega. Vanimad inimasulad Eestis. Muistsete eestlaste elu-olu. Karjakasvatuse ja põlluharimise algus Eestis. Eesti ala asustus I ja II aastatuhande vahetusel. Eestlased muinasaja lõpus. Eestlaste naabrid. Eestlaste naabruses tekivad riigid. Suhted naabritega. Kordamine.	- Selgitab, mis on sajand, aastatuhat, eKr, pKr. - Kirjeldab kiviaja inimese eluviisi ja tegevusalasid. - Selgitab, kuidas inimesed õppisid loomi kodustama ja põldu harima. - Nimetab pronksi ja raua eeliseid kiviga võrreldes. - Mõistab looduslike tingimuste tähtsust inimkonna arengus. - Nimetab muinasaja ajajärke (kivi-, pronksi- ja raua-aeg) ja iseloomustab neid lühidalt. - Nimetab ja näitab kaardil vanimaid inimasulaid (Pulli, Kunda) Eestis. - Kirjeldab eestlaste eluolu muinasajal. - Kirjeldab, milliseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutuselevõtmine. - Teab kodukoha linnuse asukohta, nimetab ja näitab kaardil teisi Eesti ala suuremaid linnuseid. - Jutustab eestlaste eluolust muinasaja lõpul, nimetab ja näitab kaardil Eesti suuremaid muinasmaakondi. - Nimetab muistsete eestlaste naabreid, näitab kaardil; - Iseloomustab suhteid erinevate naabritega.
Vanaaeg. (8 tundi) Vanaaja sisu ja üldiseloostus. Vanaaja kõrgkultuuride olulisus kas Vana-Ida, Vana-Rooma või Vana-Kreeka näitel. Kordamine	Nimetab ühe vanaaja kõrgkultuuri saavutusi
Keskajast ja feodaalkorrast. (8 tundi) Keskaja üldiseloostus. Põlluharimise areng keskajal. Talupoegade elu-olu. Feodaalide elu-olu. Keskaegsed linnad. Ristiusu kirik. Feodaalsed riigid. Ristisõjad. Kordamine. Eestlaste muistne vabadusvõitlus. (8 tundi) Tung itta Liivlaste ja lätlaste alistamine Muistse vabadusvõitluse algus. Ümera lahing. Lembitu. Madisepäeva lahing. Taanlased Põhja-Eestis.	- Nimetab keskaja seisused ja iseloomustab neid lühidalt. - Kirjeldab põllumajanduse arengut keskajal. - Jutustab talupoegade elust keskajal. - Jutustab feodaalide elust keskajal. - Selgitab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, kirjeldab keskaegse linna välisilmet ja eluolu. - Kirjeldab kiriku rolli ja tähtsust keskaja ühiskonnas. - Nimetab ristisõdade põhjust. - Selgitab kes ja miks olid huvitatud Baltimaade vallutamisest. - Kirjeldab lühidalt liivlaste ja lätlaste ristiusustamist. - Jutustab Ümera lahingut. - Kirjeldab Madisepäeva lahingut. - Jutustab eestlaste võitlusest taanlastega.

Muistse vabadusvõitluse lõpp. Miks eestlased lüüa said? Kordamine Eestlased võõra võimu all. (6 tundi) Eesti ala pärast vallutust. Jüriöö ülestõus. Keskaegsed linnad Eestis. Keskaegne Tallinn. Reformatsioon. Reformatsiooni mõju kultuuri arengule. Kordamine. Eestlaste naabrid XIII-XV sajandil. (4 tundi) Liivlased, lätlased, leedulased, Soomlased, rootslased. Venelased. Kordamine. Eesti varauusajal. (6 tundi) Liivi sõda. Eesti Rootsi riigi koosseisus. Eestikeelse koolihariduse algus. Tartu Ülikool. Suur nälg. Kordamine	• Kirjeldab Tartu ja Saaremaa alistamist. • Nimetab muistses vabadusvõitluses eestlaste lüüasaamise põhjusi, väärtustab vabadust. • Kirjeldab eestlaste elus toimunud muutusi pärast maa vallutamist. • Nimetab Jüriöö ülestõusu põhjusi ja jutustab ülestõusu käigust. • Nimetab ja näitab kaardil Eesti keskaegseid linnu. • Kirjeldab Tallinna näitel keskaegset linna. • Seletab oma sõnadega reformatsiooni olemust ja mõju kultuuri arengule. • Kirjeldab olulisemaid muudatusi Baltimaade rahvaste elus. • Jutustab muutustest rootslaste ja soomlaste elus. • Kirjeldab venelaste elus toimunud olulisemaid muudatusi. • Nimetab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi. • Kirjeldab, millised muutused toimusid talurahva elus ja linnade arengus Rootsi ajal. • Nimetab ja iseloomustab Rootsi ajal hariduses toimunud muutusi. • Selgitab ülikooli asutamise tähtsust. • Nimetab suure näljaaja põhjusi ja tagajärgi.
Suured leiutused ja avastused. (10 tundi) Teaduse ja tehnoloogia areng keskaja lõpul. Trükikunsti leiutamine. Esimesed eestikeelsed raamatud. Tulirelvade kasutuselevõtmine. Linnade kaitseehitiste muutumine. Meresõidu arenemine. Ameerika avastamine. Esimene teekond ümber maailma. Asumaade vallutamine. Orjakaubandus. Kordamine	• Nimetab hiliskeskajal toimunud teaduse ja tehnoloogia saavutusi. • Selgitab, milles seisnes trükikunsti tähtsus kultuuri arengus. • Selgitab, milles seisnes esimeste eestikeelsete raamatute väljaandmise tähtsus, väärtustab raamatuid. • Kirjeldab muutusi sõjanduses seoses püssirohu kasutuselevõtmisega. • Põhjendab kaitserajatiste muutmise vajalikkust. • Nimetab muutusi meresõidu arengus. • Selgitab Kolumbuse tähtsust ajaloos. • Jutustab esimesest reisist ümber maailma. • Selgitab, mida töid endaga kaasa maadeavastused.
Õpitu kinnistamine (3 tundi) Õppekäik/ekskursioon Kordamine. Tasemetöö	

Soovitatavad materjalid õpetajale:

Minevik jutustab 7.kl.Hillar Palamets

Euroopa, maailma kaart.

Ajaloom kontuurkaardid 6.klassile

Eesti ajaloo töövihik 5.kl. Tiia Toomet

Ajalugu 5.kl.E.Hergauk,M.Laar,M.Tilk AVITA 1997,2002

Film „Koopa inimese jälgedes“

<http://www.estonica.org/et/Ajalugu/>

<http://www.histrodamus.ee>

<http://www.slideshare.net/Aire68/ameerika-avastamine> - Ameerika avastamine

<http://www.slideshare.net/guest7ed5b4/tehnikasaavutused-ja-metallurgia> -Tehnika areng

keskaja lõpul. Uued leiutised. Tehnikasaavutused. Metallurgia

Õppetöö rõhuasetused 8.-9. klassis

8. ja 9. klassis keskendutakse Eesti ajaloo õppimisele seoses Euroopa ja maailma ajalooga. Euroopas ja maailmas toimunud sündmusi käsitletakse eeskätt Eesti ajaloo paremaks selgitamiseks ja ilmestamiseks. Ajalooõpetuse puhul seni olulisena rõhutatud põhimõtetele lisandus 8.-9. klassis vajadus pöörata tähelepanu otsustele ja kaudsetele põhjuslikele seostele.

8. klassi ajalooõpetuses lähtutakse kontsentrisuse põhimõttest. Taotluseks on tuua selgelt esile seosed varemõpitu ja –kõnelduga, et võimaldada sel moel äratundmistunde tekkimist. Võimaluse korral korraldatakse õppekäike muuseumidesse ja ajaloolistesse paikadesse, näidatakse filme, mis kajastavad minevikus toimunud sündmusi jne. Rõhutatakse, et Euroopas toimunud sündmused on tugevasti mõjutanud Eestis toimunud sündmusi (sõjad, revolutsioonid, tootmissuhete muutused jms). Ajateljele kantakse Euroopas toimunud sündmused, mis mõjutavad Eesti ajalugu.

9. klassis üldistatakse seni Eesti ja Euroopa ajaloo kohta õpitut, paigutades selle maailma ajaloo konteksti. Ajateljele kantakse kogu maailmas toimunud sündmused, mis on mõjutanud Eesti ajalugu.

Taotletavad õpitulemused ja õppesisu 8.klassis

8. klassi lõpuks õpilane:

- 1) selgitab üldisi fakte uusaja sündmustest ja inimeste elu-olust Eestis kuni Esimese maailmasõja lõpuni;
- 2) nimetab Euroopa ja maailma uusaja tähtsamaid sündmusi, mis on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 3) tunneb huvi Eesti mineviku vastu Euroopas;
- 4) teab, et Euroopas toimunud sündmused on oluliselt mõjutanud Eesti ajalugu;
- 5) kirjeldab, kuidas majanduslikud ja ühiskondlikud muutused on mõjutanud inimeste elukorraldust;
- 6) teab, et inimeste teadmised on arenenud suhtlemises teiste rahvastega;
- 7) mõistab sõdade erisust seoses ajaperioodiga;
- 8) kõrvutab ajateljel mõningaid olulisi Eestis ja Euroopas toimunud sündmusi;
- 9) tunneb ajaperioodi iseloomulikke tunnuseid.

Õppesisu 70 tundi	Täpsustatud õpitulemused
Maailm uusajal (10 tundi) Mis on uusaeg? Euroopa uusaja algul Ameerika iseseisvussõda ja USA sünd Suur Prantsuse revolutsioon Napoleoni sõjad. Euroopa pärast Napoleoni sõdu Tööstusrevolutsioon	• Nimetab uusaja alguseks loetavaid sündmusi, kannab need ajateljele. • Nimetab Ameerikasse väljarändamise põhjusi, • jutustab ameeriklaste võitlusest iseseisvumise eest. • Selgitab Prantsuse revolutsiooni põhjusi, tagajärgi ja mõju. • Nimetab muutusi Prantsusmaa sõjaväes. • Selgitab, mida tähendab, et kõik inimesed on

Muuseumitund/filmitund Kordamine	seaduse ees võrdsed. - Nimetab Napoleoni juhtimisel peetud olulisemaid lahinguid ja nende tulemusi. Jutustab, milles seisnesid olulisemad muudatused Euroopas pärast Napoleoni lüüasaamist. - Kirjeldab, millised olulised muutused kaasnesid tööstusliku pöördega.
Eesti Tsaari-Venemaa võimu all (10 tundi) Põhjasõda. Peeter I Eesti pärast ühendamist Venemaaga. Muudatused majanduses. Talupoegade koormiste suurendamine Pärisorjus. Pärisorjuse kaotamine ja asendamine teoorjusega Mõisnike elu-olu Teorendilt raharendile. Talude päriseksostmine. Talurahvarahutused. Mahtra sõda Muuseumitund/filmitund/õppekäik Kordamine	- Nimetab Põhjasõja põhjusi ja tagajärgi. Teab Peeter I seoseid Eestiga. Nimetab Balti erikorra tunnuseid. - Nimetab olulisemaid muudatusi majanduses. Kirjeldab, mida tähendab pärisorjus ja millised olid talupoegade koormised. Nimetab talurahvarahutuste põhjusi - Kirjeldab muutusi, mis toimusid seoses pärisorjuse kaotamisega - Kirjeldab mõisnike elu-olu ja selles toimunud muutusi - Selgitab, milles seisnes uus talurahvaseadus. Kirjeldab, milles seisnes üleminek raharendile. Toob seoses raharendi ja talude päriseksostmisega paralleele tänapäevaga. - Nimetab talurahvarahutuste põhjusi, jutustab Mahtra sõjast
Eesti talurahva elu (10 tundi) Talupere. Talu hooned Talupere aastaringsed tööd Talurahva söök ja söögikombed Rahvakalender ja rahvakombed Talurahvakoolid Kordamine	- Nimetab talupere liikmeid ja nende kohustusi. Kirjeldab taluhooneid ja nende otstarvet - Nimetab ja kirjeldab iga aastaaja olulisemaid talutöid - Nimetab põhilisi sööke ja jooke ning kirjeldab söögikombeid, võrdleb neid tänapäevastega - Nimetab olulisemaid rahvakalendri tähtpäevi, võrdleb nende tähistamist tänapäevaste traditsioonidega. - Võrdleb üldjoontes valda ja kihelkonda, valla- ja kihelkonnakooli. Kirjeldab õppetööd talurahvakoolis. Mõistab ja põhjendab hariduse tähtsust talurahva jaoks
Rahvuslik ärkamisaeg (10 tundi) Ärkamisaja eellugu. Kr. J. Peterson Fr. R. Kreutzwald. „Kalevipoeg“ J.V. Jannsen ja „Postimees“ Vanemuise Selts. I üldlaulupidu L. Koidula. Eesti teatri algus J. Hurt C.R. Jakobson Kordamine	- Kirjeldab lühidalt estofiilide tegevust talurahva huvides. - Teab eestlaste võimalustest õppida Tartu ülikoolis. - Jutustab, kes oli Kr. J. Peterson - Nimetab põhilisi fakte Fr. R. Kreutzwaldi elust. - On lugenud (kuulnud) katkendeid „Kalevipojast“, selgitab selle saamislugu ja tähtsust - Kirjeldab Jannseni tegevust - Kirjeldab I üldlaulupidu, mõistab selle olulisust. - Jutustab L. Koidula tegevusest ja loomingust.

	Võrdleb tollast teatrit tänapäevasega • Nimetab J. Hurda algatatud rahvuslikke üritusi, mõistab nende tähtsust • Nimetab C. R. Jakobsoni tegevusi, mõistab nende tähtsust • Nimetab olulisemaid sündmusi ja isikuid rahvusliku ärkamisaja ajaloos, põhjendab nende tähtsust eestlaste jaoks
Tööstuse areng. Venestamisaeg (8 tundi) Esimesed vabrikud ja raudteed Eestis Töölise elu Venestamisaeg. Rahvuslik liikumine venestamisajal. EÜS ja Eesti rahvusvärvide algus J. Tõnissoni ja „Postimees“. Karskus- ja spordiselsid. G. Lurich Muuseumitund/filmitund/õppekäik Kordamine	• Nimetab esimesi vabrikuid Eestis ja näitab kaardil linnu, kus need asusid. Selgitab, millised võimalused avas raudteede rajamine • Kirjeldab vabrikutöölise elu. Võrdleb seda tänapäevaste töötingimustega • Kirjeldab venestamist koolides • Jutustab EÜS-i lipu saamise lugu ja nimetab rahvusvärvide tähendusi • Kirjeldab J. Tõnissoni rahvusliku tegevuse tähtsust. Mõistab ja nimetab seltside asutamise eesmärgi ja nende olulisust eestlaste jaoks
Eesti XX sajandi alguses (8 tundi) Eesti majandus XX sajandi algul 1905.-1907. aasta revolutsioon. Revolutsioonisündmused Eestis. Mõisate põletamine. Karistussalgad. Eesti enne I maailmasõda. Väljarändamine Eesti kultuur XX sajandi algul Muuseumitund/filmitund/õppekäik Kordamine	• Nimetab olulisemaid muutusi Eesti majanduses. Põhjendab, miks suurenes linnade elanikkond. Kirjeldab olukorda põllumajanduses, nimetab uusi põllutöomasinaid • Nimetab majanduskriisi põhilisi tunnuseid. Teab ja kirjeldab lühidalt, miks Venemaal ja Eestis algas revolutsioon. Kirjeldab revolutsioonisündmusi Eesti linnades ja maal. Nimetab revolutsiooni tulemusi. • Jutustab, millised muudatused leidsid Eestis aset kirjeldatud ajal. Nimetab väljarändamise põhjusi, näitab kaardil väljarändajate sihtkohariike. • Nimetab olulisemaid koole ja Eesti teatreid. Nimetab mõningaid Eesti kirjanikke, kunstnikke ja heliloojaid. Kirjeldab lühidalt Eesti Rahva Muuseumi tähtsust.
Maailm I maailmasõja eel (8 tundi) Suured leiutused ja avastused. Suurriikide ajastu (Briti impeerium, Ameerika Ühendriigid, Tsaari-Venemaa, Saksamaa, Prantsusmaa) I maailmasõja põhjused ja algus. 1917. aasta revolutsioon Venemaal. Nõukogude võimu kehtestamine. I maailmasõja lõpp Muuseumitund/filmitund/õppekäik	• Nimetab olulisemaid leiutusi ja avastusi (elektir, kino, auto, lennuk), seostab nende tähtsust isiklike kogemustega. • Näitab kaardil suurriike ja mõnda nende riikide asumaadest. • Nimetab I maailmasõja põhjused ja osapooled. • Nimetab Veebruarirevolutsiooni põhjusi ja tulemusi, kirjeldab nõukogude võimu kehtestamist ja teab, kes oli Lenin. • Nimetab I maailmasõjas kasutusele võetud uusi relvaliike, teab ja kirjeldab sõja tagajärgi • Teab ja nimetab, millise riigi sõjaväes sõdisid

Kordamine Eestist saab iseseisev riik (6 tundi) Eestlased I maailmasõjas Eesti 1917. aastal Eesti 1918. aastal Muuseumitund/filmitund/õppekäik Kordamine Tasemetöö	eestlased. Mõistab ja põhjendab, miks inimesed enam sõdida ei tahtnud. Teab ja selgitab, et tsaarivõimu kukutamine Venemaal andis Eestile võimaluse iseseisvumist taotleda. Teab Päästekomitee ja K. Pätsi rollist iseseisvuse väljakuulutamisel. Mõistab ja selgitab Eesti Vabariigi sünni tähtsust kõigi eestlaste jaoks.
--	---

Taotletavad õpitulemused ja õppesisu 9.klassis

Põhikooli lõpetaja:

- 1) tunneb huvi Eesti riigi mineviku vastu;
- 2) teab, et maailmas toimunud sündmused on otseselt või kaudselt mõjutanud nii Eestis kui ka mujal Euroopas toimunud sündmusi;
- 3) omab üldist ettekujutust Eesti ajaloost ja sellega seoses üldjoontes kogu maailma ajaloost;
- 4) mõistab, et eri ajastute kultuuri-, teaduse- ja tehnikasaavutused on olnud edasiviivaks jõuks riikide (ka Eesti) arengus;
- 5) teab, et poliitikal on suur roll maailma riikide omavahelistes suhetes;
- 6) kujutab ajateljele toetudes ette maailmas toimunud olulisemaid sündmusi;
- 7) nimetab oma põhiõigusi ning kohustusi Eesti Vabariigi kodanikuna;
- 8) kirjeldab Eesti riigi valitsemiskorda;
- 9) väärtustab oma kodumaad ning Eesti Vabariigi kodanikuks olemist.

Õppesisu 35 tundi	Õpitulemused
Eesti Vabadussõda (4 tundi) Vabadussõja algus. Kaitse korraldamine. Välismaine abi. Eesti vabastamine. Sõda sakslastega. Võnnu lahing. Vabadussõja lõpp. Tartu rahu Muuseumitund/õppekäik Kordamine	- Nimetab Vabadussõja puhkemise põhjusi ning vastaseid, kellega eestlastel tuli Vabadussõjas võidelda. - Kirjeldab Vabadussõja kulgu ja sellega seotud isikute tegevust (J. Laidoner, J. Pitka, J.Kuperjanov). - Nimetab ja näitab kaardil Vabadussõja olulisemaid lahinguid - Oskab selgitada Tartu rahu tulemusi ja tähtsust
Eesti Vabariik 1918-1940 (6 tundi) Asutav Kogu ja maareform Eesti Vabariigi sise- ja välispoliitika Põllumajandus, tööstus, kultuur ja haridus Eesti Vabariigis Kordamine	- Põhjendab maareformi olulisust. - Oskab kasutada olulisi mõisteid: põhiseadus, demokraatia, Riigikogu, valitsus. - Teab ja nimetab mõningaid olulisi fakte Eesti Vabariigist.
Maailm kahe maailmasõja vahel (4 tundi) Saksamaa pärast I maailmasõda Kommunistlik Nõukogude Liit	- Kirjeldab, milline oli olukord Saksamaal enne ja pärast Hitleri võimuletulekut. - Nimetab natside vägivallategusid ja oskab neile hinnangut anda. - Kirjeldab, milline oli olukord Nõukogude Liidus,

Asumaad ja rahvuslik vabadusliikumine Kordamine	nimetab põhilisi fakte selle majanduspoliitikast ja nimetab olulisi isikuid. Oskab Nõukogude Liidus rakendatud terrorile hinnangut anda. • Teab asumaaide tähendust ja selgitab, miks suurriigid endale asumaide soovisid. • Näitab kaardil mõningaid asumaide. • Mõistab ja selgitab, miks asumaad iseseisvuda soovisid. Kirjeldab ühe asumaa iseseisvumise lugu.
Eesti kaotab iseseisvuse. 1939-1940 (4 tundi) Molotovi-Ribbentropi pakt. Baaside leping. Eesti okupeerimine ja liitmine NSV Liiduga. Esimene Nõukogude aasta. Kordamine	• Jutustab, mis seisis paktis ja selle salaprotokollis, mõistab ja põhjendab selle tähtsust Eesti ajaloo seisukohalt • Teab ja kirjeldab Nõukogude sõjaväebaaside Eestisse toomist. • Kirjeldab Eesti okupeerimist ja liitmist Nõukogude Liiduga ja sellega kaasnenud muudatusi, annab Nõukogude Liidu tegevusele oma hinnangu.
Teine maailmasõda 1939-1945 (4 tundi) II maailmasõja käik II maailmasõda ja Eesti Sõjasündmused Eestis 1944 Kordamine	• Teab ja nimetab II maailmasõja puhkemise põhjusi, nimetab olulisemaid sõdinud riike ja näitab neid kaardil. • Selgitab, kes olid omavahel liitlased. Kirjeldab II maailmasõja tagajärgi Eestile ja eestlastele.
Eesti ja muu maailm pärast II maailmasõda (5 tundi) Maailm pärast II maailmasõda. Külm sõda Nõukogude Eesti Kommunistliku süsteemi kokkuvarisemine Eesti taasiseseisvumine Muuseumitund/õppekäik Kordamine	• Kirjeldab, milliseks kujunes Euroopa pärast II maailmasõda, näitab kaardil. • Iseloomustab külma sõja olemust, nimetab olulisemad avaldumise valdkonnad ja vormid. • Kirjeldab rahva elu-olu Nõukogude Eestis, nimetab olulisi muudatusi tööstuses ja majanduses. • Kirjeldab märtsiküüditamist, mõistab rahva kannatusi ja väljendab oma suhtumist. • Nimetab sündmusi, mille tõttu Eesti taasiseseisvumine võimalikuks sai. • Selgitab, kuidas mõjus 50 aastat nõukogude võimu Eesti majandusele. • Nimetab taasiseseisvumisega seotud olulisemaid sündmusi ja isikuid. • Mõistab ja põhjendab Eesti Vabariigi taasiseseisvumise olulisust
Ühiskonnaõpetus (8 tundi) Põhiseadus. Eesti riigi sümbolid Valimised Riigikogu Riigipea. Valitsus Korraldus Riigikaitse Kohus Ekskursioon/õppekäik Kordamine	• Selgitab, mis on põhiseadus. • Selgitab, mida tähendab õigus seaduse võrdsele kaitsmisele. • Nimetab kodaniku olulisemaid õigusi ja kohustusi. • Nimetab kolm võimu, millele riik toetub. • Nimetab Eesti riigi sümboleid. • Nimetab demokraatlike valimiste üldpõhimõtteid, selgitab, kes võivad valida ja kuidas toimub hääletamine. • Nimetab, millised valimised Eestis toimuvad ja milleks

Tasemetöö	• korraldatakse rahvahääletusi. • Selgitab, mis on Riigikogu ja kes seal töötavad, nimetab mõningaid Riigikogu ülesandeid. • Nimetab Eesti presidendid. • Selgitab presidendiks saamise tingimusi ja presidendi ülesandeid. • Nimetab Eesti peaministri ja kirjeldab valitsuse ülesandeid. • Kirjeldab lühidalt Politsei- ja Piirivalveameti ülesehitust ja nimetab selle ülesandeid. • Selgitab politsei töö tähtsust ja teadvustab seaduskuulekuse olulisust • Mõistab riigikaitse vajalikkust, nimetab Eesti Kaitsejõudude peamisi osi ja ülesandeid, teadvustab oma kohust teenida kaitseväes. • Kirjeldab lühidalt Eesti kohtusüsteemi ja kohtu ülesandeid.
-----------	--

Soovitavad materjalid õpetajatele:

Ajakiri „Imeline Ajalugu“ (AS Äripäev)

M. Harjula. Eesti 1914-1922 (Tänapäev 2011)

M. Salupere. Tuhandaastane Tartu (Vanemuise Selts 2011)

S. Zetterberg. „Eesti ajalugu“ (Tänapäev 2011)

T. Tannberg. Eesti mees Vene kroonus (Ilmamaa 2011)

T. Vahter. Vaba riigi tulek. 1991. Kuus otsustavat kuud (Eesti Ajalehed 2011)

Materjalid internetis:

8. klass

<http://www.slideshare.net/Aire68/suur-prantsuse-revolutsioon-presentation>

<http://www.slideshare.net/tiinakull/suur-prantsuse-revolutsioon-i>

<http://www.slideshare.net/tiinakull/suur-prantsuse-revolutsioon-iii>

<http://kaiaajalugu.weebly.com/potildehjasotildeda.html> (Põhjasõda)

E. Vilde, Mahtra sõda

<http://www.slideshare.net/katrisilla/napoleon-bonaparte-2459519>

<http://www.folklore.ee/Berta/> (Eesti rahvakalendri tähtpäevade andmebaas)

<http://www.slideshare.net/anukell/rahvuslik-liikumine>

<http://kaiaajalugu.weebly.com/aumlrkamisaeg.html> (ärkamisaeg, Jannsen)

<http://www.slideshare.net/AnuFedorchuk/jakob-hurt-1132345>

<http://www.slideshare.net/ivi33/c-r-jakobson>

<http://kaiaajalugu.weebly.com/esimene-uumlldlaulupidu.html>

<http://www.slideshare.net/kris517/esimene-maailmasda-3964102>

9. klass

<http://www.slideshare.net/uhisgum/vabadussda-5824095>

http://www.filmi.arhiiv.ee/index.php?is_inc=galerii&lang=est&separ_l=1&show=fotonaitused&gid=4 Tartu rahu

<http://www.slideshare.net/moks11/teine-maailmasda-6642567>

<http://www.youtube.com/watch?v=LPMKKP8b49g> (Eesti II maailmasõja ajal 1939-1941)

http://www.youtube.com/watch?v=MVvj9TZgJuw&feature=watch_response (Eesti II maailmasõja ajal, Saksa okupatsioon kuni 1944)

<http://www.youtube.com/watch?v=XPuklVpv0OE&feature=related> (Eesti II maailmasõja ajal, Saksa okupatsioon 1944 sügisest alates)

<http://www.slideshare.net/kudisiim/klm-sda-228408> (külm sõda)

<http://www.slideshare.net/egon93/eesti-taasiseseisvumine> (isikud, sündmused piltides)

KUNSTIÕPETUS

Kunstiõpetuse eesmärgiks on loomingulise algatusvõime areng. Oluline on käeliste oskuste ja vilumuste treenimine. Õpilane õpib tundma ja kasutama kunstikeelt, arendab vaatlusoskust kunstilist mõtlemist ja kujutlusvõimet.

Kunstiõpetuse tunnid toovad õpilase ellu rõõmu ja mängulusti, eeskätt tegijale endale. Õpetaja püüab sisendada õpilastesse teatud ideaale ja põhimõtteid.

Õppetöö rõhuasetused 1.-2. klassis

1. Õppetöös tegutsetakse koos õpetajaga, matkides ning eeskuju järgi. Ühistegevuses õpitakse omandatud oskuste piires sooritama ülesannet ja teostama enesekontrolli: a) vaadeldakse ümbritsevaid esemeid ja näidiseid, valitakse töövahendid ja -materjalid, valmistatakse ette töökoht;

b) täidetakse õpiülesanne; c) jälgitakse töö lõpuleviimist ja soorituse puhtust, korrastatakse oma töökoht.

2. Õppeviisidest on esikohal praktiline harjutamine ja didaktilised mängud. Kunstitööde ainekku leiab teistest õppeainetest, eelkõige lugemise ja loodusõpetuse teemadest. Kunstiõpetuse tunnis aktiveeritakse olemasolevad teadmised esemete/olendite tunnustest ning kasutatakse neid kujutiste loomisel.

3. Õppeülesannete järjestamisel lähtutakse põhimõttest liikuda ruumiliselt kujutiselt tasapinnalisele (kõigepealt voolitakse eset, seejärel tehakse temast joonistus). Ülesannete täitmisel toetutakse mitmesugustele näitvahenditele, mille abil täpsustatakse esemete/olendite tunnuste taju.

Õppeülesandeid sooritatakse paari- või enamatunniliste tsüklitena, et töövõtet/tehnikat paremini kujundada/kinnistada. 1.–2. klassi kunstiõpetuse tundides omandatakse esmased töö- ja korraharjumused; õpitakse tundma töövahendeid, -materjale (sh jääkmaterjale) ning kasutama neid ohutult ja säästlikult; omandatakse esmased kunstialased oskused.

4. Intellektipuuetege laste kunstilise eneseväljenduse oskused võivad olla väga erineval tasemel. 1.–2. klassi õpilaste loomingulist eneseväljendamist piiravad tajukujutluste vähesus ja/või ebatäpsus, kõne alaareng ning motoorne kohmakus. Seetõttu kaasneb kunsti- ja teiste ainete

õpetusega nende valdkondade arendamine.

5. Õpilaste tunnetustegevus toetub valdavalt praktilisele tegevusele ja lähiümbruse tajumisele. Õpetaja suunamisel õpitakse tajutavaid objekte eri meeltega (nägemine, kuulmine, haistmine, kompimine) vaatlema ja võrdlema, eri tunnuste alusel järjestama ja rühmitama. Tajukujutluste kujundamise/laiendamise eesmärgil õpetatakse märkama objekti värvust ja kuju ning oma töödes sobimatut (st reaalsusele mittevastavat) värvust ja kuju vältima. Teemat sissejuhatavates vestlustes tutvustatakse kujutatava objekti loomulikku keskkonda, inimtegevust (sh toimingute järjekorda). Vestlus toetub praktilisele tegevusele, piltide vaatlusele, seeriapiltide järjestamisele vms. Lisaks kujutlustele keskkonnast arendatakse oskust moodustada ja kasutada lauseid, laiendatakse sõnavara (sh emotsioone väljendavad omadussõnad).

6. Praktilisi harjutusi sooritatakse töövahenditeta (joonistamine käe/jalaga õhus, laual, põrandal) ja erinevate vahenditega (kriidid, pliiatsid, pintsel jt). Kujundatakse õiget kehaasendit, pliiatsi jms hoidu ja käesurvet. Esmased töövahenditega harjutused tehakse suurtel pindadel: tõmmatakse jooni tahvlile ja A-3 formaadis paberile; värvitakse suuremaid pindu (nt suur ring) jne. Järk-järgult muutuvad tööformaadid ja värvitavad pinnad väiksemaks – nendel töötamine nõuab õpilaselt suuremat motoorset vilumust. Õpetatakse joonistama/maalima üksikobjekte ja objektide rühmi ettevalmistatud taustale või värvilisele paberile, esialgu orientiiride ja šabloonide abil. Tunnetustegevuse arenedes kujutatakse

objekte silueti ja joone abil. Kujundatakse värvimisoskust (sh pliiatsi- ja pintslihoid, käesurve teadlik reguleerimine, kujutise kontuuri jälgimine).

7. Tegevuse käigus õpitakse kuulama ja mõistma suulisi lihtkorraldusi, osalema dialoogis. Tegevuse verbaalne kommenteerimine ja kokkuvõtete tegemine on valdavalt õpetaja pädevuses. Tegevuste käigus suunatakse õpilasi viisakalt abi paluma ning kaaslaslele abi osutama. Kunstiõpetuse tundides kasutatakse ja kinnistatakse teistes ainetes (eesti keel, matemaatika, loodusõpetus, tööõpetus) omandatud sõnavara: tajutavaid tunnuseid (värvus, suurus, kuju, pinnaomadused) ja ruumisuhteid väljendavad sõnad, rühmanimetused (koduloomad, mööbel jne). Jälgitakse märgitud õppeainetes omandatavaid teadmisi ja oskusi (nt geomeetriliste kehade tundmist ja nimetamist õpilastelt ei nõuta, voolimisel kasutatakse eakohast sõnavara: vooli pall jne). Kunstiaine-alasest sõnavarast omandatakse sel etapil kasutatavate töövahendite ja materjalide nimetused ning tegusõnad (joonistan, rebin jne).

1.klass

ÕPPESISU - 35 tundi	ÕPITULEMUSED	TAOTLETAVAD ÜLDPÄDEVUSED
Kujutamise- ja vormiõpetus 11 tundi		
- Objekti kujutamine šablooni või orientiiride abil (vaatlus- ja võrdlusoskuse, koordineerimise arendamine) - Portree ja miimika (oma pere ja sõprade kujutamine, erinevate emotsioonide väljendamine töös) - Modelleerimine ja erinevad materjalid (voolimine ja modelleerimine erinevatest materjalidest, sh jääkmaterjalid) - Keskikond ja selle kujutamine (looduskeskkond ja aastaajad, linnaruum, kodukoht jne)	- Kujutab esemeid/olendeid orientiiride abil* - Kasutab šablooni abivahendina - Eristab kurba ja rõõmsat nägu - Eristab näidistelt nelja aastaaga ja suudab neid töös kujutada õpitu piires - Voolib pehmest materjalist palli ja silindrit kasutades mõlemat kätt	- Tunneb end oma pere liikmena, oma klassi ja kooli õpilasena - Käitub tuttavas situatsioonis viisakalt - Hindab käitumisakte <i>õige/vale, meeldib/ei meeldi tasandil</i> - Selgitab mõisteid <i>ööpäev</i> ja <i>aastaajad</i> <i>Vaatleb esemeid ja märkab nende erinevusi</i>
Värvus-kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus 11 tundi		
- Põhivärvid ja nende segamisel saadud II astme värvid (tööd piiratud värvide arvuga) - Värvide helestamine ja tumestamine (loodus- ja pildivaatlused, tajukujutluste arendamine, lähiümbruse värvitoonide leidmine ja nimetamine) - Rütm ja liikumine (erinevate mustrite kujundamine, mängulised rütmiharjutused)	- Tunneb ära ja nimetab õpitud värvusi* - Helestab värve - Tõmbab jooni pintsli ja pliiatsiga vasakult paremale ja ülevalt alla - Kujundab mustrit orientiiride abil	Oskab looduses käituda õpitu ulatuses ning hinnata oma ja teiste käitumist looduses <i>õige/vale</i>- põhimõttel ☐ Leiab paberilehelt ja raamatu leheküljelt vajaliku teabe (suunamisel) ☐ Tajub ruumisuhteid esemete ja nende kujutiste ning nende osade vahel ☐ Võrdleb ja rühmitab esemeid ja kujutisi tajutavate tunnuste alusel
Disain ja kirjaõpetus 4 tundi		
Ruumikujundus (klassi kaunistamine tähtpäevadeks,	Täidab kunstiõpetuse ülesandeid koostegevuses,	Kontakteerub ühistegevuses teiste inimestega, palub abi ja

koostööoskuste arendamine) ☐ Kunstnik ja kujunduskunst (raamatuillustratsioonide, kunstitööde vaatlus ja analüüs, kujundusnäiteid lähiümbrusest) ☐ Kirjakunst (tähemustrid ja täht, kui mustrielement)	eeskuju ja näidise järgi* ☐ Moodustab tähtedest mustreid orientiiride abil ☐ Leiab õpetaja suunamisel tekstile vastava kujunduse	osutab ise abi kaaslasel ☐ Täidab ülesandeid koostegevuses, eeskuju, näidise ja omandatud oskuste piires suulise korralduse järgi ☐ Loeb jõukohast õpitud teksti lühikeste sõnade ja/või kõnetaktide kaupa
Vestlused kunstist 5 tundi		
Kunsti töövahendid ja nende korrashoid (pintslite jt vahendite õige hoidmine, kasutamine ja puhastamine, turvalisus) ☐ Kunstide seosed (maalikunst, tantsukunst, teatrikunst jne ning süžee mängud rühmas)	Valmistab ette ja korrastab õpetaja juhendamisel oma töökoha* ☐ Osaleb rühmatöös ja õpetaja suunamisel oskab arvestada kaaslasega ☐ Õpetaja abiga oskab jälgendada mõnada tuttavat looma hääle või kehakeele kaudu	Hoiab korras oma koolitarbed ja välimuse, hoiab puhtust ☐ Märkab ilu ☐ Eristab oma- võõrast-ühist ☐ Kuulab ja vastab küsimustele ☐ Osaleb klassi ühistegevuses (sh õpitud süžee mängudes) ☐ Väljendab ennast 3-4 sõnaliste lihtlausetega ☐ Kujutab ette ja modelleerib lühitekstis kirjeldatud situatsiooni
Tehnikad ja materjalid 4 tundi		
Skulptuur (voolimine ja meisterdamine, tutvumine erinevate materjalidega, sh looduslik materjal) ☐ Maal (maalimine kattevärvidega individuaalsete ja ühistöödena) ☐ Graafika (templitrükk, materjalitrükk ja trükkimine näidise järgi)	Võrdleb erinevaid materjale ja värvusi (pehme, kõva, hele, tume) ja nimetab nende nähtavaid ja kombitavaid omadusi õpetaja suunamisel	Viib kokku eseme või kujutluse ja keelelise väljendi, tunneb tuttavaid esemeid kirjelduste järgi ☐ Arvutab 20 piires

2.klass

ÕPPESISU - 35 tundi	ÕPITULEMUSED	TAOTLETAVAD ÜLDPÄDEVUSED
Kujutamise- ja vormiõpetus 11 tundi		
☐ Objekti kujutamine šablooni või orientiiride abil (vaatlus- ja võrdlusoskuse, koordinatsiooni arendamine) ☐ Portree ja miimika (oma pere ja sõprade kujutamine, erinevate emotsioonide väljendamine töös) ☐ Modelleerimine ja erinevad	Võrdleb 2-3 tajutava tunnuse alusel (värvus, kuju, suurus) näidiseid ja valminud kujutisi õpetaja suunamisel* ☐ Kujutab kõrvuti asetsevad sarnaseid figuure väiksemana ja suuremana* ☐ Eristab kurba ja rõõmsat	Tunneb end oma pere liikmena, oma klassi ja kooli õpilaseks ☐ Käitub tuttavas situatsioonis viisakalt ☐ Hindab käitumisakte <i>õige/vale, meeldib/ei meeldi tasandil</i>

materjalid (voolimine ja modelleerimine erinevatest materjalidest, sh jääkmaterjalid) ☐ Keskkond ja selle kujutamine (looduskeskkond ja aastaajad, linnaruum, kodukoht jne)	nägu ning oskab neid emotsioone töös edastada ☐ Kujutab tuttavat keskkonda sellele omaste objektide kaudu ☐ Voolib/meisterdab tuttavast materjalist õpetaja suunamisel	☐ Selgitab mõisteid <i>ööpäev</i> ja <i>aastaajad</i> ☐ <i>Vaatleb esemeid ja märkab nende erinevusi</i>
Värvus-kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus 11 tundi		
Põhivärvid ja nende segamisel saadud II astme värvid (tööd piiratud värvide arvuga) ☐ Värvide helestamine ja tumestamine (loodus- ja pildivaatlused, tajukujutluste arendamine, lähiümbruse värvitoonide leidmine ja nimetamine) ☐ Rütm ja liikumine (erinevate mustrite kujundamine, mängulised rütmiharjutused)	Leiab paberilehel ja pildipinnal otsitava (õpetaja juhendamisel)* ☐ Segab põhivärvide II astme värve näidise järgi ☐ Leiab lähiümbruses erineva heledusastmega värvitoone ja nimetab neid ☐ Kujundab mustrit erinevates tehnikates eeskujuga ja näidise järgi	Oskab looduses käituda õpitu ulatuses ning hinnata oma ja teiste käitumist looduses <i>õige/vale-</i> põhimõttel ☐ Leiab paberilehelt ja raamatu leheküljelt vajaliku teabe (suunamisel) ☐ Tajub ruumisuhteid esemete ja nende kujutiste ning nende osade vahel ☐ Võrdleb ja rühmitab esemeid ja kujutisi tajutavate tunnuste alusel
Disain ja kirjaõpetus 4 tundi		
Ruumikujundus (klassi kaunistamine tähtpäevadeks, koostööoskuste arendamine) ☐ Kunstnik ja kujunduskunst (raamatuillustratsioonide, kunstitööde vaatlus ja analüüs, kujundusnäiteid lähiümbrusest) ☐ Kirjakunst (tähemustrid ja täht, kui mustrielement)	Täidab kunstiõpetuse ülesandeid koostegevuses, eeskujuga, näidise ja omandatud oskuste piires suulise korralduse järgi* ☐ Kujundab piiratud pinnale mustrit ☐ Kujundab teemakohast õnnitluskaarti	Kontakteerub ühistegevuses teiste inimestega, palub abi ja osutab ise abi kaaslasele ☐ Täidab ülesandeid koostegevuses, eeskujuga, näidise ja omandatud oskuste piires suulise korralduse järgi ☐ Loeb jõukohast õpitut teksti lühikeste sõnade ja/või kõnetaktide kaupa
Vestlused kunstist 5 tundi		
Kunsti töövahendid ja nende korrashoid (pintslite jt vahendite õige hoidmine, kasutamine ja puhastamine, turvalisus) ☐ Kunstide seosed (maalikunst, tantsukunst, teatrikunst jne ning süžee-mängud rühmas)	Tunneb (nimetab) kasutatavaid töövahendeid ja materjale* ☐ Valmistab ette ja korrastab õpetaja suunamisel oma töökoha* ☐ Õpetaja suunamisel oskab jäljendada mõnada tuttavat looma hääle või kehakeele kaudu ning osaleda süžee-mängudes rühmas	Hoiab korras oma koolitarbed ja välimuse, hoiab puhtust ☐ Märkab ilu ☐ Eristab oma- võõrast-ühist ☐ Kuulab ja vastab küsimustele ☐ Osaleb klassi ühistegevuses (sh õpitud süžee-mängudes) ☐ Väljendab ennast 3-4 sõnaliste lihtlausetega ☐ Kujutab ette ja modelleerib lühitekstis kirjeldatud situatsiooni
Tehnikad ja materjalid 4 tundi		
Skulptuur (voolimine ja	Võrdleb erinevaid materjale	Viib kokku eseme või

meisterdamine, tutvumine erinevate materjalidega, sh looduslik materjal) ☐ Maal (maalimine kattevärvidega individuaalsete ja ühistöödena) ☐ Graafika (templitrükk, materjalitrükk ja trükkimine näidise järgi)	ja värvusi (pehme, kõva, hele, tume) ja nimetab nende nähtavaid ja kombitavaid omadusi õpitu piires ☐ Osaleb ühistöös teisi arvestades	kujutluse ja keelelise väljendi, tunneb tuttavaid esemeid kirjelduste järgi ☐ Arvutab 20 piires
--	--	---

Õppetöö rõhuasetused 3.-5. klassis

1. Õpitakse tegutsema plaani järgi. Esialgu on selleks õpetaja koostatud tegevuskava (algoritm). 5. klassis hakatakse ühistegevuses ise plaani koostama ning selle täitmist jälgima. Enesekontrollioskusena õpitakse oma tööd vaatlema ning võrdlema näidisega ja kaaslaste töödega.

2. Ühe osa tunnist moodustavad illustreeritud kunstivestlused. Vestluste läbiviimisel arvestatakse põhimõtet lähemalt kaugemale, st tutvutakse esmalt lähiümbruse/kodukandi kunstiga.

3. Õpitakse kasutama eri väljendusvahendeid; seostama kujutatavaid objekte paberilehel ja edasi andma figuuride eri asendeid. Sel etapil harjutatakse kujutatavale sobiva tausta loomist.

4. Õpitakse märkama objektide ja kujutiste värvinüansse, objektide osalist kattumist, kujutise suuruse visuaalset (optilist) vähenemist kauguses.

Vaadeldakse ja kirjeldatakse oma ja kaaslaste kunstitöid. Õpilaste töödest korraldatakse klassis ja koolis näitusi. Võimaluse korral külastatakse kunstinäitusi (sh õpilastööde näitusi väljaspool kooli).

5. Suureneb kasutatavate töövahendite ja -materjalide hulk (kattevärvide kõrval võetakse kasutusele akvarellid). Joonistamisel-maalimisel kasutatakse võimalikult erinevaid tööformaate.

3.klass

ÕPPESISU – 35tundi	ÕPITULEMUSED	TAOTLETAVAD ÜLDPÄDEVUSED
Kujutamise- ja vormiõpetus 11 tundi		
Inimese kujutamine paigal ja liikumises (näidismudelite ja skeemjooniste kasutamine) ☐ Loomade jt elusolendite kujutamine (iseloomuliku asendi, karvkatte, pinnafaktuuri jne kujutamine, kompimismeele arendamine) ☐ Modelleerimine ja erinevad materjalid (modelleerimine looduslikust- ja tehismaterjalist, voltimine) ☐ Keskkond ja selle kujutamine (erinevad keskkonnad ja looduskaitse) ☐ Kujutamine ruumis ja	Kujutab loomi (jt elusolendeid) neile iseloomulikus asendis* ☐ Märkab õpetaja suunamisel esemete ja figuuride detaile, täiendab kujutist* ☐ Meisterdab looduslikust materjalist õpetaja abiga ☐ Kasutab erinevaid materjale templitrükis	Väljendab ennast arusaadavalt (sh lühitekstide abil) ☐ Eristab fantaasiat ja reaalsust ☐ Hoiab puhtust ja korda kodus ning koolis, hoidub loodust kahjustavast käitumisest ☐ Täidab ülesandeid eeskujul, näidise ja õpitud oskuste piirides verbaalse korralduse (sh kirjaliku instruksiooni järgi) ☐ Loeb jõukohast õppeteksti ladusalt, tõlgendab õpitud teksti oma sõnadega, kujutab kirjeldatud objekte ja

tasapinnal (erinevate tehnikate kasutamine)		situatsioone
Värvus-kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus 11 tundi		
Põhivärvid ja nende segamine värviringi alusel (ülesanded piiratud värvide arvuga) ☐ Värvisümboolika. ☐ Piiratud ja piiramata pind (mõisted: piiratud ja piiramata pind, objekti ja tausta seos) ☐ Perspektiiviõpetus (objekti kujutamine ees, taga ja keskel, elemendi esiletõst suuruse ja värvi abil)	Jälgib mustri rütmi* ☐ Võrdleb ja iseloomustab õpetaja suunamisel kahte kujutist tajutavate tunnuste alusel, väljendab kujutiste paiknemist pildiruumis* ☐ Plaksutab, koputab või esitab mõnel muul viisil rütmi	Mõistab ruumi ja aja suhteid, väljendab neid kõnes ☐ Kasutab õpitud enesekontrollivõtteid
Disain ja kirjaõpetus 4 tundi		
Ruumikujundus (klassi- või kooliruumi kaunistamine ja töö planeerimine) ☐ Kunstnik ja kujunduskunst (kunstniku elukutse ja tähtsus läbi ajaloo) ☐ Kirjakunst (nimetähtede kujundamine) ☐ Praktiline disain (karbi, mänguasja vms meisterdamine paberist või jääkmaterjalist)	Korrastab oma töökoha* ☐ Kasutab joonlauda sirgjoone tõmbamiseks ☐ Märkab kunsti lähiümbruses ☐ Leiab ruudukujulise paberi keskkoha voltimise teel	Õpib üksi, klassis ning kodus, osaleb ühistöös ☐ Osaleb jõukohaselt ühistegevuses, abistab kaaslast
Vestlused kunstist 5 tundi		
Kunsteostes peituvad lood ja meeleolud. ☐ Tuntumad sümbolid kunstis .Kristus. ☐ Rahvakunst ja selle areng (rahvakunsti elementide kasutamine kaasajal, ribaornamendi kujundamine) ☐	Täidab kunstiõpetuse ülesandeid eeskuju, näidise ja omandatud oskuste piires suulise korralduse järgi* ☐ Teab erinevaid kunsti väljendusvõimalusi õpetaja suunamisel ☐ Väärtustab oma ja kaaslaste tööd ☐ Osaleb kunstialastes vestlustes	Alustab ja jätkab dialoogi ☐ Käitub koolis ja avalikes kohtades viisakalt, tunneb ja jälgib lihtsaid kombeid ☐ Arvestab teadaolevaid motiive ja tingimusi käitumisaktide hindamisel, väljendab käitumisaktis ilmnunud iseloomuomadusi ☐ Kirjeldab oma käitumist konfliktsituatsioonides ☐ Mõistab omandisuhteid OMA-VÕÖRAS- ÜHINE – tasandil ja käitub vastavalt
Tehnikad ja materjalid 4 tundi		
Joonlaua ja sirkli kasutamine. ☐ Maal (kattevärvide ja akvarellide kasutamine ning õige pintsli valik) ☐ Graafika (tutvumine erinevate trükitehnikatega, nt papitrükk, monotüüpia)	Kasutab ohutult töövahendeid ja materjale* ☐ Eristab akvarelli ja kattevärvi	☐ Hoidub kaaslast kahjustavast käitumisest ☐ Kasutab tuttavaid abivahendeid õpiülesannete täitmisel (sh lihtsaid skeeme ja sümboleid) ☐ Kirjeldab oma tegevust nii tegevuse ajal kui ka tagantjärele ☐ Eristab tuttavates situatsioonides ja oma

		tegevuses põhjust , tagajärge ja eesmärgi
--	--	---

4.klass

ÕPPESISU – 35tundi	ÕPITULEMUSED	TAOTLETAVAD ÜLDPÄDEVUSED
Kujutamise- ja vormiõpetus 11 tundi		
Inimese kujutamine paigal ja liikumises (näidismudelite ja skeemjooniste kasutamine) ☐ Loomade jt elusolendite kujutamine (iseloomuliku asendi, karvkatte, pinnafaktuuri jne kujutamine. Kirjutatud pilt töö on seotud elusolendite kujutamisega ☐ Keskkond ja selle kujutamine (erinevad keskkonnad ja looduskaitse)	Kujutab inimest paigal asendis eest- ja külgsuunas* ☐ Märkab esemete ja figuuride detaile, täiendab kujutist ☐ Väärtustab elusloodust ☐ Meisterdab tuttavatest materjalidest ja täiendab detailidega ☐ Kavandab pildi kujunditest , mida on võimalik täita erinevate kujundite rütmiga.	Väljendab ennast arusaadavalt (sh lühitekstide abil) ☐ Eristab fantaasiat ja reaalsust ☐ Hoiab puhtust ja korda kodus ning koolis, hoidub loodust kahjustavast käitumisest ☐ Täidab ülesandeid eeskuju, näidise ja õpitud oskuste piirides verbaalse korralduse (sh kirjaliku instruksiooni järgi) ☐ Loeb jõukohast õppeteksti ladusalt, tõlgendab õpitud teksti oma sõnadega, kujutab kirjeldatud objekte ja situatsioone
Värvus-kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus 11 tundi		
Põhivärvid ja nende segamine värviringi alusel (ülesanded piiratud värvide arvuga) Värvisümboolika. Meeleolu väljendamine värvidega. ☐ Piiratud ja piiramata pind (mõisted: piiratud ja piiramata pind, objekti ja tausta seos) ☐ Perspektiiviõpetus (objekti kujutamine ees, taga ja keskel, elemendi esiletõst suuruse ja värvi abil)	Jälgib pinna katmisel kujutise kontuuri* ☐ Segab põhivärvidest II astme värvid (värvuste tabeli eeskujul)* ☐ Kujutab esemeid kahel horisontaalsel abijoonel (ees, taga)* ☐ Vaatleb sihipäraselt, võrdleb ning rühmitab objekte ning nähtusi, kui rühmitusalus on antud ☐ Mõistab rütmi tähendust öö-päev, aastaajad jne	Mõistab ruumi ja aja suhteid, väljendab neid kõnes ☐ Kasutab õpitud enesekontrollivõtteid (resultaadi kontroll, operatsioonaalne kontroll)
Disain ja kirjaõpetus 4 tundi		
Disain igapäevaelus. ☐ Kunstnik ja kujunduskunst (kunstniku elukutse ja tähtsus läbi ajaloo) ☐ Kirjakunst tekst ja pealkiri.	Kavandab oma tegevust õpetaja suunamisel ☐ Mõõdab joonlaua abil ja kujundab tööle raami ☐ Väärtustab kunstniku tööd ☐ Teeb riskülikust ruudu voltimise teel	Õpib üksi, klassis, osaleb ühistöös ☐ Osaleb jõukohaselt ühistegevuses, abistab kaaslasi
Vestlused kunstist 5 tundi		

Erinevad kunstiliigid (maal, skulptuur, arhitektuur, teatrikunst) ☐ Kunstide seosed (rollimängud, kostüümid, kujundused) Tutvumine kunstipärandi ja tänapäeva kunstiga.	Leiab õpetaja suunamisel rahvakunsti elementidele erinevaid kasutusvõimalusi ☐ Väärtustab kunstiloomingut ja hoidub selle kahjustamisest ☐ Väljendab end erinevate kunstiliste väljendusvahendite kaudu	Alustab ja jätkab dialoogi ☐ Käitub koolis ja avalikes kohtades viisakalt, tunneb ja jälgib lihtsamaid kombeid ☐ Arvestab teadaolevaid motiive ja tingimusi käitumisaktide hindamisel, väljendab käitumisaktis ilmnenu iseloomuomadusi ☐ Kirjeldab oma käitumist konfliktsituatsioonides ☐ Mõistab omandisuhteid OMA-VÕÕRAS- ÜHINE – tasandil ja käitub vastavalt
Tehnikad ja materjalid 4 tundi		
Joonlaua ja sirkli kasutamine. ☐ Maal (kattevärvide ja akvarellide kasutamine ning õige pintsli valik) ☐ Graafika (tutvumine erinevate trükitehnikatega, nt papitrükk, monotüüpia)	Kasutab säästlikult töömaterjale ☐ Iseloomustab akvarelli ja kattevärvide erinevat kasutusviisi ☐ Teab mida tähendab graafika ja trükkimine.	☐ Hoidub kaaslast kahjustavast käitumisest ☐ Kasutab tuttavaid abivahendeid õpiülesannete täitmisel (sh lihtsaid skeeme ja sümboliteid) ☐ Kirjeldab oma tegevust nii tegevuse ajal kui ka tagantjärele ☐ Eristab tuttavates situatsioonides ja oma tegevuses põhjust, tagajärge ja eesmärki

5.klass

ÕPPESISU – 35tundi	ÕPITULEMUSED	TAOTLETAVAD ÜLDPÄDEVUSED
Kujutamise- ja vormiõpetus 11 tundi		
Lugude ja sõnumiteedastamise võtted ning vahendid läbi aegade. Elusolendide kujutamine (iseloomuliku asendi, karvkatte, pinnafaktuuri jne kujutamine, kompimismeele arendamine) Piltjutustuse koostamine Keskkond ja selle kujutamine, vaatluse järgi.	Kujutab inimest liikumises* ☐ Kasutab õpitud tehnikaid kunstitööde loomiseks* ☐ Vormistab oma õpiülesanded nõuetekohaselt ☐ Kombineerib detailidest lihtsamaid figuure näidise järgi ☐ Kujutab erinevaid keskkondi ja märkab keskkonnale omaseid detaile	Väljendab ennast arusaadavalt (sh lühitekstide abil) ☐ Eristab fantaasiat ja reaalsust ☐ Hoiab puhtust ja korda kodus ning koolis, hoidub loodust kahjustavast käitumisest ☐ Täidab ülesandeid eeskujul, näidise ja õpitud oskuste piirides verbaalse korralduse (sh kirjaliku instruksiooni järgi) ☐ Loeb jõukohast õppeteksti lühikeselt, tõlgendab õpitud teksti oma sõnadega, kujutab kirjeldatud objekte ja situatsioone
Värvus-kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus 11 tundi		

Värvisümboolika. Meeleolu väljendamine värvide abil. Ühe värvi erinevad varjundid. ☐ Piiratud ja piiramata pind (mõisted: piiratud ja piiramata pind, ☐ Perspektiiviõpetus (objekti kujutamine ees, taga ja keskel, elemendi esiletõst suuruse ja värvi abil)	Tõstab oma töödes tegelasi esile suuruse, asukoha ja värvi valiku abil* ☐ Väljendab osalise kattumise abil esemete ja figuuride paiknemist üksteise suhtes ees- ja tagapool, keskel* ☐ Kavandab töö ette antud pinnal ☐ Kujundab tööle raami õpitud oskuste piires ☐ Toob näiteid rütmi esinemisest igapäevaelus	Mõistab ruumi ja aja suhteid, väljendab neid kõnes ☐ Kasutab õpitud enesekontrollivõtteid .Normid, reeglid,
Disain ja kirjaõpetus 4 tundi		
Tarbevorm igapäevaste esemete välimus ja otstarve. ☐ Kunstnik ja kujunduskunst (kunstniku elukutse ja tähtsus läbi ajaloo) ☐ Kirjakunst (nimetähtede kujundamine) ☐ Praktiline disain (karbi, mänguasja vms meisterdamine paberist või jääkmaterjalist)	Planeerib oma tegevust õpitud oskuste piires ☐ Kujundab mustrit ruutvõrgustikule joonlaua abil ☐ Toob näiteid kunstniku tööst (raamatu kujundus, joonisfilm vms) ☐ Voldib näidise järgi	Õpib üksi, klassis ning kodus, osaleb ühistöös ☐ Osaleb jõukohaselt ühistegevuses ,abistab kaaslasi
Vestlused kunstist 5 tundi		
Erinevad kunstiliigid (maal, skulptuur, arhitektuur, teatrikunst) ☐ Kunstide seosed (rollimängud, kostüümid, kujundused) ☐ Rahvakunst, rahvariided, mustrid, tarbeesemed.	Võrdleb oma ja kaaslaste töid (leiab peamised tegelased/objektid, toob esile sarnasusi ja erinevusi)* ☐ Osaleb vestlustes rahvuskultuuri ja –kunsti teemadel (kodukandi rahvariided jne)* ☐ Teab erinevaid kunstiliike ja oskab neid nimetada	Alustab ja jätkab dialoogi ☐ Käitub koolis ja avalikes kohtades viisakalt, tunneb ja jälgib lihtsamaid kombeid ☐ Arvestab teadaolevaid motiive ja tingimusi käitumisaktide hindamisel, väljendab käitumisaktis ilmnunud iseloomuomadusi ☐ Kirjeldab oma käitumist konfliktsituatsioonis ☐ Mõistab omandisuhteid OMA-VÕÕRAS- ÜHINE – tasandil ja käitub vastavalt
Tehnikad ja materjalid 4 tundi		
Skulptuur (tutvumine naturaalse ja tehismaterjalidega, sh jääkmaterjalid) ☐ Maal (kattevärvide ja akvarellide kasutamine ning õige pintsli valik) ☐ Graafika (tutvumine erinevate trükitehnikatega, nt papitrükk, monotüüpia)	Nimetab jääkmaterjalide taaskasutusvõimalusi ☐ Valib tööks sobiva pintsli ☐ Nimetab mõnda õpitud trükitehnikat ja kirjeldab selle protsessi	☐ Hoidub kaaslast kahjustavast käitumisest ☐ Kasutab tuttavaid abivahendeid õpiülesannete täitmisel (sh lihtsaid skeeme ja sümboleid) ☐ Kirjeldab oma tegevust nii tegevuse ajal kui ka tagantjärele ☐ Eristab tuttavates situatsioonides ja oma tegevuses põhjust , tagajärge ja eesmärki

Õppetöö rõhuasetused 6.-7. klassis

1. Alustatakse tutvumist visuaalse kunsti liikide ja väljendusvahenditega. Tutvutakse kunstivaldkondadega seotud elukutsetega, st isikute ja nende põhitegevusega (nt skulptor, arhitekt, restauraator jne). Õpitakse märkama kunstiilminguid lähiümbruses ning käituma niisugusel viisil, et see ei kahjustaks loometööd ja kultuuriväärtusi.
2. Õppeülesandeid sooritatakse mitmetunniliste tsüklitena, milles vahelduvad eri iseloomuga tööd. Õppeülesannete täitmisel toetutakse näitvahenditele.
3. 6.–7. klassis kujuneb õpilastel analüütilis-sünteesiline tajus, mis võimaldab teadlikumalt vaadelda ja võrrelda objektide visuaalseid karakteristikuid (vormi, suurusuhteid, paiknemist ruumis, varju, värvinüansse jne). Õpitakse ruumilist kujutamist tasapinnal. Modelleeritakse eri materjalidest skulptuure, rõhuasetus on detailidel ja kujunduselementidel. Joonistustes on põhirõhk inimese kujutamisel võimalikult õigetes proportsioonides, erinevas töö- ja elukeskkonnas.
4. Võetakse kasutusele suuremat osavust nõudvad töövahendid (sirkliid, lõikenoad), õpitakse neid kasutama tehnoloogiliselt õigesti, säästlikult ja ohutusnõudeid arvestades

6.klass

ÕPPESISU - 35	ÕPITULEMUSED	TAOTLETAVAD ÜLDPÄDEVUSED
Kujutamise- ja vormiõpetus 11 tundi igas klassis		
Inimese kujutamine paigal ja liikumises (inimese proportsioonid ja emotsioonide edastamine) ☐ Natuurist joonistamine (elus ja eluta objektide ruumiline kujutamine, paiknemine pildiruumis ja suurusuhted) ☐ Modelleerimine ja erinevad materjalid (erinevatest materjalidest ruumikujunduselementide meisterdamine, keraamika) ☐ Keskkond ja selle kujutamine (muutuvate loodusvormide ja erinevate elukeskkondade kujutamine, keskkonnakaitse)	Arvestab inimese täisfiguuri kujutamisel pea suurust ja jalgade pikkust terve kehapikkuse suhtes, näo kujutamisel silmade asukohta näos* ☐ Joonistab naturist, kujutab langevat varju ☐ Modelleerib erinevatest materjalidest dekoratiiv- ja tarbevorme ☐ Kujutab temaatilistes töödes värvide abil tegevuse aega ja kohta* ☐ Loob kujutatavale sisult ja vormilt sobiva tausta*	☐ Teeb vaatluse põhjal järeldusi ☐ Valdab omandatud õpitoimingute struktuuri: formuleerib ülesande, kavandab tegevuse, täidab ülesande, kontrollib ja hindab tulemust ☐ Teab inimtegevuse mõju loodusele, hoidub loodust kahjustamast ☐ Hindab objektiivselt kaaslaste käitumist, saab aru iseloomude ja võimete erinevustest
Värvus-kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus 11 tundi		
Põhivärvid ja vastandvärvid (vastandvärvide segamine värviringi alusel, ühe värvi erinevad toonid) ☐ Värvide helestamine ja tumestamine (ühe värvitooni erinevad hele-tumedusastmed, soe ja külm koloriit) ☐ Rütm ja liikumine (sümmeetria ja asümmeetria)	Väljendab kujutise suuruse muutumise abil selle paiknemist pildiruumis ees- ja tagapool* ☐ Loob koloriidi abil erinevaid meeleolusid maalides spontaanselt ja läbimõeldult ☐ Kujutab sümmeetrilist eset kesktelje abil	Loeb lihtsat plaani, kaarti, tabelit
Disain ja kirjaõpetus 4 tundi		
Ruumikujundus (sise- ja välisruumide kujundus) ☐ Kirjakunst (reklaamkirjade vaatlus ja analüüs) ☐ Praktiline disain (pakendi kujundus)	Kujundab oma lähemat ümbrust (stend, klassiruum)* ☐ Oskab kujundada temaatilist plakati, kasutades erinevaid tehnikaid Voldib ja kujundab kinkepaberi	Valdab emakeele praktilist grammatikat, st mõistab ja kasutab süntaktilisi konstruktsioone nende tähendust arvestades ☐ Kirjeldab oma käitumist, hindab seda ja vajaduse korral

		korrigeerib ☐ Tunneb tervisliku eluviisi põhitõdesid ja jälgib neid Täidab ühistevgevuses erinevaid ülesandeid, käitub vastavalt rollile
Vestlused kunstist 6 tundi		
Erinevad kunstiliigid ja nende seosed ☐ Rahvakunst ja selle areng (rahvakunsti areng ja kasutamine kaasajal, rahvakunsti pärandi hoidmine) ☐ Looming ja autorlus (originaal, reproduktsoon, koopia) Eesti kunsti tähteused.	Tunneb ja liigitab vaadeldud kunstitöid (skulptuur, maal graafika)* ☐ Toob näiteid rahvakunstilelementide kasutusvõimalustest ☐ Väärtustab oma tööd ja ennast töö autorina	☐ Kirjeldab oma praktilist ja vaimset tegevust ☐ Oskab märgata oma õpiraskusi, küsib raskuste puhul abi ja kasutab seda ☐ Täidab õpitud erialal tööülesandeid, kasutab juhendaja abi ☐ Mõistab töö vajalikkust ☐ Käitub viisakalt, tunneb kombeid ☐ Lahendab konflikte rahumeelselt selgitades oma seisukohti
Tehnikad ja materjalid 3 tundi		
Skulptuur (voolimine pehmetest ja tahketest materjalidest, keraamika) ☐ Maal (erinevad maalilaadid näidiste põhjal) ☐ Graafika (joonistamine erinevate vahenditega, kõrgtrükk, linoollõige) ☐ Arhitektuur (erinevate arhitektuuriobjektide vaatlus ja võrdlus)	Kasutab töövahendeid- ja materjale tehnoloogiliselt õigesti, otstarbekalt ja säästvalt* ☐ Leiab vaatluse põhjal sarnase maalilaadiga tööd ☐ Omab ettekujutust erinevatest joonistustehnikatest (pliiats, pastell) ja trükitehnikatest	Kasutab õpioskusi ja tuttavaid abivahendeid

7.klass

ÕPPESISU - 35	ÕPITULEMUSED	TAOTLETAVAD ÜLDPÄDEVUSED
Kujutamise- ja vormiõpetus 11 tundi igas klassis		
Inimese kujutamine paigal ja liikumises (inimese proportsioonid ja emotsioonide edastamine) ☐ Natuurist joonistamine (elus ja eluta objektide ruumiline kujutamine, paiknemine pildiruumis ja suurusuhted) ☐ Modelleerimine ja erinevad materjalid (erinevatest materjalidest ruumikujunduselementide meisterdamine, keraamika) ☐ Keskkond ja selle kujutamine (muutuvate loodusvormide ja	Leiab vaatluse ja võrdluse teel inimese ameti olulisi tunnuseid (keskkond, riietus, töövahendid) ning väljendab neid temaatilistes töödes* ☐ Kujutab esemeid ruumiliselt valguse ja varju abil ☐ Loob eri vahenditega mitmesuguseid pinnamusteid* ☐ Modelleerib savist ja mõistab keraamika tähendust ☐ Toob näiteid	☐ Teeb vaatluse põhjal järeldusi ☐ Valdab omandatud õpitoimingute struktuuri: formuleerib ülesande, kavandab tegevuse, täidab ülesande, kontrollib ja hindab tulemust ☐ Teab inimtegevuse mõju loodusele, hoidub loodust kahjustamast ☐ Hindab objektiivselt kaaslaste käitumist, saab aru iseloomude ja võimete erinevustest

erinevate elukeskkondade kujutamine, keskkonnakaitse)	keskkonnakaitse võimalustest	
Värvus-kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus 11 tundi		
Põhivärvid ja vastandvärvid (vastandvärvide segamine värviringi alusel, ühe värvi erinevad toonid) ☐ Värvide helestamine ja tumestamine (ühe värvitooni erinevad hele-tumedusastmed, soe ja külm koloriit) ☐ Rütm ja liikumine (sümmeetria ja asümmeetria	Segab ja kasutab maalimisel värvide eri toone* ☐ Leiab värviringi alusel vastandvärvid ☐ Teab sümmeetria ja asümmeetria tähendust	Loeb lihtsat plaani, kaarti, tabelit
Disain ja kirjaõpetus 4 tundi		
Ruumikujundus (sise- ja välisruumide kujundus) ☐ Kirjakunst (reklaamkirjade vaatlus ja analüüs ☐ Praktiline disain (pakendi kujundus)	Teeb kollaaži* ☐ Märkab kujunduselemente keskkonnas* ☐ Kujundab näidise järg pakendi või pakkepaberi (karbi voltimine)	Valdab emakeele praktilist grammatikat, st mõistab ja kasutab süntaktilisi konstruktsioone nende tähendust arvestades ☐ Kirjeldab oma käitumist, hindab seda ja vajaduse korral korrigeerib ☐ Tunneb tervisliku eluviisi põhitõdesid ja jälgib neid ☐ Tegutseb vastavalt päevakavale ☐ Täidab ühistegevuses erinevaid ülesandeid, käitub vastavalt rollile ☐ Loeb ladusalt, hangib informatsiooni oma teadmiste vastavast tekstist
Vestlused kunstist 6 tundi		
Erinevad kunstiliigid ja nende seosed ☐ Rahvakunst ja selle areng (rahvakunsti areng ja kasutamine kaasajal, rahvakunsti pärandi hoidmine) ☐ Looming ja autorlus (originaal, reproduktsioon, koopia)	Tunneb ja liigitab vaadeldud kunstitöid (skulptuur, maal graafika, arhitektuur)* ☐ Kirjeldab lühidalt erinevate kunstiliikide seoseid, toob näiteid ☐ Põhjendab rahvakunstiväärtuste hoidmise vajalikkust ☐ Mõistab originaali, reproduktsiooni ja võltsingu tähendust*	☐ Kirjeldab oma praktilist ja vaimset tegevust ☐ Oskab märgata oma õpiraskusi, küsib raskuste puhul abi ja kasutab seda ☐ Täidab õpitud erialal tööülesandeid, kasutab juhendaja abi ☐ Mõistab töö vajalikkust ☐ Käitub viisakalt, tunneb kombeid ☐ Lahendab konflikte rahumeelselt selgitades oma seisukohti
Tehnikad ja materjalid 3 tundi		
Skulptuur (voolimine pehmetest ja tahketest materjalidest, keraamika) ☐ Maal (erinevad maalilaadid näidiste põhjal) ☐ Graafika (joonistamine erinevate	Modelleerib ühest savitombust ☐ Maalib näidise järgi matkides maalilaadi ☐ Teab erinevaid	Kasutab õpioskusi ja tuttavaid abivahendeid

vahenditega, kõrgtrükk, linoollõige) ☐ Arhitektuur (erinevate arhitektuuriobjektide vaatlus ja võrdlus)	paljundustehnikaid ja kirjeldab neid õpetaja suunamisel ☐ Võrdleb erinevaid arhitektuuriobjekte ja kirjeldab neid	
---	---	--

Õppetöö rõhuasetused 8.-9. klassis

1. Suureneb kunstivestluste osa praktilise töö tundides. Õpitakse tundma tuntumaid kunstnikke, vaadeldakse ja kirjeldatakse õpitud oskuste piires nende teoseid. Näidete varal õpitakse eristama kunstiliike ja eri ajastute -stiile. Saadavad teadmised seotakse õpilaste kogemustega (filmides nähtu, reisil kogetu). Harjutatakse visuaalse teabe otsimist (pilt-teatmeteostest, Internetist) ning selle kasutamist loomingulise töö eeskujuna või lähtepunktina.
2. Harjutatakse jooniste ja skeemide mõistmist; tõuseb ruumilise kujutamise osakaal. Suunatakse vaatlema inimeste kehakeelt ja miimikat ning seda kujutama.
3. Kunstiõpetuse ülesannete täitmisel pööratakse tähelepanu töövahendite ja -materjalide tehnoloogiliselt õigele kasutamisele. Õpitakse kasutama käe kindlust ja täpsust nõudvaid tehnikaid (nt paljundusgraafika).

8.klass

ÕPPESISU – 35 tundi	ÕPITULEMUSED	TAOTLETAVAD ÜLDPÄDEVUSED
Kujutamise- ja vormiõpetus 12 tundi		
Inimese kujutamine paigal ja liikumises (erinevate elukutsete ja töökeskkondade kujutamine) ☐ Portree ja miimika (erinevas eas inimese kujutamine) ☐ Modelleerimine ja erinevad materjalid (figuuride modelleerimine savist vms materjalist) ☐ Kujutamine ruumis ja tasapinnal (langeva varju kujutamine ja modelleerimine valguse ja varju abil)	Leiab vaatluse ja võrdluse teel inimese vanust ja näoilmeid kõige enam iseloomustavaid tunnuseid ning väljendab neid temaatilistes töödes* ☐ Modelleerib õpetaja suunamisel savist ja kujundab eseme pinda	Tunnetab end oma rahvuse liikmena ja Eesti kodanikuna ☐ Teab kutseõppe ja täiendõppe võimalusi ☐ Mõistab igapäevaelus ilmnevat inimese ja keskkonna seoseid ☐ Mõistab ülesannete õige tõlgendamise ning enesekontrolli tähtsust, kasutab omandatud töövõtteid
Värvus-kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus 9 tundi		
Põhivärvid ja nende segamine (erinevate tonaalsuste eristamine ja sõnastamine, rühmatöö) ☐ Sümmeetria ja asümmeetria (konstrueerimine kesktelje ja horisontaaltelje abil) ☐ Rütm ja liikumine (joonistamine sirgli ja joonlaua abil, kubism, opkunst)	Eristab õpetaja suunamisel pildi koloriiti, oskab seda kirjeldada* ☐ Kujundab ornamenti (sh rahvuslikku), nimetab selle traditsioonilisi ja nüüdisaegseid kasutusvõimalusi* ☐ Mõõdab joonlaua abil ja joonib ruutvõrgustikku õpetaja suunamisel	Täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas ☐ Arvestab rühma huvisid ja isiklikku huvi, peab kinni kokkulepetest (sh perekonnas) tunneb vastutust oma tegude eest
Disain ja kirjaõpetus 5 tundi		
Ruumikujundus (skulpturaalsed objektid rühmatööna)	Planeerib tegevust rühmatööna teisi arvestades	Loeb kirjutab ja loob tekste iseseisvaks toimetulekuks vajalikul

☐ Kunstnik ja kujunduskunst ☐ Kirjakunst (kirjaoptika ja kirja kujundus, katsetused erinevate kirjutusvahenditega, monogrammid, peremärgid) ☐ Praktiline disain (reklaamsärgi või plakati kujundus, tootedisain)	☐ Teab monogrammide ja peremärkide tähendust ☐ Kasutab fantaasiat kirja kujunduses ☐ Kavandab reklaamsärki, kotti vms	tasemel ☐ Kasutab jõukohaseid teabevahendeid, teeb märkmeid (konspekteerib), koostab tarbekirja
Vestlused kunstist 7 tundi		
Erinevad kunstiliigid (meediakunst ja erinevad infoallikad kunsti edastajana) ☐ Kunstide seosed (kunsti ja kultuuri seosed kaasajal) ☐ Rahvakunst ja selle areng (tänavakunst ja selle mõju kultuurile) ☐ Looming ja autorlus (tuntumad kunstnikud ja nende teosed)	Eristab etenduses esinevaid eri kunstiliike (visuaalne kunst, muusika, liikumine)* ☐ Eristab kultuurinähtusi ja kunstiliike (sh karikatuur, šarž, grafiti)* ☐ Osaleb kunstialastes vestlustes	Suhtleb vastavalt olukorrale, arvestab partneriga ☐ Esitab oma soove, selgitab oma seisukohti, osaleb arutelus ja arvestab teistega ☐ Jälgib ühiselu reegleid kodus koolis ja väljaspool kooli ☐ Lahendab lihtsamad eriolukorrad, astub vastu ebasoovitavatele ahvatlustele ning eetilisel või õiguslikult valedele ettepanekutele ☐ Hindab õigesti oma võimeid ning kujutab ette oma toimetulekut elus (sh tööturul) ☐ Teab nimetada oma peamisi õigusi ja kohustusi, oskab seista oma õiguste eest, lahendab konflikte seadusi ning moraalinorme arvestades ☐ Väärtustab praktilist tööd ja on omandanud valmisoleku kutseõppeks
Tehnikad ja materjalid 2 tundi		
Skulptuur (linnaruumis ja looduskeskkonnas) ☐ Maal (maalimine spontaanselt ja kavandi alusel) ☐ Graafika (erinevad trükitehnikad, kõrg- ja sügavtrükk)	Väärtustab skulptuuri olulisust linnaruumis ☐ Kavandab ja planeerib oma tööd ☐ Teab sügavtrüki põhimõtet	Eristab vahendeid tarbekeemias ja füüsikas

9.klass

ÕPPESISU – 35 tundi	ÕPITULEMUSED	TAOTLETAVAD ÜLDPÄDEVUSED
Kujutamise- ja vormiõpetus 12 tundi		
Inimese kujutamine paigal ja liikumises (erinevate elukutsete ja töökeskkondade kujutamine) ☐ Portree ja miimika (erinevas eas inimese kujutamine) ☐ Modelleerimine ja erinevad materjalid (figuuride	Kujutab inimest eri vanuses, meeleolus, asendis ja tegevuses* ☐ Teab keraamikas erinevaid modelleerimis- ja kujundusvõtteid ☐ Kujutab esemeid	Tunnetab end oma rahvuse liikmena ja Eesti kodanikuna ☐ Teab kutseõppe ja täiendõppe võimalusi ☐ Mõistab igapäevaelus ilmnevaid inimese ja keskkonna seoseid ☐ Mõistab ülesannete õige

modelleerimine savist vms materjalist) ☐ Kujutamine ruumis ja tasapinnal (langeva varju kujutamine ja modelleerimine valguse ja varju abil)	ruumilisena valguse ja varju abil	tõlgendamise ning enesekontrolli tähtsust, kasutab omandatud töövõtteid
Värvus-kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus 9 tundi		
Põhivärvid ja nende segamine (erinevate tonaalsuste eristamine ja sõnastamine, rühmatöö) ☐ Sümmeetria ja asümmeetria (konstrueerimine kesktelje ja horisontaaltelje abil) ☐ Rütm ja liikumine (joonistamine sirkli ja joonlaua abil, kubism, opkunst)	Märkab suuremaid proportsiooni- ja kompositsioonivigu* ☐ Saab aru mõistetest sümmeetria ja asümmeetria ning konstrueerib kesk- ja horisontaaltelje abil ☐ Kasutab sirklit ja joonlauda oma töödes	Täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas ☐ Arvestab rühma huvisid ja isiklikku huvi, peab kinni kokkulepetest (sh perekonnas) tunneb vastutust oma tegude eest
Disain ja kirjaõpetus 5 tundi		
Ruumikujundus (skulpturaalsed objektid rühmatööna) ☐ Kunstnik ja kujunduskunst ☐ Kirjakunst (kirjaoptika ja kirja kujundus, katsetused erinevate kirjutusvahenditega, monogrammid, peremärgid) ☐ Praktiline disain (reklaamsärgi või plakati kujundus, tootedisain)	Teab erinevaid kujundusvõtteid ja oskab neid ☐ töös kasutada ☐ Teab reklaami kujunduse olulisemaid põhimõtteid ☐ Omab teadmisi kirjakunstist ☐ Teab tootedisaini olulisemaid põhimõtteid (praktilisus, mugavus, välimus)	Loeb kirjutab ja loob tekste iseseisvaks toimetulekuks vajalikul tasemel ☐ Kasutab jõukohaseid teabevahendeid, teeb märkmeid (konspekteerib), koostab tarbekirja
Vestlused kunstist 7 tundi		
Erinevad kunstiliigid (meediakunst ja erinevad infoallikad kunsti edastajana) ☐ Kunstide seosed (kunsti ja kultuuri seosed kaasajal) ☐ Rahvakunst ja selle areng (tänavakunst ja selle mõju kultuurile) ☐ Looming ja autorlus (tuntumad kunstnikud ja nende teosed)	Kirjeldab kunstiteoseid õpitud oskuste piires ja põhjendab oma eelistusi* ☐ Väärtustab kunstiloomingut (oma ja kaaslaste tööd)* ☐ Mõistab kultuuride paljusust ja erinevusi ☐ Teab õpetaja suunamisel nimetada mõnda tuntud kunstnikku ja leida tema kohta infot	Suhtleb vastavalt olukorrale, arvestab partneriga ☐ Esitab oma soove, selgitab oma seisukohti, osaleb arutelus ja arvestab teistega ☐ Jälgib ühiselu reegleid kodus koolis ja väljaspool kooli ☐ Lahendab lihtsamad eriolukorrad, astub vastu ebasoovitavatele ahvatlustele ning eetilisel või õiguslikult valedetele ettepanekutele ☐ Hindab õigesti oma võimeid ning kujutab ette oma toimetulekut elus (sh tööturul) ☐ Teab nimetada oma peamisi õigusi ja kohustusi, oskab seista oma õiguste eest, lahendab konflikte seadusi ning moraalinorme arvestades ☐ Väärtustab praktilist tööd ja on omandanud valmisoleku kutseõppeks
Tehnikad ja materjalid 2		

tundi		
Skulptuur (linnaruumis ja looduskeskkonnas) ☐ Maal (maalimine spontaanselt ja kavandi alusel) ☐ Graafika (erinevad trükitehnikad, kõrg- ja sügavtrükk)	Kasutab õpitud tehnikaid, töömaterjale ja – vahendeid, kujutamise ja kujundamise viise* ☐ Kirjeldab sügavtrüki tehnikat	Eristab vahendeid tarbekeemias ja füüsikas

Kasutatav kirjandus.

A.Guttekova “Svet zivocisnej rise“
B.P.Ahonob „Kunstnik aegade keerises.“
C.Needon, Dr. J. Peterman, P. B.Sheiba „ Pflanzen und Tiere“
Kunsti AK 2010
E. Vaher „kunsti tööraamatud.“
I. Raudsepp „Töötabel muusika ja kunsti õpetamisel“ REKK 2005.
Kunstide valdkonna eesmärgid TÕ ÕAK 2004
Kunsti AK projekt TÕ ÕAK 2006.
<http://www.namtab.com/index.htm>
A.Tuulmets, AMurd. I ja II kooliaste.“ Abiks Õpetajale“
D.Piper „Kunstiajalugu“
G.Faht-Becker „Juugendstiil“
T. Viirlaid „Kunstiajalugu noortele“
K. Kabanen „Loovtegevused läbi mängu“
H.Gabral, T. Põldmaa „Kunst“

MUUSIKAÕPETUS

Õpetuse eesmärgid

Muusikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb rõõmu musitseerimisest;
- 2) omandab muusika kuulamise kogemuse;
- 3) laulab ja esineb pingevalt;
- 4) rikastab oma tundeelu muusikaelamuse kaudu;
- 5) kujundab muusikalist maitset.

Muusikaõpetus on tihedalt seotud teiste ainetega:

- emakeel-teksti lugemine, arusaamine tekstist, laulude pähe õppimine;
- matemaatika-rütmi lugemine, ruumisuhed;
- inimeseõpetus-esinemisoscuse arendamine, tähtpäevadega seotud laulud;
- loodusõpetus-aastaaegade seotud laulud;
- rütmika-rütmitunde arendamine.

Õppetöö rõhuasetused 1.–2. klassis

Muusikaõpetuses pööratakse tähelepanu helide, müra ja kõne eristamisele. Praktilise tegevuse käigus tekitatakse ise mitmesuguseid helisid vahendite ja/või oma häälega.

Õpetaja suunamisel kuulatakse eri rütmis ja tempos muusikapalu, tutvutakse kiire ja aeglase; rõõmsa ja kurva muusikaga. Helivältusi väljendatakse konkreetsete ja mõistetavate rütmisõnadega, meloodia kõrguse muutusi tähistatakse tajutavate käeliigutuste või joonistega tahvlil.

Muusikaõpetuse kaudu koordineeritakse liigutusi, arendatakse rütmitunnet, silma ja käe koostööd.

1.klass- 1tund nädalas

Õppesisu 35 tundi	Taotletavad õpitulemused
Helide kuulamine, matkimine, jäljendamine. Inim- hääle eristamine teistest häältest.	teeb vahet kõrgel ja madalal helil;
CD-lt muusika kuulamine ja sellele reageerimine	teeb vahet kiirel ja aeglasel muusikal;
Helivältuste tundmaõppimine ja järellekordamine	tunneb rütmivorme TA, TI-TI, plaksutab neid kaasa;
Reageerimine muusika rütmile, rõhulisele osale muusikas õpetaja suunamisel	liigub lihtsa muusika rütmis;
Rõhuline ja rõhuta heli	mängib õpitud rütme tuttaval rütmipillidel;
Kuulamiskogemuse omandamine, õpitud laulude äratundmine	tunneb ära Eesti hümn, käitub hümn laulmise ajal õigesti;
Laulmine õige kehahoiuga, kõlava tooniga ja lihtsamate laulumängude mängimine	osaleb õpitud laulumängude mängimisel, hoiab rivi ja sõõri.

Laulmine 10 tundi

Pillimäng 10 tundi

Muusikaline liikumine 7 tundi

Muusikapalade kuulamine 5 tundi

Muusikalised teadmised 3 tundi

Kasutatud kirjandus:

1. S.Veskimäe „Laulik“ I kl.
2. K.Ainer, M.Muldma „Muusikamaa“ I kl.
3. M.Pullerits „Muusikaõpik“ I kl.

2.klass- 1tund nädalas

Õppesisu 35 tundi	Taotletavad õpitulemused
Helid ja mürad looduses ja ruumis	teeb vahet pikal ja lühikesel helil ja reageerib nendele erinevalt;
Reageerimine vastavalt muusika iseloomule	eristab kurvakõlalist meloodiat rõõmsakõlalisest;
Muusikaline kaasmäng kehapillil (rütmi kaasa plaksutamine) õpetajaga koos või ettenäitamisel. Rütmide äratundmine ja iseseisev järelekordamine	tunneb helipikkusi ja rütmivorme TA, TI-TI, paus (ühelöögiline), mängib õpitud rütme tuttava laulu saateks kaasa;
Õpetaja laulmise kuulamine, jälgimine, laulu osaline kaasa laulmine	laulab lihtsama regilaulu kooriosa;
Esinemine teistele	laulab peast mõnda lastelaulu;
Liikumised koos õpetajaga vastavalt laulu tekstile ja muusika meeleolule	mõtleb välja liigutusi tuttavates laulumängudes

Laulmine 10 tundi

Pillimäng 10 tundi

Muusikaline liikumine 7 tundi

Muusikapalade kuulamine 5 tundi

Muusikalised teadmised 3 tundi

Kasutatud kirjandus:

1. S.Veskimäe „Laulik“ II kl.
2. K.Anier, M.Muldma „Muusikamaa“ II kl.
3. M.Pullerits „Muusikaõpik“ II kl.

Õppetöö rõhuasetused 3.–5. klassis

3.–5. klassis pööratakse tähelepanu laulmisele ning liikumisele muusika rütmis (liigutused kehaga, käega, liikumine ruumis).

Rütmipillide tegemiseks kasutatakse käepäraseid looduslikke materjale, nende valmistamisel kaasatakse vanemate klasside õpilasi.

Laulude valikul arvestatakse laste kõne mõistmise taset ning võimalikke hääldusprobleeme. Laulmisel rõhutatakse täpset ja selget diktsiooni, välditakse ülikiiret artikuleerimist vajavaid laule. Tutvustatakse Eesti hümnid, õpetatakse seda kaasa laulma. Laulusõnade mõistmiseks tehakse koostööd eesti keele õpetajaga.

Sotsiaalset suhtlemist ja kaaslastega arvestamise oskust kujundatakse laulumängude abil. Muusikatunnis õpitud laulu- ja tantsumänge soovitatakse mängida ka teistes ainetundides ning klassi- ja koolipidudel.

3.klass- 1.tund nädalas

Õppesisu 35 tundi	Taotletavad õpitulemused
Esinemine muusikatunnis kaasõpilastele ja koolipidudel	teab peast 3–4 lastelaulu;
Ilmekas laulmine, hääle tugevuse muutmine lauldes	laulab tuttavat laulu võimalikult selge diktsiooni ja õige kehahoiuga vaikselt/valjusti;
Rütmide TA ja TI-TI äratundmine ja iseseisev järelekoostamine. Paus. Lihtsamate õpitud rütmide kaasamängimine pillidel	tunneb helipikkusi ja rütmivorme TA, TI-TI, paus. Oskab õpitud rütme tuttava laulu saateks mängida
2-osalise taktimõõdu korduv käsitlemine, viipamine	tähistab käega viibates kaheosalist taktimõõtu;
Muusikapalade tunnete kurb-rõõmus, vali-vaikne, kiire-aeglane eristamine muusikalises näidetes ja väljendamine liikumises	suudab eristada kurvakõlalist meloodiat rõõmsakõlalisest
CD-lt kuulamine ja kaasaulamine	tunneb hümnid, laulab esimest salmi kaasa;
Jõukohaste rahva- ja lastelaulude laulmine. Lihtsama regilaulu õppimine saateta. Regilaulude kuulamine.	teab mõnda rahvakalendri tähtpäevadega seotud rahvalaulu, osaleb nende laulmisel (mardi- ja kadrilaulud);
Osalemine laulu- ja ringmängudes	mängib paarides laulumänge („Me lähme rukist lõikama“ vm). Oskab välja mõelda tegevusi tuttavas laulumängus

Laulmine 10 tundi

Pillimäng 10 tundi

Muusikaline liikumine 5 tundi

Muusika kuulamine 5 tundi

Muusikaalased teadmised 5 tundi

Kasutatud kirjandus:

1. K.Anier „Muusikamaa“ II kl.
2. M.Pullerits „Muusikaõpik“ III kl.

4.klass-1tund nädalas

Õppesisu 35 tundi	Taotletavad õpitulemused
Hääle kõlavuse, ilmekuse arendamine. Hääle tugevuse ja tämbri muutmine laulmisel.	laulab peast 5–6 laulu vaba ning kõlava tooniga, selge diktsiooniga, muudab laulmise ajal hääle tugevust
CD-lt valsi kuulamine; laul „Meil isaga“ 2- ja 3-osalise taktimõõdusüvendamine kuulamise ja noodi järgi	tunneb 3-osalist taktimõõtu, seostab seda valsi rütmiga;
Liikumine koos õpetajaga vastavas rütmis	teeb vahet marsil ja valsil, valib õige liikumisviisi;
Rütmii improvisatsioonid ja kaasmängud lauludele õpitud rütmidel	tunneb rütmivältust TA-A-A, tunneb selle ära õpitud laulus;
Mõisted orkester, orkestrijuht. Muusikažanrid valss, polka süvendav kuulamine	mõistab terminite <i>valss</i> , <i>orkester</i> , <i>orkestrijuht</i> tähendust
Lastelaulude ja instrumentaalsete karakterpalade kuulamine. Heli tekitamine puhkpillidel (plokkflööt, suupill, vile). Puhkpillide ja löökpillide võrdlemine.	eristab puhkpillide mängu keel- ja löökpillide mängust;
Märkide p ja f tähenduse mõistmine ja arvestamine laulmisel	dünaamika kasutamine laulus
Lihtsamad tantsud õpitud tantsusammudega, Laulumängudes kasutada eri liikumistega paaristantse („Kaks sammu sissepoole“ „Eesti polka“)	mängib laulumänge (sh paaride vahetusega).

Laulmine 10 tundi

Pillimäng 10 tundi

Muusikaline liikumine 5 tundi

Muusika kuulamine 5 tundi

Muusikaalased teadmised 5 tundi

Kasutatud kirjandus:

1. A.Sepp „Muusikaõpetus“ IV kl.
2. K.Anier „Muusikamaa“ III kl.

5.klass-1tund nädalas

Õppesisu 35 tundi	Taotletavad õpitulemused
Tunnete väljendamine laulu ja muusika abil. Vokaalsete võimete arendamine	laulab peast 5–6 laulu, laulab vaba ning kõlava tooniga, selge diktsiooniga
Mõistete takt ja taktimõõt selgitamine. 2- ja 3-osalise taktimõõdu kordamine, nende taktimõõtude määramine kuulmise ja noodi järgi	teeb vahet 2- ja 3-osalisel taktimõõdul;
Õpitud helivältustest koosnevate rütmide koputamine, rütmisõnadega lugemine	lahendab lihtsamaid rütmülesandeid 2/4 taktimõõdus;
Rütmide kuulamine ja taasesitamine rütmipillidel. Rütmide analüüs, imitatsioon ja kaasaviipamine	tunneb tuttavas laulus rütmi TAI-RI, imiteerib seda mingil rütmipillil;
Laulu sisule vastava karakteriga ilmekas laulmine, hääle tugevuse muutmine laulus	saab aru väljenditest <i>valjult, vaikselt, valjenedes, vaibudes</i> ja muudab oma hääle tugevust vastavalt;
Muusikapalade tunnuste eristamine muusikalises näidetes	iseloomustab kuulatud muusikat: vaikne, vali, rõõmus, kurb;
Eesti heliloojate tutvustus (G.Ernesaks „Hakkame mehed minema“ O.Ehala „Nukitsamees“)	teab mõnd eesti heliloojat, nimetab mõnd lastelaulu;
Süvendada kodumaa-armastust ja teadmisi meie rahvussümboolikast; hümnid kinnistamine	laulab kaasa Eesti hümnid.

Laulmine 10 tundi

Pillimäng 10 tundi

Muusikaline liikumine 5 tundi

Muusika kuulamine 5 tundi

Muusikaalased teadmised 5 tundi

Kasutatud kirjandus:

1. A.Sepp „Muusikaõpetus“ IV kl.
2. A.Sepp „Muusikaõpetus“ V kl

Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klassis

Õppetegevuses tuginetakse kujunenud oskustele, esmaseks ei ole muusika täpne produtseerimine, vaid muusika tegemisest või kuulamisest positiivsete emotsioonide saamine. Arendatakse rütmi- ja meloodiataju, muusikalist maitset, silmaringi.

Pööratakse tähelepanu rahvusmuusikale, kujundatakse hoiakut seda hoida, arendatakse soovi osaleda kultuuriüritustel.

Õpetaja suunamisel kuulatakse ühiselt erineva raskuse ja keerukusega muusikat. Õppeprotsessi mitmekesistatakse interaktiivsete õppematerjalidega ning kasutatakse infotehnoloogilisi-kommunikatiivseid võimalusi.

6.klass- 1tund nädalas

Õppesisu 35 tundi	Taotletavad õpitulemused
Helivältuste ja pauside kordav ning süvendav käsitlemine	tunneb õpitud rütmistruktuure lauludes, muusikas;
Muusikapalade kuulamine: soololaul, koorilaul, kõrge ja madal hääl	eristab kõrget ja madalat mees- ja naishäält, nimetab koori häälerühmi;
Rahvalaulud seoses kalendriliste tähtpäevadega	tunneb levinumaid rahvalaule, rahvalaulu liike;
Lihtsamate regilaulude laulmine ja kuulamine.	laulab regilaulu, teab regilaulu esitamise traditsioone;
Rahvapillidega tutvumine, muusikanäidete kuulamine	tunneb eesti olulisemaid rahvapille (nii välimuse kui ka kõla järgi), teab nende nimetusi;
Laulupidude traditsioon	teab mõningaid olulisemaid fakte eestlaste laulu- ja tantsupeost;
Tunnete väljendamine laulu ja muusika abil	tunneb ja eristab duur- ja moll-helilaadi.

Laulmine ja pillimäng 15 tundi

Muusika kuulamine ja muusikalugu 10 tundi

Muusikaline liikumine 5 tundi

Muusikaline kirjaoskus 5 tundi

Kasutatud kirjandus:

1. A.Sepp „Muusikaõpetus“ VI kl.
2. A.Röömel „Püüdmatu laul“

7.klass- 1tund nädalas

Õppesisu 35 tundi	Taotletavad õpitulemused
Jõukohaste rahvalaulude laulmine	tunneb ja võrdleb uuemat ja vanemat rahvalaulu;
Laulmine koos liikumise, liigutuste või pillimänguga	tunnetab rõhulist osa $\frac{3}{4}$ rütmis, seostab seda vastavate liigutustega;
Muusikapalade kuulamine: soololaul, koorilaul, kõrge ja madal hää	oskab nimetada hääle- ja kooriliike;
Oma häälerühma kindlakstegemine Diktsiooniharjutused	eristab kõrget ja madalat mees- ja naishäält, nimetab neid;
Mõista märkide pp, p, mp, mf, f ja ff tähendust	dünaamika kasutamine laulmisel
Rahvapilliorkester	tunneb rahvapille, nimetab neid;
Hääle tugevuse võimendamine; hoidumine liiga valjust helist kui kahjustavast toimest kuulmisele	teab, mis on häälemurre, tunneb häälehoiu põhimõtteid ja rakendab neid häälemurde perioodil.

Laulmine ja pillimäng 15 tundi

Muusika kuulamine ja muusikalugu 10 tundi

Muusikaline liikumine 5 tundi

Muusikaline kirjaoskus 5 tundi

Kasutatud kirjandus:

1. E.Kapp, J.Ojakäär „Muusikaõpik“ 7-8 kl.
2. A.Sepp, A.Skuin „Muusikaõpik“ 7 kl.
3. A.Röömel - laulukogumikud

Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

Et õpitud laulu kindlalt omandada, tuleb neid sageli korrata. Laulmisse toob mitmekesisust instrumentaalsaate rakendamine ning tekstikohane liikumine.

Toimub pidev vokaalsete võimete ning hääle individuaalsete omaduste arendamine. Ühehäälsete ja paigutise kahehäälsusega laulude laulmine (kaanonid). Tähtis on häälehoid häälemurde perioodil.

Arendatakse edasi laste individuaalseid muusikalisi võimeid, korraldatakse üritusi esinemiskogemuste andmiseks (laul ning pillimäng; esinemine solistina, ansamblis, kooris).

Tutvustatakse eri ajastute muusikat, tuntumaid heliloojaid ning dirigente Eestis.

Õpitakse tundma muusika eri žanre, kuulatakse muusikat, võimaluse korral külastatakse ühiselt kontserte või teatrietendusi.

8.klass- 1tund nädalas

Õppesisu 35 tundi	Taotletavad õpitulemused
Vokaalsete võimete ning hääle individuaalsete omaduste arendamine	laulab peast 5–6 laulu;
Laululise hingamise ja hääle kujundamine	laulab pingevabalt, laulab õige hingamise ja selge diktsiooniga;
Taktimõõtude süvendav käsitlemine seoses rütmiharjutuste ning noodistamisega neis taktimõõttudes	tunneb taktimõõte 2/4, 3/4, 4/4. Oskab lahendada neis rütmiülesandeid;
Helivältuste ja rütmifiguuride kordav käsitlemine	tunneb helivältusi ja rütme TA, TI-TI, TAI-RI, TIRI-TIRI, TI-TIRI, TIRI-TI, TA-A, TA-A-A, TA-A-A-A ja pause;
Viiuli- ja bassivõtme tähenduse mõistmine	on tutvunud viiuli- ja bassivõtmega;
Teadmiste andmine suurematest muusikažanritest, Muusikapidustustest ja festivalidest	tunneb järgmisi muusikžanre: <i>ooper, operett, muusikal, ballett, sümfoonia</i> ;
Sümfooniaorkestri tutvustus kuulamise kaudu	teab pillirühmi sümfooniaorkestris;
Astme- ja tähtminetuste ning käemärkide tutvustus	on tutvunud tähtnimetustega;
TV ja raadiost muusikasaadete jälgimine/kuulamine	on tuttav nüüdismuusikaga.

Laulmine ja pillimäng 10 tundi

Muusikaline liikumine 2 tundi

Muusika kuulamine ja muusikalugu 10 tundi

Muusikaline kirjaoskus 3 tundi

Kasutatud kirjandus:

1. A.Sepp „Muusikaõpik“ 8 kl.
2. A.Sepp „Muusikaõpik“ 7 kl.
3. E.Karp „Muusikaõpik“ 7-8 KL.
4. A.Röömel - laulukogumikud

9.klass- 1tund nädalas

Õppesisu 35 tundi	Taotletavad õpitulemused
Loomuliku hääle, hea diktsiooni ja õige hingamisega väljendusrikas laulmine	laulab pingevalt tuttavaid lihtsa meloodiaga laule;
Olulisemate kuulatud muusikapalade meelde tuletamine, kinnistamine	nimetab õpitud levinumaid muusikapalu;
Esinemine kontserdil: oma ja teiste tegevuse koostööstamine	on omandanud muusika kuulamise ja muusitseerimise kogemuse;
Mitmesuguste rütmide mängimine ja rütmisõnadega lugemine noodi järgi. Rütmiimprovisatsioonide väljamõtlemine, sobivate pillide, vahendite leidmine	tunneb ja suudab kaasa koputada levinumaid rütmistruktuure (2/4, 3/4, 4/4);
Rahvamuusika kordus	väärtustab eesti rahvamuusikat ja oskab nimetada eesti rahvapille.

Laulmine ja pillimäng 10 tundi

Muusikaline liikumine 2 tundi

Muusika kuulamine ja muusikalugu 10 tundi

Muusikaline kirjaoskus 3 tundi

Kasutatud kirjandus:

1. A.Sepp „Muusikaõpik“ 8 kl.
2. E.Karp „Muusikaõpik 7-8 kl.
3. A.Sepp „muusikaõpik“ 9 kl.

KEHALINE KASVATUS

Õpetuse eesmärgid ja õpitulemused:

Kehalise kasvatus eesmärkide ning õpitulemuste puhul lähtutakse põhikooli riiklikus õppekavas sätestatud kehalise kasvatus õppeaine eesmärkidest ning sama vanade laste õpitulemustest, võttes arvesse lihtsustatud õppel olevate õpilaste arenguvajadusi ja õppetöö rõhuasetusi.

Õppetöö rõhuasetused 1.–2. klass:

Kehalise kasvatus kaudu õpetatakse ühistegevuses kontakteerumist, korralduste täitmist ja abi küsimist. Laps suunatakse vastama küsimustele, mis puudutavad füüsilise pingutusega seotud enesetunnet. Selle etapi eesmärk on õpetada last oma keha tunnetama. Arendatakse orienteerumist keskkonnas. Kehaline kasvatus lõimitakse eesti keele ja matemaatika õpetamisega (ruumisuhete tajumine, objektide ja nende kujutiste eristamine, kasutatavate spordivahendite ja nende nimetuse kokkuviiimine, kirjelduse järgi äratundmine jne).

Harjutusi sooritatakse peamiselt matkides ja eeskuju järgi, õpitud oskuse piirides ka suulise korralduse järgi.

Lapse harjutusvara põhineb igapäevaelus kasutatavail liikumisviisidel, liigutustel ja asenditel ning vahendite käsitlemisega seotud tegevustel. Üldarendavad harjutused ja mängud on oma iseloomult dünaamilised, soodustades liikumisaparaadi arenemist ja avaldades mõju kõikidele lihasgruppidele. Tundide käigus omandatakse algteadmised oma rühi ja liigutuste kontrollimiseks. Primaarne on osavuse, liigutuskoodinatsiooni, kiiruse ja tasakaalu arendamine, kujundatakse ka elementaarsed korra- ja hügieeniharjumused.

1. klass

Õppesisu	Õpitulemused
Kergejõustik. <u>Jooks.</u> Jooksuasend, jooksuliigutused, jooksu alustamine ja lõpetamine, jooks erinevatest lähteasenditest, mitmesugused jooksuharjutused, jooks erinevas tempos. Kiirendusjooks, keetusjooks, võimetekohase jooksutempo valimine. Püstistart koos stardikäsklustega. <u>Teatevahetuse õppimine</u> lihtsates teatevõistlustes, pendelteatejooks teatepulgaga. <u>Hüpped.</u> Paigalt kaugushüpe, maandumine kaugushüppes. Hüpped hoojooksult, et omandada jooksu ja hüppe ühendamise oskus. Kaugushüpe hoojooksult paku tabamiseta. Madalatest takistustest ülehüpped parema ja vasaku jalaga. <u>Visked.</u> Viskepalli hoie. Tennispallivise ülalt täpsusele ja kaugusele. Pallivise paigalt ja hoojooksult.	• jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega; • läbib joostes võimetekohase tempoga 500 m distantsti; • sooritab õige teatevahetuse teatevõistlustes ja pendelteatejooksus; • sooritab hoojooksult kaugushüppe paku tabamiseta. • sooritab palliviske paigalt ja kahesammulise hooga;
Liikumismängud. <u>Jooksu- ja hüppemängud.</u> Mängud (jõukohaste	• sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, vedades,

vahendite) viskamise, heitmise ja tõukamisega. <u>Liikumismängud väljas/maastikul.</u> Liikumine (jooksud, pidurdused, suunamuutused) pallita ja palliga. Pallikäsitsemise harjutused: põrgatamine, vedamine, viskamine, söötmine ja püüdmine. Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused palliga.	söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge; • on kaasmängijatega sõbralik ning austab kohtuniku otsust.
Suusatamine. Suuskade kinnitamine ja kandmine. Õige kepihoie, suusarivi. Kukkumine ja tõusmine paigal ning liikudes, tasakaaluharjutused suuskadel. Treptõus, käärtõus. Sähkpidurdus. Laskumine põhiasendis. Paaristõukeline sammuta ja vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduvii.	• suusatab paaristõukelise sammuta sõiduviiisiga ja vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduviiisiga; • laskub mäest põhiasendis; • suusatab jõukohases tempos 1 km.
Võimlemine. <u>Rivi- ja korraharjutused.</u> Rivistumine viirgu ja kolonni, harvenemine ja koondumine, tervitamine, loendamine, pöörded paigal, kujundliikumised. <u>Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused.</u> Päkkkõnd, kõnd kandadel, liikumine juurdevõtusammuga kõrvale. Üldkoormavad ja koordinaatsiooni arendavad hüplemisharjutused. Harki- ja käärihüplemine, hüplemine hüpitsa tiirutamisega ette jalalt jalale, koordinaatsiooni harjutused. <u>Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused.</u> Üldarendavad võimlemisharjutused käte, kere ja jalgade põhiasenditega, harjutused vahendita ja vahenditega saatelugemise saatel. <u>Rakendusvõimlemine.</u> Ronimine varbseinal, kaldpingil, üle takistuste ja takistuste alt, rippseis, ripped ja toengud. <u>Akrobaatilised harjutused.</u> Veered kägaras ja sirutatult, juurdeviivad harjutused turiseisiks ja tireliks, tirel ette, veere taha turiseisu, kaarsild, toengkägarast ülesirutushüpe maandumisasendi fikseerimisega. <u>Tasakaaluharjutused.</u> Liikumine joonel, pingil ja poomil, kasutades erinevaid kõnni- ja jooksumme, päkkkõnd ja pöörded päkkadel, võimlemispingil kõnd kiiruse muutmise, takistuste ületamise ja peatumistega, tasakaalu arendavad liikumismängud. Ettevalmistavad harjutused toenghüppeks. Sirutus-mahahüpe kõrgemalt tasapinnalt maandumisasendi fikseerimisega, harjutused äratõuke õppimiseks hoolaualt.	• oskab liikuda, kasutades rivisammu • sooritab põhivõimlemise harjutuste kombinatsiooni saatelugemise • saatel; • sooritab tireli ette • hüpleb hüpitsat tiirutades ette.

2. klass

Õppesisu	Õpitulemused
Kergejõustik. <u>Jooks.</u> Jooksuasend, jooksuliigutused, jooksu alustamine ja lõpetamine, jooks erinevatest lähteasenditest, mitmesugused jooksuharjutused, jooks erinevas tempos. Kiirendusjooks, kestvaajajooks, võimetekohase jooksutempo valimine. Püstistart koos stardikäsklustega. <u>Teatevahetuse õppimine</u> lihtsates teatevõistlustes, pendelteatejooks teatepulgaga. <u>Hüpped.</u> Paigalt kaugushüpe, maandumine kaugushüppes. Hüpped hoojooksult, et omandada jooksu ja hüppe ühendamise oskus. Kaugushüpe hoojooksult paku tabamiseta. Madalatest takistustest ülehüpped parema ja vasaku jalaga. <u>Visked.</u> Viskepalli hoie. Tennispallivise ülalt täpsusele ja kaugusele. Pallivise paigalt ja hoojooksult.	- jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega; - läbib joostes võimetekohase tempoga 500 m distantsti; - sooritab õige teatevahetuse teatevõistlustes ja pendelteatejooksus; - sooritab palliviske paigalt ja kaheammulise hooga; - sooritab hoojooksult kaugushüppe paku tabamiseta.
Liikumismängud. <u>Jooksu- ja hüppemängud.</u> Mängud (jõukohaste vahendite) viskamise, heitmise ja tõukamisega. <u>Liikumismängud väljas/maastikul.</u> Liikumine (jooksud, pidurdused, suunamuutused) pallita ja palliga. Pallikäsitsemise harjutused: põrgatamine, vedamine, viskamine, söötmine ja püüdmine. Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused palliga.	- sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge; - on kaasmängijatega sõbralik ning austab kohtuniku otsust.
Suusatamine. Suuskade kinnitamine ja kandmine. Õige kepihoie, suusarivi. Kukkumine ja tõusmine paigal ning liikudes, tasakaaluharjutused suuskadel. Treptõus, käärtõus. Sähkpidurdus. Laskumine põhiasendis. Paaristõukeline sammuta ja vahelduvtõukeline kaheammuline sõiduvõis.	- suusatab paaristõukelise sammuta sõiduvõisiga ja vahelduvtõukelise kaheammuline sõiduvõisiga; - laskub mäest põhiasendis; - suusatab jõukohases tempos 1 km.
Võimlemine. <u>Rivi- ja korraharjutused.</u> Rivistumine viirgu ja kolonni, harvenemine ja koondumine, tervitamine, loendamine, pöörded paigal, kujundliikumised. <u>Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused.</u> Päkkõnd, kõnd kandadel, liikumine juurdevõtusammuga kõrvale. Üldkoormavad ja koordinatsiooni arendavad hüplemisharjutused. Harki- ja käärihüplemine, hüplemine hüpitsa tiirutamisega ette jalalt jalale, koordinatsiooniharjutused. <u>Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused.</u> Üldarendavad võimlemisharjutused käte, kere ja jalgade põhiasenditega, harjutused vahendita ja vahenditega saatelugemise saatel.	- oskab liikuda, kasutades rivisammu - sooritab põhivõimlemise harjutuste kombinatsiooni saatelugemisesaatel; - sooritab tireli ette - hüpleb hüpitsat tiirutades ette.

Rakendusvõimlemine.

Ronimine varbseinal, kaldpingil, üle takistuste ja takistuste alt, rippseis, ripped ja toengud.

Akrobaatilised harjutused.

Veered kägaras ja sirutatult, juurdeviivad harjutused turiseisuks ja tireliks, tirel ette, veere taha turiseisu, kaarsild, toengkägarast ülesirutushüpe maandumisasendi fikseerimisega.

Tasakaaluharjutused.

Liikumine joonel, pingil ja poomil, kasutades erinevaid kõnni- ja jooksumme, päkkkõnd ja pöörded päkkadel, võimlemispingil kõnd kiiruse muutmise, takistuste ületamise ja peatumistega, tasakaalu arendavad liikumismängud.

Ettevalmistavad harjutused toenghüppeks.

Sirutus-mahahüpe kõrgemalt tasapinnalt maandumisasendi fikseerimisega, harjutused äratõuke õppimiseks hoolaualt.

Õppetöö rõhuasetused 3.–5. klass:

Kujundatakse oskus ja harjumus kontrollida oma kehaasendit ja liigutusi. Õpetatavad harjutused (kõnd, jook, hüpped, visked, ronimine, roomamine) on nende oskuste kujundamise teenistuses. Alustatakse kehaliste harjutuste tehnika õppimise ning ujumise algõppega.

Innustatakse liikuma ja õppima kõike uut, mis seotud erinevate füüsiliste tegevuste ning harjutustega. Kehalise ja motoorse arengu seisukohast on väga tähtis motiveerida õpilasi süsteemseks kehaliseks aktiivsuseks – treeninguks. Uute liigutuste õppimisel ei arene üksnes luu- ja lihaskond, vaid sellest protsessist võtab osa ka kesknärvisüsteem. Oluline on õpilaste motoorika arendamisega koos pöörata tähelepanu ka kognitiivsele ja sotsiaalsele-emotsionaalsele arengule.

3. klass

Õppesisu	Õpitulemused
Kergejõustik. <u>Jooks.</u> Jooksuasend, jooksuliigutused, jooksu alustamine ja lõpetamine, jooks erinevatest lähteasenditest, mitmesugused jooksuharjutused, jooks erinevas tempos. Kiirendusjooks, kehtvusjooks, võimetekohase jooksutempo valimine. Püstistart koos stardikäsklustega. <u>Teatevahetuse õppimine</u> lihtsates teatevõistlustes, pendelteatejooks teatepulgaga. <u>Hüpped.</u> Paigalt kaugushüpe, maandumine kaugushüppes. Hüpped hoojooksult, et omandada jooksu ja hüppe ühendamise oskus. Kaugushüpe hoojooksult paku tabamiseta. Madalatest takistustest ülehüpped parema ja vasaku jalaga. <u>Visked.</u> Viskepalli hoie. Tennispallivise ülalt täpsusele ja kaugusele. Pallivise paigalt ja hoojooksult.	• jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega; • läbib joostes võimetekohase tempoga 500 m distantsti; • sooritab õige teatevahetuse teatevõistlustes ja pendelteatejooksus; • sooritab palliviske paigalt ja kahesammulise hooga; • sooritab hoojooksult kaugushüppe paku tabamiseta.
Liikumismängud. <u>Jooksu- ja hüppemängud.</u> Mängud (jõukohaste vahendite) viskamise, heitmise ja tõukamisega. <u>Liikumismängud väljas/maastikul.</u> Liikumine (jooksud, pidurdused, suunamuutused) pallita ja palliga. Pallikäsitsemise harjutused: põrgatamine, vedamine, viskamine, söötmine ja püüdmine. Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused palliga.	• sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge; • on kaasmängijatega sõbralik ning austab kohtuniku otsust.
Suusatamine. Suuskade kinnitamine ja kandmine. Õige kepihoie, suusarivi. Kukkumine ja tõusmine paigal ning liikudes, tasakaaluharjutused suuskadel. Trepptõus, käärtõus. Sahkpidurdus. Laskumine põhiasendis. Paaristõukeline sammuta ja vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduvii.	• suusatab paaristõukelise sammuta sõiduviiisiga ja vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduviiisiga; • laskub mäest põhiasendis; • suusatab jõukohases tempos 1

	km.
Võimlemine. <u>Rivi- ja korraharjutused.</u> Rivistumine viirgu ja kolonni, harvenemine ja koondumine, tervitamine, loendamine, pöörded paigal, kujundliikumised. <u>Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused.</u> Päkikkõnd, kõnd kandadel, liikumine juurdevõtusammuga kõrvale. Üldkoormavad ja koordinatsiooni arendavad hüplemisharjutused. Harki- ja käärihüplemine, hüplemine hübitsa tiirutamisega ette jalalt jalale, koordinatsiooniharjutused. <u>Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused.</u> Üldarendavad võimlemisharjutused käte, kere ja jalgade põhiasenditega, harjutused vahendita ja vahenditega saatelugemise saatel. <u>Rakendusvõimlemine.</u> Ronimine varbseinal, kaldpingil, üle takistuste ja takistuste alt, rippseis, ripped ja toengud. <u>Akrobaatilised harjutused.</u> Veered kägaras ja sirutatult, juurdeviivad harjutused turiseisuks ja tireliks, trel ette, veere taha turiseisu, kaarsild, toengkägarast ülesirutushüpe maandumisasendi fikseerimisega. <u>Tasakaaluharjutused.</u> Liikumine joonel, pingil ja poomil, kasutades erinevaid kõnni- ja jooksumme, päkikkõnd ja pöörded päkkadel, võimlemispingil kõnd kiiruse muutmise, takistuste ületamise ja peatumistega, tasakaalu arendavad liikumismängud. <u>Ettevalmistavad harjutused toenghüppeks.</u> Sirutus-mahahüpe kõrgemalt tasapinnalt maandumisasendi fikseerimisega, harjutused äratõuke õppimiseks hoolaualt.	• oskab liikuda, kasutades rivisammu • sooritab põhivõimlemise harjutuste kombinatsiooni saatelugemise saatel; • sooritab tireli ette • hüpleb hübitsat tiirutades ette.

4. klass

Õppesisu	Õpitulemused
Teadmised spordist ja liikumisviisidest. Õpitud spordialade/liikumisviiside oskussõnavara. Õpitavate spordialade põhilised võistlusmäärused. Ausa mängu põhimõtted spordis. Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus liikudes, sportides ning liigeldes. Ohutu ümbrust säästev liikumine harjutuspaikades ja looduses. Teadmised käitumisest ohuolukordades. Lihtsad esmaabivõtted. Käitumine spordivõistlusel. Teadmised iseseisvaks harjutamiseks: kuidas sooritada soojendusharjutusi ja rühiharjutusi; kuidas sooritada kehaliste võimete teste ning treenida (õpetaja toel valitud harjutusi kasutades) oma kehalisi võimeid ja rühti. Teadmised spordialadest/liikumisviisidest, suurvõistlused ja/või üritused Eestis ning maailmas, tuntumad Eesti sportlased.	• teab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervisele, kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis ning oma kehalist aktiivsust/liikumisharrastust; • mõistab ohutus- ja hügieeninõuete täitmise vajalikkust ning järgib neid kehalise kasvatuse tundides ja tunnivälises tegevuses; teab, kuidas vältida ohuolukordi liikudes, sportides ja liigeldes ning mida teha õnnetusjuhtumite ja lihtsamate sporditraumade korral; • suudab iseseisvalt sooritada üldarendavaid võimlemisharjutusi ja rühiharjutusi; oskab sportida/liikuda koos kaaslastega, jagada omavahel ülesandeid, kokku leppida mängureegleid jne; • tunneb õpitud spordialade oskussõnu, kasutab neid sündmuste kirjeldamisel ning oskab käituda spordivõistlustel; • teab, mida tähendab aus mäng spordis; • valdab teadmisi õpitud spordialadest/liikumisviisidest, nimetab Eestis ja maailmas toimuvaid suurvõistlusi, tuntud sportlasi ja võistkondi.
Võimlemine. <u>Rivi- ja korraharjutused.</u> Ümberrivistumine viirus ja kolonnis; pöörded paigal. <u>Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused.</u> Harjutuskombinatsioonid. Hüplemisharjutused hüpitsa ja hoonõoriga. <u>Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused</u> saatelugemise ja/või muusika saatel. Harjutused vahendita ja vahendiga: käte ja jalgade hoid, lõdvestamised, vetrumised. <u>Rühiharjutused.</u> Kehatüve lihaseid treenivad ja sirutusoskust kujundavad harjutused. <u>Akrobaatika.</u> Erinevad tüürid; tiritamm (P) ja selle õppimiseks juurdeviivad harjutused; painduvust arendavad harjutused ja kaarsild (T); ratas kõrvale; kätelseis abistamisega. <u>Tasakaaluharjutused.</u> Erinevad kõnni- ja hüplemisharjutused; pöörded ja mahahüpped.	• sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni saatelugemise või muusika saatel; • hüpleb hüpitsat ette tiirutades paigal ja liikudes; • sooritab lihtsamaid iluvõimlemise elemente hüpitsaga (T); • sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas; • sooritab harjutuskombinatsiooni madalal poomil; • sooritab õpitud toenghüppe (hark- või kägarhüpe).

<u>Toenghüpe.</u> Hoojooksult hüpe hoolauale, äratõuge ja toengkägar (kitsel, hobusel), ülesirutusmahahüpe maandumisasendi fikseerimisega; hark- või kägarhüpe.	
Kergejõustik. <u>Jooksuasendi ja -liigutuste korrigeerimine.</u> Põlve- ja sääretõstejooks. Jooksu alustamine ja lõpetamine. <u>Madallähte tutvustamine.</u> Stardikäsklused. Kestvusjooks. <u>Kaugushüpe</u> täishoolt paku tabamisega. Kõrgushüpe (üleastumishüpe). <u>Pallivise</u> hoojooksult.	• sooritab madallähte stardikäsklustega ja õige teatevahetuse pendelteatejooksus • sooritab kaugushüppe paku tabamisega ja üleastumistehnikas kõrgushüppe; • sooritab hoojooksult palliviske; • jookseb kiirjooksu stardikäsklustega; • jookseb järjest 6 minutit.
Liikumis- ja sportmängud Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused pallidega. Rahvastepall. Korvpall. Palli hoie söötes, püüdes ja peale visates. Palli põrgatamine, söötmine ja vise korvile. Sammudelt vise korvile. Kaitseasend. Korvpallireeglitega tutvumine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi. Jalgpall. Söödu peatamine jalapöiasisekülje ja rinnaga (P) ning löögitehnika õppimine, arendamine ja täiustamine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.	• sooritab sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga; • mängib reeglite järgi rahvastepalli ning aktsepteerib kohtuniku otsuseid. • sooritab põrgatused takistuste vahelt ja sammudelt viske korvile korvpallis; • sooritab sulgpallis servi eest- ja tagantkäge, vastuvõtt eest- ja tagantkäge, ülevalt. • sooritab palli söötmise ja peatamise jalgpallis; • mängib kaht kooli valitud sportmängu lihtsustatud reeglite järgi ja/või sooritab õpetaja poolt koostatud kontrollharjutuse
Suusatamine. Laskumised põhi- ja puhkeasendis. Tõusuviiside kasutamine erineva raskusega nõlvadel. Poolsahkpööre ja poolsahkpidurdus. Paaristõukeline ühesammuline sõiduviiis; vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduviiis; uisusamm ilma keppideta, pooluisusamm laugel laskumisel, paaristõukeline kahesammuline uisusammsõiduviiis. Teatesuusatamine.	• suusatab paaristõukelise ühesammulise sõiduviiisiga, vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduviiisiga ja paaristõukelise kahesammulise uisusamm-sõiduviiisiga; • sooritab laskumise põhi- ja puhkeasendis; • sooritab poolsahkpöörde; • sooritab teatevahetuse teatesuusatamises; • läbib järjest suusatades 2 km (T) / 3 km (P) distantsti.
Orienteerumine. Maastikuobjektid, leppemärgid. Liikumine joonorientiiride järgi. Asukoha määramine. Õpperaja läbimine plaani ja legende kasutades. Lihtsamad orienteerumismängud.	• orienteerub etteantud ning silmapaistvate loodus- või tehisobjektide järgi etteantud piirkonnas; • oskab mängida lihtsamaid orienteerumismänge plaaniga, kaardiga ja kaardita.

5. klass

Õppesisu	Õpitulemused
Teadmised spordist ja liikumisviisidest <u>Õpitud spordialade/liikumisviiside oskussõnavara.</u> Õpitavate spordialade põhilised võistlusmäärused. Ausa mängu põhimõtted spordis. <u>Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus liikudes, sportides ning liigeldes.</u> Ohutu ümbrust säästev liikumine harjutuspaikades ja looduses. Teadmised käitumisest ohuolukordades. Lihtsad esmaabivõtted. <u>Käitumine spordivõistlusel.</u> Teadmised iseseisvaks harjutamiseks: kuidas sooritada soojendusharjutusi ja rühiharjutusi; kuidas sooritada kehaliste võimete teste ning treenida (õpetaja toel valitud harjutusi kasutades) oma kehalisi võimeid ja rühti. <u>Teadmised spordialadest/liikumisviisidest, suurvõistlused ja/või üritused Eestis ning maailmas, tuntumad Eesti sportlased.</u>	• teab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervisele, kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis ning oma kehalist aktiivsust/liikumisharrastust; • mõistab ohutus- ja hügieeninõuete täitmise vajalikkust ning järgib neid kehalise kasvatuses tundides ja tunnivälises tegevuses; teab, kuidas vältida ohuolukordi liikudes, sportides ja liigeldes ning mida teha õnnetusjuhtumite ja lihtsamate sporditraumade korral; • suudab iseseisvalt sooritada üldarendavaid võimlemisharjutusi ja rühiharjutusi; oskab sportida/liikuda koos kaaslastega, jagada omavahel ülesandeid, kokku leppida mängureegleid jne; • tunneb õpitud spordialade oskussõnu, kasutab neid sündmuste kirjeldamisel ning oskab käituda spordivõistlustel; • teab, mida tähendab aus mäng spordis; • valdab teadmisi õpitud spordialadest/liikumisviisidest, nimetab Eestis ja maailmas toimuvaid suurvõistlusi, tuntud sportlasi ja võistkondi
Võimlemine <u>Rivi- ja korraharjutused.</u> Ümberrivistumine viirus ja kolonnis; pöörded paigal. <u>Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused.</u> Harjutuskombinatsioonid. Hüplemisharjutused hüpitsa ja hoonööriga. <u>Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused</u> saatelugemise ja/või muusika saatel. Harjutused vahendita ja vahendiga: käte ja jalgade hoid, lõdvestamised, vetrumised. <u>Rühiharjutused.</u> Kehatüve lihaseid treenivad ja sirutusoskust kujundavad harjutused. <u>Akrobaatika.</u> Erinevad tüürid; tiritamm (P) ja selle õppimiseks juurdeviivad harjutused; painduvust arendavad harjutused ja kaarsild (T); ratas kõrvale; kätelseis abistamisega. <u>Tasakaaluharjutused.</u> Erinevad kõnni- ja hüplemisharjutused; pöörded ja mahahüpped. <u>Toenghüpe.</u> Hoojooksult hüpe hoolauale, äratõuge ja toengkägar (kitsel, hobusel), ülesirutusmahahüpe maandumisasendi	• sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni saatelugemise või muusika saatel; • hüpleb hüpitsat ette tiirutades paigal ja liikudes; • sooritab lihtsamaid iluvõimlemise elemente hüpitsaga (T); • sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas; • sooritab harjutuskombinatsiooni madalal poomil; • sooritab õpitud toenghüppe (hark- või kägarhüpe).

fikseerimisega; hark- või kägarhüpe.	
Kergejõustik <u>Jooksuasendi ja -liigutuste korrigeerimine.</u> Põlve- ja sääretõstejooks. Jooksu alustamine ja lõpetamine. <u>Madallähte tutvustamine.</u> Stardikäsklused. Kestvusjooks. <u>Kaugushüpe</u> täishoolt paku tabamisega. <u>Kõrgushüpe</u> (üleastumishüpe). <u>Pallivise</u> hoojooksult.	• sooritab madallähte stardikäsklustega ja õige teatevahetuse pendelteatejooksus • sooritab kaugushüppe paku tabamisega ja üleastumistehnikas kõrgushüppe; • sooritab hoojooksult palliviske; • jookseb kiirjooksu stardikäsklustega; • jookseb järjest 6 minutit.
Liikumis- ja sportmängud Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused pallidega. Rahvastepall. Korvpall. Palli hoie söötes, püüdes ja peale visates. Palli põrgatamine, söötmine ja vise korvile. Sammudelt vise korvile. Kaitseasend. Korvpallireeglitega tutvumine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi. Jalgpall. Söödu peatamine jalapöiasisekülje ja rinnaga (P) ning löögitehnika õppimine, arendamine ja täiustamine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.	• sooritab sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga; • mängib reeglite järgi rahvastepalli ning aktsepteerib kohtuniku otsuseid. • sooritab põrgatused takistuste vahelt ja sammudelt viske korvile korvpallis; • sooritab sulgpallis servi eest- ja tagantkää, vastuvõtt eest- ja tagantkää, ülevalt. • sooritab palli söötmise ja peatamise jalgpallis; • mängib kaht kooli valitud sportmängu lihtsustatud reeglite järgi ja/või sooritab õpetaja poolt koostatud kontrollharjutuse.
Suusatamine Laskumised põhi- ja puhkeasendis. Tõusuviiside kasutamine erineva raskusega nõlvadel. Poolsahkpöörde ja poolsahkpidurdus. Paaristõukeline ühesammuline sõiduvii; vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduvii; uisusamm ilma keppideta, pooluisusamm laugel laskumisel, paaristõukeline kahesammuline uisusammsõiduvii. Teatesuusatamine.	• suusatab paaristõukelise ühesammulise sõiduviiisiga, vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduviiisiga ja paaristõukelise kahesammulise uisusamm-sõiduviiisiga; • sooritab laskumise põhi- ja puhkeasendis; • sooritab poolsahkpöörde; • sooritab teatevahetuse teatesuusatamises; • läbib järjest suusatades 2 km (T) / 3 km (P) distantsi.
Orienteerumine Maastikuobjektid, leppemärgid. Liikumine joonorientiiride järgi. Asukoha määramine. Õpperaja läbimine plaani ja legende kasutades. Lihtsamad orienteerumismängud.	• orienteerub etteantud ning silmapaistvate loodus- või tehisobjektide järgi etteantud piirkonnas; • oskab mängida lihtsamaid orienteerumismänge plaaniga, kaardiga ja kaardita.

Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klass:

6.–7. klassis arendatakse ja täiustatakse õpilaste kehalisi võimeid ning kujundatakse liigutusvilumused, arvestades murdeeast lähtuvaid ealisi ja individuaalseid iseärasusi. Jätkatakse erinevate harjutuste tehnika õppimist, kusjuures õpilaste iseseisvus tõuseb (ülesannete täitmine esitatud plaani järgi, iseseisev tegevusplaani koostamine ja enesekontroll). Pööratakse tähelepanu sellele, et õpilased tunneksid tervislike eluviiside põhitõdesid ja järgiksid neid, mõistaksid kaaslaste füüsiliste võimete erisusi ja arvestaksid nendega ühistegevustes, kujundaksid kehakultuuriga tegelemiseks vajalikke tahteomadusi (sihikindlus, otsustavus, julgus, visadus, püsivus, kannatlikkus, enesevalitsemine, iseseisvus, algatusvõime).

Positiivse enesehinnangu kujunemisel on individuaalne lähenemine väga oluline. Tunnis omandatud oskuste ja teadmiste toel suunatakse õpilasi iseseisvalt harjutama ja sportima. Tutvustatakse spordieetika nõudeid (aus võistlus, võistlusmäärustest kinnipidamine, vastase austamine).

6. Klass

Õppesisu	Õpitulemused
Teadmised spordist ja liikumisviisidest. <u>Õpitud spordialade/liikumisviiside oskussõnavara.</u> Õpitavate spordialade põhilised võistlusmäärused. Ausa mängu põhimõtted spordis. <u>Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus</u> liikudes, sportides ning liigeldes. <u>Ohutu ümbrust säästev liikumine</u> harjutuspaikades ja looduses. Teadmised käitumisest ohuolukordades. Lihtsad esmaabivõtted. <u>Käitumine spordivõistlusel.</u> <u>Teadmised iseseisvaks harjutamiseks:</u> kuidas sooritada soojendusharjutusi ja rühiharjutusi; kuidas sooritada kehaliste võimete teste ning treenida (õpetaja toel valitud harjutusi kasutades) oma kehalisi võimeid ja rühti. <u>Teadmised spordialadest/liikumisviisidest,</u> suurvõistlused ja/või üritused Eestis ning maailmas, tuntumad Eesti sportlased.	• teab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervisele, kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis ning oma kehalist aktiivsust/liikumisharrastust; • mõistab ohutus- ja hügieeninõuete täitmise vajalikkust ning järgib neid kehalise kasvatuse tundides ja tunnivälises tegevuses; teab, kuidas vältida ohuolukordi liikudes, sportides ja liigeldes ning mida teha õnnetusjuhtumite ja lihtsamate sporditraumade korral; • suudab iseseisvalt sooritada üldarendavaid võimlemisharjutusi ja rühiharjutusi; oskab sportida/liikuda koos kaaslastega, jagada omavahel ülesandeid, kokku leppida mängureegleid jne; • tunneb õpitud spordialade oskussõnu, kasutab neid sündmuste kirjeldamisel ning oskab käituda spordivõistlustel; • teab, mida tähendab aus mäng spordis; • valdab teadmisi õpitud spordialadest /liikumisviisidest, nimetab Eestis ja maailmas toimuvaid suurvõistlusi, tuntud sportlasi ja võistkondi.
Võimlemine. <u>Rivi- ja korraharjutused.</u> Ümberrivistumine viirus ja kolonnis; pöörded paigal. <u>Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused.</u> Harjutuskombinatsioonid. Hüplemisharjutused hüpitsa ja hoonööriga. <u>Põhivõimlemine ja üldarendavad</u>	• sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni saatelugemise või muusika saatel; • hüpleb hüpitsat ette tiirutades paigal ja liikudes; • sooritab lihtsamaid iluvõimlemise elemente hüpitsaga (T);

<u>võimlemisharjutused</u> saatelugemise ja/või muusika saatel. Harjutused vahendita ja vahendiga: käte ja jalgade hood, lõdvestamised, vetrumised. <u>Rühiharjutused</u>. Kehatüve lihaseid treenivad ja sirutusoskust kujundavad harjutused. <u>Akrobaatika</u>. Erinevad tirelid; tiritamm (P) ja selle õppimiseks juurdeviivad harjutused; painduvust arendavad harjutused ja kaarsild (T); ratas kõrvale; kätelseis abistamisega. <u>Tasakaaluharjutused</u>. Erinevad kõnni- ja hüplemisharjutused; pöörded ja mahahüpped. <u>Toenghüpe</u>. Hoojooksult hüpe hoolauale, äratõuge ja toengkägar (kitsel, hobusel), ülesirutusmahahüpe maandumisasendi fikseerimisega; hark- või kägarhüpe.	• sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas; • sooritab harjutuskombinatsiooni madalal poomil; • sooritab õpitud toenghüppe (hark- või kägarhüpe).
Kergejõustik. <u>Jooksuasendi ja -liigutuste korrigeerimine</u>. Põlve- ja sääretõstejooks. Jooksu alustamine ja lõpetamine. <u>Madallähte tutvustamine</u>. Stardikäsklused. Kestvusjooks. <u>Kaugushüpe</u> täishoolt paku tabamisega. <u>Kõrgushüpe</u> (üleastumishüpe). <u>Pallivise</u> hoojooksult.	• sooritab madallähte stardikäsklustega ja õige teatevahetuse pendelteatejooksus • sooritab kaugushüppe paku tabamisega ja üleastumistehnikas kõrgushüppe; • sooritab hoojooksult palliviske; • jookseb kiirjooksu stardikäsklustega; • jookseb järjest 6 minutit.
Liikumis- ja sportmängud. Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused pallidega. Rahvastepall. Korvpall. Palli hoie söötes, püüdes ja peale visates. Palli põrgatamine, söötmine ja vise korvile. Sammudelt vise korvile. Kaitseasend. Korvpallireeglitega tutvumine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi. Jalgpall. Söödu peatamine jalapöiasisekülje ja rinnaga (P) ning löögitehnika õppimine, arendamine ja täiustamine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.	• sooritab sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga; • mängib reeglite järgi rahvastepalli ning aktsepteerib kohtuniku otsuseid. • sooritab põrgatused takistuste vahelt ja sammudelt viske korvile korvpallis; • sooritab sulgpallis servi eest- ja tagantkäre, vastuvõtt eest- ja tagantkäre, ülevalt. • sooritab palli söötmise ja peatamise jalgpallis; • mängib kaht kooli valitud sportmängu lihtsustatud reeglite järgi ja/või sooritab õpetaja poolt koostatud kontrollharjutuse.
Suusatamine. Laskumised põhi- ja puhkeasendis. Tõusuviiside kasutamine erineva raskusega nõlvadel. Poolsahkpöörde ja poolsahkpidurdus. Paaristõukeline ühesammuline sõiduvii; vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduvii; uisusamm ilma keppideta, pooluisusamm laugel laskumisel, paaristõukeline kahesammuline uisusammsõiduvii. Teatesuusatamine.	• suusatab paaristõukelise ühesammulise sõiduviiisiga, vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduviiisiga ja paaristõukelise kahesammulise uisusamm-sõiduviiisiga; • sooritab laskumise põhi- ja puhkeasendis; • sooritab poolsahkpöörde; • sooritab teatevahetuse teatesuusatamises; • läbib järjest suusatades 2 km (T) / 3 km (P) distantsti.

Orienteerumine. Maastikuobjektid, leppemärgid. Liikumine joonorientiiride järgi. Asukoha määramine. Õpperaja läbimine plaani ja legende kasutades. Lihtsamad orienteerumismängud.	• orienteerub etteantud ning silmapaistvate loodus- või tehisobjektide järgi etteantud piirkonnas; • oskab mängida lihtsamaid orienteerumismänge plaaniga, kaardiga ja kaardita.
--	---

7. klass

Õppesisu	Õpitulemused
Teadmised spordist ja liikumisviisidest. <u>Kehalise aktiivsuse mõju tervisele,</u> regulaarse liikumisharrastuse kui tervist tagava tegevuse vajalikkus. <u>Ohutu liikumine ja liiklemine.</u> Loodust säästev liikumine. Tegutsemine (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Esmaabivõtted. <u>Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad</u> ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. Aus mäng – ausus ja õiglus spordis ning elus. <u>Teadmised iseseisva liikumisharrastuse kohta</u> (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm). Kehalise töövõime arendamine: erinevate kehaliste võimete arendamiseks sobivad harjutused, harjutamise meetodika. Kehalise võimekus testid ja enesekontrollivõtted, testitulemuste analüüs. <u>Teadmised õpitud spordialade tekkest,</u> peetavatest (suur) võistlustest/üritustest ning tuntumatest sportlastest Eestis ja maailmas. <u>Teadmised olümpiamängudest ja tuntumatest olümpiavõitjatest.</u> Teadmised spordiüritustest ning neil osalemise võimalustest.	• selgitab kehalise aktiivsuse ning regulaarse liikumisharrastuse mõju tervisele; • järgib kehalisi harjutusi tehes hügieeni- ja ohutusnõudeid ning väldib ohuolukordi; teab, kuidas toimida sportides/liikudes juhtuda võivate õnnetusjuhtumite ja traumade puhul; oskab anda elementaarset esmaabi; • liigub/spordib reegleid ja võistlusmäärusi järgides, kaaslasid austades ja abistades ning keskkonda säästes; • oskab iseseisvalt treenida: analüüsib oma kehalise vormisoleku taset, seab liikumisharrastusele eesmärgi, leiab endale sobiva (jõukohase) spordiala/liikumisviisi, õpib uusi liikumisoskusi ja arendab oma kehalisi võimeid; • osaleb aktiivselt kehalise kasvatus tundides, harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt (tunniväliselt), käib spordiüritustel ning jälgib seal toimuvat.
Võimlemine. <u>Rivi -ja korraharjutused.</u> <u>Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused.</u> Harjutused vahendita ja vahenditega erinevate lihasrühmade treenimiseks, harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine õpetaja abiga. Üldarendavate võimlemisharjutuste kasutamine erinevate spordialade eelsoojendusharjutustena. <u>Rühi arengut toetavad harjutused.</u> Harjutused	• sooritab õpitud vaba- või vahendiga harjutuskombinatsiooni; • sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas; • sooritab õpitud toenghüppe (hark- ja/või kägarhüppe).

lülisamba vastupidavuse arendamiseks; jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele; venitusharjutused õla- japuusaliigese liikuvuse arendamiseks. <u>Akrobaatika</u>. Ratas kõrvale; kätelseis. <u>Tasakaaluharjutused poomil (T)</u>. Erinevad sammukombinatsioonid; sammuga ette pööre; jala hooga taha pööre; poolspagaadist tõus taga oleva jala sammuga ette; erinevaid mahahüppeid. <u>Toenghüpe</u>. Hark- ja/või kägarhüpe. <u>Aeroobika</u>. Aeroobika põhisammud. Aeroobika tervisespordialana.	
Kergejõustik. <u>Sprindi</u> eelsoojendusharjutused. Pendelteatejooks. Kestvusjooks. <u>Kaugushüppe</u> eelsoojendusharjutused. Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. <u>Kõrgushüppe</u> eelsoojendusharjutused. Kõrgushüpe (üleastumishüpe). <u>Pallivise</u> hoojooksult. <u>Kuulitõuke</u> soojendusharjutused. Kuulitõuge.	• sooritab täishoolt kaugushüppe ja üleastumistehnikas kõrgushüppe; • sooritab hoojooksult palliviske ning paigalt kuulitõuke; • jookseb kiirjooksu stardikäsklustega; • suudab joosta järjest 1,5 km (T) / 2 km (P).
Sportmängud. Korvpall. Palli põrgatamine, söötmine, püüdmine ja vise korvile liikumiselt. Algteadmised kaitsemängust. Korvpalli võistlusmäärused. Mäng lihtsustatud reeglite järgi. Mäng 3 : 3 ja 5 : 5. Jalgpall. Jalgpallitehnika elementide täiustamine erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega. Jalgpalluri erinevate positsioonide (kaitsja, poolkaitsja ja ründaja) ning nende ülesannete mõistmine. Mäng.	• sooritab tundides õpitud sportmängude (sulgpall, jalgpall, korvpall) tehnikaelemente; • mõistab erinevatel positsioonidel mängivate jalgpallurite ülesandeid ja täidab neid mängus; • mängib kaht õpitud sportmängu lihtsustatud reeglite järgi.
Suusatamine Laskumine madalasendis. Libisamm-tõusuviis. Paralleel- ja käärpööre. Tõusu- ja laskumisviiside ning pidurduste kasutamine maastikul. Paaristõukeline ühe- ja kahesammuline sõiduviis. Üleminek paaristõukeliselt sõiduviisilt vahelduvtõukelisele ja vastupidi. Uisusamm-sõiduviis. Õpitud sõiduviiside tehnikate täiustamine ja kinnistamine.	• suusatab paaristõukelise ühe- ja kahesammulise sõiduviisiga; • suusatab uisusamm-sõiduviisiga; • läbib järjest suusatades 3 km (T) / 4 km (P) distantsti.

Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

Süsteatiseeritakse ja teadlikustatakse praktilisi sportlikke oskusi, kinnistatakse teadmisi tervislikest eluviisidest, püütakse tekitada huvi ja motivatsiooni edaspidiseks iseseisvaks kehakultuuriharrastuseks.

Kujundatakse hoiak järgida ausa mängu põhimõtteid ja spordieetika nõudeid. Tutvustatakse erinevaid spordialasid, Eesti olümpiavõitjaid, tuntumaid sportlasi.

8.klass

Õppesisu	Õpitulemused
Teadmised spordist ja liikumisviisidest <u>Kehalise aktiivsuse mõju tervisele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist tagava tegevuse vajalikkus.</u> <u>Ohutu liikumine ja liiklemine.</u> Loodust säästev liikumine. Tegutsemine (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Esmaabivõtted. <u>Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad</u> ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. Aus mäng – ausus ja õiglus spordis ning elus. <u>Teadmised iseseisva liikumisharrastuse kohta</u> (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm). Kehalise töövõime arendamine: erinevate kehaliste võimete arendamiseks sobivad harjutused, harjutamise metoodika. Kehalise võimekus testid ja enesekontrollivõtted, testitulemuste analüüs. <u>Teadmised õpitud spordialade tekkest,</u> peetavatest (suur) võistlustest/üritustest ning tuntumatest sportlastest Eestis ja maailmas. Teadmised olümpiamängudest ja tuntumatest olümpiavõitjatest. Teadmised spordiüritustest ning neil osalemise võimalustest.	• selgitab kehalise aktiivsuse ning regulaarse liikumisharrastuse mõju tervisele; • järgib kehalisi harjutusi tehes hügieeni- ja ohutusnõudeid ning väldib ohuolukordi; teab, kuidas toimida sportides/liikudes juhtuda võivate õnnetusjuhtumite ja traumade puhul; oskab anda elementaarset esmaabi; • liigub/spordib reegleid ja võistlusmäärusi järgides, kaaslas austades ja abistades ning keskkonda säästes; • oskab iseseisvalt treenida: analüüsib oma kehalise vormisoleku taset, seab liikumisharrastusele eesmärgi, leiab endale sobiva (jõukohase) spordiala/liikumisviisi, õpib uusi liikumisosi ja arendab oma kehalisi võimeid; • osaleb aktiivselt kehalise kasvatus tundides, harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt (tunniväliselt), käib spordiüritustel ning jälgib seal toimuvat
Võimlemine <u>Rivi -ja korraharjutused.</u> <u>Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused.</u> Harjutused vahendita ja vahenditega erinevate lihasrühmade treenimiseks, harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine õpetaja abiga. Üldarendavate võimlemisharjutuste kasutamine erinevate spordialade eelsoojendusharjutustena. <u>Rühi arengut toetavad harjutused.</u> Harjutused lüüsisamba vastupidavuse arendamiseks;	• sooritab õpitud vaba- või vahendiga harjutuskombinatsiooni; • sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas; • sooritab õpitud toenghüppe (hark- ja/või kägarhüpe).

jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele; venitusharjutused õla- japuusaliigese liikuvuse arendamiseks. Akrobaatika: Ratast kõrvale; kätelseis. Tasakaaluharjutused poomil (T). Erinevad sammukombinatsioonid; sammuga ette pööre; jala hooga taha pööre; poolspagaadist tõus taga oleva jala sammuga ette; erinevaid mahahüppeid. Toenghüpe. Hark- ja/või kägarhüpe. Aeroobika. Aeroobika põhisammud. Aeroobika tervisespordialana.	
Kergejõustik <u>Sprindi</u> eelsoojendusharjutused. Pendelteatejooks. Kestvusjooks. <u>Kaugushüppe</u> eelsoojendusharjutused. Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. <u>Kõrgushüppe</u> eelsoojendusharjutused. Kõrgushüpe (üleastumishüpe). <u>Pallivise</u> hoojooksult. <u>Kuulitõuke</u> soojendusharjutused. Kuulitõuge.	• sooritab täishoolt kaugushüppe ja üleastumistehnikas kõrgushüppe; • sooritab hoojooksult palliviske ning paigalt kuulitõuke; • jookseb kiirjooksu stardikäsklustega; • suudab joosta järjest 1,5 km (T) / 2 km (P).
Sportmängud Korvpall. Palli põrgatamine, söötmine, püüdmine ja vise korvile liikumiselt. Algteadmised kaitsemängust. Korvpalli võistlusmäärused. Mäng lihtsustatud reeglite järgi. Mäng 3 : 3 ja 5 : 5. Jalgpall. Jalgpallitehnika elementide täiustamine erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega. Jalgpalluri erinevate positsioonide (kaitsja, poolkaitsja ja ründaja) ning nende ülesannete mõistmine. Mäng.	• sooritab tundides õpitud sportmängude (sulgpall, jalgpall, korvpall) tehnikaelemente; • mõistab erinevatel positsioonidel mängivate jalgpallurite ülesandeid ja täidab neid mängus; • mängib kaht õpitud sportmängu lihtsustatud reeglite järgi.
Suusatamine Laskumine madalasendis. Libisamm-tõusuviis. Paralleel- ja käärpööre. Tõusu- ja laskumisviiside ning pidurduste kasutamine maastikul. Paaristõukeline ühe- ja kaheammuline sõiduviis. Üleminek paaristõukeliselt sõiduviisilt vahelduvtõukelisele ja vastupidi. Uisusamm-sõiduviisi. Õpitud sõiduviiside tehnikate täiustamine ja kinnistamine.	• suusatab paaristõukelise ühe- ja kaheammulise sõiduviisiga; • suusatab uisusamm-sõiduviisiga; • läbib järjest suusatades 3 km (T) / 4 km (P) distantsti.

9.klass

Õppesisu	Õpitulemused
----------	--------------

Teadmised spordist ja liikumisviisidest Kehalise aktiivsuse mõju tervisele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist tagava tegevuse vajalikkus. Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Tegutsemine (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Esmaabivõtted. Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. Aus mäng – ausus ja õiglus spordis ning elus. Teadmised iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm). Kehalise töövõime arendamine: erinevate kehaliste võimete arendamiseks sobivad harjutused, harjutamise metoodika. Kehalise võimekus testid ja enesekontrollivõtted, testitulemuste analüüs. Teadmised õpitud spordialade tekkest, peetavatest (suur) võistlustest/üritustest ning tuntumatest sportlastest Eestis ja maailmas. Teadmised olümpiamängudest ja tuntumatest olümpiaavõitjatest. Teadmised spordiüritustest ning neil osalemise võimalustest.	• selgitab kehalise aktiivsuse ning regulaarse liikumisharrastuse mõju tervisele; • järgib kehalisi harjutusi tehes hügieeni- ja ohutusnõudeid ning väldib ohuolukordi; teab, kuidas toimida sportides/liikudes juhtuda võivate õnnetusjuhtumite ja traumade puhul; oskab anda elementaarset esmaabi; • liigub/spordib reegleid ja võistlusmäärust järgides, kaaslast austades ja abistades ning keskkonda säästes; • oskab iseseisvalt treenida: analüüsib oma kehalise vormisoleku taset, seab liikumisharrastusele eesmärgi, leiab endale sobiva (jõukohase) spordiala/liikumisviisi, õpib uusi liikumisosi ja arendab oma kehalisi võimeid; • osaleb aktiivselt kehalise kasvatuses tundides, harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt (tunniväliselt), käib spordiüritustel ning jälgib seal toimuvat
Võimlemine Rivi -ja korraharjutused. Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused. Harjutused vahendita ja vahenditega erinevate lihasrühmade treenimiseks, harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine õpetaja abiga. Üldarendavate võimlemisharjutuste kasutamine erinevate spordialade eelsoojendusharjutustena. Rühi arengut toetavad harjutused. Harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks; jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele; venitusharjutused õla- ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks. Akrobaatika: Ratast kõrvale; kätelseis. Tasakaaluharjutused poomil (T). Erinevad sammukombinatsioonid; sammuga ette pööre; jala hooga taha pööre; poolspagaadist tõus taga oleva jala sammuga ette; erinevaid mahahüppeid.	• sooritab õpitud vaba- või vahendiga harjutuskombinatsiooni; • sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas; • sooritab õpitud toenghüppe (hark- ja/või kägarhüpe).

Toenghüpe. Hark- ja/või kägarhüpe. Aeroobika. Aeroobika põhisammud. Aeroobika tervisespordialana.	
Kergejõustik Sprindi eelsoojendusharjutused. Pendelteatejooks. Kestvusjooks. Kaugushüppe eelsoojendusharjutused. Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. Kõrgushüppe eelsoojendusharjutused. Kõrgushüpe (üleastumishüpe). Pallivise hoojooksult. Kuulitõuke soojendusharjutused. Kuulitõuge.	• sooritab täishoolt kaugushüppe ja üleastumistehnikas kõrgushüppe; • sooritab hoojooksult palliviske ning paigalt kuulitõuke; • jookseb kiirjooksu stardikäsklustega; • suudab joosta järjest 1,5 km (T) / 2 km (P).
Sportmängud. Korvpall. Palli põrgatamine, söötmine, püüdmine ja vise korvile liikumiselt. Algteadmised kaitsemängust. Korvpalli võistlusmäärused. Mäng lihtsustatud reeglite järgi. Mäng 3 : 3 ja 5 : 5. Jalgpall. Jalgpallitehnika elementide täiustamine erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega. Jalgpalluri erinevate positsioonide (kaitsja, poolkaitsja ja ründaja) ning nende ülesannete mõistmine. Mäng.	• sooritab tundides õpitud sportmängude (sulgpall, jalgpall, korvpall) tehnikaelemente; • mõistab erinevatel positsioonidel mängivate jalgpallurite ülesandeid ja täidab neid mängus; • mängib kaht õpitud sportmängu lihtsustatud reeglite järgi.
Suusatamine. Laskumine madalasendis. Libisamm-tõusuviis. Paralleel- ja käärpööre. Tõusu- ja laskumisviiside ning pidurduste kasutamine maastikul. Paaristõukeline ühe- ja kahesammuline sõiduviis. Üleminek paaristõukeliselt sõiduviisilt vahelduvtõukelisele ja vastupidi. Uisusamm-sõiduviisi. Õpitud sõiduviiside tehnikate täiustamine ja kinnistamine.	• suusatab paaristõukelise ühe- ja kahesammulise sõiduviisiga; • suusatab uisusamm-sõiduviisiga; • läbib järjest suusatades 3 km (T) / 4 km (P) distantsti.

RÜTMIKA

Õpetuse eesmärgid:

Rütmika on kehalise kasvatuse osa, mille tund toimub kord nädalas muusika saatel. Tund toimub klaveri saatel. Rütmitunde aluseks on motoorsus, s.o lihase liigutustele tugineva korrapärase liikumise tunnetamine. Muusika rütmiline külg parandab mõtlemisprotsessi kulgu, organiseerib inimpsüühikat, tekitab soovi kaasa elada.

Üldkehalisi harjutusi sooritades õpivad lapsed tunnetama oma keha, suunama oma liigutusi; areneb jõud, vastupidavus, osavus, koordineerimine. Harjutuste sooritamisel tuleb jälgida õpilaste rühti, soovitatav teha rühiharjutusi.

Korrigeerivad harjutused parandavad kehalist arengut ja motoorikat, arendavad mälu, treenivad oma liikumise kooskõlastamist teistega, oskusi sooritada liikumisi sõnalise korralduse järgi, isikliku initsiatiivi arenemist, liigutuste kvaliteedi analüüsimise oskust.

Õppetöö rõhuasetused 1.–2. klass:

- **Rühi arendamine.** Õige kehahoiaku saavutamine, kehahoiu kontrollimine.
- **Tasakaalu ja julguse arendamine:** seistes ühel jalal, teine jalg ees, taga, kõrval. Sama võimlemispingil.
- **Koordineerimise- ja peenmotoorika arendamine.** Sõrmede vastandamine põidlale-aeglaselt, kiirenevas tempos, rütmisalmiga üks ja kaks ja kolm ja neli, tere, tere, väike veli, „vihmasadu“ sõrmedega. Harjutused väikese palliga-veere, veere, kakuke; palli pigistamine sõrmede tugevdamiseks.
- **Liigete liikuvuse arendamine.** Randmeringid, küünarliigese ringid, õlaliigese ringid. Mõisted väike, keskmine, suur ring.
- **Sirutus- ja lõdvestusharjutused**, mis õpetavad hindama lihase pinget ja lõdvestuse olemust.
- **Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused ja mängud.** Lindude ja loomade tegevuse matkimine. Laulumängud. Meetrumunde arendamine. Liikumine rütmisalmi järgi.

1.klass

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Õpib matkima harjutusi mis on seotud konkreetse ülesandega.	Jälgib õpetajat, kuulab ja täidab lihtsamaid käsklusi.
Õpib orienteeruma ruumis ja liikumist endast lähtuvalt.	Teab mõisteid parem, vasak, ülal, all, ees, taga.
Õpib juhtima kehaosade liigutusi kindlas suunas.	Sooritab eeskujul järgi õpitud võimlemisharjutusi, matkib õpetaja tegevust.
Õpib tähelepanu pöörama liigutuste loomulikkusele, jalgade ja käte pingevabale liikumisele, liigutuste koordineerimisele, ilusale rühile.	Matkib õpitud jooksu- ja kõnniharjutusi.
Õpib mängureegleid tundma ja ootama oma korda.	Mängib liikumis- ja laulumängu.
Tähelepanu tuleb pöörata selja- ja kõhulihaste tugevdamisele, õlavöötmelihaste arendamisele.	Kontrollib kehahoidu.
Tunneb vajadust peale tundi end pesta.	Teab hügieeninõudeid, peseb peale tundi käed ja näo.
Harjub tegema sirutus- ja lõdvestusharjutusi.	Tunnetab lihase pinget ja lõdvestuse olemust.

2.klass

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Õpib koordineerima tegevust, sooritama liigutusi kindlas tempos ja rütmis.	Sooritab tuttavaid harjutusi suulise korralduse järgi.
Peab kinni mängureeglitest ja ohutusest.	Järgib korranõudeid.
Tutvub emotsionaalset arengut toetavate harjutustega.	Mängib liikumis- ja laulumänge.
Teeb sulghüppeid, õpib vetruma ja pehmelt maanduma.	Oskab hüpelda ühel jalal ja jalad koos.
Teeb lihtsaid liitharjutusi põrandal. Kõnnib päkkadel, kandadel, poolkükis.	Teab rühi- ja tasakaaluharjutusi.
Teeb tutvust eesti rahvatantsuga ja püüab sõnu õppida.	Teab sirutus- ja lõdvestusharjutusi. Tantsib rahvatantsu Kaera- Jaan.
Teeb vahet kõnni, jooksu, hüpaksammu muusikal.	Tunnetab liigutuste ja liikumise kooskõla muusikaga.

Õppetöö rõhuasetused 3.klass:

- **Rühi- ja tasakaalu arendamine.**
Matkimisharjutused, vabaharjutused, harjutused vahenditega.
- **Koordinatsiooni- ja peenmotoorika arendamine.**
Matkivad hüplemisharjutused, hüplemine üle tiirleva hoonööri, hüpitsaga hüplemine, hüpped pöördega.
Harjutused põiale, varvastele.
- **Liigeste liikuvuse arendamine.**
Suure ulatusega, hoogsad harjutused. Pöiaringid.
- **Sirutus- ja lõdvestusharjutused**, mis õpetavad hindama lihase pinget ja lõdvestuse olemust.
- **Sotsiaalset- ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused, mängud, tantsud.**
Laulumängud, CD „Kaks sammu sissepoole“, „Elu mõnusam tants on...“, „Lapse esimesed tantsusammud“ I- III.

3.klass

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Tähelepanu, mälu arendamine liisklugemiste, näpumängude jms kaudu.	Teab õpitud mängu, laulumängude sõnu.
Õpilane teab, et igal mängul on reeglid ja mäng pakub emotsionaalset elamust ja tõstab laste tuju.	Oskab mängureeglitest kinni pidada.
Koordineerida oma liigutusi, määrata suunda ja seda oskust rakendada igapäeva elus.	Liigub vastavalt muusika karakterile ja ülesehitusele.
Oskab teha üldarendavaid harjutusi, mis mõjutavad kõiki lihasrühmi.	Hoiab tasakaalu ja rühti.
Õpib koordineerima tegevust, sooritama liigutusi kindlas tempos ja rütmis.	Sooritab tuttavaid võimlemisharjutusi suulise käskluse järgi ilma täiendava selgituseta.
Sooritab hüppenõoriga põhiliikumisi- eri suundades ja erineva tempoga.	Oskab hüpata hüpitsaga.

TÖÖÕPETUS

Õpetuse eesmärgid

Tööõpetusel on põhihariduse lihtsustatud õppekava alusel õpetatava lapse arengus ja eluks ettevalmistusel täita oluline roll edasise karjääri kujundamisel. Tööõpetuse kaudu omandab laps ainekavas fikseeritud baasoskused, lapsel kujuneb hoiak ja harjumus tööd teha ning teadvustub tööprotsess. Laps hakkab oma tegevust planeerima ja õpitud oskuste puhul ka enesekontrolli sooritama. Tööõpetus aitab õpilasel kujuneda eluga võimalikult iseseisvalt toimetulevaks isiksuseks, kes suudab ja tahab teha võimetekohast tööd. Areneb õpilase peenmotoorika ja läbi tegevuse toimub kõne arendus.

Tööõpetusel on seos teiste õppeainetega:

- matemaatika-mõõtmine, punktide ühendamine, sirge joone tõmbamine;
- eesti keel- suulistest korraldustest aru saamine, juhiste lugemine ja aru saamine tekstist;
- loodusõpetus-looduslike materjalide kasutamine ja materjalide taaskasutamine, materjalide säästlik kasutamine.

Tööõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) omandab vajalikud oskused ning tööharjumused eluks, võimetele vastavaks tööks ja harrastusteks;
- 2) teab oma peamisi õigusi ja kohustusi töötajana;
- 3) õpib tundma ning õigesti ja säästlikult kasutama materjale, töö- ja tehnilisi vahendeid;
- 4) õpib töötama suulise ja kirjaliku juhendi järgi;
- 5) õpib töötama teksti ja elementaarsete tööjooniste toel;
- 6) omandab õiged tehnoloogilised võtted materjalide töötlemiseks, arvestab töötamisel töötervishoiu ja ohutustehnika nõuetega;
- 7) õpib oma tööd kavandama, plaani järgi sooritama, kontrollima ning hindama;
- 8) arendab iseseisvust, loovust ja esteetilist maitset;
- 9) õpib töötama üksi ning koos teistega, hindama tööks vajalikke isiksuseomadusi: vastutustunnet, täpsust, püsivust, kriitilist meelt;
- 10) õpib hindama tööd ning iseennast teatud elukutse omandamise seisukohalt;
- 11) on võimeline omandama kutseharidust.

Õppetöö rõhuasetused 1.–2. klassis

Kujundatakse üldisi õpioskusi: **oskust kuulata, vaadelda, võrrelda, küsimustele vastata, täita suulisi lühikorraldusi.** Õpilasele õpetatakse töövahendite õiget ja ohutut kasutamist, kujundatakse korraharjumusi (töökoha korrashoid tööajal ja pärast tööd), oskust oma tööd lõpule viia.

Oluline on arvestada tundide korrektsioonilise suunaga. Kõikides tundides arendatakse tähelepanu, nägemis-, kompimis- ja ruumitaju, motoorikat, kõne mõistmist, oskust oodata ja küsida abi ja suulist väljendusoskust käelise tegevuse kaudu. Kujundatakse oskust eristada objekte ja nende kujutisi kuju, suuruse ja värvuse järgi, tajuda materjale, tunda ja valida töövahendeid töövõttest ja -eesmärgist lähtuvalt. Õpilasi suunatakse märkama ilu enda ümber. Ülesandeid täidetakse valdavalt koostegEVuses, eeskuju ja näidise järgi, omandatud oskuste piires ka suulise korralduse järgi. **Omandatakse rebimise, lõikamise, liimimise, voolimise ja voltimise oskused.**

1.klass-2 tundi nädalas

Õppesisu 70 tundi	Taotletavad õpitulemused
Õpib materjale ära tundma ja neid nimetama. Õpetaja korraldusel valima õige materjali.	tunneb õpitud kasutatava materjali ära (paber, plastiliin, savi, looduslik materjal jms);
Õpib šablooni järgi tõmbama kujundite piirjoont. Värvib kujundeid joont ületamata.	joonistab šablooni abil kujundeid;
Paberitükkide rebimine silma järgi- lehesadu, lumememm, rohulibled.	rebib paberit eesmärgistatult;
Õpib käsitlema kääre. Paberi ribade, lõngajuppide lõikamine.	lõikab silma järgi ning kontuuri (sirgjoon) mööda paberitükke ja ribasid, lõikab lõngajuppe;
Õpib liimi kasutama, ärte tähtsus liimimisel, ei vajuta liiga tugevasti liimipulgale.	liimib paberit;
Nelinurkse paberitüki voltimine pooleks ja neljaks-kaart, raamat, jõulukaunistus.	voldib paberilehe pooleks ja neljaks ning ruudu diagonaalselt pooleks;
Sernitist/ plastiliinist kujundite voolimine ja vormimine. Ahjus põletamine. Voolimise algvõtted: pigistamine, vajutamine, silumine, osadeks jaotamine, rullimine, veeretamine. Lihtsa üheosalise objekti voolimine	voolib rullimise, veeretamise ja lamendamise teel lihtsamaid kujundeid ja esemeid.
Korraharjumused: hoiab korras oma töökoha ja koristab enda järelt prahi. Oskab märgata ilu enda ümber.	Oskab oma töökoha korras hoida

Õppekirjandus.

1. E. Lind Tööõpetus 1.-4.klassile tekstiilitööd, meisterdamine "Koolibri" 1995, 1996
2. M. Steinberg Paberist voltimine. Tallinn 1984
3. G. A. Saarso Meistrimehed oleme 2. klassile Avita 2001
4. http://klop.edu.ee/index.php?option=com_weblinks&catid=30&Itemid=6 klassiõpetaja praktikakogemusi.

2.klass-2 tundi nädalas

Õppesisu 70 tundi	Taotletavad õpitulemused
Materjalide äratundmine etaloni ja nimetuse järgi. Oskab valida õpetaja juhendamisel õige materjali.	tunneb ja nimetab õpitud materjale (paber, kartong, plastiliin, savi, riie, lõng, looduslik materjal jms);
Õpib mõõtma cm ulatuses ja punkte ühendama joonlaua abil.	kasutab joonlauda sirgjoone tõmbamiseks (läbi ühe ja kahe punkti);
Lihtsamate esemete voltimine paberist- ümbrik, märkmik, lehvik, linnuke.	teeb voltimise teel lihtsamaid esemeid;
Lihtsamate esemete, kujundite joonistamine šablooni järgi- puu, vaas, kala. Kujundite lõikamine joone järgi.	joonistab šablooni abil kujundeid, lõikab neid välja, liimib ja täiendab;
Õpib lõikama riidet joone, mustri järgi- riidepilt.	lõikab õhukest riidet silma järgi;
Sernitist ja plastiliinist kujundite voolimine ja vormimine. Ahjus põletamine. Voolimise algvõtted: pigistamine, vajutamine, silumine,	kasutab õpitud voolimisvõtteid (veeretamine, rullimine, lamendamine, venitamine, pigistamine jms) sõltuvalt eesmärgist.

osadeks jaotamine, rullimine, veeretamine. Vormib mitme osalise kujundi.	
Korraharjumused: hoiab korras oma töökoha ja koristab enda järelt prahi. Oskab märgata ilu enda ümber. Õpetaja juhendamisel oskab tehtud töödega kaunistada klassi.	Hoiab oma töökoha korras

Õppekirjandus.

1. E. Lind Tööõpetus 1.-4.klassile tekstiilitööd, meisterdamine "Koolibri" 1995, 1996
2. M. Steinberg Paberist voltimine. Tallinn 1984
3. G. A. Saarso Meistrimehed oleme 2. klassile Avita 2001
4. http://klop.edu.ee/index.php?option=com_weblinks&catid=30&Itemid=6 klassiõpetaja praktikakogemusi

Õppetöö rõhuasetused 3.–5. klassis

Kujundatakse iseseisva töö ja enesekontrolli oskus. Uued oskused omandatakse peamiselt eeskuju järgi. Õpilasi suunatakse ühistegevuses omandatud õpioskusi iseseisvalt rakendama, oma tegevust kontrollima ja kavandama (tegevusega kaasnev ja sellele järgnev kommenteerimine, oma tegevuse planeerimine).

Omandatakse mõõtmise, märkimise, lõikamise (tükeldamise), ühendamise, viimistlemise oskused.

3.klass – 2 tundi nädalas

Õppesisu 70 tundi	Taotletavad õpitulemused
Oskab iseloomustada materjale, töövahendeid ja teab nende otstarvet. Oskab valida tööks vajalikud töövahendid.	nimetab kasutatud materjalide omadusi: rabe, õhuke, paks, jäme, peenike, pehme, kõva, painduv, tugev (suunamisel);
Õpilane oskab avaldada arvamust õige töövõtte valikuks ja oskab teha valikuid antud töö paremaks teostamiseks. Ta võrdleb oma tööd teistega, annab hinnangu.	valib töövõtteid lähtuvalt materjalist: paberi rebimine, lõikamine ja voltimine, savi voolimine erinevate võtetega;
Toimib eeskuju järgi, koostab mustreid, harjutab silma-käe koostööd. Pildiraam.	kasutab šablooni;
Oskab tööd lihtsamaks muuta paberi voltimise teel, et saaks ühest lõikamisest mitu eset. Ei lõika riidet, paberit keskelt, vaid äärest.	kasutab materjali ökonoomselt;
Oskab voltida eeskuju järgi ja kirjeldada oma tööd, juhendada kaaslast (paat, kala, konn).	valmistab voltimise teel lihtsamaid kujundeid;
Harjutab tööd joonlauaga ja kordab mõõtühikuid, ühendab punkte.	mõõdab paberil pikkusi täissentimeetrites;
Harjutab täpsust ja püsivust ja töö viimistlemisoskust- teemapilt	lõikab kääridega mitmesuguseid kujundeid paberist, õhemast kartongist ja riidest;
Harjutab sukanõela silmast niiti läbi panema. Põimib lõnga läbi suure võrgu.	paneab niiti nõelasilmast läbi;
Õpib värve valima ja traageldama kontuuri järgi pilte.	tikib eelpistet;
Niidistab nõela, teeb sõlme ja õmbleb oma nimetähe nõõpidest.	õmbleb riidele kahe auguga nõõpi;
Harjutab mõõtmist ja tunneb ohutusnõudeid	torkab naaskliga auke;

terariistaga töötamisel- küünlalatern, lõngapilt.	
Osaleb koostöös, annab oma panuse meeleolu loomisesse.	valmistab tähtpäevalisi ruumikaunistusi

Õppekirjandus.

1. E. Lind Tööõpetus 1.-4.klassile tekstiilitööd, meisterdamine “Koolibri“ 1995, 1996
2. M. Steinberg Paberist voltimine. Tallinn 1984
3. G. A. Saarso Meistrimehed oleme 2. klassile Avita 2001
4. http://klop.edu.ee/index.php?option=com_weblinks&catid=30&Itemid=6 klassiõpetaja praktikakogemusi

4.klass- 2tundi nädalas

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Niidistab sukanõela, põimimisnõela. Põimib lõnga läbi suure võrgu –järjehoidja.	teeb punumistõid (palmik, järjehoidja);
Lõikab sama suuri geomeetrilisi kujundeid, moodustab mustreid, kaheksakand.	lõikab šablooni abil kartongist ja riidest kujundeid;
Kasutab vastavalt aastaajale looduslikku materjali ja tähtpäevale viitavat traditsioonilist käelist tegevust.	teeb meisterdamistõid erinevatest materjalidest;
Oskab valida niidile sobiva nõela, niidistada, sõlme teha, sobivaid värve valida.	paneab niidi nõelasilmast läbi ja teeb sõlme;
Õpib tegema silma järgi ühepikkuseid eelpisteid, traageldab käpiknukku.	teeb käsitsi lihtõmblust;
Harjutab üleloomispistet liniku servade mittehargnemiseks.	teeb üleloomispistet;
Harjutab nõõbi õmblemist sokilooma silmade tegemisel.	õmbleb riidele kannaga nõõpi;
Õpib heegelnõela käes hoidma ja teab otstarvet, ohutust.	käsitseb heegelnõela;
Õpib tegema algsilmust ja ahelsilmust. Moodustab silmustest keti ja kujundab kaardi.	heegeldab alg- ja ahelsilmust;
Teab ohutusnõudeid terariistadega töötamisel, eesmärgistab oma tegevust.	käsitseb naasklit, haamrit ja naelu;
Hindab teiste tööd, aega –raha, planeerib tööd ja materjali.	kasutab materjali ökonoomselt;
Tunneb rõõmu oma panuse andmisest töökeskkonna parendamisesse ja ilusse.	kaunistab tähtpäevadeks ruumi;
Oskab rakendada enesekontrolli oskust ja annab hinnangu tööle.	hindab oma tööd esteetilisest ja praktilisest küljest.

Õppekirjandus.

1. E. Lind Tööõpetus 1.-4.klassile tekstiilitööd, meisterdamine “Koolibri“ 1995, 1996
2. M. Steinberg Paberist voltimine. Tallinn 1984
3. G. A. Saarso Meistrimehed oleme 2. klassile Avita 2001

4. http://klop.edu.ee/index.php?option=com_weblinks&catid=30&Itemid=6 klassiõpetaja praktikakogemusi

KÄSITÖÖ

I Käsitöö aine üldalused

Kiigemetsa Koolis toimuvad käsitöö tunnid alates 5. klassist. Tunde on ette nähtud nädalas: 5.-7.kl. 2 tundi, 8.kl. 3 tundi ja 9.kl. 4 tundi.

Käsitöö ainekava koostamisel on arvestatud integratsiooni teiste õppeainetega ja läbivate teemadega.

Hindamine toimub jooksvalt tööprotsessi käigus. Suurema tähtsusega on hinne valminud töö eest.

II Käsitöö aine õpetamise eesmärgid

Tööõpetusel on põhihariduse lihtsustatud õppekava alusel õpetatava lapse arengus ja eluks ettevalmistusel täita oluline roll. Tööõpetuse kaudu omandab laps ainekavas fikseeritud baasoskused, lapsel kujuneb hoiak ja harjumus tööd teha ning teadvustub tööprotsess. Laps hakkab oma tegevust planeerima ja õpitud oskuste puhul ka enesekontrolli sooritama. Tööõpetus aitab õpilasel kujuneda eluga võimalikult iseseisvalt toimetulevaks isiksuseks, kes suudab ja tahab teha võimetekohast tööd.

Tööõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) omandab vajalikud oskused ning tööharjumused eluks, võimetele vastavaks tööks ja harrastusteks;
- 2) teab oma peamisi õigusi ja kohustusi töötajana;
- 3) õpib tundma ning õigesti ja säästlikult kasutama materjale, töö- ja tehnilisi vahendeid;
- 4) õpib töötama suulise ja kirjaliku instruksiooni järgi;
- 5) õpib töötama teksti ja elementaarsete tööjooniste toel;
- 6) omandab õiged tehnoloogilised võtted materjalide töötlemiseks, arvestab töötamisel töötervishoiu ja ohutustehnika nõuetega;
- 7) õpib oma tööd kavandama, plaani järgi sooritama, kontrollima ning hindama;
- 8) arendab loovust ja esteetilist maitset;
- 9) õpib töötama üksi ning koos teistega, hindama tööks vajalikke isiksuseomadusi: vastutustunnet, täpsust, püsivust, kriitilist meelt;
- 10) õpib hindama tööd ning iseennast teatud elukutse omandamise seisukohalt;
- 11) on võimeline omandama kutseharidust.

III Käsitöö aine rõhuasetused, õppesisu ja taotletavad õpitulemused

5. klass: Kujundatakse iseseisva töö ja enesekontrolli oskus. Uued oskused omandatakse peamiselt eeskju järgi. Õpilasi suunatakse ühistegevuses omandatud õpioskusi iseseisvalt rakendama, oma tegevust kontrollima ja kavandama (tegevusega kaasnev ja sellele järgnev kommenteerimine, oma tegevuse planeerimine).

5. KLASS

TIKKIMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine. Ohutustehnika. Üherealised pisted: eel-, põimitud eel-, tikk-, ahelpiste. Tingmärgid. Ääristamine üleloomispistega.	Eristab tikkimisnõela õmblusnõelast. Oskab loendada lõimelõngu, kääridega lõigata lõimelõnga järgi. Oskab valida sobiva pikkusega tikkimislõnga.

	Tikib ühtlaselt üherealisi pisteid. Viimistleb valminud töid (õpetaja abiga).
HEEGELDAMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine. Materjalide taaskasutamine. Ohutustehnika. Algsilmuse loomine. Heegelsilmuste tingmärgid: alg-, ahel-, kinnissilmus. Edasi- tagasi kinnissilmuste heegeldamine. Lõngaotste peitmine.	Teab, kuidas saadakse villast lõnga. Eristab villast ja poolvillast lõnga. Heegelnõela õige hoidmine. Heegeldab alg-, ahel- ja kinnissilmuseid Heegeldab edasi-tagasi ridadena. Tunneb õpitud tingmärke. Viimistleb valminud töid (õpetaja abiga). Teab võimalusi materjalide taaskasutamisel.
KUDUMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine ja omavaheline sobivus. Materjalide taaskasutamine. Ohutustehnika. Lõnga kerimine paraja tugevusega keraasse. Silmuste loomine. Parempidine-, pahempidine silmus, ripskude, parempidine- ja pahempidine kude. Eristab pahempidist- ja parempidist kudet. Silmuste mahakudumine.	Määrab varraste ja lõnga omavahelist sobivust. Oskab luua paraja tugevusega silmuseid. Koob parem- ja pahempidiseid silmuseid edasi-tagasi ridadena. Tunneb ära pahempidise- ja parempidise koe. Tunneb õpitud tingmärke. Oskab lõpetada kudumit. Viimistleb valminud töid (õpetaja abiga).
ÕMBLEMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine ja omavaheline sobivus. Materjalide taaskasutamine. Ohutustehnika. Õmblusmasina niidistamine. Elektrienergia säästmine õmblusmasinaga õmblemisel ja triikmasinaga triikimisel. Kanga parema ja pahema poole eristamine, lõimelõnga suuna määramine. Mõõtmise, märkimise, nõõpnõeltega kinnitamine, lõikamine, traageldamine. Lihtõmblus õmblusmasinaga õmblemisel.	Oskab niidistada õmblusmasinat(suulisel juhendamisel), tunneb õmblusmasina osasid. Õmbleb lihtõmblust, ühekordset-, kahekordset palistust. Õmbleb riidele kannaga ja kannata nõõpi. Viimistleb valminud töid (õpetaja abiga). Annab hinnangu enda ja kaasõpilaste tööle.

6.-7. klass: Taotletakse, et õpilane:

- 1) mõistab töö vajalikkust ja suudab iseseisvalt rakendada õpitud oskusi;
- 2) küsib raskuste puhul abi ja kasutab seda;
- 3) õpib töö planeerimisel kasutama verbaalseid tööjuhendeid;
- 4) omandab õpitoimingute struktuuri – orienteerub ülesandes, kavandab oma tegevust, teostab selle, kontrollib ja hindab tulemust näidisega võrdlemise teel.

6. KLASS

TIKKIMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine ja omavaheline sobivus. Materjalide taaskasutamine. Ohutustehnika. Kaherealised pisted. Töö kavandamine, mustri otsimine, lihtsa mustri jälgimine. Töö alustamine, töö lõpetamine, töö tagumise poole korrektsus.	Kavandab lihtsaid esemeid. Tikib kaherealisi pisteid Valib sobivad materjalid ja töövahendid. Viimistleb valminud töid (õpetaja abiga).
HEEGELDAMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine ja omavaheline sobivus. Materjalide taaskasutamine. Ohutustehnika. Ringselt heegeldamine. Skeemi/ juhendi järgi heegeldamine. Lõnga vahetamine. Ühekordne samm.	Kavandab lihtsaid esemeid. Heegeldab ringselt skeemi/ juhendi järgi. Tunneb õpitud tingmärke. Oskab küsida abi. Viimistleb valminud töid (õpetaja abiga).
KUDUMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine ja omavaheline sobivus. Materjalide taaskasutamine. Ohutustehnika. Silmuste loomine, ringselt kudumine. Töö pahema ja parema poole eristamine. Töö lõpetamine, mahakudumine, viimistlemine. Vigade märkamine.	Kavandab lihtsaid esemeid. Määrab varraste ja lõnga omavahelist sobivust. Tunneb õpitud tingmärke. Koob ringselt (mobiilikott, prillitoos). Eristab töö pahemat ja paremat poolt. Viimistleb valminud töid (õpetaja abiga).
ÕMBLEMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine ja omavaheline sobivus. Materjalide taaskasutamine. Ohutustehnika. Õmblusmasina niidistamine ja poolimine. Mõõtmise, märkimise, nõõpnõeltega kinnitamine, sirgelt lõikamine, traageldamine, sirge õmbluse õmblemine õmblusmasinaga. Palistused. Õmbleja elukutse tutvustamine.	Kavandab lihtsaid esemeid. Oskab mõõta, märgistada ja lõigata etteantud pikkusmõõtu. Oskab traageldada. Käsitseb õmblusmasinat. Õmbleb kahekordset palistust ja kahekordset õmblust. Õmbleb pealeõmmeldud taskut. Viimistleb valminud töid (õpetaja abiga).

7. KLASS

TIKKIMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine ja omavaheline sobivus. Materjalide taaskasutamine. Ohutustehnika. Mustri valik, kavandamine ja kangale kandmine. Ühe-, kaherealised- ja pinnakattepisted. Töö lõpetamine, viimistlemine.	Kavandab lihtsaid esemeid. Oskab valida võimetekohase mustri. Tunneb pinnakattepisteid. Valib sobivad materjalid ja töövahendid. Viimistleb valminud töid (õpetaja abiga).
HEEGELDAMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine ja omavaheline sobivus. Materjalide taaskasutamine. Ohutustehnika. Heegelpitside kasutamine rahvuslikus käsitöös. Tingmärgid. Info lugemine lõngavöölt. Fileeheegeldus. Heegeldamine lihtsa mustriskeemi järgi. Tärgeldamine.	Kavandab lihtsaid esemeid. Tunneb õpitud tingmärke. Oskab lugeda infot lõngavöölt. Loeb lihtsamaid heegelskeeme. Heegeldab äärepitsi. Viimistleb valminud töid (õpetaja abiga).
KUDUMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine ja omavaheline sobivus. Materjalide taaskasutamine. Ohutustehnika. Silmuste loomine, ringselt 5- vardaga kudumine, silmuste kasvatamine ja kahandamine. Soonikkude. Pöidlaava kudumine abivahendit kasutades. Mustri kujundamine kasutades pahempidist ja parempidist tingmärki. Mustriskeemi jälgimine. Kahe eri värvi lõngaga kudumine. Töö lõpetamine, mahakudumine, viimistlemine, aurutamine. Vigade märkamine.	Kavandab lihtsaid esemeid. Määrab varraste ja lõnga omavahelist sobivust. Koob ringselt kahe eri värvi lõngaga mustriskeemi järgi (kinnas, poolkinnas). Oskab nimetada kindra osasid. Oskab kududa pöidlaava. Tunneb õpitud tingmärke. Oskab lõpetada ja viimistleda valminud töid (õpetaja abiga).
ÕMBLEMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine ja omavaheline sobivus. Materjalide taaskasutamine. Ohutustehnika. Õmblusmasina hooldamine, niidistamine ja poolimine. Materjali säästlik kasutamine. Lõike leidmine, kopeerimine,	Kavandab lihtsaid esemeid. Käsitseb õmblusmasinat. Tunneb lapitehnika abivahendeid. Oskab sobitada ja ühendada detaile. Kasutab erinevaid kaunistuspisteid õmblusmasinaga õmblemisel.

materjalile paigutamine, õmblusvaru arvestamine, detailide väljalõikamine lapitehnika abivahendeid kasutades. Detailide sobitamine ja ühendamine. Traageldamine. Õmbluste mahatriikimine. Tõmbluku / takjakinnise õmblemine.	Õmbleb lapitehnikas tarbeeseme. Õmbleb tõmblukk-kinnist / takjakinnist. Viimistleb valminud töid (õpetaja abiga).
--	---

8.- 9. klass: Tööõpetuse kaudu valmistatakse noorukeid ette iseseisvaks võimetekohaseks tööks ja/või kutseõppeks, õpetatakse ette kujutama oma toimetulekut kodukoha tööturul. Omandatakse oskus töötada pikema perioodi vältel, täites õpitud jõukohaseid ülesandeid.

Süvendatakse oskust ise oma tööd kavandada ja kontrollida.

Rakendatakse eelmistel aastatel omandatud oskusi, suunatakse õpilast õpitu ulatuses valima ja kasutama sobivaid töövahendeid ja omandatud töövõtteid.

Antakse ülevaade rahvuslikest ja piirkondlikest traditsioonidest, kujundatakse valmisolek nende jätkamiseks. Tutvustatakse käsitööoskustele toetuvaid elukutseid.

Õpetatakse kasutama kirjalikke juhendeid, skeme, jooniseid, käsiraamatuid.

8. KLASS

TIKKIMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine ja omavaheline sobivus. Ohutustehnika. Materjalide taaskasutamine. Erinevate paikkondade rahvuslike lilltikandite tutvustamine. Pilutikand rahvuslikus käsitöös. Mustri valik, kavandamine ja kangale kandmine. Üherealised- ja täitepisted. Tikandi kaunistamine (litrid, klaashelmed). Töö viimistlemine ja hooldamine.	Kavandab lihtsaid esemeid. Valib sobivad materjalid ja töövahendid. Oskab valida tikkimiseks omavahel sobivaid niite ja värvitoone. Tikib rahvuslikus lilltikandis eseme (ilususs, ehetekotike). Viimistleb valminud töid.
HEEGELDAMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine ja omavaheline sobivus. Ohutustehnika. Materjalide taaskasutamine. Heegeldamise ajalugu. Lõngavöölt info lugemine. Mustriskemide lugemine (sall, bolero: salomoni sõlm). Vigade märkamine ja parandamine. Töö lõpetamine, viimistlemine ja hooldamine.	Kavandab lihtsaid esemeid. Heegeldab skeemi järgi Tunneb õpitud tingimärke. Oskab töötada jälgides mustriskemi. Oskab lugeda lõngavööd. Viimistleb valminud töid.
KUDUMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine ja omavaheline sobivus. Ohutustehnika	Kavandab lihtsaid esemeid. Määrab varraste ja lõnga omavahelist sobivust. Oskab luua ja kahandada

Materjalide taaskasutamine. Kudumise ajalugu. Soki osade ja erinevate kudumisvõimaluste tutvustamine. Silmuste loomine, kudumine 5-wardaga. Silmuste kahandamine. Palmik-, poolpatentkude. Töö lõpetamine, viimistlemine ja hooldamine.	silmutseid. Teab soki osi ja koob ringselt. Tunneb õpitud tingmärke. Viimistleb valminud töid.
ÕMBLEMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine ja omavaheline sobivus. Ohutustehnika. Materjalide taaskasutamine. Inimeselt mõõdu võtmine ja suurusnumbri määramine. Lõikelehelts lõike leidmine ja kopeerimine. Materjali säästlik kasutamine. Lõike kinnitamine tekstiilile nõõpnõõltega. Õmblusvaru arvestamine. Detailide väljalõikamine ja traageldamine. Õmblusmasinaga õmblemine. Õmbluste mahapressimine. Elektrienergia säästlik tarbimine. Rõivaesemete hooldus.	Kavandab lihtsaid esemeid. Käsitseb õmblusmasinat. Leiab ja kopeerib lõike lõikeleheltselt. Paigutab lõike tekstiilile, arvestab juurde õmblusvarud. Parandab rõivaid. Viimistleb valminud töid. Oskab määrata enda rõivaeseme suurusnumbrit.

9. KLASS

TIKKIMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine ja omavaheline sobivus. Ohutustehnika. Materjalide taaskasutamine. Ainealane teabekirjandus. Riideeseme kaunistamine tikandiga, tikkelisandite kasutamise võimalused. Mustri kavandamine, jäljendamine, riidele kandmine. Viimistlemine, tikitud rõivaeseme hooldamine.	Kavandab lihtsaid esemeid. Oskab kasutada ainealast teabekirjandust. Jäljendab mustrit ja kannab riidele. Valib sobivad materjalid, lisandid ja töövahendid. Viimistleb valminud töid .
HEEGELDAMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine ja omavaheline sobivus. Ohutustehnika Materjalide taaskasutamine. Ainealane teabekirjandus. Pitsilise eseme heegeldamine mustriskeski järgi. Töö lõpetamine, viimistlemine, heegeleseme hooldamine.	Kavandab lihtsaid esemeid. Valib vajaliku materjali ja töövahendid. Oskab kasutada ainealast teabekirjandust. Heegeldab skeemi järgi. Viimistleb valminud töid. Oskab hooldada heegelesemeid.
KUDUMINE	

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine ja omavaheline sobivus. Ohutustehnika. Materjalide taaskasutamine. Ainealane teabekirjandus. Pitsiline koekiri. Tingmärkidega koekirjamustri / juhendi lugemine. Töö lõpetamine, viimistlemine ja hooldamine.	Kavandab lihtsaid esemeid. Määrab varraste ja lõnga omavahelist sobivust. Teab materjalide taaskasutamise võimalusi. Oskab leida abi ainealasest teabekirjandusest. Tunneb õpitud tingmärke. Koob lihtsamat pitsilist koekirja. tingmärkide/juhendi järgi. Oskab viimistleda valminud tööd ja teab hooldusnõudeid.
ÕMBLEMINE	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Töövahendite ja materjalide tutvustamine ja omavaheline sobivus. Ohutustehnika. Materjalide taaskasutamine. Õmblusmasina käsitlemine ja hooldamine. Ainealane teabekirjandus. Inimeselt mõõdu võtmine ja suurusnumbri määramine. Lõikelehelts lõike leidmine ja kopeerimine. Materjali säästlik kasutamine. Lõike kinnitamine tekstiilile nõõpnõeltega. Õmblusvaru arvestamine. Detailide väljalõikamine ja traageldamine. Volang. Õmblusmasinaga õmblemine. Õmbluste mahapressimine. Elektrienergia säästlik tarbimine. Valmisriiete etiketi teabe lugemine ja mõistmine.	Kavandab lihtsaid esemeid. Võtab lõikelehelts lõike, paigutab riidele, lisab õmblusvaru. Käsitleb ja oskab hooldada õmblusmasinat. Õmbleb lihtsalõikelise pluusi. Viimistleb valminud töid (õpetaja abiga). Arvestab rõivaste hooldusel etiketil olevat teavet. Kasutab elektrienergiat säästvalt.

Õppekirjandus:

1. Anu Pink „Kudumine“
2. Anu Pink „Õmblemine“
3. Anu Pink; Kristi Teder „Tikkimine“
4. Anu Pink „Heegeldamine“
5. Erna Aljasmets „Heegeldatud äärepitsid“
6. Betty Bardner „Tikkimispistete piibel“
7. Linda Kirst „Muhu tikand“

KODUNDUS

I Kodunduse aine üldalused

Kiigemetsa Koolis toimuvad kodunduse tunnid nii tüdrukutele kui ka poistele kaks tundi nädalas (70 tundi õppeaasta jooksul), alates 5.klassist. Üle nädala toimub praktiline toiduvalmistamine. Enamasti on poisid ja tüdrukud jaotatud eraldi gruppidesse. Kuna enamasti ei moodustu õpilasgrupp ühe klassi õpilastest (on liitgrupid), siis on ainesisu koostamisel sellega arvestatud.

Kodunduse aine üldalusteks on töökogemuste ja –oskuste omandamine igapäevatoimingutega toimetulemiseks. Hõlmatakse valdkondi, mis on otseselt seotud igapäevatoimingutega kodus. Kodunduse tundides omandavad õpilased teadmisi toitumisest ja toitlustamisest, kodu kujundamisest ja korrashoiust, neid valmistatakse ette säästlikult majandavateks teadlikeks tarbijateks.

Toitumisõpetuse teoreetiline osa seostatakse praktilise tegevusega. Õpilastele tutvustatakse rahvuslikke toitumistavasid ja tänapäevaseid põhimõtteid.

Kodumasinade ja korrastusvahendite õpetamisel lähtutakse tänapäevasest tehnoloogiast.

Õppekõõgis töötades järgitakse üldkehtivaid hügieeni-, töö- ja tuleohutusnõudeid.

Kodunduse ainekava läbinud õpilane on võimeline jätkama õpinguid kutseõppes.

Kodunduse ainekava koostamisel on arvestatud integratsiooni teiste õppeainete ja läbivate teemadega.

II Kodunduse aine õpetamise eesmärgid

Kodunduse õpetamise eesmärkideks on:

- anda teadmisi ja oskusi, mis on vajalikud igapäevaste kodu- ja majapidamistöödega toimetulemiseks.
- arendada vastutustunnet, kujundada positiivset suhtumist oma kohustustesse ja tegevustesse.
- juurutaja tervisliku toitumise põhimõtteid.
- õpetada tundma erinevaid toiduaineid, nende toiteväärtust, maitseomadusi ja kasutamise võimalusi.
- õpetada toiduainete töötlemise (toiduvalmistamise) põhiviise, arvestades seejuures hügieeni, töötervishoiu ja ohutustehnika nõudeid.
- õpetada tundma säästliku majandamise põhimõtteid.
- kasvatada tarbija- ja keskkonnateadlikkust.
- õpetada töövõtteid töötamiseks kodutehnikaga ja kasutamaks korrastustöödel sobivaid hooldusvahendeid.
- juurutada üldtunnustatud etiketinorme.
- õpib oma tööd kavandama, plaani järgi sooritama, kontrollima ja hindama.

III Kodunduse aine rõhuasetused, õppesisu ja taotletavad õpitulemused

5. klassis kujundatakse iseseisva töö ja enesekontrollioskus. Uued oskused omandatakse peamiselt eeskujul järgi. Õpilasi suunatakse ühistegevuses omandatud õpioskusi iseseisvalt rakendama, oma tegevust kontrollima ja kavandama (tegevusega kaasnev ja sellele järgnev kommenteerimine, oma tegevuse planeerimine).

5. KLASS

KODUNDUS 70 tundi	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Toiduained. Konservid ja pooltooted. Mahud ja kaalud. Kooliriiete korrashoid. Lauakatmise põhinõuded, käitumine lauas. Ravimtaimed teematerjalina. Rahvuskommete ja traditsioonide tundmine ning järgimine. Puhastus- ja korrastustööde kavandamine ning korraldamine. Energia (vesi, elekter), majapidamisjääkide säästlik kasutamine. Kõõgiseadmed ja ohutustehnika.	Täidab tööülesandeid. Teab tervisliku toitumise põhitõdesid. Katab laua etteantud menüü järgi. Nimetab ravimtaimi, oskab teed valmistada.
Praktiline toiduvalmistamine	Taotletavad õpitulemused
Piimakokteil, ahjuõunad, võileivad(väikesed, tiku, soojad), munahiir, toorsalat, kaerahelbepuder, keedutaigast kuklid, kartulipuder, aedviljasupp, kalakonservi-riisalat, mannapuder, mannaeht, rabarberikissell, pannkoogid, popcorn, karamelliakendega piparkoogid, tee, kakao.	Täidab isikliku hügieeni nõudeid ja esmaseid hügieeninõudeid köögis töötamisel. Täidab tööülesandid. Täidab elementaarseid lauakombeid. Valmistab kõiki mainitud toite retsepti järgi grupitööna õpetaja abiga. Koristab klassiruumi ja töökoha pärast töö lõpetamist ja valib sobivad koristusvahendid. Oskab säästlikult tarbida.

6.-7. klassis õpilane mõistab töö vajalikkust ja suudab iseseisvalt rakendada õpitud oskusi; küsib raskuste puhul abi ja kasutab seda; õpib töö planeerimisel kasutama suulisi tööjuhendeid; omandab õpitoimingute struktuuri-orienteerub ülesandes, kavandab oma tegevust, teostab selle, kontrollib ja hindab näidisega võrdlemise teel.

6. KLASS

KODUNDUS 70 tundi	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Toiduained, toitained, toiduainete põhirühmad. Konservid ja pooltooted.Toidu valik maitseomaduste ja tervislikkuse põhjal. Hommiku-, lõuna- ja õhtusöögiks sobivad toidud, lauakatmine ja käitumine lauas. Oode. Isikliku hügieeni nõuded, esteetilisus toiduvalmistamisel ja serveerimisel. Rõivaste korrashoid ja hooldus. Puhastus- ja korrastustööde abivahendid. Toiduainete varumine ja ostmine. Pakendiinfo. Kokkuhoiu võimalused ja kulude analüüs. Energia ja majapidamisjääkide säästlik kasutamine. Kõõgiseadmed ja ohutustehnika.	Täidab tööülesandeid. Korrastab töökoha. Katab laua etteantud menüü järgi. Oskab säästlikult tarbida. Teab tervisliku toitumise põhitõdesid. Korrastab ja hooldab oma rõivaid.
Praktiline toiduvalmistamine	Taotletavad õpitulemused
Einevõileib, aedvilja-klimbisupp, saiavorm, tatrapuder, vorstikaste, munarull-kalakonserviga, toorsalat, valge glasuuriga	Täidab tööülesandeid suulise juhendi järgi. Korrastab klassiruumi ja töökoha peale töö lõpetamist. Tarbib säästvalt. Täidab isikliku

piparkoogid, muretaignakuklid, küpsisetort, ahjukartulid, vahvlid, mahlajook, porgandikook, makaronisalat, rabarberi-plaadikook, kissell.	hügieeni nõudeid ja esmaseid hügieeninõudeid köögis töötamisel. Valmistab retsepti järgi loetelus olevad toidud gruppitööna ja õpetaja juhendamisel. Käitub toitu serveerides ja lauas olles viisakalt.
--	--

7. KLASS

KODUNDUS 70tundi	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Toiduained, toitained, toiduainete põhirühmad. Tervisliku toitumise põhieeglid. Kuumtöötlemise põhiviisid, toitainete kadu kuumtöötlemisel. Mikroorganismid toidus. Taignatooted. Köögiseadmed ja ohutustehnika. Rõivaste korraldamine. Koosviibimiste korraldamine, etiketinõuded peolauas. Piknik. Tarbijainformatsioon. Pakendiinfo. Teadlik ja säästlik majandamine.	Teab toiduainete põhirühmi, tervisliku toitumise põhialuseid. Oskab koostada sünnipäevaks menüü ja arvestada rahalist kulu. Oskab lugeda pakendimärgistust ja jäätmeid sorteerida. Korraldab oma rõivaid, kasutab triikrauda ja pesumasinat. Hooldab jalatseid.
Praktiline toiduvalmistamine	Taotletavad õpitulemused
Õunakook, kabašokivormiroog, toorsalat, kartuligrataän, võileivatort, värvilise glasuuriga piparkoogid, hakklihakaste, spagetid, kalakotletid, kohupiimapontšikud, rullbiskviit, kanakintsudest salat, munavalgekattega muretaignakook, pajaroog, mahlatarretis, frikadellisupp.	Täidab tööülesandeid. Korraldab töökoha peale töö lõpetamist. Tarbib säästvalt. Täidab isikliku hügieeni nõudeid ja esmaseid hügieeninõudeid köögis töötamisel. Valmistab retsepti järgi loetelus olevad toidud gruppitööna ja õpetaja juhendamisel.

8.-9. klassis valmistatakse õpilasi ette iseseisvaks võimetekohaseks tööks ja/või kutseõppeks; süvendatakse oskust ise oma tööd kavandada ja kontrollida; rakendatakse eelmistel aastatel omandatud oskusi, suunatakse õpilast õpitu ulatuses valima ja kasutama sobivaid töövahendeid ning omandatud töövõtteid; õpetatakse kasutama kirjalikke juhendeid, skeeme, jooniseid, käsiraamatuid.

8. KLASS

KODUNDUS 70 tundi	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Toiduained, toitained, toiduainete põhirühmad. Toiduainete riknemise põhjused. Toiduainete säilitamine. Tervislik toitumine. Kuumtöötlemise põhi- ja abiviisid. Koosviibimiste korraldamine, etiketinõuded peolauas, rootsi laud. Toidumürgitused ja nendest hoidumise võimalused. Hügieeninõuded toiduainete säilitamisel. Tarbijainformatsioon. Kulude planeerimine. Teadlik ja säästlik majandamine.	Teab toiduainete põhirühmi, toiduaineid, toitaineid, tervisliku toitumise põhialuseid. Oskab koostada päevamenüü, arvestada rahalist kulu ja teha sisseoste. Katab laua olenevalt ürituse eesmärgist. Oskab lugeda pakendimärgistust ja jäätmeid sorteerida. Valib ja kasutab erinevaid puhastusaineid.
Praktiline toiduvalmistamine	Taotletavad õpitulemused

Paneeritud kabatšokilõigud, besee-õunakook, hakklihapitsa, õunamoos, kapsarullid, hernesupp, pärmitaignast kuklid, kurepesad, kanakintsud ahjus, toorsalat, fooliumis kala, värvilise glasuuriga piparkoogikujud, muffinid, pasha, valge põhikaste, plaadikook, želatiinitäidisega kook.	Täidab tööülesandeid. Korrastab töökoha peale töö lõpetamist. Tarbib säästvalt. Täidab isikliku hügieeni nõudeid ja esmaseid hügieeninõudeid köögis töötamisel. Valmistab retsepti järgi loetelus olevad toidud.
--	--

9. KLASS

KODUNDUS 70 tundi	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Toiduained, toitained, toiduainete põhirühmad. Tervislik toitumine. Toitainete tasakaalustamine toidus, toiteväärtuse arvestamine menüü koostamisel. Kuumtöötlemise põhi- ja abiviisid. Koosviibimiste korraldamine, etiketinõuded peolauas. Tarbijainformatsioon. Teadlik ja säästlik majandamine. Köögitehnika kasutamine ja hooldamine.	Teab toiduainete põhirühmi, toiduaineid, toitaineid. Teab kuumtöötlemise põhi- ja abiviise. Teab toiduainete säilitamise viise. Teab etiketinõudeid peolauas. Teab säästliku majandamise võimalusi. Oskab koostada tervislikku nädalamenüüd ja planeerida kulutusi. Kasutab ja hooldab köögitehnikat.
Praktiline toiduvalmistamine	Taotletavad õpitulemused
Õunakook ja –kissell, singi-kabatšokirullid, kartulikroketid, toorsalat, lasanje, küpsised, piparkoogimaja, ahjukalafilee, liharullid, soojad-külmad kastmed, kanakintsud, sõrnikud, želatiiniga kook, pärmitaignast kuklid, šokolaadikook, vormiroog, püreesupp, plaadikook, pitsa.	Valmistab kuumtöödeldud toite põhitoiduainetest. Täidab tööülesandeid. Korrastab töökoha peale töö lõpetamist. Tarbib säästvalt. Täidab isikliku hügieeni nõudeid ja esmaseid hügieeninõudeid köögis töötamisel. Valmistab retsepti järgi loetelus olevad toidud järgides hügieeninõudeid.

KODU JA KORRASHOID 35 tundi	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Ruumide koristamine, koristusvahendid, -masinad. Kodu ümbruse korrastamine sõltuvalt aastaajast. Pisiremont, remondimaterjalid, tööriistad. Materjalikulu arvestamine. Taaskasutus, restaureerimine.	Oskab kavandada korrastustöid ja töövahendeid valida ning kasutada aastaajast lähtuvalt. Märkab pisiremonti vajavaid objekte kodus ja võimaluse korral parandab. Oskab lugeda pakendiinfot.

Õppekirjandus

1. "Kodundus 5.-6.kl." L.Laus jt., 1997
2. "Kodundus 7.-9.kl." L.Laus jt., 1998
3. "Kodundus 4.-6.kl." A.Pink, 2008
4. "Ülesandeid ja mänge kodunduse tundideks" J.Tamm
5. "Rahvakalendri pühi II" C.Lään, 2004
6. "Rahvakalendri pühi" C.Lään, 2003
7. "Lõbusad võileivad" S.Varblane, 2009
8. "Seeneraamat" L.Virkus jt., 2007
9. "Sõida seenele!" A.Voitk
10. "Korilase käsiraamat I" T.Niitla, V.Koržets, 2004

11. "Hoidised" A.Luigela, 2010
12. "Hoidised" M.Suitsu jt., 2005
13. "Toitvad ja tervislikud kõrvitsaroad" P.Enden, 2009
14. "Kasulikud kapsaroad" P.Enden
15. "Hakkliharaamat" M.Suitsu jt.
16. "Tervislikud teraviljaroad" M.Suitsu jt.
17. "Pitsaraamat" A.Kang jt.
18. "Pastaraamat" A.Kang jt.
19. "Kartuliraamat"
20. "Pisike piparkoogiraamat"
21. "Eesti rahvusroad"
22. "Pajaroad, supid, vormiroad"
23. "Rahvuskala räim ja tema rammus sugulane heeringas" T.Lebane
24. "Vitamiinid ja mineraalained"
25. "Pannkoogid ja vahvlid"
26. "Kuldne šokolaadiraamat"
27. "Rabarberikoogid"
28. "Pere Köögi" retseptivihikud
29. "Kodundus 7.-9.kl." K.Paas, A.Pink, 2011

PUUTÖÖ

Tööõpetusel on õpilase arengus ja eluks ettevalmistuses täita oluline roll. Tööõpetus aitab õpilasel kujuneda eluga võimalikult iseseisvalt toimetulevaks isiksuseks, kes suudab teha võimetekohast tööd. Tööõpetustundides kujundatakse tööks vajalikud isiksuseomadused (püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus), arendatakse esteetilist maitset, kujundatakse säästvat suhtumist materjalsse. Õppetöö käigus tutvustatakse ka paikkonnas levinud elukutseid ja õpilaste võimetele sobivaid tööalasid.

Tööõpetus on õppeaine, kus teadmiste ja oskuste omandamine ning isiksuseomaduste kujunemine toimub eelkõige praktilises tegevuses. Tööoskuste kujundamise kõrval on oluline roll suhtlemisel, oskusel korraldada ühistegevust, küsida abi ja anda nõu.

Nimetatud eesmärkide täitmise eeldusteks on oskuste omandamine etapiti. Esmalt täidetakse ülesandeid imiteerimise teel, tegevust kommenteeritakse koos pedagoogiga. Järgneb omandatud oskuse rakendamine korralduse põhjal, millega kaasneb pidev pedagoogi hinnang. Kolmandat etappi iseloomustab omandatud oskuse rakendamine koos kommenteerimisega, hiljem ka oskus oma tööst ise sõnaline kokkuvõtte teha.

Praktiliste tööoskuste õpetamine toimub alljärgnevas järjestuses:

- 1) koostegevus õpetajaga: osa tööoperatsioone võib sooritada õpetaja, osa tehakse koos;
- 2) töötamine matkides: iga operatsioon eraldi, 2--3 operatsiooni kaupa, kogu ülesanne;
- 3) töötamine näidise järgi: detailide kaupa, valmis töö;
- 4) töötamine suulise instruktsiooni järgi: instruktsioonid operatsioonide kaupa, instruktsioonid kogu töö sooritamiseks;
- 5) töötamine kirjaliku instruktsiooni järgi, raskusastet reguleerib instruktsiooni detailsus ja maht.

Praktilise töö raskusaste sõltub materjalist, töövahenditest, sooritatavatest operatsioonidest ja näidistöö keerukusest. Tööõpetus on tihedalt seotud matemaatikaga: rakendatakse matemaatikas omandatud oskusi. 9. klassis õpitakse ka joonestamist -- jooniste lugemist ning lihtsamate jooniste tegemist.

1. Õpetuse eesmärgid

Lihtsustatud õppe tööõpetusega taotletakse, et õpilane

- oskab ja tahab teha võimetele vastavat tööd;
- on valmis koostööks;
- oskab oma tööd eesmärgistada, kavandada, plaani järgi sooritada, kontrollida ning hinnata;
- valdab vajalikke baasoperatsioone;
- oskab töötada instruktsiooni (nii suulise kui ka kirjaliku) järgi;
- suudab pikema aja vältel pidevalt töötada.
- oskab hinnata ja järgida keskkonda säästva eluviisi põhimõtteid
- mõistab, et töödistsipliini (kohusetunne, täpsus, hoolsus) järgimine on üks olulisemaid tegureid eduka tööalase karjääri kujunemises
- õpib kasutama enesekaitsevahendeid

- on võimeline omandama kutseharidust

Õppetöö rõhuasetused 5. klass

5.klassis algab isiksuseomaduste, käitumisnormide teadlik kujundamine. Jätkub õpilase integreerimine kooli- ja ühiskondlikku ellu. Jätkub suhtlemise ja käitumise õpetamine, õpitakse teisi arvestama, oma tegude eest vastutama, teiste ja enda tegusid hindama. Oluline on, et laps tunnetaks kaaslaste ja täiskasvanute toetust, abi.

Suur tähtsus õppetegevuses on eetilise sõnumiga palade lugemisel ja analüüsimisel. Õpilasi suunatakse hindama tegevusakti, üle kandma hinnanguid klassikaaslaste ja iseenda käitumisele.

Materjaliõpetus: puu ja puit. Leht- ja okaspuit, kõva ja pehme puit. Puidu kiuline ehitus, lõhestatavus. Prussid, latid, kolmekihiline vineer -äratundmine, nimetamine, kirjeldamine.

Töövahendid: mõõtmis- ja märkimisvahendid: joonlaud, nurgik, sirkel, elektriline võnksaag, ristisaagimise saag, jõhvsaag, peitel, puitvasar, lihthöövel, vestmisnuga, haamer, höövelpink (ehitus ja kasutamine), lihvpaber, saagimisrenn -tundmine, nimetamine ja kasutamine korralduse järgi.

Õppesisu	Õpitulemused
<u>Mõõtmise:</u> pikkuse, laiuse, paksuse, läbimõõdu mõõtmine joonlauaga. <u>Märkimine:</u> piki- ja ristjoonte tõmbamine pliiatsiga, kujundi märkimine šablooni järgi.	peaks teadma õppetöökoja sisustust ja korrapidaja ülesandeid;
<u>Saagimine:</u> prussi ristikiudu saagimine, vineerist kujundite väljasaagimine jõhvsaaga, võnksaaga.	peaks teadma puidu liike (leht- ja okaspuit, kõva ja pehme puit); peaks tundma. höövelpingi ehitust ja oskab seda praktiliselt kasutada; .puidu kiulist ehitust;
<u>Naelutamine:</u> detailide omavaheline ühendamise naeltega.	peaks oskama .kasutada nurgikut ristjoone tõmbamiseks ja mõõta joonlauaga; .kasutada saagimisrenni;
<u>Peiteldamine:</u> mitteläbiva ava peiteldamine.	peaks oskama. saagida jõhv-ja võnksaaga vineerist kujundeid;
<u>Vestmine:</u> sälkamine, liistu või prussi kaunistamine sisselõigetega.	peaks oskama viimistleda pinda lihvpaberiga;
<u>Praktilised tööd:</u> kassakarp, lõikelaud, lindude söögilaud, mänguauto, lillekepp, pannilabidas, võinuga jt.	peaks oskama valmistada iseseisvalt lillekeppi;
	suhtuma loodusse, kaasinimesse ja inimeste kätetöösse austavalt;(1)
	peaks oskama järgida koostegemise reegleid; (2)

Õppetöö rõhuasetused 6.-7. klassis

6.7. klassis muutub tööõpetus ainekesksemaks. Taotletakse, et õpilane hakkaks mõistma töö vajalikkust ja peaks suutma iseseisvalt rakendada õpitud oskusi, küsida raskuste puhul abi ja seda kasutada. Üha rohkem hakatakse kasutama töö planeerimisel verbaalseid tööjuhendeid. Õpilane peaks 7. klassi lõpus valdama omandatud õpitoimingute struktuuri -orienteeruma ülesandes, kavandama oma tegevust, seda teostama, kontrollima, tulemust hindama (näidisega võrdlemise teel). Poisid alustavad tutvumist lihtsamate puidu- või metalli- töömasinatega.

6. klass

Materjaliõpetus: puit (ehitus, puidu kuivatamine). Okaspuust saematerjalide (laud, pruss, prussik, liist) äratundmine, eristamine, nimetamine,

saematerjali virnastamine. Puidurikked: oksad, mädanik, tõugurike, kaldkiulus - nimetamine, kirjeldamine. Materjali ratsionaalne järkamine.

Töövahendid: suruvahendid (pitskruvi, klamber), käsipuur, puurpink, PV A liim - nimetamine, kasutamine.

Õppesisu	Õpitulemused
<u>Märkimine:</u> eseme kuju märkimine toorikule.	peaks tundma .olulisemaid puidurikkeid ja oskab neid kirjeldada;
<u>Puurimine:</u> kruvidele ja naeltele ettepuurimine, süvitamine käsitsi ja puurpingis. Puuride ehituse tundmine ja ohutustehnikanõuete täitmine.	peaks oskama .järgata ratsionaalselt;
<u>Liidete valmistamine:</u> nael-, kruvi- ja liimliited. Naelte ja kruvide valik. PV A liimi ja suruvahendite kasutamine liimliidetes.	peaks oskama. kasutada käsipuuri ja töötada puurpingil;
<u>Hööveldamine:</u> hõövli seadistamine. Kitsaspinna hõöveldamine, silindri (koonuse) hõöveldamine.	peaks oskama. teritada käsitsi peaks teadma .kuidas virnast atakse saematerjali;
<u>Teritamine:</u> peitli ja hõövliraua käsitsi teritamine.	peitlit, hõövlirauda;
<u>Tappimine:</u> pooltapp -nimetamine, eristamine.	peaks oskama. seadistada hõövlit;
<u>Praktilised tööd:</u> kaardikepp, nagi, kandik, pink, riidepuu, VC paberihoidja, vasaravars jt.	peaks oskama. hõöveldada silindrit ja koonust;
	peaks oskama kasutada puidu liimimisel PV A liimi ja surukruvisid; .teha iseseisvalt
	peaks oskama vasara vart ja kaardikeppi;
	suhtuma loodusse, kaasinimesse ja inimeste kätetöösse austavalt;(1)
	peaks oskama järgida koostemise reegleid; (2)
	oskama ohu korral hoonest evakueeruda; (3)

7.klass

Materjaliõpetus: puidu füüsikalised ja mehhaanilised omadused: värvus, tekstuur, tihedus, kõvadus, tugevus, elastsus, plastsus -nimetamine, kirjeldamine. Puit: maltspuiduline, lülipuiduline -äratundmine.

Töövahendid: nurgasaag, viilid, mall, nurgik, joonlaud ja nihik, treipeitlid - äratundmine, nimetamine ja kasutamine vastavalt korraldusele. Treipink -kasutamine.

Õppesisu	Õpitulemused
<u>Mõõtmise:</u> nurga mõõtmine malliga, detaili paksuse ja ava sügavuse mõõtmine nihikuga, läbimõõdu mõõtmine nihikuga.	. peaks teadma puidu füüsikalisi ja mehhaanilisi omadusi;
<u>Märkimise:</u> nurga märkimine malliga,	. peaks teadma säästliku tarbimise ja materjalide korduvkasutuse võimalusi ning rakendab neid igapäeva elus oma võimaluste ja oskuste raames (1)
risttapi märkimine šablooniga.	. peaks teadma erinevate elukutsete vajalikkust (2)
<u>Puurimise:</u> läbiva ava puurimine. .	. peaks teadma enesekaitsevahendite vajalikkust ja nende kasutamist (3)
<u>Saagimine:</u> liistude saagimine kaldnurga all nurgasaaga.	peaks oskama .treida lihtsamaid silindrilisi esemeid (viilipea, pudrunui, vc paberihoidja pulk);
<u>Peiteldamine:</u> puidurikete kõrvaldamine panustüki abil.	peaks oskama .kõrvaldada väiksemaid puidurikkeid lihvimisega;
<u>Kõverpindade töötlemine:</u> kõverjoonelise kujuga detailide väljalõikamine puurimise abil, servade töötlemine peitli ja viiliga.	peaks oskama .valmistada profiil-liistust raami;
<u>Tappimine:</u> risttapi valmistamine.	peaks oskama .töödelda avasid puurimise abil;
<u>Treimine:</u> silindri ja lihtsa profiili treimine (ohutustehnika treimisel).	peaks oskama .märkida ja valmistada risttappi;
<u>Praktilised tööd:</u> sae käepide, karp, viilipea, ümarpulk jt.	. peaks oskama valmistada iseseisvalt pildiraami ja risttapiga eset;

Õppetöö rõhuasetused 8.-9.klass

Selle etapi ülesandeks on ette valmistada noorukid iseseisvaks võimetekohaseks tööks ja/või kutseõppeks: õpetatakse õigesti ette kujutama oma toimetulekut kodukoha tööturul. Õpilane peaks omandama oskuse töötada tööpäev läbi, täites õpitud jõukohaseid ülesandeid. Kujundatakse oskust ise oma tööd kavandada ja kontrollida. Õpilane peaks hakkama valima ja kasutama sobivaid töövahendeid ja omandatud töövõtteid. Antakse ülevaade rahvuslikest ja piirkondlikest traditsioonidest ja kujundatakse oskus neid oma töös kasutada.

8.klass

Materjaliõpetus: mööblitööstuses kasutatavad puitmaterjalid: puit-, laast-, puitkiud-, saepuruplaat, vineer, mööblikilp -äratundmine, eristamine, kirjeldamine. Mööbli liigitus kasutusala järgi: elutoa-, köögi-, kontori- jne mööbel. Erinevatele mööbliliikidele esitatavate nõuete teadmine.

Töövahendid: siluhöövel, saag, peitel, puitvasar, metallvasar -nimetamine, iseseisev valimine kasutamiseks. Puidutöötlemispingid: höövel-, frees-, puur-, sae- ja lihvimispingid - nimetamine, otstarbe kirjeldamine, kasutamine vastavalt korraldusele.

Õppesisu	Õpitulemused
<u>Saagimine:</u> pikisaagimine ja järkamine, ohutustehnika tund- mine ja nõuete täitmine.	peaks tundma sisetreimist ja oskab treida ümartappi;
<u>Hööveldamine:</u> hööveldamine rihthöövelpingil, paksushöövelpingil.	peaks tundma säästliku tarbimise ja materjalide korduvkasutuse võimalusi ning rakendab neid igapäeva elus oma võimaluste ja oskuste raames (1)
<u>Teritamine:</u> noa ja peitli teritamine luisuga.	peaks tundma erinevate elukutsete vajalikkust (2)
<u>Treimine:</u> kumer- ja nõguspindade treimine.	peaks tundma enesekaitsevahendite vajalikkust ja nende kasutamist (3)
<u>Tappimine:</u> rist- ja keeltapi valmistamine.	peaks oskama valmistada kastliiteid;
<u>Viimistlemine:</u> läbipaistva ja läbipaistmatu katteviimistluse kasutamine (ettevalmistus, lakkimine, värvimine).	peaks oskama teritada hõövlitera;
<u>Mööbli koostamine:</u> kokkupandava mööbli koostamine juhendamise järgi.	peaks oskama lugeda lihtsamaid tehnilisi jooniseid;
<u>Praktilised tööd:</u> dekoratiivtaldrik, pliiatsitoos, lilleriul, lillepostament, sahtel, seima plaadid, mänguasjad jt.	peaks oskama koostada kokkupandavat mööblit;
	peaks oskama teha iseseisvalt dekoratiivtaldrikut;

9.klass

Materjali õpetus: liimitud ja painutatud detailide – äratundmine, nimetamine, kirjeldamine. Mööblitööstuses kasutatavad puitmaterjalid: puit-, laast-, puitkiud-, saepuruplaat, vineer, mööblilikp -äratundmine, eristamine, kirjeldamine. Mööbli liigitus kasutusala järgi: elutoa-, köögi-, kontori- jne mööbel. Erinevatele mööbliliikidele esitatavate nõuete teadmine.

Töövahendid: lekaal, elektrilised väikevahendid: trell, taldlihvija, tikksaag, ülafrees – nimetamine, kasutamine vastavalt korraldusele. Ohutustehnikanõuete tundmine ja järgimine tööpinkidel iseseisvalt töötades.

Õppesisu	Õpitulemused
<u>Saagimine:</u> kõverjoonelist detailide väljasaagimine tikksaaga.	peaks tundma erinevaid pinnatöötlemise ja -viimistlemise mooduseid; põhilisi puidutöötlemispinke ja oskab neil ohutult töötada;
<u>Šabloonide valmistamine:</u> detaili kuju planeerimine ning kartongile kandmine ruudustiku ja lekaali abil.	peaks tundma mõistma olulisemaid inimese ja keskkonna vahelisi seoseid; (1)
<u>Teritamine:</u> Peitli ja hõõvlitera teritamine	peaks tundma käitub adekvaatselt, oskab hinnata enda ja kaaslaste käitumist; (2)
<u>Seadistamine:</u> Tikksae lehe vahetamine, lihvpaberi vahetamine taldlihvijal.	peaks tundma tuleohutuse tagamiseks rakendatavaid meetmeid; (3)
<u>Mööbli remont:</u> toolidel, laudadel, kappidel jne tekkivate lihtsamate vigastuste tundmine ja nende parandamine.	peaks oskama teha mööbli pisiremonti;
<u>Praktilised tööd:</u> tool, postament, riul, maitseainete riul, koolimööbli remont jt.	peaks oskama mõõta nihikuga;
	peaks oskama kasutada elektrilisi väikevahendeid;
	peaks oskama valmistada juhendi järgi lihtsamaid mööbliesemeid; valmistada iseseisvalt taburetti;

Kasutatud kirjandus

1. H. Isok, A. Kõrbe, O. Kõösel, G. Nagel, E. Rihvk Poiste tööõpetus V klass.
2. H. Isok, A. Kõrbe, G. Nagel, E. Rihvk Poiste tööõpetus VI klass.
3. H. Isok, A. Kõrbe, G. Nagel, E. Rihvk Poiste tööõpetus VII klass.
4. H. Isok, A. Kõrbe, E. Rihvk Poiste tööõpetus 8. klassile.
5. H. Isok, A. Kõrbe, E. Rihvk Poiste tööõpetus IX klass .
6. E Rihvk M Soobik Metallitööd

RAHVAKULTUURI JA RAHVUSLIK KÄSITÖÖ AINEKAVA-VALIKAIN

I Rahvakultuuri ja rahvusliku käsitöö aine üldalused

II Rahvakultuuri ja rahvusliku käsitöö aine õpetamise eesmärgid

III Rahvakultuuri ja rahvusliku käsitöö aine rõhuasetused, õppesisu ja taotletavad õpitulemused

IV Abistavate allikate loetelu rahvakultuuri ja rahvusliku käsitöö aine teemade käsitlemiseks

V Lisad

I Rahvakultuuri ja rahvusliku käsitöö aine üldalused

Rahvakultuur ja rahvuslik käsitöö on eeldusaine kodunduse, käsitöö, keraamika ja inimeseõpetuse õpetamiseks alates viiendast klassist. Õpetamise valdkonnad on: eesti rahvajutud ja –kombed; regilaulud, liisklugemised ja tähtpäeva salmid; rahvuslik käsitöö; muuseumiõpe; laulumängud ja- tantsud; projektitöö.

II Rahvakultuuri ja rahvusliku käsitöö aine õpetamise eesmärgid

Õpetuse eesmärk on aidata õpilasel:

- hoida huvi koduloo, rahvakultuuri traditsioonide ja –kommete vastu;
- kujuneda kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisladi kujundajana;
- väärtustada oma kultuuri pärandit ja eripära; mõista ennast kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana;
- ilumeele ja loovuse arendamine;
- peenmotoorika arendamine;
- rütmitaju ja kehalise aktiivsuse arendamine rahvuslike laulu- ja tantsumängude vahendusel.

III Rahvakultuuri ja rahvusliku käsitöö aine rõhuasetused, õppesisu ja taotletavad õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- teab eesti kombeid vanasti ja tänapäeval;
- oskab vanaaja kommetega seotud laulumänge ja -tantse
- teab tähtsamaid rahvakalendri tähtpäevi;
- teab Eesti rahvajutte;
- teab sõna muuseum tähendust;
- oskab rääkida rahvariistest;
- õpib rahvussümboolika kasutamist erinevate käsitöö tehnikate kaudu.

4. klassi lõpetaja:

- osaleb rahvakalendri tähtpäevadega seotud üritustel, tunneb kombeid;
- oskab vanaaja kommetega seotud laulumänge ja –tantse;
- teab Eesti rahvajutte;
- oskab rääkida erinevates muuseumites nähtust, oskab rääkida muuseumite tähtsusest rahvakultuuri ja-pärandi kandjana;
- tunneb meie toitumisteadlusi, oskab nimetada rahvustoite;
- õpib vanaaja kommetega seotud laulumänge ja –tantse;
- esitab Eesti kirjanike luuletusi;

- õpib rahvussümboolika kasutamist erinevate käsitöö tehnikate kaudu;
- teab eesti tantsu-ja laulupeo traditsiooni;
- projektitöö kaudu oskab mõista asjade väärtust.

Eesti rahvajutud ja –kombed 10 tundi	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Tutvustada eesti rahvakalendri tähtpäevi ja esivanemate elukorraldust. Arendada mõtlemist, loovust, rikastada laste sõnavara praeguseks käibelt kadunud sõnade ja mõistetega. Sisendada muinasjutu kaudu usku headuse võitu, heaks kiita leidlikkust ja julget pealehakkamist.	• Kirjeldab rahvakombeid. • Eristab aja kulgu (kalender) • Lahendab ristsõna • Väärtustab ausust asjade jagamisel.
Regilaulud, liisklugemised ja tähtpäeva salmid 8 tundi	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Tutvustada folkloorseid lastelaule, rahvalaulu esitamise põhiprintsiipi: eeslaulja ja koori vaheldumine Vanasõnade kaudu vahendada elutarkust Mõistatuste kaudu arendada laste mõtlemise, tahtejõu, kõne, fantasia arendamine. Teksti hääldamine selge diktsiooniga	• Väärtustab emakeelt igapäevaelus, oskab • seda hinnata • Nimetab Eesti tuntud inimesi piltidelt • Mõistab vanasõnade tähendust
Rahvuslik käsitöö 20 tundi	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Peenmotoorika arendamine: kartulitrükk, rebimine, sernitist voolimine, mosaiik, punumine Ilumeele arendamine ja lapse julgustamine loovusele Tutvustada erinevaid rahvariideid vastavalt paikkondadele. Anda teadmisi miks tekkisid rahvariided. Millest koosneb rahvariide komplekt. Rahvariiete kandmine tänapäeval. Kuidas valmistati vanast ja kuidas praegu rahvariideid.	• Rahvusmotiivide kasutamine tööde tegemisel • Oskab lihtsaid rahvusmustrimärke kasutada oma töös • Teab, et laulu- ja tantsupeol kantakse rahvarõivaid ja riideesemete nimetusi. • Teab, kasutab rahvusvärve punumistöödes • Kaunistab tähtpäevadeks ruumi • Teab, et on olemas palju erinevaid rahvariideid. • Teab otstarvet. • Laiuse ja Torma kihelkonna riide demonstratsiinil näeb millest koosneb komplekt. • Teab kuidas vanasti ja kuidas

	praegu valmistatakse rahvariideid.
Muuseumiõpe 8 tundi	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Arendada laste vaatlusoskust, materjali taju, kujutlusvõimet mille kinnistamine toimub kordamiste ja praktilise töö abil. Tutvuda püsinäituse eksponaatidega, osaleda aktiivõppe töötoas.	Mõistab viisaka käitumise vajalikkust Oskab nimetada külastatud muuseumi selgitab õpitud mõisteid, oskab neid kasutada
Laulumängud ja- tantsud 20 tundi	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Anda teadmisi esivanemate elust,tööst;kasvatada positiivset suhtumist loodusesse. Arendada oma keha tunnetamist, tahet, jõudu, osavust. Õpetada lastele nende muusikalist emakeelt, rütmitunnet.	Omab eesti folkloorse tantsu tunnetuse Oskab õpitud tantse, julgeb esineda Oskab nimetada esivanemate mänge,arvestada mängukaaslaste, reeglitega.
Projektitöö 4 tundi	
Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Toidumärkide kogumine	Väärtustab iseennast ja teisi

Õppekirjandus

1. Tähtsaamat aastaring Maarjamaal.
2. Mõista-mõista...I ja II osa 2004/2006
3. Hiir hüppas ja kass kargasTa. 1998
4. Vana karu lõi trummi Tal.2001
5. Kooli folkloori kogumik Avita2003
6. Loodusest me laulud leitud Tal.1991
7. Kui mina hakkan laulemaie Tal.1998
8. Lasteaia rahvakalender Avita 2000
9. Linnud rahva keeles ja meeles Tal.1969
10. Päevad käivad päripäeva.TEA 2012
11. Suur rahvariiete albu.
12. DVD või videofilmid laulu- ja tantsupidudest, muu materjal vabaõhu muuseumitest.

KERAAMIKA- VALIKAIINE

5.KLASS-2 tundi nädalas

Keraamika üldalused ja õpetuse eesmärgid.

Keraamika on oluline tarbekunsti tegevus, mis on mõjutanud maailma rahvaste arengut läbi sajandite. Keraamika on tihedalt seotud käelise tegevusega, tundides harjutatakse praktiliseks tööks vajalike liigutuste sooritamist, tekitatakse huvi tegevuse vastu ja soovi ise midagi esteetiliselt kujundatult valmis teha, õpilane omandab baasoskused nagu mõõtmine, kavandamine, rullimine, voolimine, saviliimimine jne.

Keraamika õpetuse kaudu ärgitatakse oma emotsioone väljendama, arendatakse väljendusoskust, individuaalsust ja loovust ning oma mõtete materjaliseerumist. Väga oluline on õpetada õpilast olema töö juures püsiv ja täpne ning alustatud töö lõpetamine. Keraamika tundides on oluline kõnearenduslik suunitlus ning vastavalt õpilase võimetele antakse erineva raskusega ülesandeid.

Õpetuse rõhuasetused

- õpilane õpib silma ja käe liigutuste koordineerimist ja arendab peenmotoorikat;
- õpilane õpib tegutsema suunamisel - näidise või eeskuju järgi/koostegemisel erinevate töövahenditega;
- õpilane koristab suunamisel oma töökoha;
- õpilane tegutseb õpetaja korralduste järgi;
- õpilane viib alustatud töö lõpule.

Õppesisu ja taotletavad õpitulemused 70 tundi

KUJUTAMISÕPETUS JA MOTOORIKA ARENDAMINE	
Õppesisu	Õpitulemused
Lihtsa objekti edasiandmine savis. .	kasutab õigeid töövõtteid, voolib näidistöö järgi, viimistleb töö. Oskab kasutada stekasid: oskab näha esemeid erineval tasapinnal, õige pintslihoid, pinna katmine, pintsli pesemine.
VÄRVUSÕPETUS	
Õppesisu	Õpitulemused
Glasuuride liigitus, omadused,	Eristab põhiglasuure enne ja peale põletust. Tunneb nende omadusi. Tunneb lihtsamaid glasuure ja oskab kasutada.
MATERJALIÕPETUS. NÄGEMIS-JA SENSOMOTOORSE KOORDINATSIOONI ARENDAMINE	
Õppesisu	Õpitulemused
Loodusliku materjali korjamine ja rühmitamine tajutavate tunnuste alusel ning looduses esinevate detailide voolimine. Klaasi graveerimine	Paigutab vaasi lilli, oksti. Rühmitab erinevaid looduslikke materjale, meisterdab savist looduses esinevaid detaile või vastavat teemat.
TARBEKUNST JA DEKORATIIVNE KOMPOSITSIOON	
Õppesisu	Õpitulemused

Lihtsate kaheosaliste mustriribade koostamine (ladumine, trükkimine).	Kasutab õpitut omavoolitud taiesel. Trükitab savile või klaasile vabalt valitud mustreid (pinna võimalikult ühtlane katmine).
TEHNIKATE ÕPETUS	
Õppesisu	Õpitulemused
Lihtsad trükitehnikad: pintsli-lehetrükk käsna trükk. Puhumistehnika.	Valmistab punumistehnikas väiksemaid lihtsamaid tarbevorme. Oskab kasutada saviplaadil või vormil lihtsaid tükivõtteid. Katab pinna pintsli trükis ühtlaselt.
VOOLIMINE	
Õppesisu	Õpitulemused
Voolimise algvõtted: pigistamine, vajutamine, silumine, osadeks jaotamine, rullimine, veeretamine. Lihtsa üheosalise objekti voolimine. Jälgendite vajutamine	Teab esmaseid voolimisvõtteid, voolib lihtsamaid vorme ja dekoreerib oma töö. Tajub vormi.
ŠABLOONIDEGA TÖÖTAMINE	
Õppesisu	Õpitulemused
Šablooni kavandamine ja teostamine. Aplikatsioonitööd ettevalmistatud detailidega.	Mõtleb välja, ja koos teostatakse kavand materjalis. Kleebib ettevalmistatud aplikatsioonidest pilte savitaiesele. Kasutab edaspidistes töödes märgistamiseks oma märki.
KAVANDAMINE JA TÖÖJOONISTE TEGEMINE	
Õppesisu	Õpitulemused
Õpilane teeb lihtsama tööjoonise ja töötab nende mõõtude järgi.	Oskab oma mõtteid paberil kajastada. Oskab oma tööd mõõdistada.
MUUD MATERJALID	
Õppesisu	Õpitulemused
Tutvumine erinevate materjalidega: nahk puit, metall. Tutvumine erinevate töövahenditega.	Oskab tuttava töövahendiga tegutseda õpetaja suunamisel, tunneb teiste materjalide põhiomadusi.
KUNSTIMAITSE ARENDAMINE	
Õppesisu	Õpitulemused
Õpilasnäituste külastamine ja arutelu. Konkurssidel osalemine. Vaadatakse tarbekunsteemalisi raamatuid ja õppefilme. Uute kunstiväljundite kasutamine, arvuti kui infoallikas.	Õpilane õpib vaatama ja analüüsima teiste töid ning oma töö võrdlemist. Oskab rakendada uusi ideid oma tööülesannete tegemisel. Kasutatakse õpitut oma toa, kooliruumide ning koduümbruse kujundamisel ja korrastamisel.
TEMAATILISED TÖÖD	
Õppesisu	Õpitulemused
Teemakohased tööd, mis seonduvad rahvuslike pühade ja tähtpäevadega.	oskab teha taieseid jõuludeks, kevadpühadeks, emadepäevaks jne.

OHUTUSNÕUDED JA TÖÖPAIK	
Õppesisu	Õpitulemused
Esmaste töövahendite tutvustus.	Oskab tuttava töövahendiga tegutseda õpetaja suunamisel.
Ohutute ja õigete töövõtete õpetamine ja hügieeni harjumuste süvendamine.	Korraldusel korrastab oma tööpaiga.
Töötamise järel korrastab klassiruumi. Töövahendite paiknemine klassiruumis.	Juhendamisel järgib ohutusnõudeid ja töö lõppedes puhastab töökoha ja peseb käed.

Õppevahendid

Savi, rullid, alused, modelleerimispulgad, savinoad, papid, paberid, pintslid, käsnad, nõõrid, kiled, glasuurid.

Kasutatav kirjandus

1. Tehnoloogia konspekt
2. Aaineraamat, www.õppekava.ee. A. Porri pildivaatlus.
3. Ulanova „Sündinud savist ja tulest“
4. Anu Tuulmets „Abiks õpetajale“ REKK 2004.
5. Rohlin „Keraamika“
6. T Conran „Kodukujunduse põhitõed“
7. J Barnard „New decorator“
8. K. Kabanen „Loovtegevused läbi mängu.“

9. 6 KLASS- 2 tundi nädalas KERAAMIKA

Keraamika on oluline tarbekunsti tegevus, mis on mõjutanud maailma rahvaste arengut läbi sajandite. Keraamika on tihedalt seotud käelise tegevusega, tundides harjutatakse praktiliseks tööks vajalike liigutuste sooritamist, tekitatakse huvi tegevuse vastu ja soovi ise midagi esteetiliselt kujundatult valmis teha, õpilane omandab baasoskused nagu mõõtmine, kavandamine, rullimine, voolimine, saviliimimine jne.

Keraamika õpetuse kaudu ärgitatakse oma emotsioone väljendama, arendatakse väljendusoskust, individuaalsust ja loovust ning oma mõtete materjaliseerumist. Väga oluline on õpetada õpilast olema töö juures püsiv ja täpne ning alustatud töö lõpetamine. Keraamika tundides on oluline kõnearenduslik suunitlus ning vastavalt õpilase võimetele antakse erineva raskusega ülesandeid.

Õpetuse rõhuasetused

- õpilane õpib silma ja käe liigutuste koordineerimist ja arendab peenmotoorikat;
- õpilane õpib tegutsema suunamisel - näidise või eeskuju järgi/koostegemisel erinevate töövahenditega;
- õpilane koristab suunamisel oma töökoha;
- õpilane tegutseb iseseisvalt ja õpetaja korralduste järgi;
- õpilane viib alustatud töö lõpule.

Õppesisu ja taotletavad õpitulemused 70 tundi

KUJUTAMISÕPETUS JA MOTOORIKA ARENDAMINE	
Õppesisu	Õpitulemused
Lihtsa objekti edasiandmine savis. .	kasutab õigeid töövõtteid, voolib näidistöö järgi, viimistleb töö. Oskab kasutada stekasid: oskab näha esemeid erineval tasapinnal, õige pintslihoid, pinna katmine, pintsli pesemine.
Värvusõpetus	
Õppesisu	Õpitulemused
Glasuuride liigitus, omadused,	Eristab põhiglasuure enne ja pealepõletust ja tunneb nende omadusi.. Oskab lihtsamaid glasuure liigitada ja tunneb kasutusvõimalusi.
Materjaliõpetus nägemis- ja sensomotoorse koordineerimise arendamine.	
Õppesisu	Õpitulemused
Loodusliku materjali korjamine ja rühmitamine tajutavate tunnuste alusel ning looduses esinevate detailide voolimine. Klaasi graveerimine	Paigutab vaasi lilli, oksti. Rühmitab erinevaid looduslikke materjale, meisterdab savist looduses esinevaid detaile või vastavat teemat
Tarbekunst ja dekoratiivne kompositsioon	

Õppesisu	Õpitulemused
Lihtsate kaheosaliste mustriribade koostamine (ladumine, trükkimine).	Kasutab õpitut omavoolitud taiesel. Trükitab savile või klaasile vabalt valitud mustreid (pinna võimalikult ühtlane katmine).
Tehnikate õpetus	
Õppesisu	Õpitulemused
Lihtsad trükitehnikad: pintsli-lehetrükk käsna trükk Puhumistehnika.	Valmistab punumistehnikas väiksemaid lihtsamaid tarbevorme. Kasutada saviplaadil või vormil lihtsaid tükivõtteid. Katab pinna pintsli trüki ühtlaselt.
Voolimine	
Õppesisu	Õpitulemused
Voolimise algvõtted: pigistamine, vajutamine, silumine, osadeks jaotamine, rullimine, veeretamine. Lihtsa üheosalise objekti voolimine. Jäljendite vajutamine	Teab esmaseid voolimisvõtteid, voolib lihtsamaid vorme ja dekoreerib oma töö. Tajub vormi.
Šabloonidega töötamine	
Õppesisu	Õpitulemused
☐ Šablooni kavandamine ja teostamine Aplikatsioonitööd ettevalmistatud detailidega	Mõtleb välja, ja koos teostatakse kavand materjalis Kleebib ettevalmistatud aplikatsioonidest pilte savitaiesele Kasutab edaspidistes töodes märgistamiseks oma märki
Kavandamine ja tööjooniste tegemine	
Õppesisu	Õpitulemused
Õpilane oskab teha lihtsama tööjoonise ja hiljem arvestab neid mõõtusid.	Oskab oma mõtteid paberil kajastada. Oskab oma tööd mõõdistada.
Muud materjalid	
Õppesisu	Õpitulemused
Tutvumine erinevate materjalidega: nahk puit, metall. Tutvumine erinevate töövahenditega.	Oskab tuttava töövahendiga tegutseda õpetaja suunamisel, tunneb teiste materjalide põhiomadusi.

Kunstimaitse arendamine	
Õppesisu	Õpitulemused
Õpilasnäituste külastamine ja arutelu Konkurssidel osalemine Vaadatakse tarbekunstiteemalisi raamatuid ja õppefilme Uute kunstiväljundite kasutamine, arvuti kui infoallikas.	Õpilane õpib vaatama ja analüüsima teiste töid ning oma töö võrdlemist Oskab rakendada uusi ideid oma tööülesannete tegemisel Kasutatakse õpitut oma toa, kooliruumide ning koduümbruse kujundamisel ja korrastamisel.
Temaatilised tööd	
Õppesisu	Õpitulemused
Teemakohased tööd, mis seonduvad rahvuslike pühade ja tähtpäevadega.	oskab teha taieeid jõuludeks, kevadpühadeks, emadepäevaks jne.
Ohutusnõuded ja tööpaik	
Õppesisu	Õpitulemused
Esmaste töövahendite tutvustus Ohutute ja õigete töövõtete õpetamine ja hügieeni harjumuste süvendamine.	Oskab tuttava töövahendiga tegutseda õpetaja suunamisel. Korraldusel korrastab oma tööpaiga. Juhendamisel järgib ohutusnõudeid ja töö lõppedes puhastab töökoha ja peseb käed.

Õppevahendid

Savi, rullid, alused, modelleerimispulgad, savinoad, papid, paberid, pintslid, käsnad, nõõrid, kiled, glasuurid

Kasutatav kirjandus

1. Tehnoloogia konspekt
2. Ainaaamat, www.õppekava.ee, A. Porri pildivaatlus.
3. Ulanova „Sündinud savist ja tulest“
4. Anu Tuulmets “Abiksõpetajale” REKK 2004
5. L. Rohlin „Keraamika“
6. K. kahanen „Loovtegevused läbi mängu“ Õpetajalt õpetajale.

7 klass

KERAAMIKA

Keraamika üldalused ja õpetuse eesmärgid.

Keraamika on oluline tarbekunsti tegevus, mis on mõjutanud maailma rahvaste arengut läbi sajandite. Keraamika on tihedalt seotud käelise tegevusega, tundides harjutatakse praktiliseks tööks vajalike liigutuste sooritamist, tekitatakse huvi tegevuse vastu ja soovi ise midagi esteetiliselt kujundatult

valmis teha, õpilane omandab baasoskused nagu mõõtmine, kavandamine, rullimine, voolimine, saviliimimine jne.

Keraamika õpetuse kaudu ärgitatakse oma emotsioone väljendama, arendatakse väljendusoskust, individuaalsust ja loovust ning oma mõtete materjaliseerumist. Väga oluline on õpetada õpilast olema töö juures püsiv ja täpne ning alustatud töö lõpetamine. Keraamika tundides on oluline kõnearenduslik suunitlus ning vastavalt õpilase võimetele antakse erineva raskusega ülesandeid.

Õpetuse rõhuasetused

- õpilane õpib tundma erinevaid materjale ja töövahendeid, nende omadusi/kasutamisevõimalusi;
- õpilane õpib/harjutab uusi töövõtteid/ohutustehnikanõudeid;
- õpilane hoiab korras oma töökoha ja töövahendid;
- õpilane õpib/harjutab osadest terviku moodustamist/järjestab osatoimingud õpitegevuses;
- õpilane õpib valima materjali- ja töö teostusvalikuid;
- õpilane õpib/harjutab tegevusega kaasnevat suhtlemist/tegevuse kommenteerimist;
- õpilane lõpetab alustatud töö.

Õppesisu ja taotletavad õpitulemused

Kujutamissoetus	
Õppesisu	Õpitulemused
Objekti edasiandmine savis	Oskab kasutada endale meelepärasest tehnikat
Eelnevalt analüüsitud lihtsa loodusliku objekti (õis, puu, lind) kujutamine vaatluse järgi savis	Kasutab erinevaid tehnikaid-ja vahendeid.
Värvusõpetus	
Õppesisu	Õpitulemused
Glasuuride liigitus ja omadused	Teab missuguseks muutub glasuurpärast põletust.
Eritüübiliste glasuuride tundmine ja kasutamine.	Tunneb glasuuride põhiomadusi. Oskab ühtlaselt katta pindasi.
Materjaliõpetus	
Õppesisu	Õpitulemused
Taaskasutuse põhimõtted.	Klaasikildude korjamine koolilähiümbrusest ja kildude ümberpõletamine eheteks.
Tarbekunst ja dekoratiivne kompositsioon	
Õppesisu	Õpitulemused
Tarbevormide komplekti kujundamine	Dekoreerib tarbeesemeid või nende kujutisi juhendamisel ja/või iseseisvalt.
Tarbeesemete ja nende kujutiste dekoreerimine (vaas, taldrik).	Koostab omavahel sobivaid tarbevormide komplekte
Ruumide kaunistamine juhendamisel	Oskab rühmatööna olla üks ruumide kujundaja ja

	kaunistaja.
Tehnikate õpetus	
Õppesisu	Õpitulemused
Tutvumine valamistehnikaga Tutvumine treimistehnikaga.	Teeb juhendamisel töid kasutades valamistehnikat Omandab treimistehnika põhitõed
Voolimine	
Õppesisu	Õpitulemused
Lihtsate mitmeosaliste tööde voolimine. Voolitud esemete dekoreerimine ja glasuurimine.	Voolib lihtsa mitmeosalise objekti.
Šabloonidega töötamine	
Õppesisu	Õpitulemused
Oma märgi kujundamine Tööd etteantud šabloonidega. Kujundite lõikamine ja kleepimine savile .	Kasutab edaspidi töö märgistamisel oma tunnusmärki Teeb erinevaid šabloone kasutades tarbevormi
Kavandamine ja tööjooniste tegemine.	
Õppesisu	Õpitulemused
Etteantud teemal kavandite tegemine Kavandile põhimõtete märkimine	Oskab oma mõtteid paberil väljendada. Oskab nähe oma töö tervikut. Oskab mõõdistada oma tööd. Oskab lugeda lihtsamaid tööjooniseid.
Muud materjalid	
Õppesisu	Õpitulemused
Lihtsad vormid: savi ja nahkehistöö Tehismaterjalide kaasamine oma tarbe- või dekoratiivvormi.	Oskab valida töövahendit ja tegutseda vastavalt selle funktsioonile. Käsitseb ohutult tööriistu. Oskab sobitada ja leida tervik erinevaid materjale kasutades.
Tehniline modelleerimine	

Õppesisu	Õpitulemused
Mudelite valmistamine savist ja kipsist	Oskab teha lihtsa savimudeli ja võtta rühmatööna sellest kirsvorm
Temaatilised tööd	
Õppesisu	Õpitulemused
Lihtsa temaatilise süžee teema voolimine näidise järgi. Temaatilised ühistööd Aastaaegade kujutamine, kasutades erinevaid tehnikaid.	Lihtsa süžee teema kajastamine näidise ja juhendamise järgi.
Ohutusnõuded ja tööpaik	
Õppesisu	Õpitulemused
Elementaarsed ohutusnõuded Tööpaiga korrashoid ja selle koristamine töö lõpul. Õpetaja abistamine töövahendite jagamisel ja kokkukorjamisel	Jälgib tööpaiga korrasolekut. Teab ja järgib ohutusnõudeid

Õppevahendid

Savi, rullid, alused, modelleerimispulgad, savinoad, papid, paberid, pintslid, käsnad, nõörid, kiled, glasuurid

Kasutatav kirjandus

1. Tehnoloogia konspekt
2. Anu Tuulmets „Abiks õpetajale“ REKK 2004.
3. Ulaanova „Sündinud savist ja tulest“
4. W. Barber „Geramic style“
5. Rohlin „Keraamika“
6. Aineraamat, www.õppekava.ee .
7. J Barnard „New decorator“
8. Karolin Kabanen „Loovtegevused läbi mängu“ Õpetajalt õpetajale.

8 klass

KERAAMIKA

Keraamika on oluline tarbekunsti tegevus, mis on mõjutanud maailma rahvaste arengut läbi sajandite. Keraamika on tihedalt seotud käelise tegevusega, tundides harjutatakse praktiliseks tööks vajalike

liigutuste sooritamist, tekitatakse huvi tegevuse vastu ja soovi ise midagi esteetiliselt kujundatult valmis teha, õpilane omandab baasoskused nagu mõõtmine, kavandamine, rullimine, voolimine, saviliimimine jne.

Keraamika õpetuse kaudu ärgitatakse oma emotsioone väljendama, arendatakse väljendusoskust, individuaalsust ja loovust ning oma mõtete materjaliseerumist. Väga oluline on õpetada õpilast olema töö juures püsiv ja täpne ning alustatud töö lõpetamine. Keraamika tundides on oluline kõnearenduslik suunitlus ning vastavalt õpilase võimetele antakse erineva raskusega ülesandeid.

Õpetuse rõhuasetused

- õpilane õpib tundma erinevaid materjale ja töövahendeid, nende omadusi/kasutamisevõimalusi;
- õpilane õpib/harjutab uusi töövõtteid/ohutustehnikanõudeid;
- õpilane hoiab korras oma töökoha ja töövahendid;
- õpilane õpib/harjutab osadest terviku moodustamist/järjestab osatoimingud õpitegevuses;
- õpilane õpib valima materjali- ja töö teostusvalikuid;
- õpilane õpib/harjutab tegevusega kaasnevat suhtlemist/tegevuse kommenteerimist;
- õpilane lõpetab alustatud töö.

Õppesisu ja taotletavad õpitulemused

Kujutamissoetus	
Õppesisu	Õpitulemused
Objekti edasiandmine savis	Oskab kasutada endale meelepärast tehnikat
Eelnevalt analüüsitud lihtsa loodusliku objekti (õis, puu, lind) kujutamine vaatluse järgi savis	Kasutab erinevaid tehnikaid-ja vahendeid.
Värvusõpetus	
Õppesisu	Õpitulemused
Glasuuride liigitus ja omadused	Teab missuguseks muutub glasuurpärast põletust.
Eritüübiliste glasuuride tundmine ja kasutamine.	Tunneb glasuuride põhiomadusi.
	Oskab ühtlaselt katta pindasi.
Materjaliõpetus	
Õppesisu	Õpitulemused
Taaskasutuse põhimõtted.	Klaasikildude korjamine koolilähiümbrusest ja kildude ümberpõletamine eheteks.
Tarbekunst ja dekoratiivne kompositsioon	
Õppesisu	Õpitulemused
Tarbevormide komplekti kujundamine	Dekoreerib tarbeesemeid või nende kujutisi juhendamisel ja/või iseseisvalt.
Tarbeesemete ja nende kujutiste dekoreerimine (vaas, taldrik).	Koostab omavahel sobivaid tarbevormide

Ruumide kaunistamine juhendamisel	komplekte Oskab rühmatööna olla üks ruumide kujundaja ja kaunistaja.
Tehnikate õpetus	
Õppesisu	Õpitulemused
Tutvumine valamistehnikaga Tutvumine treimistehnikaga.	Teeb juhendamisel töid kasutades valamistehnikat Omandab treimistehnika põhitõed
Voolimine	
Õppesisu	Õpitulemused
Lihtsate mitmeosaliste tööde voolimine. Voolitud esemete dekoreerimine ja glasuurimine.	Voolib lihtsa mitmeosalise objekti. Oskab leida vormile ajakohase dekoori.
Šabloonidega töötamine	
Õppesisu	Õpitulemused
Oma märgi kujundamine Tööd etteantud šabloonidega. Kujundite lõikamine ja kleepimine savile .	Kasutab edaspidi töö märgistamisel oma tunnusmärki Teeb erinevaid šabloone kasutades tarbevormi
Kavandamine ja tööjooniste tegemine.	
Õppesisu	Õpitulemused
Etteantud teemal kavandite tegemine Kavandile põhimõõtude märkimine	Oskab oma mõtteid paberil väljendada. Oskab nähe oma töö tervikut. Oskab mõõdistada oma tööd. Oskab lugeda lihtsamaid tööjooniseid.
Muud materjalid	
Õppesisu	Õpitulemused
Lihtsad vormid: savi ja nahkehistöö Tehismaterjalide kaasamine oma tarbe- või dekoratiivvormi.	Oskab valida töövahendit ja tegutseda vastavalt selle funktsioonile. Käsitseb ohutult tööriistu. Oskab sobitada ja leida tervik erinevaid materjale

	kasutades.
Tehniline modelleerimine	
Õppesisu	Õpitulemused
Mudelite valmistamine savist ja kipsist	Oskab teha lihtsa savimudeli ja võtta rühmatööna sellest kirsvorm
Temaatilised tööd	
Õppesisu	Õpitulemused
Lihtsa temaatilise süžee teema voolimine näidise järgi. Teematilised ühistööd Aastaaegade kujutamine, kasutades erinevaid tehnikaid.	Lihtsa süžee teema kajastamine näidise ja juhendamise järgi.
Ohutusnõuded ja tööpaik	
Õppesisu	Õpitulemused
Elementaarsed ohutusnõuded Tööpaiga korrashoid ja selle koristamine töö lõpul. Õpetaja abistamine töövahendite jagamisel ja kokkukorjamisel	Jälgib tööpaiga korrasolekut. Teab ja järgib ohutusnõudeid

Kujundatav hindamine

Tööprotsessi hindamine (hinnangu andmine) igal tunnil vastavalt individuaalsele võimekusele ja toimetulekule, tunnis kaasatootmisele ning töö lõpptulemusele. Hinnangu andmisel osalevad ka võimaluse korral õpilased ise, tööde ühisel lõppvaatusel, näitusel või analüüsil.

Rakendatakse tunnihindeid tehtud ülesannete täitmise eest

Hinded pannakse iga tehtud valmistöö eest, hinnatakse veerandi lõpul ja aastahinne enne klassi lõpetamist

Õppevahendid

Savi, rullid, alused, modelleerimispulgad, savinoad, papid, paberid, pintsliid, käsnad, nõõrid, kiled, glasuurid

Kasutatav kirjandus

1. Tehnoloogia konspekt
2. Jako Genzo " Savitöösturi käsiraamat"
3. Aaineraamat www.õppekava.ee
4. W. Barber „Geramic style“
5. Rohlin „Keraamika“
6. T Conran „ Kodukujunduse põhitõed“

7. J Barnard „New decorator“
8. K. Kabanen „Loovtegevused läbi mängu“ Õpetajalt õpetajale.

9 klass

KERAAMIKA

Keraamika on oluline tarbekunsti tegevus, mis on mõjutanud maailma rahvaste arengut läbi sajandite. Keraamika on tihedalt seotud käelise tegevusega, tundides harjutatakse praktiliseks tööks vajalike liigutuste sooritamist, tekitatakse huvi tegevuse vastu ja soovi ise midagi esteetiliselt kujundatult valmis teha, õpilane omandab baasoskused nagu mõõtmine, kavandamine, rullimine, voolimine, saviliimimine jne.

Keraamika õpetuse kaudu ärgitatakse oma emotsioone väljendama, arendatakse väljendusoskust, individuaalsust ja loovust ning oma mõtete materjaliseerumist. Väga oluline on õpetada õpilast olema töö juures püsiv ja täpne ning alustatud töö lõpetamine. Keraamika tundides on oluline kõnearenduslik suunitlus ning vastavalt õpilase võimetele antakse erineva raskusega ülesandeid.

Õpetuse rõhuasetused

- õpilane teostab töid näidise-, lihtsate tööjuhiste-, skeemide jms. järgi;
- õpilane õpib tundma töövahendite ja materjalide sobivust;
- õpilane õpib looma kujutlust tulemustest, järjestama osatoiminguid ning valima vahendeid;
- õpilane õpib oma/kaaslaste valminud töid vaatlema/võrdlema näidisega;
- õpilane kommenteerib õpetaja suunamisel oma tegevust verbaalsete/alternatiivsete vahenditega;
- õpilane õpib oma tundeid vastavalt võimetele kunstis väljendama.

Õppesisu ja taotletavad õpitulemused

Kujutamissopeetus	
Õppesisu	Õpitulemused
Loob teemakohase pildi Figuuride gruppi paigutamine. Lihtsate esemete rühma kujutamine vaatluse järgi.	Maalib glasuuride või värvipigmentidega (vajadusel abiga) teemakohase taiese. Kasutab erinevaid tehnikaid-ja maalimisvahendeid.
Värvusõpeetus	
Õppesisu	Õpitulemused
Eritüübiliste glasuuride tundmine Meeleolude väljendamine ja kuulatava muusika kujutamine vormi ja värvi kaudu Temaatilised värvikombinatsioonid (jõulud, lihavõtted jt.)	Teab ja eristab sooje ja külmi toone. Oskab kasutada ühes töös mitut erinevat glasuuri Oskab värvisümboolika kaudu edasi anda oma mõtet Oskab värvisümboolika kaudu edasi anda traditsioonilisi tähtpäevi
Materjaliõpeetus	

Õppesisu	Õpitulemused
Teostab ülesande materjali omadustest lähtuvalt. Materjalide sobivus. Erivärviliste savide taaskasutamine praktiliste esemete valmistamisel.	Teeb võimalikult iseseisvalt töid/kompositsioone ja lisab erinevateid materjale täienduseks.. Osaleb ruumide kaunistamisel tähtpäevadeks.
Tarbekunst ja dekoratiivne kompositsioon	
Õppesisu	Õpitulemused
Mustri kujundamine erinevatest detailidest. Tarbeesemete kaunistamine. Kujundustööd klassis ja kodus. Vitraaž. Treitud vormidest kompositsiooni koostamine	Teostab juhendamisel dekoratiivseid töid eri materjalist alustele. Kaunistab erinevaid tarbeesemeid iseseisvalt valitud mustritega. Valmistab juhendamisel erinevaid vitraaže
Tehnikate õpetus	
Õppesisu	Õpitulemused
Templite valmistamine. Materjalitrükk. Graafiline punkt ja joon. Ornamentika.	Valmistab ja kasutab erinevaid templeid tööde valmistamisel. Teeb juhendamisel töid kasutades erinevaid tehnikaid (graafiline joon, ornamentika, materjalitrüki liigid jne.)
Voolimine, valamine, treimine	
Õppesisu	Õpitulemused
Lihtsa tarbeeseme voolimine, valamine, treimine ja dekoreerimine. Inim- ja loomafiguuride voolimine.	Voolib lihtsa tarbeeseme. Valab lihtsa tarbeeseme Treib lihtsa tarbeeseme
Šabloonide kasutamine	
Õppesisu	Õpitulemused
Šablooni kasutamine. Tarbeesemete meisterdamine ja dekoreerimine šabloone abiks võttes Teiste trükitehnikate kasutamine	Käsitseb õpitud tööriistu. Meisterdab erinevaid trükitehnikaid põhjendatult rakendades Kasutab tööde märgistamisel oma märki ehk šablooni Kasutab iseseisvalt temaatilisi šabloone

Reljeefid	
Õppesisu	Õpitulemused
Tööd nõgusate ja kumer reljeefidega. Treitud vormile reljeefide lisamine.	Kasutab oma ülesandes mõlemat tehnikat. Käsitseb õpitud tööriistu. Loob temaatilisi kompositsioone antud tehnikat kasutades.
Muud materjalid	
Õppesisu	Õpitulemused
Tehismaterjalide kasutamine koos tarbevormiga. Loodusliku materjali kasutamine koos dekoratiivvormiga.	Valib ja kasutab sobivaid töövahendeid lähtuvalt materjalist ja tegevuse eesmärgist
Tehniline modelleerimine ja kavandamine.	
Õppesisu	Õpitulemused
Maketi meisterdamine. Teeb oma mõttest kavandi ja lisab mõõdud	Meisterdab ühistegevusena maketi. Oskab mõõdistada ja teeb lihtsamaid tööjooniseid. Oskab aru saada teiste poolt tehtud lihtsamatest tööjoonistest.
Temaatilised tööd	
Õppesisu	Õpitulemused
Tunnete ja meeleolude väljendamine õpitud tehnikate abil.	Suudab väljendada oma tundeid ja emotsioone läbi tarbekunsti. Lihtsa situatiivse tegevuse kujutamine
Ohutusnõuded ja tööpaik	
Õppesisu	Õpitulemused
Elementaarsed ohutusnõuded kile, savirulli, noa, stekade, jne käsitlemisel. Tööpaiga korrashoid ja selle koristamine töö lõpul. Õpetaja abistamine töövahendite jagamisel ja kokkukorjamisel.	Jälgib tööpaiga korrasolekut. Teab ja järgib ohutusnõuded teravate töövahendite käsitlemisel. Oskab rühmakollektiivis töötada Oskab abistada juhendajat

Õppevahendid

Savi, rullid, alused, modelleerimispulgad, savinoad, papid, paberid, pintslid, käsnad, nõõrid, kiled, glasuurid

Kasutatav kirjandus

1. Tehnoloogia konspekt
2. Jako Genzo“ Savitöösturi käsiraamat“
3. Gled Airiin Saarsoo „Meistrimehed oleme. Õpetaja raamat“
4. W. Barber „Geramic style“
5. Rohlin „Keraamika“
6. T Conran „ Kodukujunduse põhitõed“
7. J Barnard „New decorator“
8. K.Kabanen „ Loovtegevused läbi mängu“ Õpetajalt õpetajale.
9. Aina raamat www.õppekava.ee disain
10. A.Tuulmets „Abiks õpetajale“ REKK 2004.

